

Nyugat-Dunántúli REGIONÁLIS INFORMÁCIÓS TÁRSADALOM STRATÉGIA (NYD-RITS)

**I. kötet
HELYZETKÉP**

**Egyeztetési változat
2005. június 30.**

Készült: Az Informatikai és Hírközlési Minisztérium Támogatásával

1.2. verzió

Készítette:

Stratégiakutató Intézet Kht.

Projektvezető: V.Csorba Éva

Vezető szakértő: Varga Csaba

Szerkesztő: Kiss Réka

Közreműködtek:

Bese Ferenc, Czinkota Katalin, Fáber Dávid, Kárpáti László, Király Ferenc, Kiss Réka,
Kocsy Ferenc, Pöltz Viola, V. Csorba Éva, Varga Csaba, Visegrádi Ildikó

Interjúkat készítette:

Bese Ferenc, Kocsy Ferenc, Pöltz Viola, Simon Enikő, Nagy Mária, V. Csorba Éva

Regionális koordinátor: Farsang Zoltán

Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség

<http://www.westpa.hu>

Tartalom

Bevezetés helyett	4
1. Vezetői összefoglaló	4
1.1. A kihívás	4
1.2. Módszertani megfontolások	4
1.3. A helyzetkép konklúziója	5
1.4. A vízió 2005-2013 (2020)	13
1.5. A regionális stratégia (NYD-RITS)	16
1.6. Projekt prioritások (2005-2007)	20
2. Információs társadalom helyzetkép	24
2.1. Európai helyzetkép	24
2.2. Kormányzati szándékok elemzése	31
2.3. A régió helyzete	34
2.3.1. Az alapadatok összefoglalása	35
2.3.2. Érintettek elemzése (Stakeholder analízis)	69
2.3.3. SWOT-analízis	72
2.3.4. V-analízis (a SWOT továbbfejlesztése)	73
2.3.5. Döntéstér, döntéshozatali elemzés (E-analízis)	75
2.4. Analízis kontroll (interjúk, konzultációk, workshopok tapasztalatai)	76
2.4.1. A helyzetképre vonatkozó interjúk elemzése	76
2.5. A helyzetkép összefoglalása, következtetések	90
Mellékletek	92
Melléklet 1. A stratégia tervezési keretfeltételei	92
1. 1. Az Európai Unió tervei és elvárásai	92
1. 2. eEurope program	93
1. 3. e-Europe Akcióterv	94
1. 4. e-Europe 2005	96
1. 6. Európai tartalomfejlesztési program: eContent program	96
Melléklet 2. Az információs társadalom fejlesztése	97
Melléklet 3. A regionális alapadatok összefoglalása	101
1. A régió földrajzi elhelyezkedése	101
2. A régió természetföldrajzi környezete, jellegzetességei	101
3. A településszerkezet értékelése a települések jellege alapján	102
4. A régió kulturális, néprajzi, etnikai jellegzetességei	103
5. A Nyugat-dunántúli régió társadalmi helyzete	116
Melléklet 4. Projekt-leltár	127

Bevezetés helyett

Mi az Európai Unió új (egyben régi) programja?

Mi az i2010?

„Az Európai Unió szakértői bizottsága felismerte, hogy a közigazgatás és az üzletvitel elektronikus alapokra helyezése az információ mennyiségének ugrásszerű növekedéséhez vezet, ám mindez önmagában nem javítja a versenyképességet. Az *innovatív szemlélet, az infokommunikációs szektorba történő beruházások növelése, valamint a tartalomfejlesztés* járul hozzá leghatékonyabban a lisszaboni stratégia sikeres megvalósításához, amelynek fő célja az életminőség javítása valamennyi régióban.” (Kok-jelentés, 2004)

Mi lehet Nyugat-Dunántúl új (és egyben régi) programja?

Mi az regionális i2010?

A Nyugat-Dunántúl Regionális Fejlesztési Tanács felismerte, hogy a közigazgatás és az üzletvitel elektronikus alapokra helyezése az információ és tudás mennyiségének ugrásszerű növekedéséhez vezet, és mindez önmagában is javítja a versenyképességet. De az igazi áttörést az hozhatja, ha ez a régió egyike lesz azok kevés európai régióknak, amelyek a *fenntartató és innovációs tudástársadalom* vízióját minden feltétel-korlátozás ellenére megvalósítja 2015-ig és evvel elhiteti, hogy a regionális tudástársadalomban valóban javul az életminősége.

A cél az, hogy a Nyugat-dunántúli régió az infokommunikációs eszközöket és szolgáltatásokat széles körben hatékonyan használó régióvá váljon, amely különösen az e-közigazgatás, az e-gazdaság és az e-demokrácia, valamint az innováció erősítése segítségével felgyorsítja a *fenntartható és versenyképes - tudásalapú gazdaság és társadalom fejlődését*.

1. Vezetői összefoglaló

1.1. A kihívás

Nyugat-Dunántúl a magyarországi régiók versenyében - a Budapestet is magába foglaló Közép-Magyarország régió után - az *első régió*. Ez akkor is igaz, ha a régiókat bruttó hazai termék, az egy lakosra jutó bruttó hazai termék, vagy a bruttó hozzáadott érték megoszlása szerint értékeljük.

Ez a kitüntetett versenyhelyzet a helyzetkép analízisnél két kérdésfelvetést generál:

1. Nyugat-Dunántúl régió az *információs társadalom fejlettség* szempontjából is tartja-e ezt az előkelő helyezését?

2. Nyugat-Dunántúl régió a kedvező hazai versenyhelyzete miatt vállalkozhat-e arra, hogy Közép-Európában és Magyarországon vezető *információs társadalom régió* legyen?

1.2. Módszertani megfontolások

Az NYD RITS helyzetképének készítésekor néhány módszertani modernizálást végigvittünk, például a SWOT elemzés mellett elkészült a V-analízis, vagy nem csak a szakirodalomból régóta ismert stakeholder elemzést vettük át, hanem megkíséreltük a döntéstér (avagy a döntéshozatali) analízist is. Ebben a stratégiai kötetben további módszertani újításokat vezetünk be, mert a korábbi területfejlesztési és információs

társadalom fejlesztési stratégiákban jórészt elsikkadt a jövőforgatókönyv elemzés, a döntés-megvalósítás prognózis vagy a teljesítmény ellenőrzés.

Az NYD RITS stratégia szerkezete *öt szintet* különböztet meg: 1. Hosszú távú célok 2020-ig; 2. Átfogó célok vagy a lényeges beavatkozási területek középtávon (2013-ig); 3. A legfontosabb prioritások és a prioritásokat jellemző 4. Az ismertetett célrendszer alapján a regionális intézkedések és ezek rész-intézkedései; 5. A rövidebb távra (2005-2006-ra) és a hosszabb távra (2007-2013-ra) kidolgozott fontosabb projektek.

A stratégia tervezésénél *egyaránt figyelembe vettük* az európai fontosabb dokumentumok közül az e-Europe 2005 stratégiát, az ehhez kapcsolódó eEurope 2005 Benchmarking indikátorokat és az Európai Bizottság által most készített i2010 stratégiát, a hazai tervezési dokumentumok közül a Nemzeti Fejlesztési Tervet (NFT I-II), az Országos Fejlesztési Konceptiót (OFK), a Magyar Információs Társadalom Stratégiát (MITS), a Régiók Fejlesztési Konceptiójához (RFK), továbbá Nyugat-Dunántúl minden lényegesebb elfogadott stratégiáját, elsősorban Nyugat-Dunántúl Intelligens Régió Stratégiáját (NYUDIR). Ezzel *eleget tettünk* annak a követelménynek, hogy az NYD RITS-t illesszük az Országos Fejlesztési Konceptióhoz és minden ehhez kapcsolódó tematikus/ágazati és területi alapú fejlesztési stratégiához

1.3. A helyzetkép konklúziója

A Nyugat-Dunántúli régió *kutatás-fejlesztési tevékenysége*, mint az országban mindenhol, a gazdaság fejlődésének és a versenyképesség növelésének igen fontos mozgatórugója. A régióban a felsőoktatási intézményekben oktatók létszámának rendkívül alacsony volta azonban predestinálta, hogy az utóbbi néhány évben elkezdődött kedvező folyamatok ellenére a K+F tevékenység messze elmaradt az elvárásoktól. Az ilyen munkakörben foglalkoztatottak létszáma országosan e régióban volt a legalacsonyabb (944 fő). Ebből kutatók és fejlesztők 607 fő, amely szám csak a középmezőny alsó részének eléréséhez elég a régiós besorolásban. A tudományos fokozattal rendelkezők száma (378) pedig országosan a legalacsonyabb a térségben. De talán az Európából, és távolabbról érkező „elszívó hatás” is itt a legerősebb, bár erre nem találtunk kutatási eredményt.

A *K + F ráfordítások* alapján 2002-ben Nyugat-Dunántúl a régiók rangsorában, a középső harmadban foglalt helyet, a többi főbb minősítési ismérv alapján az utolsó. A ráfordítások összege az 1995 évinek ötszöröse volt 2001-ben, de ez a megtermelt GDP-nek így is csak a 0,4 %-át tette ki, míg országosan ennek aránya 0,9 %- volt. A K + F területén a régió megyéi között igen nagy különbségek vannak. Győr-Moson-Sopron megye túlsúlya felsőoktatási intézményei miatt van, ugyanakkor ezek hiányában Vas és Zala megyékben a K+F nem számottevő. Pedig a tudásalapú társadalom egyik legfontosabb mutatójává válik idővel a K +F-re fordított összeg.

A fejlesztések generálásában és az elért eredmények publikálásában, alkalmazásában a felsőoktatási intézmények kiemelt szerepet játszanak. 2002-ben az országossal megegyező arányban a *kutatóhelyek* 67 %-a volt a Nyugat-Dunántúli régióban. A régióban 2002-ben 5.213 mFt volt az összes K+F ráfordítás, amivel csak Észak-Magyarországot előzték meg. Szintén utolsó előtti helyet tudhat magáénak a régió a folyó költségeket tekintve azzal a 4 261 mFt-tal, mely tartalmazza a kapcsolódó tevékenységek (termelés, szolgáltatás) költségeit is.

Az ország más részeihez hasonlóan a Nyugat-Dunántúlon is a kommunikációs összeköttetésben hosszú éveken át fontos szerepet játszott a *vezetékes telefonhálózat*, mely 1990-ben bővült jelentősen utoljára. A 21. század kommunikációs eszközévé azonban egyre inkább a *mobiltelefon* válik, így a vezetékes telefonok száma csökkenést mutat mind az országban mind a régióban. Olyannyira, hogy 2001-ben kevesebb előfizetőt regisztráltak,

mint egy évvel korábban. Az 1 000 lakosra jutó távbeszélő fővonalak száma 306 az üzemi fővonalakkal együtt 2002-ben. Az országos átlag feletti, ennél csak Közép-Magyarország ellátottsága jobb a régiók közül.

Ennek ellenére a régióon belül igen nagy különbségek találhatók. Van olyan település, ahol a szolgáltatás alig kiépített, vagy igen rossz minőségű. A vezetékes telefonok számának mérséklődésével párhuzamosan azonban, a technológiai fejlesztések következtében, az *ISDN-vonalak* dinamikus növekedését figyelhetjük meg. A régióban 1998 és 2002 között az ISDN-vonalat használók száma megtízszereződött. 2003 év végén Győr-Moson-Sopronban 6,6, Zala megyében 5,8 és Vas megyében 4,4 a 100 lakosra jutó ISDN vonalak száma, míg az országos átlag 5,9 volt. A régióra legjellemzőbb megoldás az *ADSL lefedettség* volt 2004-ben is, mert az év elejéhez képest az év végére megduplázódott azon települések száma a térségben, amelyek hozzáfértek e szélessávú szolgáltatáshoz. A lakossági arányt tekintve mind ez azt jelenti, hogy Nyugat-Dunántúl lakosságának *63 %-a juthat hozzá* az ADSL alapú Internethez.

A kor egyik leggyorsabban fejlődő kommunikációs eszközévé lépett elő a *számítógép is*, s régió vállalkozásainak körében is egyre terjed. Mintegy héttizedük használt 2002-ben számítógépet és több mint négytizedüknek volt Internet-elérése. A PC ellátottság tekintetében Nyugat-Magyarországról azt lehet elmondani, hogy 2003-ban 36 %-os¹ értékével a második legmagasabb a legalább egy számítógéppel rendelkező háztartások aránya a régióban, e tekintetben csak a Közép-Magyarországi régió előzi meg. Ez az országos átlagnál 5 %-ponttal magasabb, ami igen figyelemre méltó adat. A KSH 2004-ben megjelent ugyan erre a PC ellátottságra vonatkozó adata azonban más eredmény ad. A KSH felmérése szerint 2001-ben a Nyugat-Dunántúl volt valóban a második a PC-vel rendelkező háztartások számát tekintve, 2002-ben viszont már Közép-Dunántúl is közel hasonló adatokkal rendelkezett és 2003-ban már a régió „lecsúszott” a *negyedik helyre* a régiók között, hiszen egy év alatt alig növekedett a lakossági PC-k száma, és Dél-Dunántúl is megelőzte a háztartások ellátottságának javulásával.

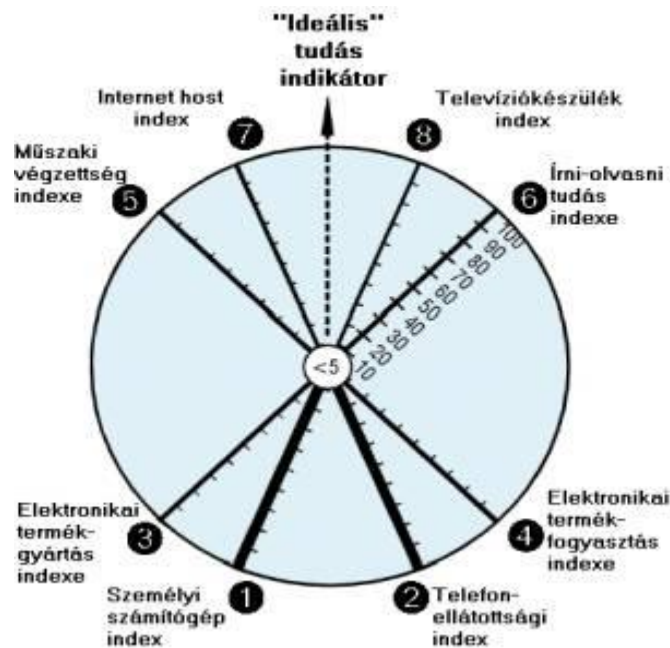
A KSH 2005 év tavaszán tette közzé országos reprezentatív felmérését *Az információ és kommunikációs eszközök állománya és felhasználása a gazdasági szervezeteknél* címmel, mely szintén 2003-ban készült. E felmérés szerint a számítógépet használó *vállalkozások* arányában Magyarország megyéi között e téren mindössze néhány százalékos eltérés van mindenhol 82-85 % körüli a használat. Egyedül a fővárosban 90 % feletti a gazdasági egységek PC használati aránya. A Nyugat-Dunántúlt alkotó megyék közül Zala megye vezet, több mint 80 %-al, Győr-Moson-Sopron megye megközelíti a 80 %-ot, mögötte kevéssel marad el Vas megye, így a régió mindhárom megyéje a középmezőnyben helyezkedik el.

Az Internet-használat az egyszerű számítógép-használatnál magasabb fejlettséget képvisel. A KSH felmérése szerint 2003-ban *az Internetet használó* vállalkozások arányában a megyék között néhány tized százalékos eltérés volt tapasztalható, az elterjedtség mértéke itt lényegesen alacsonyabb szintet képvisel a számítógépet használó vállalkozásokhoz képest. A fővároshoz viszonyított lemaradás kisebb mértékű és a megyék elterjedtségi arányai sokkal kiegyenlítettebbek, hiszen kivétel nélkül a 60% körül szóródnak és a szórás mértéke is csekély. Ebből a szempontból a legfejlettebb területek a főváros mellett az egyik északnyugati megye (Komárom-Esztergom) és persze Pest megye, a nyugati országrészben viszont *Győr-Moson-Sopron*, majd egy északi megye (Nógrád) és egy déli-dunántúli megye (Baranya), valamint nyugaton *Zala megye*. Viszonylag magas még az elterjedtség Jász-Nagykunszolnok, valamint a nyugati országrészben Vas megyében.

A fejlődéssel együtt járt a kábeltelevíziós-hálózatok megjelenése is.. A régió szinte mindegyik városában van *kábeltelevízió*, néhány nagyobb település is nyújt már ilyen szolgáltatást. A bekapcsolt lakások számát tekintve 2002-ben a régió vezetett.

¹ Forrás: ICEG Európai Központ: A Nyugat-Dunántúl helyzete a tartós növekedési tényezők alapján

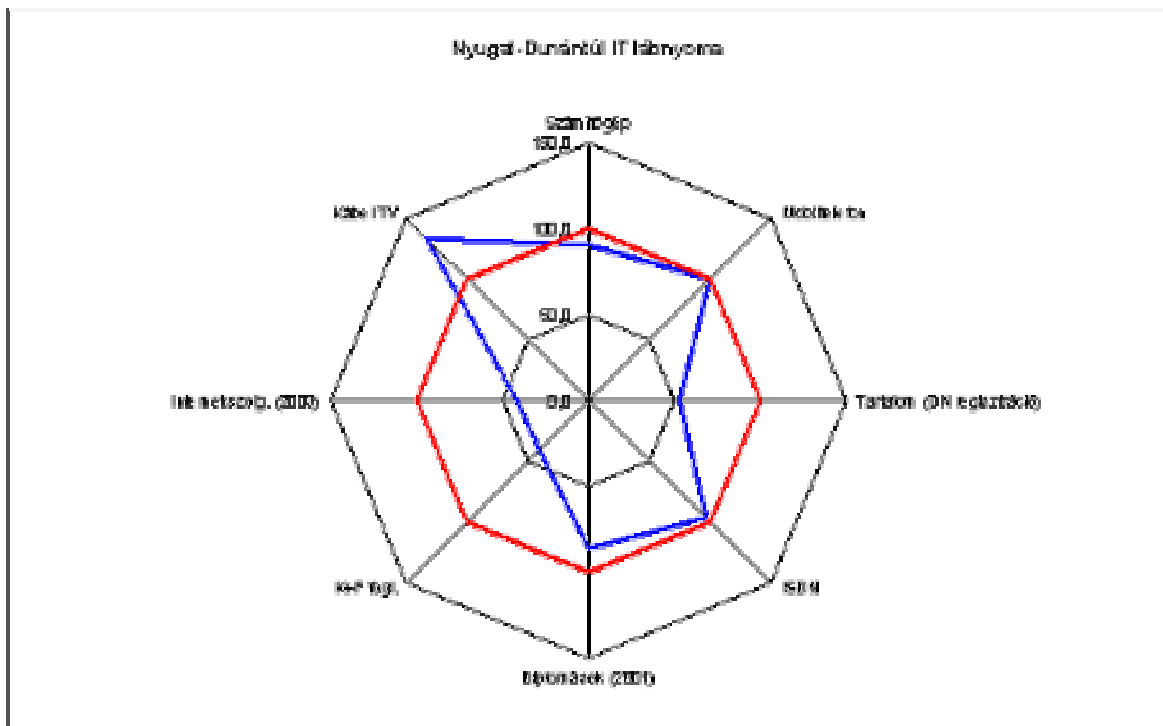
A helyzetkép összefoglalásaként ismertetjük *Nyugat-Dunántúl IT lábnyomát*. A nemzetközileg már elterjedt INEXSK módszer alapján² készült el Magyarország régióinak úgynevezett „információs lábnyomát”, mely nyolc index (mutató) alapján hasonlítja össze az adott ország információs társadalom mutatóit.

Az IKT-lábnyom ábrájának megalkotásához szükséges sablon (Forrás: Mansell, R. – Wehn, U. 1998)

Ennek alapján tehát *Nyugat-Dunántúl* IT lábnyoma a következő ábrán szerepel. A körháló központi metszéspontja adja a 0 értéket kifelé haladva a következő az 50 %, pirossal jelzett körháló a 100 % és az országoshoz viszonyítva esetünkben a 150 %-ot mutatja a legszélső kör. Nyugat-Dunántúl számítógép ellátottság terén közel 100 %-os (tehát közepes!), de az ISDN és diplomások számában is közel ilyen értéket mutat. Tartalom terén 50 %-os értékkel, K + F területén foglalkoztatottak számában és az Internet-szolgáltatás területén közel 50 %-os mutatóval rendelkeznek. Ez a három érték tehát *kifejezetten alacsony!* Értékei közül kiugróan magas, 140 %-os a kábeltelevíziós bekötéseinek száma. Mindebből az következik, hogy az IT lábnyom elemzés *nem azt mutatja*, hogy Nyugat-Dunántúl az információs társadalom fejlesztésben – a magyar régiók versenyében - *ugyanolyan jól állna, mint más tekintetben*. Egyetlen kivétel van: a kábeltelevíziós fejlettség.

² Kiss Csaba: Az információs társadalom mérésének, vizsgálatának nehézségei. A magyar régiók „információs lábnyoma” (Forrás: <http://www.otk.hu/cd04/2szek/Kiss%20Csaba.htm#top>)

Nyugat-Dunántúli IT lábnyoma (Forrás: Kiss Csaba: Az információs társadalom mérésének, vizsgálatának nehézségei. A magyar régiók „információs lábnyoma”)

A Közép-magyarországi régió, és még inkább Budapest jelentősen kiemelkedik az átlagból minden vizsgált mutató esetében. A szerző megállapítása szerint a többi régiónál a tényezők fejlettsége eltérő képet mutat, bár az látszik, hogy döntően a „lábnyom” *infrastrukturális része* a fejlettebb, míg a „soft” tényezők (K+F, végzettség, tartalomszolgáltatás) fejletlenebb. Az információs társadalmi tényezők egyik régióban sem kiegyensúlyozottan fejlettek, sokszor a régiók egyedi adottságai is befolyásolják a tényezők dinamikáját. A nagy egyetemi központokkal rendelkező régiók (Észak-Alföld, Dél-Alföld) például relatíve erősek a K+F-ben, viszont a működő tőke célterületeken (Közép-Magyarország, Közép-Dunántúl) olyan infrastrukturális mutatók kiemelkednek, mint a kábeltelevízió és személyi számítógép ellátottság.

A felhasznált mutatók köre szerint az *alábbi megállapítások* tehetők a Nyugat-Dunántúlt összehasonlítva hazánk régióival:

- 100 háztartásra jutó személyi számítógépek (db) esetében Nyugat-Dunántúl a *harmadik* legjobban ellátott régió (közel 100 %);
- 100 háztartásra jutó mobiltelefonok (db) arányát tekintve szintén a *harmadik* (100 %) Közép-Dunántúllal egyetemben;
- 100 főre jutó Domain név regisztrációk (db) a központi régió után Közép-Dunántúllal egyetemben a nyugati régióban is a *második* legjobb mutatóval rendelkezik (50 %);
- 100 telefonfővonalra jutó ISDN vonalak (db) számarányában a Közép-Magyarországi régió után következik 100 %-ával, tehát szintén *második*;
- Felső fokú végzettségűek aránya a 25-x év közöttiek között (2001) a nyugat-dunántúli régióban 90 %-os az arány, csak a központi régió előzi meg – ez szintén *második hely*;
- K+F foglalkozásúak teljes munkaidőre átszámított létszáma 1000 lakosra tekintetében közel azonos értéket (kevésbé 50 % alatt) mutat Közép- és Dél-Dunántúllal egyetemben, míg tőlük elmaradva csak az Észak-Magyarországi régió van (25 %), így az *alsó három* régióhoz tartozik;

- 100 főre jutó Internet szolgáltatók száma (2003) a régióban 50 % *alatti* mutatóval rendelkezik, ennél kevesebb arány csak Észak-Magyarországon, illetve Észak-Alföldön van (25-25 %), azaz a *sereghajtók* között van;
- 100 lakásra jutó kábeltelevízió hálózatba kötött lakások aránya tekintetében Nyugat-Dunántúl *vezető régió*nak számít 140 %-os arányával.

Ezért összefoglalásként elmondhatjuk, hogy az egyébként is gyenge/közepes magyar átlaghoz képest is Nyugat-Dunántúl az IT-fejlettségben csak *közepes teljesítményt* nyújtott. Egy első hely, három második státusz, két harmadik hely, két sereghajtó státusz.

SWOT-analízis

A klasszikus SWOT analízis (magyarul GYELV-elemzés) szinte mindenhol elfogadottá vált. A módszer egy angol nyelvű rövidítést jelöl, amelynek lényege az, hogy négypólusú táblázatba különíti el a vizsgálandó térség, intézmény vagy vállalat jellemzőit. Az elemzésben megvizsgált négy helyzetjellemző csoport: a befolyásolható belső erősségek (strengths) és gyengeségek (weaknesses), valamint a nem befolyásolható külső lehetőségek (opportunities), és veszélyek (threats). Miután ma már a SWOT-analízis már kötelező, ezért Nyugat-Dunántúl régiót – most az információs társadalom fejlesztése szempontjából – vizsgáljuk meg ezzel a módszerrel.

NYD-RITS SWOT elemzés

(belső) erősségek befolyásolható tényezők	(belső) gyengeségek befolyásolható tényezők
• öt évvel ezelőtt Nyugat-Dunántúl régióban készült el a legjobb minőségű és legsokoldalúbb információs társadalom stratégia, • a regionális politikai-közigazgatási elit magas szinten felkészült a lisszaboni program megvalósítására, • a régióban megszülettek a mintának tekinthető intelligens város és kistérség stratégiák, projektek, • a régióban az e-content fejlesztések száma, üteme jó, • a térségi és települési minta e-közigazgatási fejlesztések elindultak, • a regionális ügynökség magas minőségű információs portált hozott létre (www.westpa.hu + EU-régió portál), • két regionális egyetemmel (Győr, Sopron) a regionális tudáskapacitás jelentősen nőtt, • az e-Magyarország pontok létrehozása jól halad, a régióban a teleház hálózat elég széles körben kialakult;	• a magyar régiók között az IT lábnyom elemzés szerint Nyugat-Dunántúl csak közepes minősítést kapott, • az intelligens régió stratégiában csak részben valósult meg elsősorban a fejlesztési-finanszírozási feltételek korlátozottsága miatt, • a régió változatlanul gyenge a kutatás-fejlesztésben, nagyon kevés a kutatók száma, • a régióban az IKT szektor nagysága és fejlődési üteme nem elégséges, • az aprófalvas településszerkezet miatt az országos nagyobb gondot okoz „az utolsó mérföld” problémája, • az elektronikus szolgáltatás-fejlesztések nem teljes körűek, az elektronikus kereskedelem alacsony fokú, • az eddig még „nem felhasználó” csoportok lemaradottsága fokozatosan nő (nagy a digitális szakadék és sajnos nagyszámú népességet érint), • regionális technológiai fejlesztési övezet nem jött létre; • nem szerveződtek tényleges és Internetes új kutatóintézetek; (virtuális szervezetek);
(külső) lehetőségek (nem befolyásolható tényezők)	(külső) veszélyek (nem befolyásolható tényezők)
• a lisszaboni program megvalósításában a legelső magyar régió lehet, • külföldi multinacionális IT-vállalkozások közvetlenül bekapcsolódhatnak a régió	• a jó versenyképesség alapján Nyugat-Dunántúl más régiókkal közösen kezdeményezett közös projektjei nem kaptak támogatást, • a tervezési-statisztikai régiókból még sokáig nem

fejlesztésébe (lásd az Intel-modellt) • külföldi és hazai partnerek segítségével a régióban K+F park alakulhat; • osztrák, szlovák, szlovén (vagy más külföldi) partnerrel sokkal több információs társadalom projekt lehet, • a régió tudatos Európa-politikával még több partnert szerezhetne közös projektekhez, • szándék van a közigazgatási szervezetek részéről az elektronikus ügyintézés bevezetésére, (kormányzati és EU-s akarat) • több ágazatban hálózati együttműködések alakultak ki a beszállítói rendszerek működtetésre, fejlesztésére;	lesz önkormányzati-közigazgatási régió; • a lisszaboni program országos végrehajtása nem olyan jó, hogy az húzóerőt jelentene a régiónak; • a települési fejlesztésekhez (saját erő) és a működtetéshez szükséges források nem állnak rendelkezésre, • a partnerségi szemlélet sok helyen csak formálisan működik • nincsenek még meg teljes körűen az elektronikus azonosítást lehetővé tevő jogszabályok, nincsenek még tapasztalatok a biztonságos működtetésre • erősödő bürokrácia okozta problémák (pályázati feltételek, igazolások, szerződéskötések, stb.)

A SWOT analízisből *egy-egy mondatot, avagy jellemzőt* emelek ki: az erősségek közül nem cselekvési eredmények, hanem még csak tervezési sikerek emelhetők ki; a domináló gyengeség – minden tervezési siker ellenére – a befolyásolható nehézségek közül a projekt megvalósítás gyengesége; a lehetőségek között kimagaslik az az esély, hogy ez a régió lehet a lisszaboni program megvalósításában a legjobb; a veszélyek elég komolyak, például az, hogy a tervezési-statisztikai régiókból még sokáig nem lesz önkormányzati-közigazgatási régió. Ebből például az következik, hogy a 2005-ben újrafogalmazott stratégiának markánsan ki kell térni a *projekt megvalósítás* feltételeire és menedzselésére.

A SWOT elemzésnek azonban van több látható gyengesége, ami a módszer továbbgondolást³ követeli: 1. A négy elemzett terület mellett a másik négy helyzetjellemző csoport hiányzik: a nem befolyásolható külső erősségek, s külső gyengeségek, valamint a befolyásolható belső lehetőségek és belső veszélyek. (Az új globális mozgástérben pedig például a külső erősségek és a belső kapacitás lehetőségek gyakran kulcstényezők.) 2. A SWOT-elemzés mindig statikus állapotot rögzít és érzéketlen a változások bemutatására. 3. Nem meglepő módon SWOT-elemzés mindig csak a jelen állapotról készül és szinte soha nem a jövőbeli állapotokról, pedig a jövőképből felépíthető jövőállapot SWOT-elemzése rögtön számos alapvető tervezési, koncepcionálási problémát felfedne. 4. A hagyományos SWOT-elemzés módszertanilag nyitva hagyja, hogy egy-egy vizsgált helyzetnél, térségnél vagy vállalatnál milyen tényezőket kötelező elemezni. (Ezért gyakran a SWOT-elemzésből fontos dimenziók kimaradnak, például egy régió esetében az, hogy az adott régió milyen a versenyhelyezete az európai terversenyben.) 5. A SWOT-elemzés a hiányzó vagy elnagyolt adatsorok miatt sokszor szükségképpen személyes vagy csoportos vélekedéseken, véleményeken alapszik; amiből nem következik az, hogy a mindenki által legitimnek tartott statisztikai adatok minden esetben biztos talajt nyújtanak az elemzéshez.

Ebben a stratégiában nem feladatunk megoldani a SWOT-analízis tartalmi és módszertani problémáit, mindenesetre a második SWOT-típusú analízist, a V-elemzést elvégeztük.

V-analízis (a SWOT továbbfejlesztése)

Ez az analízis – a rend kedvéért megismételjük – a nem befolyásolható *külső* erősségeket és gyengeségeket, valamint a befolyásolható *belső* lehetőségeket és veszélyeket elemzi. Nézzük, mit mutat Nyugat-dunántúli *információs társadalom* a V-analízis szerint:

³ Lásd az SKITECH (Stratégiautató Intézet levédett módszertana) módszert, amelyet Varga Csaba dolgozott ki.

V-ANALÍZIS NYD-RITS

(külső) erősségek nem befolyásolható tényezők	(külső) gyengeségek nem befolyásolható tényezők
• közepes versenyképesség az európai intelligens régiók versenyében, • jó versenyképesség a szomszédos régiók versenyében, • versenyelőny az intelligens Dél-Dunántúl régióval szemben, • egyenlő versenyesélyek az intelligens Közép-Dunántúl régióval, • az országos (<i>egyébként alacsony</i>) átlaghoz képest jó mutatók a nagy sáv szélességű Internet kapcsolatok terén a lakossági felhasználók körében is;	• Magyarország a közép-európai államok információs társadalom fejlettségében a lemaradók között van, • A kormányzati és piaci forrásoktól függő gyors, szélessávú infokommunikációs infrastruktúra lassú elterjedése akadályozza az intelligens régióvá válást (jön az IPV6, vagy jön az Internet II.), • Európai intelligens régiók nem kezdeményeztek közös projekteket;
(belső) lehetőségek befolyásolható tényezők	(belső) veszélyek befolyásolható tényezők
• az IT lábnyom elemzésben bemutatott gondok ellenére az IT felzárkózásra, vagy később az élre kerülésre van esély, • regionális tudásközpont létrejöhet két éven belül, • az NFT-ben (különösen az NFT II-ben) jelentős információs társadalom projektek valósíthatók meg, • ipari-technológiai parkok, különösen a K+F parkok, az innovációs központok és övezetek dinamizálhatják az IKT-szektor, • regionális IKT klaszterek szerveződése felgyorsulhat, • a régió városai és kistérségei intelligens várossá ill. kistérséggé válhatnak például Győr mintájára; • integrált regionális információs társadalom portál szervezhető a westpa portál segítségével; • a regionális civil portál (www.civil.ny-dunantul.hu) erősítésével, és több szolgáltatásával dinamizálhatók a civil szervezetek; • a régióban elindulhat az e-idegenforgalom fejlesztése (pld: Marco Polo rendszer.) ; • a kialakult határ-menti kapcsolatok jó lehetőséget adnak az Európai Best Practice-ok adaptálására (West-Pannon EU régió, Alpok-Adria);	• az információs társadalom fejlesztésben Győr-Sopron megye mellé nem zárkózik fel Vas és Zala megye, • a települési és térségi e-közigazgatási fejlesztések végig vitele, befejezése 2010 utánra tolódik ki; • három megye minden térségében a kistérségi információs társadalom fejlesztése nem indul el 2007-ig, • kevésszámú olyan IT-projekt, amely az egyének és a családoknak közvetlenül segít nem kerül nagyszámban generálásra és széles körben elérhetővé tételre; • nem válik folyamatossá a regionális információs társadalom fejlesztések monitoringozása és a program korrigálása és a források allokálása, • az elindult, jelentős gazdasági versenyképesség növelő projektek a régió nagyobb önkormányzatai részéről nem teremtenek költségtakarékos módon adaptálható mintát a kisebb települések számára;

Az első meglepetés mindjárt az, hogy ebben a második helyzetképen bizony *egészen más* képet mutat a nyugat-dunántúli információs társadalom. Megint *egy-egy fontos, kiemelt jellemzőt* sorolunk fel: az európai intelligens régiók versenyében Nyugat-Dunántúl pillanatnyilag legjobb esetben közepes versenyképességgel rendelkezik, ám a többi magyar régióhoz képest ez már erősségnek számít; egyelőre kemény korlát az, hogy Magyarország a közép-európai államok információs társadalom fejlettségében is a lemaradók között van. A V-analízis jól mutatja, hogy az egyik belső lehetőség, vagy esély az ipari-technológiai parkok, az innovációs központok és övezetek IKT-szektor dinamizáló szerepe, különösen kiemelhető a lehetséges K+F parkok, amelyek esetleg csökkentik az innovációs paradoxont; jelentős belső veszélyforrások figyelhetők meg, köztük például az, hogy a települési és térségi e-közigazgatási fejlesztések végig vitele, befejezése 2010 utánra tolódik ki, holott mai

ismereteink szerint az e-közigazgatás bevezetése valószínűleg jelentősen felgyorsítja a regionális információs társadalom fejlődését.

A négy helyett nyolc szempontú elemzés tehát jóval *pontosabb és összetettebb* helyzetképet tett lehetővé. Itt és most jeleznünk kell azonban, hogy szükség lenne egy harmadik, méghozzá a folyamatokat bemutató analízisre, vagy – ha tetszik – egy *jövőt bemutató* SWOT és V-analízisre. Ezt most azért vetjük fel, mert egyáltalán nem mindegy, hogy mikor (2006 vagy csak 2010 után) kerül sor a tervezési-statisztikai régiók *felváltására* önkormányzati-közigazgatási régiókkal. Ha részletesen elkészítenénk, hogy *milyen jövőállapotot* hoz létre, ha a régiók maradnak a mai politikai-közigazgatási helyzetükben, vagy ha valóban megtörténik a regionális paradigmaváltás, meghökkentő tisztasággal kiderülne, hogy ez a regionális információs társadalom létrejöttének is kulcskérdése.

Az általunk készített nyugat-dunántúli kérdőíves interjúkból olyan *jövőkép* rajzolódott ki, amely – felülmúlva az előzetes várakozást – egyértelműen állást foglal a regionális információs társadalom létrehozása mellett. Az interjúk fontosabb tanulásagai közül most néhány *konklúziót* emelünk ki:

- A legtöbb helyen tervezik a következő időszakban az *infokommunikációs fejlesztéseket*. Elsősorban a számítógépekkel való ellátottságot növelik, és bővítik az Internet hozzáférés minél szélesebb körben történő elérhetőségét.
- A felsőoktatási intézmények újabb *tudásközpont* kialakítására, illetve a meglévők erősítésére törekednek. A javaslatok szerint a technológia-intenzív kkv-k részére magas szintű fejlesztés-szolgáltatás kiépítésére lenne szükség.
- A régió tudásközvetítésében a legnagyobb fejlődést a régió *egyetemeinek, főiskoláinak* erősítése adná. A gyakorlatorientáltabb és a gazdaság igényeit is figyelembe vevő oktatási rendszerre van szükség, amely szorosan együttműködne a piaci szektorral, amihez szintén a különböző *tudásközpontokat* kellene fejleszteni.
- Az interjúalanyok szerint a *K+F tevékenységek* sikerességéhez vezető egyik út abban rejlik, hogy magyar tulajdonban lévő - saját piacot erősítő - termékek kifejlesztése jelenthet csak effektív innovációt.
- A felsőoktatásban az *e-learning tananyagok* bevezetése folyamatban van. Az egyetemeken megszerzett tudások közvetítésének egyik új lehetősége az lenne, ha a különböző szakdolgozatokat, tanulmányokat digitalizálnák, s ezeket az Interneten minél szélesebb körben hozzáférhetővé tennék. Másik javaslat a részidős képzések átalakítását célozza meg az *Internet-alapú távoktatással*.
- A tartalomipari fejlesztések kapcsán megállapítható, hogy a megkérdezettek szerint a tudás mindenki számára adott elérésére, és az oktatáson keresztül megvalósuló *tartalomszolgáltatások* fejlesztésére kell nagyobb hangsúlyt fektetni.
- Az e-közigazgatás fejlesztésének egyik lehetséges módja az *e-közigazgatási mintarendszer* létrehozása lenne, majd az önkormányzatokkal együttműködve ennek a már gyakorlatban is jól működő rendszernek az elterjesztése. A válaszadók véleménye alapján az e-közigazgatás *minden szegmensére* kiterjedő fejlesztéseket kell megcélozni.
- A válaszadók több mint *háromnegyedének* véleménye szerint - a régióban meglévő problémák és egyenlőtlenségek ellenére is - a térség középtávon *felzárkózhat* a legfejlettebb régiók közé. Vagyis optimista szemlélet jellemzi az interjúalanyokat.
- Örömmel összegezhetjük, hogy a megkérdezettek nagy többsége az *információs kor* kihívásai alapján fogalmazta meg Nyugat-Dunántúl jövőképét.

Azt állítottuk a kihívások megfogalmazásánál, hogy Nyugat-Dunántúl kitüntetett hazai versenyhelyezete a helyzetkép *átfogó analízisének* két kérdésselvetést generál:

1. Nyugat-Dunántúl nemcsak az ipari korszak, hanem az *információs társadalom fejlettség* szempontjából is tartja-e az előkelő helyezését?

2. Nyugat-Dunántúl régió a kedvező hazai versenyhelyzete miatt vállalkozhat-e arra, hogy Közép-Európában és Magyarországon vezető *információs társadalom régió* legyen?

Nézzük, a két kérdésre adható választ. Az elsöre azt mondhatjuk, Nyugat Dunántúl a magyar régiókhoz képest *jól*, az európai átlaghoz képest *szereény* eredményt ért el. A második kérdésre nyugodtan azt válaszolhatjuk, hogy *igen*, az esély változatlanul megvan. (Noha öt évvel ezelőtt a versenytársak közelebb voltak a nyugat-dunántúli régióhoz.)

Miben *nem hiszünk*? Nem hiszünk abban, hogy az európai csatlakozás után önmagában automatikusan bármilyen előnnyel jár, hogy Nyugat-Dunántúl öt ország találkozási pontján van. Nem reméljük, hogy a nyitott városhálózat – a szinte már durva versenyhelyzetben – több előnnyel jár, mint hátránnyal. Nem valószínű, hogy néhány ipari klaszterrel a közép-európai gazdasági tér újraformálható. Nagyon nem bízunk abban, hogy a régió az innovációs paradoxont egyelőre, 2007-ig akár kicsit is mérsékli. Nagyon szép, de irreális várakozásnak tartjuk, hogy az aprófalvak életképessége lenne a kulcskérdés. Nem tartjuk járható útnak, hogy Nyugat-Dunántúl (vagy bármelyik magyar régió) a globális és nemzeti szintről kezdeményezett, s részben támogatott, ám a régióban spontán módon előrelépő, főként a lakosság önkéntes részvételére és fizetőképességére alapozott információs társadalom fejlődéssel versenyképes lesz.

A helyzetkép alapján mit tartunk *reálisnak*? Nem csak hiszünk abban, hanem egyedül azt tartjuk racionálisnak, hogy Nyugat-Dunántúl *az információs és innovációs alternatívát* választja, de ez már önmagától, csupán a spontán gazdasági-társadalmi (piaci és posztpiaci) törekvésekkel nem érhető el. A statisztikai-tervezési régió azonban nem alkalmas hatékonyabb beavatkozásra, vagy a piaci önmozgások tudatos támogatására. Ez akkor is így van, ha 2007 és 2013 között a régió az eddiginél sokkal több forrás elosztása felett dönthet majd.

Ez a régió így még *nem tekinthető* információs társadalom régióinak. A fejlődés az elején tart, mert sem az Internetes elérhetőség, sem az infokommunikációs gazdaság, sem – többek között – a regionális tartalomipar nem ért el dinamikus haladást. Annak ellenére sem, hogy öt évvel ezelőtt ennek a régióknak volt a legsokoldalúbb, legtávlatosabb stratégiája és a regionális ügynökség komoly erőfeszítéseket tett a fejlesztések felgyorsítására. A legnagyobb elmaradás azonban a *szemléletváltásban* (gondolkodásmódban) van, hiszen – kivéve a régió IKT-szektorát és több városi-kistérségi önkormányzatát – az információs kor szemléletét alig vagy csak töredékesen vette át.

De - és ez a helyzetkép legfontosabb üzenete – Nyugat-Dunántúl *két kihívással* áll szemben: 1. Nyugat-Dunántúl gazdasága nem stabil és nem fenntartható az ipari kor gazdaságának segítségével, ezért a változtatás végigvitele kényszer, avagy rövid távon sincs más forgatókönyve, mint az, hogy a tudásalapú gazdaság és társadalom fejlesztésére koncentráljon. 2. A magyar régiók közül (Budapestet leszámítva) Nyugat-Dunántúlnak van talán a legtöbb esélye arra, hogy a 2005 elején – a Barosso „kormány” által - megerősített lisszaboni programot valóra váltsa. A *kényszer és az esély* kettősége egyfelől lehetőséget ad, másfelől felelősséget tesz a döntéshozók vállára. Egyszerre feladat a *további felzárkózás és a javuló versenyképesség* elérése.

1.4. A vízió 2005-2013 (2020)

Az új európai program neve: i2010. Ennek keretében most újraindították a lisszaboni folyamatot *a tudás és innováció, a belső piac és életminőség* összekapcsolásával. Az európaiak jóléte akkor biztosítható, ha az unió képes lesz arra, hogy szembenézzen az elégtelen növekedési rátával, a világon a leggyorsabban előregedő népességével, s az új versenyképes globális-lokális pólusok felbukkanásával.

i2010 pillérei (három 'i') 2005-2010	
internal market	információs tér, belső piac kialakítása
innovation, investment	innováció és befektetés (főként a kutatásokba)
inclusion	inklúzió ⁴ a társadalomba, az életminőség javítása

Ahhoz, hogy Európa ezekkel a kihívásokkal megbirkózzon, *új versenyelőnyöket* kell találnia, azaz végérvényesen a tudásra, innovációra, a határoktól mentes európai információs térre kell építenie, és közben nem tehet mást, mint fejleszti a gazdaság, a társadalom, és a környezet közötti szinergiát. Ezért olyan *új versenytényezőket* hoz létre, amelyek lehetővé teszik a fogyasztók számára, hogy hasznot húzzanak az új termékekből és szolgáltatásokból, és a dolgozók számára pedig azt, hogy új képességekre tegyenek szert. Ezért nagyon fontos, hogy a kutatást, képzést, és az innováció minden formáját fejlesszék, mert ez sokat segíthet abban, hogy a tudást *hozzáadott érték*ké lehessen formálni, így a munka mennyisége és minősége javulhasson. Mindennek az is feltétele, hogy az Európai Unió tudásteremtési és tudásközvetítési teljesítménye jobb legyen.

Az információs és innovációs szempontok összeegyeztetése szempontjából érdekes, hogy az *európai információs társadalom régiók* már 2003-2004-ben összekapcsolták az információs és innovációs térségi társadalom fejlesztését.⁵ Ez a felismerés szükségképpen a nem evidens célrendszer előtérbe helyezését jelzi.

A hosszú távú (top-down) fejlesztések persze olyan változásokat is vonnak maguk után, amelyek sokakat váratlanul érnek. Ma még a hazai régiókban is nagyon kevesen tudják elképzelni, hogy a nem evidens célok kezdeti megvalósítása például az online szolgáltatások gazdag kínálatban teremthetőek meg; kezdve a virtuális orvosok, ügyvédek, polgármesterek (és mások) e-ügyfélfogadásától egészen az igazi áttörést hozó e-közigazgatásig és e-vállalkozásokig. Ezért az információs kora való további felkészülés így még inkább kiegészül az *egyéni és közösségi tudás- és tudatfejlesztésekkel*.

Mindebből az következik, hogy az Európai Unió és a tagállamok régiói minden eddiginél jobban *az információs és innovációs társadalom jövőképre* építenek.

Hol tartunk a kormányzati és társadalmi jövőkép-alkotásban? Magyarország *jól áll* az információs társadalom korszakára való tervezési felkészülésben, de csak a tervezés szintjén és nem a megvalósításban. Vagy még pontosabban: a *tervezők* jövőképe lépést tart az európai kihívásokkal, ami azonban nem jelenti azt, hogy a *magyar társadalom* jövőképe ugyanerre a színvonalra jutott.

Nincs szükség már a kormányzati törekvések részletes ismertetésére. E nélkül is egyértelmű, hogy az első Nemzeti Fejlesztési Tervben (ha nem is kellő mértékben) *prioritást kapott* az információs társadalom fejlesztése. A jelenlegi információk szerint a második Nemzeti Fejlesztési Tervben az információs társadalom fejlesztése önálló operatív program lesz. Tervezési eredményként nyugtázhatjuk, hogy az *stratégiai áttörést* hozott, amikor az előző és a mai kormányzat elkészítette az információs társadalom stratégiát, amely (ha talán nem is kellő mértékben) kitért a regionális információs társadalom fejlesztésre is. Részben ennek köszönhető, hogy 2000 és 2005 között a hét régióból *ötben elkészült* a regionális információs társadalom stratégia, köztük talán a legmagasabb színvonalon Nyugat-Dunántúl régióé.

⁴ Inklúzió: belefoglalás, beletervezés, beleépítés, stb.

⁵ A webcím ezért már nem a www.erisa.be, hanem a www.ianis.net

Az NFT és a MITS *milyen új jövőképet* ajánl Magyarországnak? Először is örömmel nyugtázzhatjuk, hogy az NFT óvatosabban, a MITS egyértelműbben az információs kor jellem- és jövőképe mellett voksol, hiszen kimondja: „Magyarország jövőképe: versenyképes információs társadalom.” Az első NFT szükségképpen annak a helyzetnek a szorításában született, ahol Magyarországnak *az ipari kor* fejlődésében jelentkező lemaradásokat kellett behoznia. A MITS nyíltan viszont meghirdeti, hogy Magyarországnak nem lehet más alternatívája, mint az, hogy a finn vagy az ír fejlődési minta alapján Közép-Európa *felzárkózó, vagy akár élre álló* információs társadalom országa legyen. (Idézet a MITS-ből: Magyarországnak azt a harmadik optimális forgatókönyvet kellene választania, amely szerint „az információs kor több területén gyorsabban fejlődjön, mint Európa átlaga.” A MITS jövőképe - belső ellentmondása miatt - azonban csak az *evidens jövőkép* alapján született meg, hiszen jövőképe mindössze *két pilléren* nyugszik: a folyamaton informatizálásán és az elektronikus szolgáltatások megvalósításán. Ez tehát nem információs *társadalom*, hanem lényegében *informatikai/szolgáltatási* jövőkép. (Egyúttal persze bizakodunk abban, hogy MITS első felülvizsgálata során, avagy a gördülő tervezés jóvoltából a két feltétel-pillérré tartalmi új pillérek is felkerülnek. Ennek érdekében érdemes adaptálni az i2010 új törekvéseit.)

A hazai *országos szintű feszültséget* persze 2005-ben az okozza, hogy a magyar fejlődési tempó (az aluteltjesítő Európában is!) meglehetősen gyenge volt és a legtöbb információs társadalom indikátor alapján Magyarország Európa sereghajtó országai közé tartozik. Most az a kardinális kérdés, a kormányzati tervezők, s döntéshozók között milyen mértékben tudatosul az a tervezési felismerés: amíg a stratégia *csak két pillére* épül, addig azért nem lesz átütő eredmény, mert a fejlődés ösztönzője, motorja nem az informatikai feltételteremtés, hanem az ezeken a feltételeken alapuló *új életminőség* (gazdaság, társadalmi, stb.) fejlődés elérhetővé válása. A világ tehát láthatóan úgy működik, hogy bizonyos fejlődési küszöb felett a vállalkozások vagy a polgárok akkor fektetnek többet az informatikai fejlődés folytatásába, ha ez megéri, ha ez hasznos, ha *ez gazdasági, társadalmi, tudásbeli eredményeket* garantál.

Ez a *paradoxon* jól kimutatható a MITS regionális stratégiájában is. A stratégia elvben *jól megfogalmazza* a hosszú távú célokat, hiszen ilyeneket ír: „a régiók és kistérségek modernizálása (azaz az e-települések és az e-térségek létrehozása) alapozza meg a magyar tudásalapú társadalom kialakulását”, vagy: „az intelligens település és térség (különösen az intelligens régió) programok támogatásával arra irányulnak, hogy Magyarországon kialakuljon az információs kori tér- és társadalomszerkezet”, vagy: „a tudás és közösségfejlesztéssel, a lokális gazdaságfejlesztéssel, továbbá az e-demokrácia és az e-közigazgatás kialakításával az intelligens civil társadalmak létrejöttét segítik elő.” Az általános stratégiai elvek tehát jók és egyértelműek, viszont a MITS jelenlegi változatában ezek az elvek már a horizontális céloknál *sem érvényesülnek*, mert ott már a régiók és a kistérségek modernizálása helyett csak *egy szűkebb terület*, az esélyegyenlőtlenség kezelése van. A MITS-nek nincs információs kori társadalomfejlesztési vagy/és régiófejlesztési célrendszere, beavatkozási területe, hiszen már a három főirány is szintén leszűkül informatikai feladatokra. Ezért *nincsenek* kiemelt regionális programok sem⁶, amelyeket például az e-esernyő program nem pótol, hiszen az „csak” az informatikailag hátrányos helyzetű csoportok felzárkóztatását szolgálja.

A Nyugat-Dunántúl RITS tehát *úgy illeszkedik* a MITS-hez, hogy *komolyan veszi* a MITS általános stratégiai (intelligens civil társadalom- és regionálisfejlesztési, vagy a régiók és kistérségek modernizálási) céljait és egyúttal *segítséget adhat* a MITS következő változatához abban, hogy a top-down és a botton-up tervezés *keretében új beavatkozási*

⁶ A hét régióban most nyilván azért készül el új RITS, mert a MITS következő változatában a regionális feladatok is a centrumba kerülnek.

területek (avagy átfogó célok), új főirányok (avagy új prioritások) és ezekhez kapcsolódó új intézkedések jöhessenek létre.

Az előbbi felismerések miatt Nyugat-Dunántúlnak most két komponensből álló hosszú- és közép, valamint rövid távú jövőképet fogalmazunk meg. Egyrészt a korábbi terveket folytatva azt írjuk: a globális evidens vízióknak így tehát kénytelen-kelletén arra kell szorítania a mai döntéshozókat, hogy Nyugat-Dunántúlnak a *digitális világban a regionális információs társadalom felzárkózást* végrehajtsa. (Ez tehát a különböző távú célrendszer első komponense.) Másrészt arra mutattunk rá, hogy a nem evidens regionális jövőkép létrehozása és optimális realizálása szintén központi feladat, ami egyúttal szükségképpen azt is jelenti, hogy Nyugat-Dunántúlnak *minden belső (szellemi, lelki, innovációs, stb.) kapacitását* erősíteni és jobban használnia kell. (Ez tehát főként a hosszú távú célrendszer második komponense.) És ez a célkitűzés – a regionális információs társadalom küszöb *átlépése* után – azért nagyon fontos, mert a célrendszer második komponensének végrehajtása váltja ki, hajtja ki az első komponens leírta fejlődés *folytatását* is. A hosszú távú célrendszer második komponensének tételes megfogalmazása és valóra váltásának elkezdése *sem halasztható* 2013 utánra.

Nyugat-Dunántúli Régió hosszú távú (2020-ig szóló) stratégiája az, hogy *tudásalapú információs társadalom régióvá* váljon. Az európai új, i2010 című stratégia szerint most már ez egyaránt jelent információ és innováció, ICT-piac és életminőség, inklúzió és média központú tudásalapúságot. Ezért Nyugat-Dunántúlnak egyrészt adaptálhatja az i2010 stratégiáját, másrészt önálló tartalmat és formát adhat ennek az új európai célrendszernek.

Hosszú távú cél 2020-ig

Tudásalapú információs társadalom régió

„A cél az, hogy a Nyugat-dunántúli régió az infokommunikációs eszközöket és szolgáltatásokat széles körben hatékonyan használó régióvá váljon, amely különösen az e-közigazgatás, az e-gazdaság és az e-demokrácia, valamint az innováció erősítése segítségével felgyorsítja a - fenntartható és versenyképes - tudásalapú gazdaság és társadalom fejlődését”

A tudásalapú információs társadalom régió stratégia *egyaránt tartalmazza* (a) az evidens, (b) a nem evidens, avagy hosszú- és középtávú, valamint a rövid távú stratégiai célt. Ez a célválasztás nem csak azt fogalmazza meg, hogy Nyugat-Dunántúlnak – mint minden magyar régió – a kormányzati MITS alapján regionális információs társadalommá kíván válni, hanem azt a *regionális felismerést* is, hogy Magyarországon ez a régió *központi (és kiemelt) hosszú távú céljának* választja a tudásalapú gazdaság és társadalom fejlesztését.

Magyarország hét (vagy legalább is hat) régiója közül Nyugat-Dunántúlnak van a legtöbb esélye arra, minden jelenlegi hátránya és nehézsége ellenére is, hogy a tízes évek elejére *i2010 mintarégióvá* válhasson.

1.5. A regionális stratégia (NYD-RITS)

Ha a földi civilizációt nem érik nagy megrázkódtatások, ha a jelenlegi trendek többsége nem jut mind zsákutcába, akkor teljesen normális módon egyszerre *két folyamatot prognosztizálhatunk*. Európa 2010 helyett 2015 előtt vagy után valóban az innovatív és tudásalapú gazdaság és társadalom kontinense lesz. Tíz éven belül számos olyan politikai, gazdasági, informatikai és tudásbeli *minőségi változás* lesz, vagy lehet, ami a jelenlegi európai jövőképet továbbírja, és továbbgondolásra kényszeríti.

Ha ez a két prognosztizálás helyes, akkor Nyugat-Dunántúl előtt sincs más alternatíva, mint a *két előbbi kontinentális jövőtrend*: 1. Az evidens jövőkép szerint Nyugat-Dunántúl szintén a remélt 2010 helyett 2015 előtt vagy után valóban az innovatív és tudásalapú gazdaság és társadalom régiója lesz (vagy lehet). Avagy: *regionális i2010*. Ennek minimális teljesülése az, hogy a gyors és széles sávú Internet használata a gazdaság és társadalom nagy többsége számára napi gyakorlattá válik. 2. A nem evidens jövőkép szerint Nyugat-Dunántúlon tíz éven belül azonban számos olyan *politikai, gazdasági, informatikai és tudásbeli* regionális fejlődésnek kell végbemennie, ami a jelenlegi nyugat-dunántúli jövőképet gyökeresen továbbírja (vagy továbbírhatja) és ez a trend majd mindenkit folyamatos továbbgondolásra kényszerít (vagy kényszeríthet). A tényleges vagy új versenyképesség így – tizenöt éves távlatban – valahol a második (nem evidens) trend hatására alakulhat ki.

Nyugat-Dunántúlon tehát *a regionális vízió az innovatív és tudásalapú gazdaság és társadalom régióképe* lehet.

Ebben az elvi célban aligha lehet vita, de mit jelent ez *a gyakorlatban*? Nézzük először a legelemibb adatsorokat. Az Európai Unió most ott tart, hogy statisztikai hivatalának adatai szerint az unióban lakó 16-74 éves emberek *47 százaléka* vette igénybe a világhálót 2004. januárban-márciusban (a 16-24 éves kategóriában 75), míg a cégek közül az év első hónapjában 89 százalék használta azt rendszeresen. *Magyarország az utolsók között* van, s ehhez képest nincs jelentősége, hogy egy-egy hazai régió kicsit jobban áll. A lakosság körében egyébként a legnépszerűbb Svédországban (82 százalék), Dániában (76) és Finnországban (70) volt az Internet, míg legkevesebben Görögországban (20 százalék), *Magyarországon* (28) és Litvániában (29) dolgoztak, vagy töltötték szabadidejüket a világhálón. A cégek körében ugyancsak Dánia és Finnország vitte a prímet (97-97 százalék) Belgium és Svédország előtt (96-96), míg *Magyarországnál* (78 %) alacsonyabb arányban csak Portugáliában (77 százalék) éltek a cégek a háló adta lehetőségekkel.

Ha az Unió 2005-ben itt tart, akkor nagyon valószínű, hogy a munkahelyi és az otthoni Internetezésben 2010-re Svédország és Dánia mai eredménye (76-82 %) minimum átlagos teljesítmény lesz. Ha a trendet folytatjuk, akkor nyugodtan kimondhatjuk, hogy 2013-ra Európa tagállamaiban tíz lakosból (16-74 évesek) átlagban kilenc az Internet rendszeres használója lesz. (Arról nem, beszélve, hogy 2007-2008-ra a vállalkozások 98-99 százaléka élni fog a világháló előnyeivel.) Ebből nem következhet más, mint az, hogy Magyarországon az egyik legjobb régióknak, Nyugat-Dunántúlnak *ugyanazt a szintet* kell elérni.

A regionális vízió tehát *két alapvető felismerésre* épül:

1. Ezért nem 2020-ra, nem 2015-re, hanem *jóval előbbre*, 2010-2013-ra Nyugat-Dunántúlon majdnem minden 16-74 éves lakosnak munkahelyén és/vagy otthon *rendszeres (méghozzá szélessávú) Internet használóvá* kellene válnia. Ha Magyarországon 2006-2007-re az otthoni Internetezés is elér(het) a 25 százalékot, és 2010-re ennek a folyamatnak át kell(ene) lépnie a bűvös ötven százalékot, akkor annyit nyugodtan tervezhetünk, hogy Nyugat-Dunántúlnak hasonló fejlődési pályát kell végigjárnia. Ezért 2020 csak az lehet a hosszú távú vízió, hogy a régióban *szinte minden lakos* (már jórészt a mobil eszközök jóvoltából) otthon is rendszeres Internetező lesz. Ezért a vízió azt mondja ki, hogy a következő tíz év legfontosabb feladata az Internet teljes elterjesztése. Nem másodlagos kérdés, hogy a tízes évek világhálója *nem a mai Internet* lesz, hiszen az Internetezés állandó gyakorlattá válásának feltétele a világhálónak és szolgáltatásainak rendkívül intenzív továbbfejlesztése, például az Internet II. és a 3G mobil szélessávú, multimédiás kapcsolat-hálózat elterjedése. (Ez persze kontinentális és nemzeti, egyúttal piaci és állami feladat, amely azonban alapvetően továbbra is a lakosság és a vállalkozások áldozatvállalását követeli. Ennek ellenére a technológiai fejlesztés ösztönzésében minden régióknak sajátos feladatai és kötelességei is lesznek.)

2. Európában 2010 után tehát – mint jeleztük - az önmagában nem jelent versenyképességet, ha egy régióban a társadalom és a gazdaság szereplői kevés kivétellel használják az Internetet és szolgáltatásait, továbbá ettől – bár mindez feltétel - önmagában Nyugat-Dunántúl sem lesz az innovatív és tudásalapú gazdaság és társadalom régiója. A regionális vízió minőségi követelménye vagy az új versenyképességi kihívás az, hogy a mindenki által használt világháló segítségével az új életminőség széles körben valósuljon meg. A kérdésfelvetés tehát ez: (a) az új egyéni és társadalmi életminőség *milyen* legyen? (b) az életminőség *hogyan, milyen eszközökkel* érhető el? Ha erre a két kérdésre az NYD RITS nem képes válaszolni, akkor a stratégia nem tölti be a szerepét. Ezért az átfogó célokról szóló fejezetben az új életminőség fogalmát és a hozzá vezető fejlődési utat is megpróbáljuk definiálni.

Nyugat-Dunántúlon azonban (mint sok más európai, vagy hazai régióban) a társadalom tagjainak, vagy a vállalkozások vezetőinek gyakran *fogalma sincs* a lehetséges vagy/és szükséges vagy/és ideális jövőképekről. Ez tehát egy újabb paradoxon. Nyugat-Dunántúl elmúlt tizenöt éve is leírható úgy, hogy a megírt és elfogadott területfejlesztési stratégia célokból sok minden nem, vagy nem az elképzelések szerint valósult meg, miközben az információs kor olyan változásokat hozott, vagy olyan folyamatokat kényszerített ki, amelyek eredetileg nem szerepeltek a területileg elfogadott programokban. A következő tíz évben ez a paradoxon folytatódhat. Ezért a NYD RITS egyik fontos feladatának tartjuk, hogy a várható jövőkép-változásokat *előre jelezze*, s a régió társadalmának tudásbeli-tudati felzárkózását szintén vállalja.

A hosszú távú cél alapján fogalmazzuk meg Nyugat-Dunántúl *átfogó céljait* (avagy 2013-ig szóló – a MITS fogalmai szerint - a beavatkozási területeket.) Az átfogó célok az RFK-ban stratégiai célokként szerepelnek.

A lehetséges átfogó célok közül ötöt választottunk ki: *versenyképes, intelligens társadalom, tudás, e-demokrácia és e-regió*. A választást mindenekelőtt az motiválta, hogy egy régióban átfogó cél nem lehet kevesebb, mint a versenyképes gazdaság (ami nem egyszerűen a tudásalapú gazdaság), az intelligens társadalom (ami nem egyszerűen a hátrányos térségek felzárkóztatása), a tudás teremtés és közvetítés (ami nem egyszerűen az oktatás és távoktatás), végül az e-regió (ami nem egyszerűen informatikai vagy technológia).

Átfogó célok (beavatkozási területek) 2013-ig				
A. Versenyképes régió	B. Intelligens társadalom régió	C. Tudásrégió	D. e-Demokrácia régió	E. e-Régió

Az öt átfogó cél természetesen egymásra épül, *egymást kiegészíti*, és együttesen teszi lehetővé a regionális információs társadalom tudatos létrehozását.

Versenyképes régió

A *versenyképes régió* azt a célt jelenti, hogy Nyugat-Dunántúl egyrészt erősíti a versenyképes innovatív regionális belső piacot, másrészt jobban integrálódik az európai (és globális) IKT⁷ iparba, vagy tágabban a tudásalapú gazdaságba. Versenyképességét tehát elsősorban az információs, elektronikus kommunikációs és audiovizuális (termékek, szolgáltatások, tartalmak) piacának erősítésével akarja elérni, ami egyúttal arra a felismerésre

⁷ Információs és kommunikációs technológia ipari szektora

épül, hogy az IKT gazdasági növekedéshez való hozzájárulásában a *K+F tevékenység* játszik kulcsszerepet. (Megjegyzés: az IKT-ipar egyúttal a régió teljes iparának további modernizálását is ösztönözheti.)

Intelligens társadalom régió

Az *intelligens társadalom régió* célként azt foglalja össze, hogy Nyugat-Dunántúl tudatosan építse be a tudásalapú gazdaság előnyeit a regionális társadalomba, mert a közszolgáltatások és tágabban az életminőség javítása csak így érhető el. Ez a cél azt összesíti, hogy az innovatív és tudásalapú gazdaság fejlesztésével intenzív *társadalomfejlesztés* induljon el. Ez azonban nem csak az idős korosztályok és a hátrányos helyzetűek számára ígér új lehetőségeket és kedvezményeket, hanem a lokális társadalom egészének. (Nyugat-Dunántúl éppen abban lehetne az *egyik mintarégió*, hogy a gazdaság fejlesztés hatásait magas szinten aknázza ki a térségi társadalom életminőségének javítása érdekében.)

Tudásrégió

A *tudásrégió* átfogó cél azért emeltük ki, mert a tudásalapú gazdaság és társadalom megteremtéséhez elsősorban *tudás, avagy tartalom* szükséges, mindenképp új tudás teremtése és egyúttal elérhetővé tétele, ami egyébként az innovációs kapacitás növelésének is feltétele, másodsorban pedig *tudásközvetítés* a cél, avagy minden tudás/tartalom elérhetővé tétele és a tudásközvetítő intézményeken keresztül – kiemelten távoktatás keretében - való oktatása. (Megjegyzés: a tudástermelés és közvetítés egyúttal a *regionális tudásipar* kibontakozását hozza magával, amely szükségképpen tágabb – és a régióknak olykor több előnyöket ígérő - gazdasági terület, mint az IKT-iparág.)

e-Demokrácia régió

Az *e-Demokrácia* régió önálló célként való kiemelése azt a felismerést jelzi, hogy a regionális információs társadalom fejlesztésében a következő tíz évben minden bizonnyal központi feladat nem egyszerűen az e-önkormányzás és az e-közigazgatás, hanem ennek megvalósítása révén is az *e-demokrácia* megteremtése. Nyugat-Dunántúlnak minden esélye (és jórészt) számos lehetősége lesz arra, hogy 2010-2013-ra a régió minden településén és közigazgatás szintjén elérje az e-közigazgatás teljes körű bevezetését.

e-Régió

A célrendszerben nem véletlenül, de nem is visszaminősítésként tettük a sor végére az *e-Régió* átfogó célt. Ezért az *infrastruktúra* beavatkozási terület helyett tágabb átfogó célt, az információs társadalom fejlesztésének *átfogó elektronikus (és digitális) technológiai feltételeit*, aktuálisan mindenképp *a szélessávú lefedettséget és a szélessáv széleskörű elterjesztését* jelöltük meg. Nyugat-Dunántúl számára sincs tehát más alternatíva, mint az, hogy a következő tíz évben behozza informatikai-technológiai lemaradását az európai uniós átlagos fejlettségéhez képest.

NYD RITS prioritások (fő irányok)

A felsorolt átfogó célok közül kiválasztottuk azokat a fontosabb *prioritásokat*, amelyek a regionális információs társadalommá válás tíz-tizenöt éves folyamatában a legelső

cselekvésre váltható célcsoportokat jelöli meg. Az öt átfogó cél mindegyikében kiválasztottunk *egy-egy központi elemet*, amelyet aztán a részprioritásokban konkretizálunk.

3. Prioritások (fő irányok)				
A. Tudás-vezérelte versenyképes regionális gazdaság erősítése	B. Tudás-vezérelte versenyképes társadalom építése	C. Versenyképes tudásfejlesztés és tudásközvetítés fejlesztése	D. e-önkormányzat, e-közigazgatás, e-választás elterjesztése	E. Regionális hozzáférés (és hozzájutás) az e- polgárság erősítéséért

A versenyképes régió átfogó célból a tudásvezérelte (és egyben versenyképes) gazdaság erősítését, az intelligens társadalom régió célcsoportból a szintén tudásvezérelte (és egyben versenyképes társadalom építését, a tudás régió kiemelt célból a versenyképes tudásfejlesztést és tudásközvetítés fejlesztést, az e-Demokrácia átfogó tervből érthetően az e-önkormányzás és e-közigazgatás, valamint az e-választás elterjesztését és végül az-régióból, az utolsó átfogó célból a regionális hozzáférés és részben hozzájutás erősítését. A versenyképes jelzöt nem azért preferáltuk, mert ez ma divat, nem csak azért, mert ez szempontként szerepel az európai és a magyar tervezési dokumentumokban, hanem főként amiatt, hogy Nyugat-Dunántúl fenntartható fejlődése tényleg csak a versenyképesség erősítésével érhető el.

1.6. Projekt prioritások (2005-2007)

Projekttervek 2005-2007 és 2007-2013

A projektterveket tudatosan választottuk *két csoportba*, mert 2006 végéig már túl kevés idő (és regionális forrás) van ahhoz, hogy jelentősebb projektek megvalósítása indulhasson el. A lehetőségek közül viszont olyanokat emeltünk ki, amelyek irányultságukkal és tartalmukkal *példát* mutathatnak a 2007-től kezdődő időszakra.

Főként regionális adottságok-lehetőségek szerint, s rövid távra (2005-2007) készült projekttervek

A „projektek 1.” csoportba így *olyan elképzelések* kerültek, amelyek a régió *versenyképességét* javíthatják, méghozzá csupa olyan területen (K+F, tudásfejlesztés, e-közigazgatás, stb.), ahol Nyugat-Dunántúl lemaradása egyfelől látványos, másfelől pedig a lemaradás részleges felszámolása is átütő sikert hozhat. Szeretnénk arra is utalni, egyáltalán nem véletlen, hogy két esetben nem pusztán projekttervről, hanem *modellkísérletről* beszélünk. (A modellkísérlet tehát azt jelenti, hogy a tervezett fejlesztés tartalmában és módszerében olyan fajsúlyú projekt, amelynek megvalósítása a régióon belül, de akár a régióon túl is példát mutathat.)

5. Projektek 1. (Intézkedésekhez) 2005-2007

A. 2.-höz IT Kutatás-fejlesztési (innovációs) park Sárváron, a sárvári (és más szomszédos) kistérségben	B. 1.-hez Intelligens kistérségi modellkísérlet (Zala megye – lenti kistérség)	C.2.-hez Regionális tudásfejlesztési központ létrehozása (hálózati központ: Szombathely)	D.1.-hez e-közigazgatási fejlesztési modellkísérlet (Győr, Győr környéki kistérségek, Szombathely, stb.)	E.2.-hoz Regionális közösségi hozzáférés fejlesztési projekt
	B. 3.-hoz Regionális e-munkaerőpiaci projekt (Szombathely)	C. 1.-hez Regionális Információs és Innovációs Tervezési Hálózati Intézet létrehozása a gördülő tervezésekhez		

A.2. IT Kutatás-fejlesztési (innovációs) park Sárváron, a sárvári (és más szomszédos) kistérségben.

Ez a komplex projekt (az eddig is kitűnő ipari-technológiai parkok után) a régió első és egyben legjelentősebb K+F parkját hozhatja létre.

B.1. Intelligens kistérségi modellkísérlet (Zala megye – lenti kistérség; Győr-Sopron-Moson megye – két kistérség)

Az információs társadalom (mint társadalom!) fejlesztésének egyik regionális mintáját jelenti majd a lenti intelligens kistérség.

B.3. Regionális e-munkaerőpiaci projekt (Szombathely)

Az információs társadalom foglalkozáspolitikai lehetőségeit és előnyeit mutatja a regionális e-munkaerő piac létrehozása, működtetése

C.1. Regionális Információs és Innovációs Tervezési Hálózati Intézet a gördülő tervezésekhez (továbbfejlesztés)

A NYD RITS megvalósításának elemi feltétele a regionális helyzetkép pontos ismerete, amelynek folyamatos feltárásához szükséges egy hálózati kutatóintézet szükséges.

C.2. Regionális tudásfejlesztési központ létrehozása (hálózati központ: Szombathely)

A regionális tudásalapú gazdaság és társadalom alapozása után, vagy már közben az egyik legfontosabb feladat a tudás és tartalomfejlesztés intézményesített végzése. Ez a projekt ezt szolgálja.

D.1. e-közigazgatási fejlesztési modellkísérlet (Győr, Győr környéki kistérségek, Szombathely, stb.)

A régióban már 2005-ben három e-közigazgatási projekt indul, így ezekre építve nagyon fontos - minden városnak és kistérségnek tartalmi-módszertani példát mutató - mintakísérlet valóra váltása.

E.2. Regionális közösségi hozzáférés fejlesztési projekt

A hozzáférés fejlesztése alapvetően piaci, s állami feladat, ám minden régióknak meg kell találni azokat a speciális részfeladatokat, amelyek segítik az egyének-családok és a vállalkozások hozzáféréseinek bővülését és javítását.

Három Nyugat-Dunántúli régió forgatókönyv 2015-ig

A NYD RITS megvalósítása 2005 és 2013 (sőt: 2015) között lényegében tíz évet ölel át. Ehhez még azt is hozzátehetjük, hogy a hosszú távú cél 2020-ig szól. Ez a *tíz-tizenöt év* olyan hosszú idő, hogy reálisan senki *nem számolhat* azzal, hogy a mai folyamatosan gyorsuló és minimum öt-hétévenként paradigmaváltásokat végrehajtó korszak teljesen átlátható, s a megfontolt tervezés nem jár együtt tévedésekkel.

A soktényezős, összetett, egyszerre globális és lokális folyamat legalább *három alapvető* forgatókönyv megfogalmazását követeli 2013-15-ig.

Első forgatókönyv neve: *Ipari kor áldozata*. Nyugat-Dunántúlt – ennél a forgatókönyvnél - három trauma éri: 1. Az elhúzódó Ipari Kor lendülete csökken, az ipari termelés stagnál, vagy csökken, a jelentős multinacionális cégek ötven százaléka továbbmegy; 2. A régió K+F és tudásipari kapacitása a jelenlegi szinten marad; 3. A politikai-közigazgatási régió nem jön létre, a regionális akarat korlátozott és töredezett. A Nyugat-dunántúli RFT nincs abban a politikai, gazdasági és pénzügyi helyzetben, hogy a konfliktusokat önállóan kezelje. (A válságkezelés lehetséges központjai a központi kormányzat és az Európai Bizottság.)

Második forgatókönyv neve: *Információs kor nyertese*. Ez a forgatókönyv azonban nem a legjobb alternatíva, hanem csak annyit jelent, hogy a régió viszonylag jól él az információs kor elérhető, evidens előnyeivel. Miért jelent ez korlátozott sikert? 1. Nyugat-Dunántúl kihasználja az NFT II. lehetőségeit, rendszeresen elhoz, és sikeresen megvalósít országos és regionális projekteket. 2. A régió saját tudáskapacitásának növelését és hasznosítását konzekvensen megvalósítja, amivel az IKT-ipar dinamikusan fejlődik. 3. A multinacionális gazdasági vállalkozások többsége marad, sőt némelyik további befektetéseket is vállal. Ezt a három pozitív folyamatot nem rontja le nagyon az sem, ha például marad a „gyenge (statisztikai-tervezési) régió”, vagy a lakosság ötven-hatvan százaléka esetleg kimarad a világhálóból és szolgáltatásaiból. (Az NYD RITS jórészt ezt a középső, óvatosan optimális, generális fejlődéseket nem tartalmazó forgatókönyvet dokumentálja.)

Harmadik forgatókönyv neve: *Vezető tudástársadalom régió*. Ennek a lehető legjobb forgatókönyvnek több feltétele van: 1. Az Európai Unió és Magyarország 2010 után sokkal versenyképesebb lesz. 2. Magyarország az információs társadalom fejlődésben legalább félig behozza hátrányait. 3. Nyugat Dunántúlon az ipari kor és az információs kor előnyei ötvöződnek. 4. „Erős” (politikai-közigazgatási) régió jön létre 2008-2010-től. 5. A régió polgárai és társadalmi csoportjai a jelenleginél többet és tartósan áldoznak az információs társadalom fejlődése érdekében. (A válságkezelés lehetséges egyik önálló központja a – most még nem is tervezett - választott regionális tanács, s közigazgatási hivatal, amelyeket segítenek a kormányzat/önkormányzat regionális intézményei is.)

A lehetséges forgatókönyveket *más módon* is megkülönböztethetjük: 1. *Adottság központú alternatíva*. Ez mindenekelőtt a hagyományos tervezési logika alapján gondolkodik és a hangsúlyt arra teszi, hogy egy-egy régióban csak az elképzelés reális és végrehajtható, amelyhez a feltételek adottak és amelyek a múltat/jelent szervesen folytatják. (Nyugat-Dunántúl esetében ma ezt jelenti, hogy a „gyenge régió” státusza miatt 2005-2006-ra csak olyan projekteket tervezünk, amelyek megvalósítása főként a belső feltételektől függenek.) 2. *Versenyközpontú forgatókönyv*. Ez a felfogásból abból indul ki, hogy az új globalizáció-lokalizáció, avagy az új versenyképesség évtizedek óta új kihívásokat teremt, sőt az elmúlt évtizedben olyan fejlődési eredményeket produkált Nyugat-Dunántúlon is, amelyeknek se hagyományai, se előzményei, sem jövőképei nem voltak. (Ma Nyugat-Dunántúl nem teheti meg, hogy nem figyel az európai, a magyar vagy éppen saját régiója versenyképességi követelményeire, azaz a következő tíz-tizenöt év kihívásaira.) 3. *Kevert vagy optimális forgatókönyv*. Ez a harmadik szcenárió az első kettő ötvözete – a titok a helyes arányok megválasztásában van. Ebből az következik, hogy egyfelől indokolt minden tervezői óvatosság, s annak végiggondolása, hogy minek milyen mértékben adottak a feltételei, másrészt a korszak új arculata miatt elengedhetetlen az átfogó tervek, a nagyprojektek megfogalmazása is.

A kétszer három forgatókönyv rövid bemutatása is érzékeltette, hogy a belátható (tíz éves távlaton belül) *alapvető rizikóforrások* is vannak. Nézzük, hogy melyek ezek: 1. Az Európai Unióban a jelenlegi Európai Bizottság fejlesztési tevékenysége eléri-e, hogy a

lisszaboni program eddigi lassú és nem elég eredményt hozó megvalósítása *valóban felgyorsul-e* és az évtized végére Európa valóban a tudásalapú gazdaság és társadalom kontinense lesz-e? 2. A magyar belpolitika a következő parlamenti ciklusban (2006 és 2010 között) eléri-e, hogy a jelenlegi tervezési, statisztikai régiók átalakulhatnak *önkormányzati-államigazgatási* régiókká? 3. A régióban telepedett nagy ipari (multinacionális) vállalkozások hosszabb távon is *maradnak-e*, vagy részben kivonulnak vagy csökkentik teljesítményüket? 4. A régió mai és holnapi vezetései eléri-e, hogy a régió társadalma széles körben megérti és felvállalja a regionális információs társadalom megvalósítását?

Ha a négy kérdésből akár csak kettőre negatív lesz a válasz, az *komolyan megnehezíti* a nyugat-dunántúli információs társadalom megerősödését. Ha viszont a vártnál gyorsabban létrejön az intelligens régió, akkor ez minden más rizikóforrás elhárítását is megkönnyítené.

Az NYD RITS utolsó könyveként öt programfüzet születik:

Tudásalapú gazdaság Intelligens kistérség Tudás és tartalomfejlesztés e-Közigazgatás Hozzáférés-hozzájutás

2. Információs társadalom helyzetkép

Nyugat-Dunántúl a magyarországi régiók versenyében - a Budapestet is magába foglaló Közép-Magyarország régió után - az *első régió*. Ez akkor is igaz, ha a régiókat bruttó hazai termék, az egy lakosra jutó bruttó hazai termék, vagy a bruttó hozzáadott érték megoszlása szerint értékeljük.

Ez a kitüntetett versenyhelyzet a helyzetkép analízisnél két kérdésselvetést generál:

1. Nyugat-Dunántúl régió az *információs társadalom fejlettség* szempontjából is tartja-e ezt az előkelő helyezését?

2. Nyugat-Dunántúl régió a kedvező hazai versenyhelyzete miatt vállalkozhat-e arra, hogy Közép-Európában és Magyarországon vezető *információs társadalom régió* legyen?

2.1. Európai helyzetkép

Mielőtt az előbbi két kérdésre válaszolnánk, érdemes bemutatni és elemezni, hogy az Európai Unió *hol tart* a lisszaboni program megvalósításában és a tavaly hivatalba lépett Európai Bizottság a mostani ciklusra *hogyan újítja meg* a lisszaboni stratégiát?

Európai régiók és az információs társadalom¹

Az új *információs és kommunikációs technológiák* (ICT) egyre fontosabb szerepet játszanak Európa új arculatának kialakításában. Az *információs társadalom* (lásd a Melléklet 1. és a 2.-t⁸) pedig megteremti a lehetőségét annak, hogy a kevésbé fejlett, illetve a központtól távoli régiókban élő emberek az új társadalmi és gazdasági rendszerben közelebb kerüljenek egymáshoz. A politikai döntéshozók felelőssége, hogy – a növekvő jövedelmi és teljesítménybeli különbségek ellenére – Európa ki tudja használni a kínálkozó lehetőségeket. Az ICT hatékony alkalmazásával Európa *valamennyi régiójában* jelentősen javítható a gazdaság teljesítőképessége és növelhető az életszínvonal. Ugyanakkor fennáll a veszélye annak, hogy tovább szélesedik a „digitális szakadék” az ICT-t alkalmazó, illetve azt nélkülöző régiók között.

Az ICT és a regionális politika

Az Európai Unió regionális politikái, valamint az információs társadalom kialakítását célzó stratégiák támogatják a telekommunikációs infrastruktúra kiépítését, különösen azokban a szektorokban, ahol a piaci viszonyok nem teszik lehetővé a profitorientált beruházásokat. (Az eEurope 2005 akcióterv például a szélessávú hozzáférést és az e-kormányzás (és közigazgatás) elterjesztését jelölte meg, mint kiemelten fontos feladatot.) Az EU regionális politikája szintén támogatja az új elektronikus szolgáltatásokat, illetve az innovatív ICT alkalmazásának ösztönzését. Ezek közé tartozik az Internet-alapú *elektronikus kereskedelem*, a *közszolgáltatások*, és közérdekű információk digitalizálása, valamint az *e-kormányzás* bevezetése annak érdekében, hogy a polgárok és a közigazgatás közötti kapcsolat ICT-alapúvá váljon. Szintén a kormányok felelőssége annak biztosítása, hogy a polgároknak legyen lehetőségük az ICT igénybeviteléhez szükséges ismeretek megszerzésére. Ennek eszköze a távtanulás támogatása és mindazon készségek elsajátítása, amelyek a modern üzleti világban szükségesek.

⁸ Az információs társadalom és az Európai Unió programjának részletes ismertetése a Melléklet 1.-ben olvasható. A melléklet 2.-ben összefoglaltuk az információs társadalom fejlesztésének fő feladatait.

Strukturális alapok, kutatás és innováció

A fenti célok megvalósításának kulcsa az a több mint tíz milliárd euro, amely a *Strukturális Alapok* keretében az információs társadalom megvalósítását szolgálja. Emellett szintén fontos feladat a kapcsolat megteremtése a regionális politika és a kutatás között, ezért bátorítani kell az európai régiók részvételét a kutatási és innovációs programokban. A regionális fejlesztés nagymértékben függ az innovációs képességtől, az ICT alkalmazásából származó előnyök kihasználását pedig a vállalkozások szellemisége befolyásolja. Az innovációt elősegítő regionális programok keretében 2000 és 2006 között 156 EU régió vehet igénybe három millió eurót rövid távú regionális programok megvalósítására.

Szemben a kihívásokkal²

A Kok-jelentés

Az Európai Tanács 2004 márciusában létrehozott egy 13 tagú, független szakértői bizottságot Wim Kok vezetésével. A bizottság feladata annak kiderítése volt, hogy a jelenleg alkalmazott stratégia *milyen mértékben* járul hozzá a lisszaboni célkitűzések megvalósításához. A jelentés 2004 novemberében került az Európai Bizottság elé. Emlékeztetőül: 2000 márciusában az EU azt a célt tűzte ki, hogy az Európai Unió 2010-re dinamikus és versenyképes tudás-alapú gazdasággá váljon, amely a gazdasági növekedés mellett több és jobb munkalehetőséget biztosít, nagyobb szociális kohéziót valósít meg, mindezt a környezetre tekintettel, a fenntartható fejlődés jegyében.

A külső körülmények *nem kedveztek* a lisszaboni célok megvalósításának. Jelenleg kiábrándulás tapasztalható, amely részben a túlzott elvárások, a gyenge koordináció, valamint a prioritásként megjelölt célok ellentmondásosságának következménye. A célok megvalósítása azonban fontos és sürgős feladat, mivel a gazdasági növekedés tekintetében Európa egyre inkább lemarad Észak-Amerika és Ázsia mögött. Európa mindemellett szembesül a népességfogyással, valamint a népesség elöregedésének problémájával. A sikerhez azonban elengedhetetlen valamennyi eredeti célkitűzés teljesítése. Ahhoz, hogy az életminőség javuljon, növekedjen a foglalkoztatottság, valamint a gazdaság teljesítőképessége, nem egyedi politikai akciókra, hanem *átfogóbb és összehangoltabb* makroökonómiai stratégiai tervezésre van szükség. Az akcióknak az alábbi *öt területre* kell egyidejűleg kiterjedni:

a tudástársadalom megteremtése: Európa vonzóbbá tétele a kutatók és tudósok számára; a K+F területnek kiemelt prioritást kell kapni; előrelépés szükséges az ICT alkalmazásában;

a belső piac fejlesztése: az áruk és a tőke szabad mozgásának biztosítása a belső piacokon, valamint a szolgáltatások egyedülálló piacának megteremtése;

az üzleti környezet fejlesztése: a közterhek csökkentése; a jogalkotás minőségének javítása; az új vállalkozások gyors indításának megkönnyítése; olyan környezet kialakítása, amely az üzletet jobban támogatja;

a munkaerőpiac fejlesztése: sürgős feladat a fejlesztési stratégiák kidolgozása az élethosszig tartó tanulás, valamint az aktivitás előmozdítása érdekében; annak a partnerségi szemléletnek az erősítése, amelyben a gazdasági növekedés és a foglalkoztatottság bővülése egyaránt érvényesül;

a környezet fenntarthatósága: „öko-innovációk” megvalósítása az „öko-iparon” belül; az ökológiai szempontok figyelembe vétele a hosszú távon fenntartható fejlődés érdekében.

A fő feladat olyan *nemzeti politika* kifejlesztése valamennyi tagországban, amely összhangban van az egész Európát érintő célkitűzésekkel. Az Európai Bizottságnak minden egyes tagországgal kapcsolatban el kell készíteni *egy jelentést*, amelyben világosan és egyértelműen megfogalmazásra kerülnek a sikerek és a kudarcok. (Magyarországon még nem született meg a lisszaboni úton megtett eddigi lépések értékelése.) A jövőben a nemzeti és az európai politikának

– beleértve a költségvetést – hatékonyabban kell illeszkedni a lisszaboni célkitűzésekhez. A szakértői bizottság javaslata:

az **Európai Tanács** vezesse a lisszaboni stratégia megvalósítását;

a **tagállamok** készítsék el a nemzeti programokat, az előkészítés folyamatába vonják be az állampolgárokat és a civil szférát;

az **Európai Bizottság** áttekinti, jelenti és előmozdítja a folyamatokat, kidolgozza az irányelveket és az akciókat;

az **Európai Parlament** proaktív szerepet játszik a megvalósítás ellenőrzésében;

az **európai szociális partnereknek** vállalniuk kell a felelősséget és aktívan részt kell venniük a lisszaboni stratégia bevezetésében.

A gazdasági növekedés és a foglalkoztatottság növelésének elérését szolgáló európai modell megvalósítása erőteljes, elkötelezett és meggyőző politikai vezetést igényel. A tagállamok és az Európai Bizottság megkettőzik erőfeszítéseiket annak érdekében, hogy a szemléletbeli változás megtörténjen. Európa az információs korban olyan gazdasági és szociális modellt valósít meg, amelyben egyszerre érvényesül a termelékenység, a szociális biztonság, a környezet-tudatosság és a fenntartható fejlődés. A lisszaboni stratégia megvalósítása a fenti elvek érvényesítését szolgálja.

Változások és hasonlóságok a 2000-ben megfogalmazott célkitűzésekhez képest

A stratégiai cél–„Európa váljon a világ legdinamikusabb és legversenyképesebb tudásalapú gazdaságává, amelyben a gazdasági növekedés együtt jár több és jobb munkalehetőséggel, nagyobb szociális biztonsággal és tekintettel van a környezetre” - annyiban módosult, hogy a célul kitűzött feladatok teljesítése az elsődleges szempont. Európa attól válhat dinamikusán fejlődő, versenyképes, tudásalapú gazdasággá, ha olyan kereteket teremt, amelyben több és jobb munkalehetőség biztosítja a gazdasági növekedést, a szociális biztonság és a méltányosság erősíti a társadalom kohézióját, a környezettudatosság pedig a fenntartható fejlődést szolgálja.

A reformok megvalósítása érdekében a tagállamok jelenleginél összehangoltabb politikája szükséges.

Az európai gazdaságnak a saját érdekében kell növekednie; ennek eszköze a *belső piacok* fejlesztése. A tudás szerepének hangsúlyozása, erősítése és kiterjesztése szükséges a gazdaság minden területén.

A *célzott támogatások* arra szolgálnak, hogy emeljék mind a magán, mind a közsférában végzett K+F tevékenység eredményességét, elősegítsék a tudástermelést, a technológiai és a szellemi tőke hatékonyabb kiaknázását és az újítások elterjesztését. Ehhez hozzájárul a munkaerőpiac rugalmasságának növelése, az oktatási és a szakképzési rendszer fejlesztése, az aktív munkaerőpiaci eszközök - *tehát az alternatív foglalkoztatási formákat, az önfoglalkoztatást, vállalkozóvá válást, továbbtanulást ösztönző támogatások* - arányának növelése. Európa jóléti államait a megfogalmazott célok arra ösztönzik, hogy a foglalkoztatottság szintjét emeljék.

A jólét és a munka összhangjának megteremtése érdekében tudomásul kell venni, hogy Európának nyitottnak kell maradnia a gazdasági növekedés előmozdítása érdekében, a szociális biztonság megteremtése azonban ugyanolyan fontos feladat. A *versenyképesség növelésének nem az a megfelelő módszere, ha a bérek reálértéke csökken, illetve a nem bérjellegű költségek növekednek*; mindez aláássa a tagállamok szociális rendszereit és a környezet rovására történik. A magas szintű termelékenység, a nagyobb arányú hozzáadott érték, a foglalkoztatottság növelésének megvalósítása szolgálná leghatékonyabban a gazdagságot és a jólétet, a szociális biztonságot és a környezettudatosságot egyaránt.

A *technológiai fejlődéssel* kapcsolatban olykor kritikaként fogalmazódik meg, hogy a divatos „tudásgazdaság” hirdetői időnként alábecsülik a hagyományos ipari szerkezetet. Európa számára életbevágóan fontos, hogy erős ipari és gyártási bázisát fenntartsa – ezek kritikus elemei a kiegyensúlyozott gazdasági növekedésnek. Csakhogy azt kell felismerni: *csak a fejlett technológiák alkalmazása erősíti meg az ipart és a többi gazdasági ágazatot. A tudásgazdaság egyúttal erős high-tech ipart jelent, a high-tech termékek a tudomány és a technológia élvonalába tartozó fejlesztések eredményeként valósulnak meg.*

Az Európai Unió tagállamai egyetértenek abban, hogy az önkéntes együttműködésre, valamint más tagállamok legjobb gyakorlatának meghonosítására lehet alapozni a fejlődést. Az Európai Bizottság feladata, hogy koordinálja ezt a folyamatot, oly módon, hogy a tagállamok teljes körű információt kapjanak egymás módszereiről. A Bizottságnak – felügyelő - ellenőrző szerepéből adódóan – arra is lehetősége van, hogy nyomást gyakoroljon az egyes országokra a lisszaboni célkitűzések megvalósítása érdekében.

Európa a változó világban

A lisszaboni célkitűzések megvalósítását negatívan befolyásolta *az amerikai gazdaság recessziójának Európára gyakorolt hatása* – amely a rossz finanszírozási és intézményi gyakorlat csődjére vezethető vissza –, valamint a tudásgazdasággal szemben megnyilvánuló szkepticizmus. A K+F kiadások emelése olyan körülmények között, amikor a gazdaság stagnál, nyomásként nehezedik minden kormányzatra és minden intézményi költségvetésre.

Összességében az elmúlt négy év az európai gazdaság szempontjából a csalódás és a kiábrándultság időszakának minősül. Európa gyengébb, mint az USA és Ázsia, részben a kialakult struktúra gyengesége, részben a közszféra és a privát szféra arányának kiegyensúlyozatlansága miatt. A fiskális műveletek több európai tagállamban ugyancsak hozzájárulnak a gazdaság ciklikus visszaeséséhez. A stabilitási és növekedési csomag önmagában nem nyújt hatékony támogatást a makroökonómiai irányelvek megvalósításához. Az Európai Unió strukturális gyengesége, valamint a tagországok nemzeti gazdaságának ugyancsak alacsony szintű teljesítménye még nehezebbé teszi a lisszaboni stratégia megvalósítását. Mindez megingatta néhány kormány elkötelezettségét.

Külső és belső feszültségek

A nemzetközi verseny erősödése, Kína és India növekvő gazdasági teljesítménye, előretörése nemcsak a feszültséget fokozza, hanem egyúttal *új, potenciális piacokat* is jelent. Figyelembe kell venni, hogy a globális piacon a 300 vezető IT-vállalat 74 %-a amerikai, a K+F alapján rangsorolt 300 vezető cég 46 %-a ugyancsak amerikai tulajdonban van. Európának a világ high-tech exportjából való részesedése alacsonyabb, mint az Egyesült Államoké. A globális gazdaságban Európának nincs más lehetősége, mint hogy *saját tudásgazdasága* tökéletesítésével feleljen meg az ázsiai és az amerikai részről megjelenő kihívásoknak. Mindazonáltal Európának elsősorban saját belső piacának fejlesztésére kell összpontosítani.

A születések számának csökkenése, valamint a várható élettartam meghosszabbodása drámaian átalakítják Európa életkor szerinti összetételét. 2050-re a 15-64 éves, gazdaságilag aktív korú népesség aránya az előrejelzések szerint 18 %-ra esik vissza, míg a 65 éven felülieké meghaladja a 60 %-ot. Amennyiben az egyéb körülmények változatlanok maradnak, a nyugdíjakra és az egészségügyi ellátásra fordítandó kiadások 2030-ra eléri a GDP 4-5 %-át.

A 25 tagúra bővült Európai Unión belül rendkívül jelentősek a tagországok fejlettségbeli különbségei. Az EU-15 tagállamához képest minden statisztikailag számszerűsített területen

jelentős visszaesés tapasztalható. Az EITO 2005 (European Information Technology Observatory) 296 oldalas jelentése, statisztikai és trend előrejelzése ezt jól mutatják. De biztató, hogy a GDP növekedése az új tagállamokban - Észtországban, Litvániában, Lettországban, Magyarországon, Lengyelországban, Szlovéniában, Szlovákiában és a Cseh Köztársaságban magasabb, mint az USA-ban az elmúlt öt évben. Az előrejelzések szerint a növekedés üteme várhatóan továbbra is magas marad. Feszültséget okoz azonban, ha az alacsony bérek és az adóterhek miatt a fejlettségbeli különbségek hosszú távon megmaradnak a régi és az új tagországok között. A kockázat nem kisebb, mint annak a társadalmi berendezkedésnek a fenntarthatósága, amelyet Európa felépített.

Az összetett kihívásokra a *Lisszaboni Stratégia* megfelelő válaszokat kínál. Az irányelvek teljesítése mind a 25 tagállam számára jótékony hatással lehet. Az összehangolt cselekvés eredményesebbnek fog bizonyulni, mint az önálló próbálkozások.

Félúton a lisszaboni célok megvalósítása felé

Sikerként könyvelhető el, hogy az *ICT és az Internet* alkalmazása jelentősen növekedett az iskolákban, az egyetemeken, a közigazgatásban és a kereskedelemben. 12 ország teljesítette a vállalt célkitűzéseket. A hálózati munka azonban még nem terjedt el a szükséges mértékben; Európa távol van attól, hogy 2010-re a foglalkoztatottak 70 %-a ezt a módszert alkalmazza. Az idősebb munkavállalók esetén ez az arány 50 % lehet. Csak két európai ország képes arra, hogy a GDP-nek folyamatosan legalább 3 %-át fordítsa kutatás-fejlesztésre.

Sok a tennivaló annak érdekében, hogy Lisszabon ne váljon a „téves célkitűzések” és a „teljesíthetetlen ígéretek” szinonimájává. A csalódások ellenére azonban az eredményeket is látni kell. A '90-es évek közepéhez képest a tagállamok jelentős előrelépést tettek - elsősorban az aktív munkaerőpiaci eszközök alkalmazásával – a foglalkoztatás bővítése érdekében. A *foglalkoztatási ráta* az 1999-es 62,5 %-ról 2003-ra 64,3 %-ra emelkedett, bár ez nem jelent teljes munkaidős alkalmazást. A nők foglalkoztatottságának aránya 2003-ban 56 %-ra emelkedett. Az idősebb munkavállalók foglalkoztatásának aránya eléri a 41,7 %-ot. Az új tagállamokban azonban a foglalkoztatás színvonala, valamint a termelékenység aránya nagyon alacsony.

Mindezek alapján nincs ok az elégedettségre. Európa tehát lemaradt az USA-hoz és Ázsiához képest. A népesség elöregedése, az intenzív globális verseny tovább rontja a foglalkoztatási helyzetet. A *2010-es határidő* mindezek ellenére sem tekinthető irreálisnak. Az ambíciókra azonban nagyobb szükség van, mint valaha.

Az európai tennivalók

A célok megvalósítását tovább nehezíti, hogy a tagállamok eltérő pozícióból indultak. Az erőfeszítéseknek *az öt kiemelt területre* történő összpontosítása azonban valamennyi tagállam számára biztosítja a saját gazdaságuk megerősítését, ezáltal az összeurópai gazdaságot is dinamizálja. A *tudástársadalom* megvalósítása, a belső piacon folyó verseny, a versenyképesség támogatása - beleértve a szolgáltatásokat, ezen belül a pénzügyi szolgáltatásokat is - kedvező feltételeket teremtenek a gazdaságnak és a vállalkozásoknak, ezáltal ösztönzően hatnak a munkaerőpiac rugalmasságára. Tehát *megvan a lehetőség arra, hogy a gazdasági stratégia megvalósítása mindenki számára előnyös, ún. win-win játszmányá alakuljon*, amelyben az együttműködés előnyösebb és hasznosabb a résztvevők számára, mint a rivalizálás.

Egyes országok politikai vezetői számára dicsekvésre ad okot, ha az öt kiemelt terület közül két-három területen eredményt tudnak felmutatni. A lisszaboni célkitűzések teljesítéséhez azonban **mind az öt kiemelt terület fejlesztése** szükséges. Az a feladat, hogy

Európa vezetői és közvéleménye meggyőződjön arról, hogy a közös célok megvalósításához átfogó, egész Európára kiterjedő tervező munka szükséges. Európa termelékenysége és növekedése ezen célkitűzések egyidejű megvalósításával érhető el.

Európai információs társadalom 2010-ig (i-2010)

A Kok-jelentés alapján 2005 januárban *Viviane Reding*, az Európai Bizottság Információs Társadalom és Média Bizottságának vezetője ismertette az Európai Unió *új célkitűzéseit*, amelynek célja 2010-re az Európai Információs Társadalom megvalósítása.

Az ICT fejlesztése Európában kritikus folyamat a *versenyképesség* szempontjából és kiemelt jelentőségű a társadalmi kohézió biztosítása érdekében is. Az ICT fejlesztésének fontosságát a lisszaboni stratégia a kezdetektől hangsúlyozza. Az informatikai és technikai fejlesztések, beruházások részesedése kb. *negyven százalékos* növekedést ért el Európában a '90-es évek második felében. Ez az arány 60 % az USA-ban, ami arra utal, hogy Európának a termelékenységgel kapcsolatos lemaradása szoros kapcsolatban áll az ICT gyártásában és alkalmazásában mutatkozó különbségekkel. Az ICT bevezetése ugyancsak ösztönzi a hatékonyabb és jobb minőségű termékek előállítását és szolgáltatások nyújtását, mind a közzférában, mind a magánszektorban. Például, becslések szerint az autógyártásban a jövőbeli innovációk 90 %-a az ICT alkalmazásából származik majd. Mivel Európa lemaradt a legfontosabb versenytársak–USA, Japán és Korea - mögött, nagyon fontos, hogy ezúttal meg tudja ragadni a kínálkozó lehetőségeket.

A versenyképesség javítása érdekében az első feladat az elektronikus kommunikáció területén egy *új szabályozó rendszer* bevezetése lehet. Fontos annak megértése, hogyan valósítható meg a versenyképesség támogatása a verseny támogatása által.

A technikai lehetőségek a harmadik generációs mobil telefonoktól kezdve a vezeték nélküli technológiákon – pl. rádió-alapú területi hálózatokon – keresztül a műholdas rendszerekig terjednek. Az Internethasználat elterjedése magával hozza az *Internet alapú telefon és televízió* bevezetését, amely forradalmasítani fogja a kommunikációt, ennek hatásai áttérjednek az üzleti életre is.

Az információtechnológián alapuló áruk és szolgáltatások belső piacának, például a *tartalomipar* kialakítása ugyancsak fontos célkitűzés. Ezek elemei: a tartalomfejlesztés, a játékprogramok, interaktív szoftverek és a szolgáltatások hozzáadott értékének növelése, az európai tartalmak, különböző kulturális örökségek megőrzése, hozzáférhetővé tétele az Interneten, illetve az ehhez kapcsolódó szolgáltatások bevezetésének, terjesztésének megkönnyítése.

Viviane Reding hangsúlyozta, hogy a fellendülés és a jólét megvalósításának, továbbá a fenntartható fejlődésnek alapvető feltétele. Az európai szociális modell kialakításához a döntéshozóknak figyelembe kell venni a demográfiai hatásokat és az erősödő nemzetközi verseny tapasztalatait. A Bizottság feladatákként a helyes célkitűzések kiválasztását jelölte meg, mert ha minden feladat kiemelt prioritású, akkor valójában egyik sem az. Ugyanez vonatkozik a felelősségre is: ha mindenki felelős a döntések következményeiért, akkor senki sem az. A szakértői bizottság alulról építkező megközelítése előfeltételezi, hogy az egyes tagországok képesek a valódi felelősségvállalásra és konkrét politikai stratégiák kidolgozására.

Hogyan valósíthatók meg ezek a célok? Szükség van például a PPP programokra. Elsősorban azokat az ICT-alapú szolgáltatásokat kell továbbfejleszteni, amelyek gyakorlati hasznat hoznak az európai polgárok számára, azáltal, hogy emelik az innováció szintjét a termékekben és a szolgáltatásokban. Az *e-kormányzás, e-közigazgatás* tapasztalatai jó és követendő gyakorlatot jelentenek. Ezen a területen jelentős az aktivitás, ám szükséges az erőfeszítések *megkettőzése*.

Európa talán még őrzi a vezető szerepét a kutatásban, legalább is néhány területen, ám az erősödő nemzetközi versenyben ez a pozíció régóta ingatag. Ahhoz, hogy a következő technológiai hullám előnyeit Európa ki tudja használni, sokkal több beruházásra van szükség, mint napjainkban. A beruházások aránya Európában egyharmada az USA-ének és kétharmada Japánének. További erőfeszítéseket kell tenni mind a magánszférában, mind a közszférában az ICT *kutatási kapacitás* fejlesztésére. Európában az ICT-kutatások részesedése a teljes K+F költségvetésből kb. 20 %. Szintén fontos feladatot valamennyi ICT vállalat és vállalkozás hatékony támogatása.

Viviane Regining víziója alapján az Európai Információs Társadalom 2010-ben nyitott, átlátható, mindenhol és mindenki számára elérhető *tudástársadalom lesz*. Ennek megvalósításához azonban elengedhetetlen, hogy a demográfiai helyzetet, valamint az erősödő nemzetközi verseny hatásait megfelelően tudjuk kezelni. Az ICT alkalmazásának sokkal hatékonyabbá kell válnia, hozzá kell járulnia a szociális rendszer fenntarthatóságához. Az információs társadalom-politika új és hatékony eszközöket biztosít az *innovációhoz*. A célok megvalósítása a tagállamok, a privát szektor és a civil társadalom közös ügye és érdeke.

Az Európai Bizottság *új programja* (i2010), amelyet 2005 áprilisában még részletesen nem hoztak nyilvánosságra, alapvetően befolyásolja a tagállamok *régióinak versenyét* is. Az öt alapfeladat végiggondolása segít abban, hogy meghatározzuk Nyugat-Dunántúl regionális információs társadalom stratégiáját. A megerősített lisszaboni célkitűzések (tudástársadalom, a belső piac, a munkaerőpiac, az üzleti környezet fejlesztése és a fenntarthatóság elérése) alapján Nyugat-Dunántúlon egyértelműen *az átfogó célok közé* beemelendő a regionális tudásalapú gazdaság és társadalom, a regionális munkaerőpiac vagy a regionális kutatás-fejlesztés dinamizálása, koncentrált fejlesztése.

2.2. Kormányzati szándékok elemzése

A nyugat-dunántúli helyzet és lehetséges stratégia szempontjából szintén érdemes bemutatni és elemezni, hogy a magyar kormányzat jelenleg *milyen információs társadalom stratégiát* választott, és ennek megvalósításában a hazai régióknak *milyen szerepet kínál*, továbbá a hazai régiók tudásalapú gazdasági-társadalmi *törekvéseiből mit és mennyire támogat?*

Információs társadalomfejlesztés Magyarországon

Magyarország csak a 90-es évtized végére jutott el oda, hogy az információs kori kihívásban ne pusztán a leszakadás fenyegetését, hanem *a felzárkózás, a kitörés esélyeit* is meglássa. A kedvező hazai adottságok, és az elmaradás területeiből kirajzolódó vegyes kép ellenére hazánk ma ugyanazokkal a kihívásokkal találja szembe magát, mint az Európai Unió tagországai. A válaszokra *nincs egységes recept*. Az Európai Unió országai éppen úgy keresik a megfelelő válaszokat, mint Magyarország.⁹

A stratégiai tervezés korszaka

Magyarországon az információs társadalom fejlesztés stratégiai tervezése és programozása mintegy *öt évre* nyúlik vissza. Ezek szoros összefüggésben állnak az Európai Unióban elkészült programokkal és célrendszerekkel. Tekintettel a dokumentumok nagy számára, az egyszerűség kedvéért kísérletet teszünk ezek csoportosítására. Összességében a hazai tervezést három szakaszra bonthatjuk:

Az első, 1999-2001 közötti periódust a nagy ívű, az országot az információs társadalom irányába terelő alapozó programozás korának tekinthetjük (Nemzeti Információs Stratégia (NITS), eMagyarország, regionális intelligens stratégiák, stb.). Az elektronikus kormányzat, az e-gazdaság szempontjából kiemelkedő fontosságú volt a jogi környezet, valamint a lokális programozáshoz szükséges finanszírozási háttér megteremtése. A stratégiai tervezés fókuszában az infrastruktúra országos kiépítése, valamint az önkormányzatok és közintézmények technológiai ellátottságának elkezdése állt. A Széchenyi Terv és a Széchenyi Plusz kezdeményezéseként, valamint a SAPARD programnak köszönhetően elindult országszerte az integrált vidékfejlesztésben való gondolkodás, amelynek eredményeként számos kistérség és település fejlesztési programjába beépültek az információs korra való felkészülés programjai.

A második a 2001-2003 közötti időszak az ország európai csatlakozására való felkészülés jegyében zajlott. A programalkotó munkában ezt az időszakot mindenek előtt a Nemzeti Fejlesztési Terv, valamint a NITS folytatásaként, s ugyanakkor újraalkotásaként elkészült kormányzati *MITs (Magyar Információs Társadalom Stratégia)* határozta meg. Ez a stratégia – még minden ellentmondása ellenére – nagy fejlesztéspolitikai áttörést hozott. (Az Európai Unió lisszaboni programja megvalósításának ez volt a legelső és legegységesebb feltétele.) A programok átgondolása rendszerszerűvé vált: világosan kirajzolódnak a fejlesztési programok *standard, az egész országra vonatkozó elemei* és markánsan fogalmazódnak meg a *helyi adottságból fakadó, speciális célkitűzések*. A kormányzati munkában a legjelentősebb elmozdulás, hogy a stratégia célként már a tudástársadalom és a tudás alapú gazdaság megteremtése került megfogalmazásra. Ennek megfelelően a MITs meghatározta azokat a

⁹ Magyarország már azzal példát mutatott Közép-Európában, hogy két hónappal az eEurope megjelenése után nyilvánosságra hozta az e-Magyarország elképzelését, amely 1999 decembere és 2000 februárja között közel kétszáz szakértő véleményének figyelembevételével született meg.

központilag elvégzendő feladatokat a stratégiai tervezés, a kormányzati akaratképzés és a törvényhozás területén, amelyek nélkül lehetetlen az ország egységes felzárkóztatása és csatlakozása az Európai Unióhoz. A fejlesztések fókuszába a kormányzati munka, a közigazgatás reformja valamint a tartalomfejlesztés (az állami intézményhálózati tudásvagyon digitalizálása) került. Az első két korszak eredménye az is, hogy a hét régióból ötben elkészült a regionális információs társadalom fejlesztés stratégiája. (Elsőként Dél-Alföldé és másodikként Nyugat-Dunántúlé.)

A harmadik tervezési korszak 2004-ben kezdődött és tart 2006-ig. Ennek az időszaknak a legfontosabb eleme, hogy a Nemzeti Fejlesztési Terv GVOP programjában kiírásra kerültek az információs társadalom fejlesztését célzó pályázatok. Ennek érdekében például elindul az *e-kormányzás/e-közigazgatás* megvalósítását célzó ágazati stratégiai programok kidolgozása és a megvalósításhoz szükséges törvénymódosítások parlamenti szintű tárgyalása. Egyértelművé vált, hogy az államháztartási reform egyik legfontosabb eleme az államigazgatás és a közigazgatás reformja. Ennek keretében az eredeti kormánykoncepciónak megfelelően a fejlesztési törekvések:

Ennek a tervezési szakasznak fontossága és érdekessége, hogy az információs társadalom fejlesztésben is a következő tíz évre (2007-től 2013-15-ig) minden itt dől el; legközelebb átfogó tervezés – öt-hat év múlva - 2011 körül válik lehetséges.

A központi kormányzat munkájának reformja: célja a hazai igazgatási rendszer decentralizációja mellett az új uniós feladatok „fogadására” alkalmas központi gerinchálózat kialakítása.¹⁰ (Majd később a Közháló program.)

A közigazgatás decentralizációja két új, jogilag lehatárolt területi szint, a régiók és a kistérségek feladat és infrastrukturális fejlesztésének meghatározása.¹¹ (Ezért az elmúlt két évben egymás után születtek meg a kistérségi információs, intelligens és/vagy e-közigazgatási stratégiák.)

Az e-önkormányzati stratégia újszerű megközelítésében a települési és kistérségi önkormányzatiság első jogi/informatikai/szervezeti garanciáinak megteremtése.

A még jelenleg is zajló, harmadik tervezési periódus eddig csak *részleges eredményeket* hozott. A régiók önkormányzati jogosítványainak hiányában ugyanis az e-közigazgatási, következésképpen az államigazgatási és az egész államháztartási reform is kudarcra van ítélve. Megmarad ugyanis az intelligens (regionális információs társadalom) fejlesztést már évek óta hátráltató *kettősség*: területfejlesztési szempontból a régió, igazgatási és önkormányzati (politikai) szempontból viszont a megye kompetens. Tekintettel az intelligens fejlesztések komplexitására, félő, hogy ebben a helyzetben csökkenni fog a már megvalósult, vagy megvalósításra váró információs társadalom fejlesztések határfoka.

Az információs társadalom infrastrukturális meghatározottsága miatt ugyanis a területfejlesztési és gazdasági fejlesztések *nem választhatók el* a közigazgatási és az e-kormányzati (e-önkormányzat, e-demokrácia) fejlesztésektől. Különösen igaz ez a tudásalapú gazdaság és társadalom korában. Eldöntendő kérdés tehát, hogy minden feladatot a meglévő megyékhez, vagy az újonnan létrehozott régiókhoz telepítünk. Az első megoldás azzal a veszéllyel jár, hogy Magyarország nem illeszkedik az európai regionális térszerkezethez, vagy rosszabb esetben, az Európai Unió az országot egységes régióknak fogja tekinteni (ennek a lehetősége fenn áll). Ez esetben Magyarország jelentős pénzforrásokat veszíthet és félő, hogy a centralizált kormányzás is konzerválódik.

A dilemma egészséges és racionális feloldását úgy véljük, hogy a *kistérségek* szerepe adja meg. Ebben a körben ugyanis az intelligens fejlesztések intenzitása egyre nő. Az e-

¹⁰ Miniszterelnöki Hivatal Elektronikus Kormányzat Központ „E-kormányzat Stratégia és programterv”

¹¹ A Belügyminisztérium ágazati szintű középtávú informatikai stratégiája (2003-2006). 2003.Június 30. _ MITS e-önkormányzati részstratégia (IHM), 2003.október

önkormányzatiság, az e-közigazgatás és az e-társadalom egysége, az integrált területfejlesztésnek és az infrastruktúra által biztosított virtuális térnek köszönhetően nem csorbul. Ezért úgy véljük, hogy a sikeres intelligens fejlesztések eredményeként a kistérségi érdekérvényesítés megerősödik, s immáron alulról szerveződve fogja kikényszeríteni a szükséges államreformokat.

Ezt a harmadik tervezési korszakot így mindenekelőtt az határozta meg, hogy Magyarország Európai Unió csatlakozása után 2004-ben és 2005-ben kiírták az NFT (*Nemzeti Fejlesztési Terv*) pályázatait és a pályázaton nyertesek hozzá is kezdhettek a projektek megvalósításának.

FŐ CÉL	FELZÁRKÓZÁS AZ EURÓPAI UNIÓ FEJLETTSÉGI ÁTLAGÁHOZ				
	Életminőség javítása		Gazdasági versenyképesség	Tudásalapú társadalom	
ÁTFOGÓ CÉLOK	Munkaerő versenyképesség emelése	Gazdasági versenyképesség növelése	Környezetminőség javítása	Kiegyensúlyozott területi fejlődés elősegítése	Társadalmi versenyképesség erősítése
SPECIFIKUS CÉLOK	Munkaerő képzettségének javítása, Alkalmazkodó képesség javítása, Innovációs készség fejlesztése, Gazdaság igényeihez igazított oktatás és képzési rendszer, Információs társadalom és gazdaság megvalósításához szükséges tudásszint biztosítása, Hátrányos helyzetűek társadalmi beilleszkedésének és a munkaerőpiacra történő integrációjának elősegítése	Termelői szektor modernizációja, KKV-k bekapcsolása a nemzetközi piacokba, K+F és innovációs tevékenység ösztönzése, Üzleti környezet fejlesztése, Információs gazdaság feltételrendszerének biztosítása: e-gazdaság, e-kereskedelem, Fejlett közlekedési infrastruktúra kialakítása, A mezőgazdaság komparatív előnyeinek kiaknázása, Regionális gazdasági központok, magas szintű szolgáltatások: ipari park fejlesztés, logisztikai központok, stb.	Környezetbarát ágazati politika, Természeti környezet fenntartható használata, Korszerű energiagazdálkodás, Egészségügyi ellátórendszer szerkezetátalakítása az ellátottság és hozzáférés kritériumai alapján, Információs és kommunikációs rendszerek fejlesztése, Digitális szakadék csökkentése az Internet országos körülményeivel, Környezetkímélő, az elérhetőséget minden település számára biztosító „regionális” közlekedés fejlesztés	Integrált agrár- és vidékfejlesztés, Regionális gazdasági környezet kialakítása, Racionális földhasználat A vidéki gazdasági potenciál és foglalkoztató képesség javítása, Környezetbarát technológiák, A mezőgazdaság modernizációja, Az agrár termelés humán feltételeinek és az élelmiszerfeldolgozás versenyképességének javítása, Táj, természeti és kulturális adottságok hasznosítása, Életminőség javítása, Területi különbségek kiegyenlítése	Tudásalapú társadalom megteremtése Egész életen át tartó tanulás biztosítása, Az oktatás és a gazdaság kapcsolatának erősítése, Innovációs potenciál és innovációs milió erősítése, Szolgáltató közgazdaság (e-közgazdaság), Tudásbázis és innovációs képesség fejlesztése, Egészséges, képzett és szolidáris, megújulásra képes helyi társadalom

1. Táblázat: A Nemzeti Fejlesztési Terv célrendszere (A NFT alapján összeállította: Ugrin Emese, SKI)

2.3. A régió helyzete

Minden tervezésnek alapja a pontos *helyzettérkép*, de ez nem csak abból áll, hogy a legfontosabb statisztikai adatok alapján általános konklúziókat fogalmazunk meg. Az Európai Unió most megújított és a magyar kormányzat érvényben lévő információs társadalom stratégiája megköveteli, hogy a helyzetkép – az elemzések közismert tézisein túl – alaposabb és meggyőzőbb legyen, ami csak úgy jöhet létre, hogy a helyzetkép megfogalmazásánál már elsősorban *az információs kor igényei és mérőszámai*¹² szerint elemzünk. Ezt a követelményt úgy is megismételhetjük, hogy az Európai Unió egyik tagállamában sem lehet úgy területfejlesztési, gazdasági vagy információs társadalom helyzetképet írni, mint az ipari korban és az ipari korban elfogadott szemléletek és indikátorok szerint.

¹² Lásd: eEurope 2005: Benchmarking indikátorok (A Bizottság közleménye a Tanács és az Európa Parlament részére) www.inco.hu

2.3.1. Az alapadatok összefoglalása

Elsőként a Magyarországon általánosan ismert és elfogadott tervezési elvek és módszerek alapján tekintsük át, hogy Nyugat-Dunántúl hol tart *az ipari korszak mérőszámai* (GDP, ipari termelés, foglalkoztatottság, s például - az ipari korszakon már túlmutató - K+F, stb.) alapján. Ez azért is izgalmas, mert Nyugat-Dunántúl régióban is – az elkésett és összetett közép-európai és magyar fejlődés miatt – *egyszerre van* még poszt-feudalizmus, ipari kapitalizmus, poszt-szocializmus, vagy pénzgazdaság és már információs társadalom. Ezért a regionális gazdaságtársadalom fejlettségének megállapításához elengedhetetlen *az ipari gazdaság és társadalom* állapotának felmérése.

2.3.1.1. Általános regionális adatok (röviden)¹³

Nyugat-Dunántúlon a regionális információs társadalom helyzetéhez ismerni kell a *háttérvalóság állapotát*, amelyet - noha ez elég közismert - most összefoglalva megismétlünk. A statisztikai adatok elsősorban az ipari kor fogalmi és mérőszámai alapján minősítenek, és jelentős módszertani fogyatékoság az is, hogy nem alakult ki a regionális tudás és tudatállapotok megítéléséhez egy metodika. Holott minden térségi és települési döntéshozó személy vagy csoport számára evidens, hogy a döntések gyakran nem az „objektív feltételeken”, hanem inkább a szubjektív (egyébként objektív körülménynek tekinthető) *tudás- és tudatállapotokon* múlnak. Miután az utóbbiakhoz még nincsenek mérőszámok, kritériumok és reprezentatív adatok, egyelőre maradjunk a mindig is személyes szűrőkön keresztül értelmezhető külső regionális valóság leírásánál.

Magyarország nyugati határszélének *három megyéje*, Győr-Moson-Sopron, Vas és Zala megye alkotja a Nyugat-dunántúli régiót. Területe 11 328 km², mely az ország 12,2 %-át adja. A rendszerváltást követő 15 évben dinamikus fejlődésnek indult, minek következtében Magyarország határforgalmának mintegy felét ez a régió bonyolítja. A három megye országos átlagot meghaladó fejlődésének eredményeként a Közép-magyarországi régió után az ország legfejlettebb régiójává vált. A régió keleti irányban a Közép-Dunántúli régióval, míg déli irányban a Dél-Dunántúli régióval szomszédos.

Európában egyedül álló elhelyezkedését *öt ország találkozási pontjának* köszönheti: nyugaton Ausztriával, délnyugaton Szlovéniával és Horvátországgal, északon Szlovákiával köti össze Magyarországot. Ennek következtében Győr és Sopron Pozsony és Bécs felé, Szombathely és Zalaegerszeg városok Graz és Észak-Olaszország felé, Nagykanizsa pedig Zágráb felé jelentős tranzitszerpet tölt be hazánkban. A közép-európai térségben új *fejlődési zónák*, innovációs erőcentrumok kialakulása figyelhető meg, melyek közvetlenül kapcsolódnak az európai magtérséghez. Két nagyobb erővonal rajzolódik ki. Az egyik, a dél-bajor innovációs tengelyre felfűződő, Prága környékén és Bécs-Pozsony-Győr környékén formálódik, melyek egyesülve innovációs tengelyként folytatódnak egészen Budapestig. Míg a másik a mediterrán “sunbelt övezethez” kapcsolódó fejlődési irány, mely Velence-Trieszt-Ljubljana vonaltól halad Budapest felé. A Nyugat-dunántúli régió e két *közép-európai fejlődési zóna metszéspontjában* helyezkedik el úgy, hogy mindkettő közvetlenül érinti, aminek köszönhetően az európai fejlődési zónák és trendek remélhetőleg kedvezően képesek befolyásolni a régió fejlődését hosszú távon. A kapcsolódást segíti, hogy az 1997 júniusában meghatározott “*Helsinki folyosók*” közül – melyek fejlesztésére az EU különös hangsúlyt fektet – három is érinti a régiót. Ebből következően a régió Nyugat-Európa és Délkelet-Európa között komoly *tranzitszerpet* tölthet be, sőt megkerülhetetlenné válhat. Ha megvizsgáljuk a nyugat-európai régiók fejlődési pályáit, akkor azt a következtetést vonhatjuk le,

¹³ A részletes információk, adatok, elemzések a Melléklet 3-ban található.

hogy az ezredfordulón az *európai gazdasági erő súlypontja* az észak-francia – Benelux – nyugat-német – angol négyyszögből – Magyarország számára is kedvező módon – *keletebbre*, az északkelet-francia, a dél-német, észak-olasz, osztrák, svájci tartományok irányába *tolódik el*. Az Alpok környéki régiók fejlődésében az új növekedési tényezők játsszák majd fő szerepet.

A Nyugat-dunántúli régió *településeinek száma* 655, mely az ország településeinek egyötödét jelenti, városainak száma 26, ami a régiók között a legkevesebb. Településhálózatából adódóan ugyanakkor a 100 km²-re jutó településszáma 5,8, mely az országban a legmagasabb. A Kisalföld kivételével a törpe- és aprófalvak magas száma jellemzi. A lakosságnak 8,6 %-a élt 500 főnél kisebb és 11,3 %-a 500-999 lélekszámú településen 2003. év elején, ugyanakkor 50 000 főnél népesebb város volt 37,8 %-nak lakóhelye a régióban.

A *gazdasági mutatók* alapján a régióban a kedvezményezett térségek és települések köre alacsony. Az ország leghátrányosabb helyzetű kistérségéből kettő és a kiemelten támogatott 1470 településből csak 153 található a régióban. Győr-Moson-Sopron megyét hat, Vas és Zala megyét kilenc kistérség alkotja.

Magyarország *bruttó hazai termékének* a régiók közül a Közép-Magyarországi régió, ezen belül is a főváros GDP-je a mérvadó, követi öt másodikként Nyugat-Dunántúl, majd az Észak-Alföldi régió. Ez nem meglepő, hiszen az ország gazdaságára még mindig a nagyfokú budapesti koncentráció jellemző. Amíg a GDP területi megoszlásában a főváros aránya 1995-2002 között 33,9 %-ról 36,1 %-ra növekedett, addig a hat régió (Közép-Magyarország nélkül) ugyanezen időszakban 59,1 %-ról 54,4 %-ra esett vissza. Ez alól a tárgyalt régió sem kivétel 1995-ben 10,1 %, 2000-ben 11,2 %, 2001-ben 10,4 %, 2002-ben 10,2 % volt a részesedési aránya. Jól látható, hogy a hét éves periódus alatt fejlődést csak az ezredfordulóig tudott elérni, majd visszaesett, illetve stagnáló állapotot mutat.

Ugyanakkor pénzeszközökben a 1995-ben 555 MFt-ot „termelő” régió 2002-re 1.713 MFt-ot állított elő. Ekkor jelentősen befolyásolta gazdaságát az ország uniós tagságra való készülődése, ennek következtében megnőtt a helyi gazdasági aktivitás. Előnyt jelentett a többi régióval szemben a nyugati határ közelsége, s főként az osztrák és német működő tőke szerepvállalása vált jellemzővé. Jelentős számban teremtett új munkahelyeket, így mérséklődött a munkanélküliség. Az itt élő 15-74 éves népesség 59 %-a volt 2002-ben gazdaságilag aktív, míg országosan csak 53 % volt. A munkaképes korosztály száma 1999-től 2002-ig csak Zala megyében fogyott drasztikusan 6,8 ezer főről 4,7 ezer főre, a másik két megyében növekedett. Így a munkanélküliségi ráta is Zala megyében csökkent a legjobban 1,5 %-kal. Vas megye stagnálást mutat, és Győr-Moson-Sopron megyében 0,1 %-os rátanövekedés tapasztalható, amíg az ország munkanélküliségi rátája 1,2 %-al csökkent. A régióban lévő munkanélküliek között kisebb a fizikai foglalkozásúak, a férfiak, a szakképzetlenek és a pályakezdők aránya.

Az ipari termelés növekedésével együtt járt, hogy a régióban jelenlévő *multinacionális vállalkozások* az itt előállított termékeknek üzleti és anyaországi kapcsolataik révén piaci bővülést teremtettek, így a külpiaci értékesítési lehetőségek is megnöttek. Ezt igazolja, hogy a feldolgozóipar árbevételén belül az exportértékesítés aránya 1995-ben 60 %, 2002-ben pedig már 83 % volt.

Régió, ország	A termelés		
	Értéke (Mft)	Megoszlása (%)	Egy lakosra jutó értéke (eFt)
Közép-Magyarország	3439,5	24,9	1216,6
Közép-Dunántúl	3189,6	23,1	2865,0
Nyugat-Dunántúl	2660,2	19,2	2650,3
Dél-Dunántúl	851,8	6,2	863,5
Észak-Magyarország	1276,9	9,2	994,1
Észak-Alföld	1361,4	9,8	878,0
Dél-Alföld	1030,9	7,5	756,0
Ország összesen:	13822,2*	100,0	1364,5

* Országhatáron kívüli tevékenységgel együtt.

2. Táblázat: Az ipar termelése telephely szerint, 2003 (KSH)

A gazdaság változását mutatja az *ipari parkok* alakulása Nyugat-Dunántúlon. Hiszen hamar felismerte a régió vezetése, hogy ezeknek milyen jelentős befektetés ösztönző, munkahelyteremtő, technológiai színvonalat emelő és nem utolsósorban a területi egyenlőtlenségeket mérséklő hatása van. AZ 1997-es kormányzati szabályozás hatására az ipari parkok kiépülése, mint a gazdaságfejlesztés eszköze dinamikus fejlődést hozott a térségben. Az elsők között Győrben, Szombathelyen, Sopronban, Sárváron és Szentgotthárdon jöttek létre ipari parkok. Létesítésük akkori célja főként a multinacionális nagyvállalatok letelepítése volt. Majd a területfejlesztési célok előtérbe kerülésével más településeken is törekedtek arra, hogy a kis- és középvállalkozások számára a kevésbé fejlett térségekben is modern környezetet teremtsenek. Erre jó példa a rédicsei és a letenyei park. A központi források 1997-2000 között elsődlegesen az indításhoz szükséges alpinfrastuktúra létrejöttét támogatták. Így az elmúlt néhány évben az ipari parkok fejlesztésének extenzív szakasza lezárult, s az évtized közepétől már elsődlegessé vált a parki *szolgáltatások minőségi fejlesztése*, a modern ágazatok és technológiák, a K + F intézmények és az innovatív vállalkozások betelepítésének segítése.

A cím elnyerésének éve	Ipari parkok száma	Település, ahol az ipari park elnyerte a címet
1997	5	Győr, Sopron, Szombathely, Sárvár, Szentgotthárd
1998	2	Zalaegerszeg, Rédics
1999	5	Mosonmagyaróvár, Letenye, Celldömölk, Nagykanizsa, Zalaegerszeg (még egy park)
2000	3	Kapuvár, Zalalövő, Pácsa
2001	1	Türje
2002	1	Lenti

3. Táblázat: A Nyugat-Dunántúl ipari parkjainak létrejötte (SKI szerkesztés)

A KSH 2003-as adatai szerint a régióban napjainkig 18 ipari címmel rendelkező park alakult, a régiók közül itt a legkevesebb. Csak Dél-Dunántúlon van ugyanennyi ipari park, a többi régióban mindenhol húsz fölött jöttek létre. Ez a tény elgondolkodtató, hiszen a kis- és középvállalkozások versenyképességét, a technológiai színvonaluk emelkedését nagymértékben segíthetné elő az ilyen komplex szolgáltatásokat nyújtó bázis.

A régió fejlettségét bizonyítja, hogy az *egy lakosra jutó külföldi tőke* 818,4 eFt Nyugat-Dunántúlon, ezt csak Közép-Magyarország előzi meg 1 565,1 eFt-tal. Az egy vállalkozásra jutó saját tőke a régióban 330 861 eFt, mely a 323 298 eFt-os országos átlag feletti szám. A külföldi részesedés is szintén átlag feletti, az első 4 régióban az alábbi: Észak-Magyarország 413 485 eFt, Közép-Dunántúl 335 268 eFt, a Nyugat-Dunántúl a harmadik 309 811 eFt-al, a központi régió pedig 271 741 eFt.

A *turizmus* sajátos jellegénél és területfejlesztésben betöltött szerepe miatt külön vizsgálat tárgya. Nyugat-Dunántúlon a turizmus szinte minden ága fejlett. Kiemelkedően jelentős, a főleg külföldi vendégeket vonzó gyógy- és termálturizmusra alapozott egészségturizmus. Az utolsó néhány évben megindult ez irányú milliárdos beruházások igazi központokká tették befogadóképességük növelésével és a szolgáltatások körének bővítésével Büköt, Hévízet, Sárvárt és Zalakarost, Balfot, Kapuvárt és Lentit.

Sajnos a *felsőoktatási intézmények* vonatkozásában már nem ilyen kitüntetett Nyugat-Dunántúl helyzete. A régióban a főiskolai és egyetemi integráció következtében csupán négy felsőfokú intézmény székhelye található, bár a képzés sokrétűségét sikerült megőrizni. A szakok évről évre bővülő kínálatából lehet válogatni, s évről-évre nő a nappali, és posztgraduális képzésre felvehető hallgatók létszáma is. A régió legnagyobb intézménye a soproni Nyugat-Magyarországi Egyetem, hallgatói létszáma 2001/2002-es tanévben megközelítette a 10 500 főt. A győri székhelyű Széchenyi István Egyetem 8 000 fős hallgatói létszámmal bír. A szombathelyi Berzsényi Dániel Főiskolán 5 500 fő tanult. A térség legkisebb felsőoktatási intézménye a Győri Hittudományi Főiskola. A régió négy ilyen intézményében 2002-ben 1 155 oktató látta el feladatát, az országban a legkevesebb a régiók között, még Dél-Dunántúlon is, ahol a régiók közül a legkevesebb (3) felsőoktatási intézmény működik 2 514 oktató tanít. A Nyugat-Dunántúli összes hallgatói létszám 27 625 fő, mely 2002-ben csak Észak-Magyarországot és Közép-Dunántúlt előzte meg. A nappali tagozatos hallgatók létszám (12 874 fő) alakulásában 2002-ben csak az Észak-Magyarországi régió volt kedvezőtlenebb helyzetben a régiónál.

Felsőfokú intézmény megnevezése	Egyetemi karok megnevezése	Főiskolai karok, működtetett szakirányú intézetek
Nyugat-Magyarországi Egyetem	Mezőgazdasági-, élelmiszer- és közgazdaságtudományi, geoinformatikai, faipari mérnöki, az országban egyedül itt található erdőmérnöki és faipari mérnöki kar	Pedagógiai és tanítóképző szak
Széchenyi István Egyetem	Jog- és gazdaságtudományi, valamint műszaki tudományi kar	Egészségügyi és szociális, valamint zeneművészeti intézet
Berzsényi Dániel Főiskola	Nemzetközi tanulmányok szak	Általános iskolai tanári képzés. Az országban egyedül itt képeznek szlovén nemzetiségi tanárokat
Győri Hittudományi Főiskola	Teológia (katolikus) szak	Teológia és hittanár képzés, valamint Papnevelő Intézet

4. Táblázat: Nyugat-Dunántúl felsőoktatási intézmények főbb képzései, szakképzései, szakintézményei, 2002 (SKI szerkesztés)

A Nyugat-Dunántúli régió *kutatás-fejlesztési tevékenysége*, mint az országban mindenhol, a gazdaság fejlődésének és a versenyképesség növelésének igen fontos mozgatórugója. A régióban a felsőoktatási intézményekben oktatók létszámának rendkívül alacsony volta azonban predestinálta, hogy az utóbbi néhány évben elkezdődött kedvező folyamatok ellenére a K+F tevékenység messze elmaradt az elvárásoktól. Az ilyen munkakörben foglalkoztatottak létszáma országosan e régióban volt a legalacsonyabb (944 fő). Ebből kutatók és fejlesztők 607 fő, mely szám csak a középmezőny alsó részének eléréséhez elég a régiós besorolásban. A tudományos fokozattal rendelkezők száma (378) pedig országosan a legalacsonyabb a térségben. De talán az Európából, és távolabbról érkező „elszívó hatás” is itt a legerősebb, bár erre nem találtunk kutatási eredményt. A helyzet javítását szolgálja a Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács 2000. évben indított “Hazatérés – a nyugat-dunántúli régió emberkincsének megtartásáért” c. programja, amely elérhető a www.westpa.hu honlapon. A program a tanulás és munkához jutás segítése, valamint a letelepedés támogatása pilléreken nyugszik és a tervezett intézkedések nagyon szerteágazóak: az ösztöndíjrendszerek bevezetésétől kezdve, a felsőoktatási karrier irodák kialakításán és a tanulmányi időszak alatti munkatapasztalat szerzés ösztönzésén át, a letelepedés innovatív módszereinek bevezetésén túl, számos egyéb területen határozott meg megvalósításra váró

feladatokat. A végrehajtás első lépcsőjeként létre hívott Hazatérés honlap álláslehetőségeket, szakdolgozati témákat, gyakornoki helyeket éppúgy kínál, mint hasznos információkat a tanulással, pályaválasztással, elhelyezkedéssel, letelepedéssel kapcsolatban. A honlap kapcsolatot kíván létesíteni a munkaerőpiac különböző szereplői között. A hallgatóknak abban kíván segítséget nyújtani, hogy megtalálják a számukra legmegfelelőbb életpálya irányt, a munkáltatóknak pedig abban, hogy felkészült, gyakorlati tapasztalattal rendelkező pályakezdeket alkalmazhassanak.

A *K + F ráfordítások* alapján 2002-ben Nyugat-Dunántúl a régiók rangsorában, a középső harmadban foglalt helyet, a többi főbb minősítési ismérv alapján az utolsó. A ráfordítások összege az 1995 évinek ötszöröse volt 2001-ben, de ez a megtermelt GDP-nek így is csak a 0,4 %-át tette ki, míg országosan ennek aránya 0,9 %- volt. A *K + F területén* a régió megyei között igen nagy különbségek vannak. Győr-Moson-Sopron megye túlsúlya felsőoktatási intézményei miatt van, ugyanakkor ezek hiányában Vas és Zala megyékben a *K+F* nem számottevő. Pedig a tudásalapú társadalom egyik legfontosabb mutatójává válik idővel a *K +F-re fordított összeg*.

A fejlesztések generálásában és az elért eredmények publikálásában, alkalmazásában a felsőoktatási intézmények kiemelt szerepet játszanak. 2002-ben az országgal megegyező arányban a *kutatóhelyek* 67 %-a volt a Nyugat-Dunántúli régióban . A régióban 2002-ben 5.213 mFt volt az összes *K+F* ráfordítás, amivel csak Észak-Magyarországot előzték meg. Szintén utolsó előtti helyet tudhat magáénak a régió a folyó költségeket tekintve azzal a 4 261 mFt-tal, mely tartalmazza a kapcsolódó tevékenységek (termelés, szolgáltatás) költségeit is.

A régió belüli különbségek jelentősek, hiszen a déli megye rendelkezik a *legkevesebb* kutató-fejlesztő hellyel és létszámmal, a téma és feladat ennek megfelelően Zala megyében a legkevesebb, míg a folyó költség és beruházás terén megelőzte Vas megyét.

Területi egység	K + F hely	K + F létszám	Tudományos fokozattal rendelkező	K + F téma és feladat	Folyó költség, millió Ft	Beruházás, millió Ft
Győr-M.-S.	106	1 097	271	967	3297	2 471
Vas	29	252	52	231	348	5
Zala	15	62	4	146	507	66
Régió	150	1411	327	1 344	4 152	2 542
Ország	2 337	28 351	8 978	21 846	110 810	23 727

5. Táblázat: A kutatás fejlesztés főbb adatai a Nyugat-Dunántúlon, 2002 (KSH)

A régióban a főiskolákon, egyetemeken kívül említést érdemlő kutató-fejlesztő munka folyik független kutatóintézetekben és költségvetési kutatóintézetekben is. A *tudományágak közül* a régióban az agrártudomány a meghatározó, annak ellenére, hogy a vállalkozási körben ez a tevékenység nem jelentős. A tudományos művek elsősorban hazai és nemzetközi szakfolyóiratokban jelennek meg. A térségben jelen lévő multinacionális cégeknél a „high-tech” technológia, a gyártási eljárások, az új alkatrészek és egyéb újítások zömében a nemzetközi áramlás következtében kerülnek a hazai alkalmazásba. Jellemző, hogy kevésbé támaszkodnak az elérhető közelségben lévő humán erőforrásra és *K+F* kapacitásra.

Régió neve	Kutatási téma, fejlesztési feladat	Ebből:		
		alapkutatás	alkalmazott kutatás	fejlesztési téma, feladat
Közép-Magyarország	12 541	4 479	5 006	3 056
Közép-Dunántúl	1 750	352	454	944
Nyugat-Dunántúl	1 435	369	398	668
Dél-Dunántúl	1 294	555	568	171
Észak-Magyarország	1 073	369	420	284
Észak-Alföld	1 933	905	580	448
Dél-Alföld	2 202	893	603	706
Ország összesen:	22 228	7 922	8 029	6 277

6. Táblázat: A kutatási témák, fejlesztési feladatok száma, 2002 (KSH)

A régióban tevékenykedők *szabadalmi bejelentéseinek* száma belföldön 2002-ben 8 volt, ennél kevesebb csak Dél-Dunántúlon volt. A külföldi bejelentések száma is csak 2 volt, ami szintén csak az utolsó előtti helyre volt elég.

Az ország más részeihez hasonlóan a Nyugat-Dunántúlon is a kommunikációs összeköttetésben hosszú éveken át fontos szerepet játszott a *vezetékes telefonhálózat*, mely 1990-ben bővült jelentősen utoljára. A 21. század kommunikációs eszközévé azonban egyre inkább a *mobiltelefon* válik, így a vezetékes telefonok száma csökkenést mutat mind az országban mind a régióban. Olyannyira, hogy 2001-ben kevesebb előfizetőt regisztráltak, mint egy évvel korábban. Az 1 000 lakosra jutó távbeszélő fővonalak száma 306 az üzemi fővonalakkal együtt 2002-ben. Az országos átlag feletti, ennél csak Közép-Magyarország ellátottsága jobb a régiók közül.

Ennek ellenére a régió belül igen nagy különbségek találhatók. Van olyan település, ahol a szolgáltatás alig kiépített, vagy igen rossz minőségű. A vezetékes telefonok számának mérséklődésével párhuzamosan azonban, a technológiai fejlesztések következtében, az *ISDN-vonalak* dinamikus növekedését figyelhetjük meg. A régióban 1998 és 2002 között az ISDN-vonalat használók száma megtízszereződött.

A kor egyik leggyorsabban fejlődő kommunikációs eszközévé lépett elő a *számítógép is*, s régió vállalkozásainak körében is egyre terjed. Mintegy héttizedük használt 2002-ben számítógépet és több mint négytizedüknek volt Internet-elérése.

A fejlődéssel együtt járt a kábeltelevíziós-hálózatok megjelenése is.. A régió szinte mindegyik városában van *kábeltelevízió*, néhány nagyobb település is nyújt már ilyen szolgáltatást. A bekapcsolt lakások számát tekintve 2002-ben a régió vezetett.

Megnevezés	Távbeszélő fővonal (2001-ben)	ISDN-vonal	Kábeltelevíziós- hálózatba bekapcsolt lakás
Győr-Moson-Sopron	326	63	223
Vas	319	38	186
Zala	303	57	248
Régió	318	55	221
Ország	323	57	172

7. Táblázat: A kommunikációs infrastruktúra főbb jellemzői Nyugat-Dunántúlon, 2002 (KSH)

Az ipari kor mérőszámai alapján tehát azt a hipotézist tehetjük, hogy Nyugat-Dunántúl régió a többi magyar régióhoz képest (megint csak Közép-Magyarország régió után) *a sikeresebb és fejlettebb régiók* közé tartozik, de – a további és megfelelő regionális adatok hiányában – nehéz elvégezni a részletesebb összehasonlítást más magyar vagy külföldi régiókkal. Az ipari gazdaság mai - minden kockázati tényezője ellenére - javuló dinamikája szerint mindenesetre az meglehetősen egyértelmű, hogy Nyugat-Dunántúlon az ipari gazdaság még rendelkezik

tartalékokkal, fejlődési kapacitásokkal. Az általános regionális adatok így elsősorban a *regionális ipari gazdaság* állapotáról, fejlődési trendjeiről szólnak.

2.3.1.2. A regionális információs társadalom adatai

Ha az ipari kor adatsorait és értelmezési keretét elhagyjuk, a helyzetkép vizsgálatot szükségképpen az *információs kor* fogalmai, szempontjai szerint kell folytatnunk. Ebben az esetben az információs (és innovációs) társadalom indikátorai a mérvadók.

A nyugat-dunántúli RITS intézkedési tervei közé betehető majd egy olyan elképzelés, amely szerint a következő folyamatos *kutatásokat*¹⁴ kellene végezni: 1. A régió gazdaságában és társadalmában az információs kor gazdasága és társadalma mennyire haladt előre, milyen arányban és milyen ütemben fejlődik? 2. Az információs-kommunikációs gazdaság regionális térfoglalása hogyan halad előre? 3. A régió közép-, felső- és felnőttoktatásában az információs kor tudásainak oktatása, távoktatása milyen ütemben terjed el?

Mielőtt válaszként bármelyik adatsort elemeznénk, fontos megjegyezni, hogy ma már az összetett *társadalomfejlődési elemzés* elvégzésére lenne szükség. Átfogó képünknek kellene lenni arról, hogy egy-egy megye vagy kistérség hol tart a helyi társadalom fejlesztésében. Szerencsére ebben a régióban az MTA RKK NYUTI nemrég készített egy olyan *elemzést*¹⁵, amely a kistérségek összehasonlítását végzi el. Ebből idézünk néhány bekezdést:

A kistérségek pozíciójának összesítő ábrája a hat, rangsorolásra is alkalmas vizsgálati terület, illetve az összevont mutató alapján ismerteti a régió kistérségeinek állapotát a csoport-hovatartozásukból kiindulva. Az összefoglaló ábra tanúsága szerint sok esetben érvényesül az a tendencia, mely szerint a különböző kérdéskörök mentén megfigyelhető fejlettségi szint nagyjából azonos. Tehát a legtöbb esetben konzisztens, egységes kép adható meg egy-egy területről. Ebben a formában a már korábbi területi kutatásokból ismert összefüggések, sajátosságok reprodukálódnak. Egyértelmű a *nagy- és középvárosi centrumok* (Győr, Szombathely, Zalaegerszeg, Sopron, Keszthely) körüli kistérségi szerveződések megkülönböztetett helyzete. Ők nagyjából azonos eredményekkel jellemezhetők a hét dimenzióban. A másik könnyen beazonosítható trend a térségi adottságokban a kedvezőtlen, hátrányos, vagy átmeneti jellegű területek nagy száma. A 22 kistérség *nagyobbik hányada a legtöbb esetben az ábrák hátsó szegmensében* sötétedik be, aminek az oka az, hogy a legtöbb esetben a kedvezőtlen, átlag alatti értékeket felvonultató csoportokhoz lettek besorolva. Itt a legnyilvánvalóbb képviselők a következők: Letenye, Lenti, Tét, Vasvár, Zalaszentgrót, Óriszentpéter, Pannonhalma. Ezek azok a térségei a régióknak, amelyekben halmozottan jelentkeznek a problémák, és szinte egyetlen dimenzióban sem beszélhetünk egyértelműen és határozottan előremutató jelekről, tendenciákról.

A vizsgálat azon szándékának helyességét is megerősítik a látottak, mely szerint érdemes különbséget tenni a gazdasági, társadalmi jelenségek bizonyos osztályai, típusai között, és nem egységesen kell kezelni a kistérségi paramétereket egy számmal vagy jelzővel szimbolizálva, hiszen előfordulhatnak olyan esetek is, amikor bizonyos speciális problémák, egyedi jellegű hiányosságok nem kerülnek felszínre egy elnagyoltabb felosztás során. Az ábrán jól látható, hogy számos kistérség igen csak ellentmondásos pozícióban van egyes dimenziók tekintetében. Győr és Szombathely esetében nyilvánvalóvá vált a turizmus problémája, de Zalaegerszeg is hasonló cipőben jár. Nagykanizsa esetében a munkanélküliség jelent komolyabb gondot. Keszthely kiugró gazdasági, infrastrukturális mutatói ellenére a foglalkoztatottság és a munkanélküliség tekintetében csúszik vissza az átlagos, vagy a kicsivel átlag feletti zónába. Sárváron és környékén a gazdasági jellegű dimenziók jelentik a húzóerőt a fejlettségi rangsorban, és komoly ellenmondásra

¹⁴ A kutatások folyamatossága, fenntarthatósága miatt egyetértünk azzal a javaslattal, hogy ezeket a kutatásokat a régió felsőoktatási intézményeinek hallgatói végezzék.

¹⁵ Nyugat-Dunántúli kistérségek sajátosságai, a régió helyzetelemzése térségi megközelítésben, MTA RKK NYUTI 2005

bukkanhatunk figyelembe véve a többi elemet. Általában a nem konzisztens fejlettségi arculat jele a V alakú elrendeződés, vagy a „lejtő” és az „emelkedő”, sőt a „kulcstollszerű”, recés struktúra is, bár ebben az esetben az eltérő csoport-hovatartozásból fakadó különbségek mérsékeltebbek. Az egységesen fejlett kistérségek megjelenítése pedig egy „oszlopra” hasonlít. Csorna, Kapuvár, Celldömölk, Kőrmend és Kőszeg esetében jelenik meg a legtisztábban az inkonzisztens helyzetkép, mégpedig abban, hogy a régió viszonylatában átlagos helyzetű térségek egyes pontokon (kistérségenként változó dimenziókban) kiugranak, vagy nagyon elmaradnak a hasonló helyzetű társaiktól. Látjuk tehát, hogy léteznek inkonzisztens elemek bizonyos kistérségek dimenziókénti mutatóiban, de emellett megfigyelhetünk egy világosan kirajzolódó képet, amelynek alapján meg tudjuk határozni a legfontosabb feltételeket és hatóerőket.

Az első tényező a *településszerkezet*. Mindenképpen fontos hangsúlyozni a *kistérségi központ* szerepét, mivel a nagyobb városok mind közösségi szolgáltató funkcióikat, mind gazdasági potenciáljukat tekintve meghatározó szerepet töltenek be kistérségükben, sőt, néhány esetben (elsősorban a győri és pannonhalmi, valamint a szombathelyi és kőszegi kistérség vonatkozásában) megfigyelhető volt egyfajta nagyobb kisugárzás, amely főként a munkaerő-piaci és képzettségi mutatókban jelent meg. Az életminőség indikátorainak vizsgálatakor sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a nagyobb központokkal rendelkező kistérségek esetében természetesen sokkal magasabb a városi lakosság aránya, és erősen jelen vannak azok a különbségek, amelyek ezen a téren megmutatkoznak a városok és falvak között.

A másik véglet az *aprófalvas településszerkezet* olyan kistérségi központtal, amely sem széles körű funkciókkal, sem különösebb gazdasági jelentőséggel nem rendelkezik (az óriszentpéteri kistérségben például nem található város, a központi település lakossága mindössze 1 300 fő). Ezekre a térségekre kedvezőtlen demográfiai folyamatok jellemzőek; a fiatal és képzett, ezáltal magas mobilitási potenciállal rendelkező rétegek körében nagymértékű elvándorlás tapasztalható, amely a lakosság számának csökkenéséhez és elöregedéshez vezet. Ezek a tendenciák azt mutatják, hogy az érintett kistérségekben a hátrányos helyzet konzerválódása figyelhető meg, a korszerkezet és az alacsony képzettségi mutatók következtében jellemző a tartós munkanélküliség, és nincs megfelelően kiépítve a felnőttképzés rendszere, amely hatékony működés esetén képes enyhíteni ezt a problémát.

A *határközelség* is fontos szerepet kap a kistérségi pozíciók alakulásában. Ha a térképekre pillantunk, világosan látható, hogy az osztrák határ mentén elhelyezkedő kistérségek a legtöbb dimenziót illetően jobb pozícióban vannak, mint azok, amelyek hasonló településszerkezettel jellemezhetők, de nem határközeli. Zala megyében tulajdonképpen fordított a helyzet, sokkal inkább az elzártság jelentkezik a lenti és letenyei kistérség esetében; elmondható tehát, hogy a szlovén és horvát határ közelsége nem rejteget magában olyan lehetőségeket, mint az osztrák oldal, de az is lehetséges, hogy a földrajzi adottságok ezekben az esetekben nincsenek megfelelően kihasználva.

Eddig tart az elemzés, amely néhány megfontolandó tanulságot hoz, ám a mi szempontunkból *két hiányosság* is van: először is a kistérségeket nem hasonlítja össze az információs társadalom fejlettsége szempontjából, másodsor pedig még csak részben tárja fel a társadalmi szerkezetet, működést, kohéziót, stb. Ettől függetlenül magunk is megkockáztathatjuk azt a hipotézist, hogy az információs társadalom fejlettsége magasabb szintre jutott el *nagy- és középvárosi centrumok körül szerveződött kistérségekben*. (Ezért indokolt, hogy az intelligens kistérségi modellkísérleteket azokban a kistérségekben kezdeményezzék, ahol a kistérségek - a térségi adottságok alapján - kedvezőtlen, hátrányos, vagy átmeneti jellegű területeket fognak át.)

2.3.1.3. A régióban kidolgozott IT-stratégiák számbavétele

A kilencvenes évek végén kezdődött az az új tervezési folyamat, amelyben a magyar régiók egyenként *regionális információs társadalom (intelligens régió, e-régió, stb.) stratégiákat* készítettek és fogadtak el. 1999 végén a hazai régiók közül Nyugat-Dunántúl *másodikként*

fogalmaztatta meg intelligens régió stratégiáját és operatív programját. Ebben elfogadott feladatként az is szerepelt, hogy a régió megyei és megyei jogú városainak is szülessen meg az információs társadalom stratégiája, ám az ezredforduló után csak Győr-Sopron-Moson megye és Győr városa jeleskedett. Az elmúlt két évben viszont elkezdődött az intelligens kistérségi stratégiák, majd az NFT GVOP e-közigazgatási pályázatok követelménye miatt a városi-kistérségi e-közigazgatási fejlesztési elképzelések megfogalmazása.

Elfogadott információs társadalom stratégiák Nyugat-Dunántúlon

Stratégia címe	Stratégia elkészülésének időpontja	Elfogadásának időpontja	Stratégia készítője
NYUDIR (Nyugat-Dunántúl Intelligens Régió stratégia)	2000. december	2002. március	Stratégiakutató Intézet
A szentgotthárdi és szombathelyi intelligens kistérségek stratégiája és operatív programja	2001. június	IKB-pályázat teljesítése	Gothard Asztrofizikai Observatóriumért Alapítvány és Harmadik Évezred Alapítvány
Intelligens Győr város stratégiai és operatív programja	2001. november	2002. március	MTA RKK NYUTI és Stratégiakutató Intézet
Rábatorok intelligens kistérség stratégiai és operatív programja	2002. július	2002. szeptember	Stratégiakutató Intézet
Intelligens Győr-Moson-Sopron megye stratégiai és operatív programja	2003. január	2003. szept. 17.	Stratégiakutató Intézet
TÉTIS Téli kistérség intelligens stratégiája (Sokoroaljai Önkormányzatok Térségfejlesztési Társulása)	2004. május	2004. május 27.	Stratégiakutató Intézet
Szombathely Megyei Jogú Város Informatikai Stratégiája 2004-2008	2004. június	2004. június	Szombathely város informatikai szakmai bizottsága és informatikai irodája

Kétségtelenül a legjelentősebb tervezési lépés a NYUDIR (*Nyugat-dunántúli intelligens régió stratégia*) elkészítése volt. Ha összehasonlítjuk a később megszületett további négy regionális információs társadalom programmal, nem nehéz azt a konklúziót kimondani, hogy a nyugat-dunántúli stratégia messze a *legmagasabb színvonalú*. Ennek igazolására egyaránt érveként hozható fel, hogy a stratégia komoly erőfeszítéseket tett az elméleti-elvi alapok tisztázására, az információs kor regionális folyamatainak megértésére, Nyugat-Dunántúl régióinak az európai térpiacon való értelmezésére, az átfogó és hosszú távra előre látó vízió megfogalmazására, a részletes stratégiai és operatív program tervezésére. A stratégia egyik újdonsága volt, hogy a már akkor is vitatott SWOT-elemzést egy új – a stratégiai feladatok által orientált – helyzetelemzéssel váltotta fel.

Ennek a nyugat-dunántúli stratégiának hátrányára vált, hogy egyrészt *túlságosan átfogó és sokoldalú* volt, másrészt a régió – miután *nem rendelkezett kellő saját fejlesztési forrással* – a tervezett projektek közül csak keveset indíthatott el. Mindenki számított erre az utóbbi külső rizikó faktorra, amelyet a regionális ügynökség igyekezett ellensúlyozni, de az ezredforduló után a hazai tervezési klíma sem változott, így a régiók részben érthetően a tervezési és felzárkózási feladatokra koncentráltak. Mindettől függetlenül azt kell mondanunk, hogy ez a négy-öt évvel ezelőtti intelligens stratégia *változatlanul érvényes*, sőt a stratégiában megfogalmazott jövőkép igazolódott és érvényesebb, mint korábban, viszont az európai csatlakozást követő esélyek, az új európai feltételek, a nemzeti fejlesztési terv lehetőségei az operatív feladatok újragondolását követelik. Érdemes arra is felhívni a figyelmet, hogy öt évvel ezelőtt és ma is az az egyik legnagyobb gyengeség, hogy a régiótudat *mit, hogyan tud befogadni* az információs társadalmi gondolkodásból és cselekvési irányjaiból.

A Nyugat-dunántúli régió intelligens stratégiáiról

Az intelligens stratégiai-operatív programok *mindegyikében rögzítették* a települések és a térségek fejlesztési stratégiájának alapelveit, azok hosszú távú fejlesztési célját és az ezekhez kapcsolódó stratégiai-, valamint konkrét célokat. Meghatározták továbbá a települések és a térségek fejlesztési-politikájának beavatkozási területeit, a prioritásokat valamint az egyes prioritásokhoz tartozó konkrét intézkedéseket, amelyek mentén a települések és a térségek sajátos intelligens arculata, információs kori élete kialakítható.

A Nyugat-dunántúli régió intelligens stratégiáikban nagy hangsúlyt fektettek *a fogalmak tisztázására*. Meghatározták mit jelent a digitális település, intelligens régió, -megye és -kistérség a térszerkezetben. Értelmezték az információs társadalom fogalmi kereteit, Magyarország általános helyzetét az információs korban, a különböző információs társadalomfejlesztéseket hazánkban, az Európai Unióban és a világban. Bemutatták a globális, a nemzeti, a regionális, a megyei információs társadalom stratégiák néhány fontos elemét, az információs társadalom általános fejlesztési standardjait. A helyzetelemzésekben nemcsak az adott települést, térséget vizsgálták általános, gazdasági, társadalmi és IKT¹⁶ szempontokból, hanem nagyobb közigazgatási egység és a határon túli együttműködések lehetőségeinek szempontjából is.

Az intelligens stratégiai-operatív programok rögzítették a települések, a térségek és a megye *fejlesztési stratégiájának alapelveit*, azok hosszú távú fejlesztési célját és az ezekhez kapcsolódó stratégiai-, valamint konkrét célokat. Meghatározták továbbá a települések, a térségek és a megye fejlesztési-politikájának beavatkozási területeit, a prioritásokat és az egyes prioritásokhoz tartozó konkrét intézkedéseket. A stratégiai programokat fontossági sorrendben ágazatonként, pontokba szedve mutatták be, a település, a térség, a megye jövőforgatókönyv alternatíváival együtt. Az operatív programok esetében megadták az egyes projektek elérendő célját, a projekt illeszkedését a területi illetve ágazati stratégiákhoz, a projekt szükségességének indoklását, a célcsoportokat, a kedvezményezettekkel együtt, a projekt ütemezését adott évtől kezdődően, illetve becslést tettek a megvalósítás forrásigényéről, a lehetséges forrásokról. A stratégiai dokumentumok többsége tartalmazta a projekt által elérni kívánt eredmények mérőszám indikátorait is.

A források előteremtését részben közigazgatási, részben hazai, illetve nemzetközi forrásokból tervezték. Nem vizsgálták azonban (akkoriban ez még nem is volt lehetséges és ismert), hogy ezek megszerzéséhez milyen feltételek teljesülése szükséges, milyen energiákat kötnék le a megvalósítás lépései, az elszámolás feladatai, amelyek a döntéshozók megalapozott döntését elősegíthette volna. E probléma áthidalására a stratégiákban új szervezetek létrehozását javasolták a forráshiánnyal küszködő közigazgatási szervezetek számára, (például: Intelligens Megyei Projektiroda, Intelligens Városi Projektügynökség, Intelligens Kistérségi Projektiroda) amelyeknek az lett volna a feladatuk, hogy egyrészt a különböző hazai és külföldi pályázatokon való részvételt segítsék, tegyék lehetővé a különböző projektek megvalósításhoz szükséges támogatás megszerzését, másrészt gesztorként koordinálják azon szereplőket, akik egy-egy projekt megvalósítását részben vagy egészben felvállalva szintén pályázhatnak a támogatási források előteremtése érdekében. Az irodák munkájának szakmai támogatását szakértői tanácsok segítették volna.

Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzata Informatikai Stratégiája (2004-2008): Az önkormányzat webcíme: www.szombathely.hu. Az országos átlagtól eltérően Szombathely mindig úttörő szerepet vállalt informatikai rendszer fejlesztésében. Országos szinten az elismert informatikai központok közé tartozik. A Megyei Jogú Városok Szövetségének (MJVSZ) Informatikai Bizottságának az elnöke „hagyományosan” Szombathely MJV Polgármestere, és Titkára az Informatikai Iroda vezetője. A városban létrejött az önkormányzat és hivatalát támogató térinformatikai rendszer, valamint a csatlakozó vállalkozásokkal (közmu, tűzoltóság, rendőrség, magáncégek stb) együttműködve elkészült a város komplex irányítását támogató városi térinformatikai rendszer, mely rendszerek folyamatosan üzemelnek és ellátják tájékoztató,

¹⁶ Információs és kommunikációs technológia

adatszolgáltató szerepüket. Elkészült a város térinformatikai rendszerének kommunikációs felületkialakítása Internet és ISDN alapokon. 2001-ben indult a Szombathely Megyei Jogú Város Internet/Intranet alapú városi hálózat kialakítása. A rendszer segítségével az önkormányzat és 66 intézménye között kialakult egy egységes csoportmunkát támogató információs alaprendszer. Ezen hálózatra építve a 2002-ben elkészült az e-beszerzési rendszer. A rendszer átalakítását 2004-ben megkezdték az elektronikus közbeszerzés bevezetése érdekében. Kialakításra került 2003-ban a digitális ügyfélszolgálati rendszer, mely lehetővé teszi az on-line információ elérést a közigazgatási szolgáltatásokról, továbbá az ügyintézéshez szükséges nyomtatványok, űrlapok letöltését. Kistérség kapcsolódása az önkormányzathoz: egy közös kistérségi gyűjtőportál létrehozása lehet, mely a város vonzáskörzetben lévő kistelepülések, vállalkozások, intézmények, Interneten keresztüli összekapcsolását és kommunikációját teremti meg. A gyűjtőportál fő célja az e-ügyintézés megvalósítása. Ugyanakkor a gyűjtőportálon a kistérséggel kapcsolatos közérdekű, közhasznú információk megjelenítését és naprakész információk, szolgáltatások nyújtását is tervezik.

Az elkészült és elfogadott stratégiák többségéről elmondható, hogy a stratégiai dokumentumok mindegyike *hosszú*, a döntéshozók számára ez a terjedelem olykor áttekinthetetlen mennyiség, és ezt a problémát sajnos az anyagok elején szereplő vezetői összefoglalók sem oldották fel teljes mértékben.

A Nyugat-dunántúli régió intelligens stratégiáinak mindegyike a korábbi terület- és térségfejlesztési stratégiák nyelvezetétől teljesen eltér, új fogalmakat mutat be, magyaráz és tesz javaslatot azok alkalmazására. Az anyagokról megállapíthatjuk, hogy *újat hoztak* a régiós és térségi tervezésben, javaslataikkal szolgálták az IKT kiépítését. A javasolt programok megvalósításának ismerete nélkül azonban nem tudunk választ adni arra a kérdésre, hogy segítettek-e az IKT elterjesztésében, mert ez csak a megvalósításból mérhető le, aminek elemzését a jelen dokumentum keretei nem teszik lehetővé.

A stratégiák illeszkedése Magyar Információs Társadalom Stratégiához

A Magyar Információs Társadalom Stratégia (MITS) azokat a feladatokat fogalmazza meg víziók, tervek és akciók szintjén, amelyek – az alkotóik véleménye szerint - azt szolgálják, hogy az ország *új fejlődési és modernizációs korb*a léphessen. A MITS hangsúlyozza, hogy „Magyarország számára nincs más alternatíva, mint belépni az információs korba”, viszont azt is leírja, hogy ezt oly módon teheti „annyira intenzíven és innovatívan, amennyire erőnkől telik”. Szándékai szerint „átfogó víziót” vázol, ennek megfelelően összetett és összehangolt terveket valamint a tervek megvalósításához operatív programokat kínál. Ezzel a magyar gazdaság „versenyképesebbé és eredményesebbé válását” kívánja szolgálni. A megvalósuláshoz köti annak bizonyítását, hogy az IKT „nem pusztán lehetőség, hanem hatékony eszköz” is. A MITS azt kívánja elérni, hogy „Magyarországon tíz éven belül, tudás-alapú gazdaság, modern információs társadalom, állam és önkormányzat alakuljon ki.” Kiemeli, hogy a „stratégia azok számára készült, akik bíznak Magyarországon, felemelkedésében, sikerében és akik tenni akarnak ezért.”

A MITS és a Nyugat-dunántúli régióban elkészített stratégiák mindegyike feltételezi, hogy egyre több az olyan ember, aki érteni akarja az Új Kort, és igyekszik minél többet tenni azért, hogy az ország, a saját kistérsége, a saját települése átléphessen a tudás központú gazdaság és társadalom világába. A dokumentumok készítői bíznak abban, hogy a fenntartható fejlődés garanciája a *tudásalapú gazdaság és társadalom* fejlesztése lesz és a jelenlegi „jövőérdektelenséget”, felválthatja a tudatos jövőorientáció. Mindegyik dokumentum megállapítja, hogy az információs társadalom és gazdaság térnyerése mégsem szűkíthető le pusztán gazdasági és infrastruktúrafejlesztési feladatokra. Az információs társadalom és gazdaság sikeréhez legalább ilyen fontos tényező a *társadalmi befogadó közeg* fejlettsége, az információs gazdaság- és infrastruktúrafejlesztés *társadalmi beágyazottsága*. Ehhez azonban szükség van – és ez az elkészített intelligens stratégiák sikerének legfontosabb kulcsa - az „ember – eszköz – tartalom és

társadalom együttes, egymásra épülő és egymást feltételező¹⁷ fejlesztésére, amely azonban nem szakítható el a térszerkezet tényleges gazdasági – társadalmi - területi feladataitól.

Mindegyik dokumentumban szerepelnek *időhatárok*, csak néhányat említve, a teljesség igénye nélkül: „Az Európai Unió 2010-re a világ legversenyképesebb, tudásalapú társadalommá kíván válni. Ehhez csatlakozik Magyarország is!”¹⁸ „Magyarországon várhatóan a nulladik évtized közepére (2005 körül) a gazdaság, a tízes évtized elejére a társadalom és többek között a közigazgatás teljesen átáll az információs korra.”¹⁹ „Öt-hét éven belül minden...”²⁰ – kezdetű fontosabb célkitűzések, „Győrben elvégzendő standard intelligens fejlesztések 2001-2005”²¹. A megvalósítás tekintetében a készítőik egyrészt bizakodók „az információs társadalom megvalósulásában 10 év alatt az Európai Unió legfejlettebb országai közé kell kerülnünk. Minden ezt akadályozó tényezőt fel kell számolnunk.”²² „A NYUDIR részletes programja számos olyan projekttervet tartalmaz, amelyek megvalósítását a stratégia készítői rögtön elkezdhetőnek minősítették, vagy amelyek a régió piaci vagy a civil szereplők jóvoltából külön regionális akarat nélkül is elindulhatnak vagy folytatódhatnak.”²³ Másrészt megfogalmazzák, hogy „a korszerű technikai és technológiai lehetőségek megteremtése mellett a társadalmi és gazdasági lét minden területén, egy időben zajló mélyreható változások”²⁴ -ra van szükség. „A jövőt nem lehet sürgetni, de lehet alakítani. A sikerhez megfelelő szemléletre, kemény munkára, s nagyon sok felhalmozott és alkalmazott tudásra lesz szükség.”²⁵ A jelenlegi stratégiakészítés idején aktuálissá válik a korábban megjósolt jövőképek teljesülésének, a megvalósítás körülményeinek vizsgálata is.

A Nyugat-dunántúli régió intelligens stratégiáiról megállapíthatjuk, hogy *megfelelnek* az információs társadalom követelményeinek. A stratégiák, a Magyar Információs Társadalom Stratégiához hasonlóan rendszerezik a települések, a kistérségek, a megye információs társadalom megvalósításának feladatait, meghatározzák azokat a beavatkozási területeket, amelyek szerint ezek csoportosíthatók, kijelölnek fő irányokat és meghatározzák a főirányok területén a különböző szereplők által együttesen elvégzendő feladatokat. Az információs társadalomba való átmenet változásait elemezve a MITS a korszerűsítés pilléreit a folyamatok korszerűsítésében és a szolgáltatások modernizálásában látja. A Nyugat-dunántúli régió intelligens stratégiái ennél *tovább mennek*, és a társadalmi és gazdasági lét minden területén, egy időben zajló mélyreható változásokban látják megvalósíthatónak a korszerűsítést.

Az utóbbi 4 évben (2001-2004) megvalósult és a most (2005) indítás előtt álló információs társadalom fejlesztési projektek számbavétele és elemzése (4. Melléklet)

A NYD-RITS elkészítéséhez kapcsolódó elemző és helyzetfeltáró munkában az utóbbi 4 évben (2001-2004) megvalósult és a most (2005) indítás előtt álló információs társadalom fejlesztési projektek számbavétele és elemzése is megtörtént. Ezek a projektek központi forrásokból a nyugat-dunántúli régióon belül létrejöttek. A 4.Mellékletben áttekintjük, hogy milyen témákban, milyen projektek vannak, kiket érint, milyen tervezett, ill. várható eredményei vannak és lesznek. A régió kiemelten nyertes SZT, ITP és GVOP pályázatairól szól tehát ez az elemzés.

A NYD-RITS elkészítéséhez kapcsolódó elemző és helyzetfeltáró anyag a rendelkezésre álló információk, és adatok ismeretében megpróbál részben átfogó képet mutatni az információs társadalom jelenlegi állapotáról és kapcsolatairól, de ugyanakkor bizonyos társadalmi csoportok

¹⁷ A szentgotthárdi és szombathelyi intelligens kistérségek stratégiája és operatív programja, 2001. június, lásd még, 2002. július, Sokoróaljai Önkormányzatok Térségfejlesztő Társulása – Téli Kistérség – Intelligens Stratégiája, 2004. május

¹⁸ Magyar Információs Társadalom Stratégia, IHM, 2003. október

¹⁹ A szentgotthárdi és szombathelyi intelligens kistérségek stratégiája és operatív programja, 2001. június, 36. oldal

²⁰ Intelligens Győr-Moson-Sopron megye stratégiai és operatív programja, 2003. január

²¹ Intelligens Győr város stratégiája és operatív programja, 2001. november

²² Magyar Információs Társadalom Stratégia, IHM 2003. október

²³ A szentgotthárdi és szombathelyi intelligens kistérségek stratégiája és operatív programja, 2001. június, 48. oldal

²⁴ Rábcaorok regionális kistérség intelligens kistérség stratégiája és operatív programja, 2002. július

²⁵ Magyar Információs Társadalom Stratégia, IHM, 2003. október

szerinti bontás mentén vizsgálja a megvalósítás eszközeit. Feltárja a régióba érkezett központi források mértékét és volumenét, vizsgálva azok hasznosulását illetve eredményét. Figyelmet fordít az információs társadalom kialakítására, illetve fejlesztésére szánt különböző központi szervek, szaktárcák (MEH, GKM, IHM, OM, FMM) és alapok (NCA, NIOK), beleértve az EU strukturális alapjaiból (GVOP) érkezett támogatásokra is.

A helyzetfelmérés ismerteti az információs társadalom kialakítása érdekében lezajlott jelentősebb programok jellemzőit és eredményeit, azonban nem törekszik az összes támogatás kifejtésére, csupán egy globális képet próbál megalkotni. Az elmúlt években mintegy 60-65 Mrd Ft országos forrás volt elérhető a felsorolt központi szerveken keresztül pályázati formában. A régió ennek nagyjából a **8-10** százalékát tudta elnyerni, illetve hasznosítani.

2.3.1.4. Informatikai, információs tudásbázis helyzete

Országos viszonylatban a legelső kitüntetett terület az új tudások megszerzésében is a Közép-Magyarországi régió, hisz Budapesten működik a legtöbb felsőfokú intézmény, második helyen áll Közép-Dunántúl, s rögtön őket követi a Nyugat-Dunántúl.

Mint a korábbi összefoglalóban is szerepel a Nyugat-Dunántúl régióban négy felsőfokú intézmény működik. A helyi főiskolák és egyetemek hallgatóinak száma korábban meghaladta a 24 ezret, 2003-ban pedig elérte a 33 ezret, ami 33 %-os növekedést jelent. Ez országos szinten kimagasló ütem, a régiót csupán az Észak-Magyarországi régió előzi meg. 2003-ban a felsőfokú képzésben részt vevő hallgatók 8,1 %-a tanult itt az ország összes felsőoktatási tanulói létszámából. A térség felsőfokú intézményeinek jellegéből adódóan a nappali tagozatos diákok több mint háromnegyede főiskolai és egynegyede egyetemi szintű oktatásban vett részt. A régió legnagyobb egyeteme a Nyugat-Magyarországi Egyetem, ahol a hallgatói létszám a 2003/2004-es tanévben elérte a 11.500 főt, így ezer diákkal több volt, mint a megelőző tanévben. A felvételizők száma alapján az ország 65 intézménye közül a 12. volt 2003-ban. A Győrben működő Széchenyi István Egyetem a 2003-as adatok alapján a 15. legnépszerűbb egyetemnek számított, közel 9400 fős hallgatói létszámmal. A szombathelyi Berzsenyi Dániel Főiskola a 2003/2004-es tanévben megközelítette a 6 600 fős hallgatói létszámot, s ez a két évvel korábbihoz viszonyítva 1100 fős emelkedést jelentett.

A jelentkezők földrajzi hovatartozását is célszerű vizsgálnunk, hiszen ebben a régióban az egyik legalacsonyabb a helyi jelentkezők száma (39 %), míg a Közép-Dunántúli régióból származó jelentkezők magas aránya jellemző.

Régió, ország	Akkreditált felsőfokú szakképzés	Főiskolai szintű	Egyetemi szintű	képzés	
				Szakirányú tovább-	PhD-, DLA
Közép-Magyarország	2 422	71 397	40 428	9 921	3 057
Közép-Dunántúl	950	23 867	11 892	2 443	544
Nyugat-Dunántúl	987	21 093	11 422	2 477	664
Dél-Dunántúl	875	19 281	11 907	2 466	768
Észak-Magyarország	873	27 567	15 933	2 845	723
Észak-Alföld	626	34 524	19 394	3 732	817
Dél-Alföld	458	30 928	15 219	2 950	682
Ország összesen	7 219	233 673	133 274	27 074	7 835

8. Táblázat: A felsőfokú oktatásban részt vevő hallgatók a szülők lakóhelye szerint, 2002 (KSH)

A Széchenyi István Egyetem az utóbbi évek nagyobb informatikai fejlesztéseinek köszönhetően a regionális központok közül kiemelkedik. Ebben az intézményben a legmagasabb a távoktatási formát választó hallgatói létszám. Így nappali tagozatos 57 %, levelező tagozatos 36 % és a távoktatás keretében 7 % -os az arány.

Magyarország felsőfokú képzési szerkezetében Nyugat-Dunántúl mindezek ellenére sem játszik jelentős szerepet, hiszen hiányzik egy valódi tudásközpont, annak minden vonzatával, mint például az alkalmazott kutatás-fejlesztés. A régió négy felsőfokú intézménye mellett működnek még főiskolai képzési központok, önkormányzati intézményekbe telepített egyetemi oktató és kutatóhelyek elsősorban Szombathelyen és Zalaegerszegen. Az idei tanévben az alábbi felsőoktatási képzések voltak: Nagykanizsa: Veszprémi Egyetem Nagykanizsai Kihelyezett Képzési Hely (VENK), Zalaegerszeg: Budapesti Gazdasági Főiskola Pénzügyi és Számviteli Főiskolai Kar Zalaegerszegi Intézete. Pécsi Tudományegyetem Egészségügyi Főiskolai Kar Zalaegerszegi Képzési Központ, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gépészmérnöki Kar Zalaegerszegi Kihelyezett Képzés. Gábor Dénes Műszaki Informatikai Főiskola (távoktatási helyszín). Keszthely: Veszprémi Egyetem Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kar. Gábor Dénes Főiskola Keszthelyi Konzultációs Központ. Veszprémi Egyetem Tanácsadó, Továbbképző és Távoktatási Intézet, amiben működik egyébként a Veszprémi Egyetem és a Stratégiakutató Intézet közös e-közigazgatási kutató és fejlesztő csoportja.

Egyike a jelentősebbeknek a Pécsi Tudományegyetem Egészségügyi Főiskolai Képzési központja több mint ezer hallhatóval. A Vas Megyei Markusovszky Kórházba telepített Diagnosztikai és Menedzsment Intézet, a Szülésznőképző Tanszék, a Zala Megyei Kórházba a tervezett Egészségügyi Minőségbiztosítási Tanszék, vagy a Budapesti Gazdasági Főiskola fiálája Zalaegerszegen. A régió ezekre a jelenlévő tudásbázisokra a tervezések kapcsán nem igen támaszkodik, annak ellenére, hogy az oktatók és hallgatók ugyanúgy a régióban tevékenykednek.

Székhelyen kívüli képzések a szomszédos országokban

Az 1990-es évek elejétől egyre több határon túli magyar fiatalnak a magyar nyelvű felsőoktatásba történő bevonására nyílt lehetőség. Az állami egyetemek magyar tannyelvű korlátozott képzési lehetőségei mellett az anyaország kezdeményezésére, nagyobb számú határon túli magyar fiatal magyarországi felsőoktatási intézményekben történő tanulásának lehetővé tételén túl, az egyes szomszédos országokban működő magyar politikai szervezetek – nemritkán kormányzópártként – folyamatosan zászlajukra tűzték önálló állami magyar egyetem létesítését is (Bolyai Egyetem – Kolozsvár, Jókai Egyetem – Pozsony). Ezek a kezdeti törekvések nem feltétlenül egy átgondolt oktatáspolitikai koncepció mentén valósultak meg, sok esetben inkább egy lelkes helyi szervezőn vagy egy magyarországi egyetemi kapcsolaton múlt az, hogy hol, milyen képzés indult. A kihelyezett tagozatokon folyó oktatás egy-két kivételtől eltekintve sajátos levelező-távoktatásos formában zajlott. A diákok általában hétfvégéken vettek részt a képzésben, kiegészítve ezt magyarországi szakmai gyakorlatokkal. Ezen képzéseken a diploma szülőföldön történő elismerésének hiányában a hallgatók "hivatalosan" egy magyarországi felsőoktatási intézmény diákjai voltak, ezért az oklevél megszerzése után szembe kellett nézniük a diploma honosíthatóságának nehézségeivel. A tagozatok működését a magyarországi finanszírozási problémákon túl, jogi státuszuk rendezetlen volta is nehezítette, így jó néhány sikeres kezdeményezés mellett egyes kihelyezett képzések működésképtelenné váltak és később megszűntek.

E tapasztalatok nyomán az 1990-es évek végétől egyre hangsúlyosabbá vált az a hazai támogatói szándék, hogy ezen kihelyezett tagozatok ne szétszórtnak, hanem lehetőleg egy koncentrált képzési helyen működjenek. Alapját képezve egy másik, egyre markánsabban megjelenő oktatáspolitikai célnak, hogy a szomszédos országokban is akkreditálható képzést biztosító, önálló magyar felsőoktatási intézmények jöjjenek létre. Kárpátalján például ugyanez a tendencia figyelhető meg a beregszászi főiskolán, míg a révkomáromi kihelyezett képzések már alapításukkor a későbbi Selye János Egyetem leendő karainak kialakítása szándékával jöttek létre. Ezen intézmények egyre nagyobb hallgatói létszámmal, folyamatosan bővülő, átjáró magyar oktatógárdával, az infrastrukturális és humán erőforrás feltételek fokozatos megteremtésével középtávon sikeres helyi akkreditációt nyerhetnek el. Így a jogi keretek megszilárdulása után

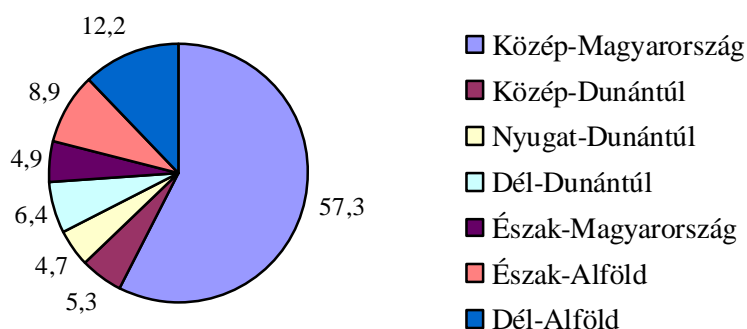
diploma elismeréssel és helyi állami támogatás bevonásával is járhatnak. A határon túli képzésekbe eddig a régióból csak egy soproni felsőoktatási intézmény kapcsolódott be.

Részlet az Oktatási Minisztérium által meghirdetett régiót érintő határon túli székhelyen kívüli képzésekből:

Oktatási helyszín	Magyarországi anyaintézmény	Szak	Hallgatók száma	Alapítás éve
Szlovákia				
Révkomárom	NYME-BEPFK Sopron	Óvodapedagógia	70	1992

2.3.1.5. IT-hez kapcsolódó K+F helyzete

Az infokommunikációs helyzetet bemutató kutatási és fejlesztési tevékenységekről hivatalos statisztikai adatok nem érhetőek el, így csak az általános térségi K + F statisztikákat vehetjük figyelembe. Magyarország összes kutatási témájának és fejlesztő feladatának *mindössze 6,5 % található* a régióban. Nyugat-Magyarországon a kutatás-fejlesztésben foglalkoztatottak száma 2002-ben 2 310 fő volt, ami az ország K + F dolgozói létszámának 4,7 %-a, ez régiós viszonylatban *a legalacsonyabb létszám.*

1. ábra: Magyarország kutató-fejlesztői helyeinek százalékos aránya régiók szerint, 2002 (SKI szerkesztés)

A régió megyéi között 74 %-ban Győr-Moson-Sopron megyében folynak kutatások, Vasban ez az arány 20 %, míg Zalában e tevékenység csupán 6 %. A K+F témák számát tekintve a régió a három leggyengébben van, lényegében e tekintetben nem különbözik a Közép-Dunántúli és az Észak-Magyarországi régióktól. A tudományágak közül az agrártudományi kutatás a meghatározó a térségben. A régió K + F tevékenységének legnagyobb akadálya, hogy a GDP-vel aránytalan a ráfordítás, jóval alacsonyabb, mint az országos átlag. Nyugat-Dunántúl a *K+F beruházásokban* sem jeleskedik, mivel a nemzetgazdasági beruházások százalékában ez az arány 0,23 %, ennél csak Észak-Magyarországi régió beruházásinak összege kevesebb.

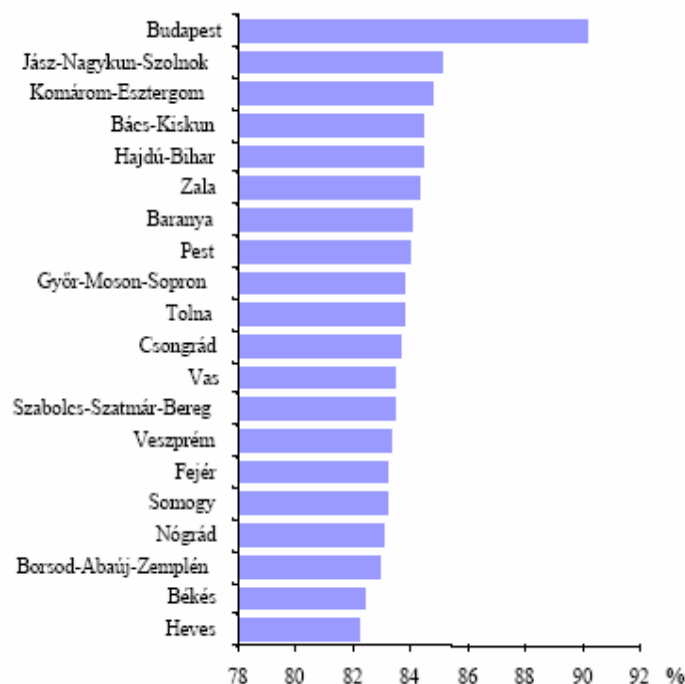
Régió, ország	A kutató-fejlesztő helyek		
	Létszáma az összes foglalkoztatottak	Beruházásai a nemzetgazdasági beruházások	Ráfordításai a GDP %-ában
	százalékában		
Közép-Magyarország	1,28	1,30	1,49
Közép-Dunántúl	0,29	0,68	0,67
Nyugat-Dunántúl	0,22	0,23	0,31
Dél-Dunántúl	0,31	0,27	0,51
Észak-Magyarország	0,24	0,12	0,27
Észak-Alföld	0,38	0,48	0,68
Dél-Alföld	0,44	0,73	0,83
Ország összesen	0,61	0,74	0,98

9. Táblázat: A kutatás-fejlesztés főbb arányai, 2002 (KSH)

A régió vállalásai körében a kutató-fejlesztő munka nem jelentős, jellemzően a multinacionális cégeknél folyik ilyen tevékenység, de zömében a high-tech technológiát, a gyártási eljárásokat, vagy a kész alkatrészeket az anyavállalatuk, vagy nemzetközi kapcsolataik révén juttatják el hazánkba. 2003-ban a kutatási témák nagy részét a fejlesztési feladatok képezték. A Nyugat-Dunántúl K + F területén érzékelhető lemaradásának egyik fő oka, hogy a régióban nem jöttek létre *nagy hagyománnyal rendelkező kutatóintézetek*, s a többi régióhoz viszonyítva is kevés a felsőfokú intézmény. A kutatóhelyek elhelyezkedésüket tekintve pontszerűek, a régió kutató-fejlesztő helyeinek 85 %-a, míg a szakemberek 77 %-a Győrben található.

2.3.1.6. Információs gazdaság (IKT-szektor)

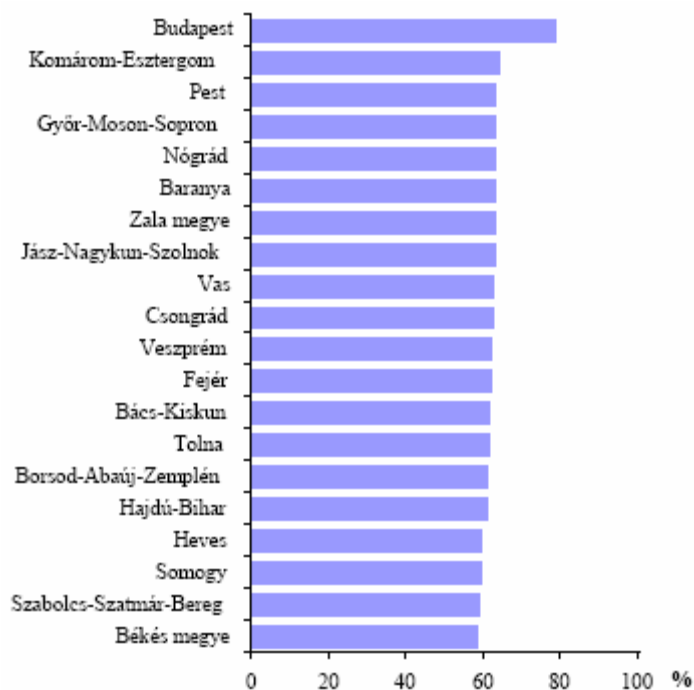
A KSH 2005 év tavaszán tette közzé országos reprezentatív felmérését *Az információ és kommunikációs eszközök állománya és felhasználása a gazdasági szervezeteknél* címmel, mely 2003-ban készült. E felmérés szerint a számítógépet használó vállalkozások arányában Magyarország megyéi között e téren mindössze néhány százalékos eltérés van mindenhol 82-85 % körüli a használat. Egyedül a fővárosban 90 % feletti a gazdasági egységek PC használati aránya. A Nyugat-Dunántúlt alkotó megyék közül Zala megye vezet, több mint 80 %-al, Győr-Moson-Sopron megye megközelíti a 80 %-ot, mögötte kevéssel marad el Vas megye, így a régió mindhárom megyéje a középmezőnyben helyezkedik el.

2. ábra: A számítógépet használó vállalkozások aránya megyénként, 2003 (KSH)

A versenyképesség érdekében a globális világgazdasági fejlődését a vállalkozásoknak is követniük kell. Az a gazdasági szervezet maradhat meg az új gazdasági versenyben – ennek egyre jobban változó feltételei és követelményei között - amelyik egyre intenzívebben alkalmazza nem csak a számítógépet, hanem az Internet adta szolgáltatásokat és lehetőségeket. Ilyen például a webmarketing, a beszállítókkal, üzletfelekkel, vagy a vásárlókkal való Internetes kapcsolattartás, vagy ilyenek már a banki szolgáltatások vagy az adóbevallással kapcsolatos ügyintézés.

Az Internet-használat az egyszerű számítógép-használatnál magasabb fejlettséget képvisel. A KSH felmérése szerint 2003-ban az *Internetet használó* vállalkozások arányában a megyék között néhány tized százalékos eltérés volt tapasztalható, az elterjedtség mértéke itt lényegesen alacsonyabb szintet képvisel a számítógépet használó vállalkozásokhoz képest. A fővároshoz viszonyított lemaradás kisebb mértékű és a megyék elterjedtségi arányai sokkal kiegyenlítettebbek, hiszen kivétel nélkül a 60% körül szóródnak és a szórás mértéke is csekély. Ebből a szempontból a legfejlettebb területek a főváros mellett az egyik északnyugati megye (Komárom Esztergom) és persze Pest megye, a nyugati országrészben viszont *Győr-Moson-Sopron*, majd egy északi megye (Nógrád) és egy déli-dunántúli megye (Baranya), valamint nyugaton *Zala megye*. Viszonylag magas még az elterjedtség Jász-Nagykun-Szolnok, valamint a nyugati országrészben Vas megyében. A legalacsonyabb szintű elterjedtség pedig Somogy megyét, valamint a keleti országrészben Szabolcs-Szatmár-Bereg és Békés megyéket jellemzi.

3. ábra: Az Internetet használó vállalkozások aránya megyénként, 2003 (KSH)

Új évezredünk kezdetétől az infokommunikációs eszközök elterjedésével az állampolgár és a helyi közigazgatás kapcsolata teljesen új elvi és működési alapokra helyeződik át. Az információs társadalom új típusú államot hozott létre, ami hosszabb távon a hálózati, digitális állam lesz, s amelyben a polgár résztvevő állampolgárrá válik. Ennek következményeként ma már a világ az *e-kormányzásról* és a *digitális önkormányzásról*, valamint a szolgáltató *e-közigazgatásról* már nem csak beszél, hanem fokozatosan nekilátott ennek a programnak a megvalósításához.

Az elmúlt évtizedben a kormány támogatja az önkormányzatok és a kistérségek információs rendszereinek jelentős korszerűsítését, az integrált információs rendszerek használatát, az infokommunikációs eszközpark korszerűsítését, és igyekszik korszerű Internet-hozzáférési lehetőséget adni az önkormányzatok és az állampolgárok részére. Az eredmények nem maradtak el, az önkormányzatok PC-ellátottsága az utóbbi néhány évben jelentősen javult. A nagyvárosok, városok hivatalinak többségében, de még a nagyobb községekben is megfelelő, vagy közel megfelelő számú a számítógépes állomány. A községek, kisközségek helyzete az anyagi forráshiányok miatt már nem ilyen kedvező, a körjegyzőségek központi hivatali szintén jól felszereltek, de a hozzájuk tartozó települések már kevésbé ellátottak.

A GKIE.NET Internetkutató és Tanácsadó Kft. Szolgáltató állam, e-közigazgatás, e-önkormányzatok létrejötte 2001-ben címmel²⁶ 2000 és 2001 évekre végzett kutatása szerint a választ adó intézmények alapján a Nyugat-Dunántúli régióban az önkormányzatok körében Nyugat-Dunántúl helyi államigazgatási szervei az egyszeri beruházási költségek tekintetében a régiók közül a *negyedik legtöbbet* költött.

²⁶ A válaszoló önkormányzatok megoszlása: A települési és megyei önkormányzatok mindegyikéhez, összesen 3178 db önkormányzathoz postáztak, az Internet-használati szokásokat, az elektronikus önkormányzat megvalósulásának irányába tett lépéseket, felmérő kérdőívet. Összesen 691 kitöltött kérdőív érkezett vissza, ami 22%-os válaszadási arányt jelent. A községek 20%-a (581 önkormányzat), a városok 40%-a (79 önkormányzat), a megyei jogú városok 55%-a (12 önkormányzat), a megyei önkormányzatok 47%-a (9 megye), és a kerületek 39%-a (9 kerület) és a főváros válaszolt megkeresésükre. Összességében tehát a minta teljes egészében és jól reprezentálja az önkormányzati szektort.

Az önkormányzatok egyszeri átlagos beruházási költségei 2000-ben és 2001-ben

(ezer Ft)

Régiók	Szoftver		Hardver		IT szolgáltatások		Weboldal kialakítás	
	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001
Közép-Magyarország	3813	5114	5552	8763	2638	5614	13	535
Közép-Dunántúl	862	879	1973	1768	363	287	372	1001
Nyugat-Dunántúl	668	1099	2256	1695	375	390	275	79
Dél-Dunántúl	601	685	1436	1222	395	378	554	369
Észak-Magyarország	504	603	949	1098	93	122	96	611
Észak-Alföld	479	710	965	1238	443	348	211	128
Dél-Alföld	1062	1806	1859	2434	5657	6107	451	538
Minta összesen	975	1331	1831	2122	1697	2211	326	502

10. Táblázat: Forrás: GKIeNET Internetkutató és Tanácsadó Kft.

A kutatási eredmények szerint Nyugat-Dunántúl régió önkormányzatai az Észak-, és Közép-Magyarország után a legtöbbet költenek az Internet-csatlakozásra, az Internet szolgáltatóknak fizetett összegek összemérése szerint a régiók között a negyedik helyen állnak. A szoftver és hardver-parkok fejlesztéséért a központi régió után a legtöbbet ruháznak be, illetve a weboldalaik karbantartási költségeiként kifizetett összegük alapján a régiók közül a harmadik helyet foglalják el.

Az önkormányzatok folyamatos informatikai működésre költött átlagos összegei és az összes működési kiadásuk régióként 2000 és 2001-ben

Régiók	Átlag (ezer Ft)*		Összesen (millió Ft)	
	2000	2001	2000	2001
Közép-Magyarország	1820	3197	56	102
Közép-Dunántúl	736	798	38	47
Nyugat-Dunántúl	995	968	55	60
Dél-Dunántúl	491	714	32	48
Észak-Magyarország	664	818	62	83
Észak-Alföld	715	819	39	46
Dél-Alföld	883	1071	53	66
Minta összesen	815	1029	337	453

11. Táblázat: Forrás: GKIeNET Internetkutató és Tanácsadó Kft.

Az önkormányzatok többségénél minden egyes szoftver *fejlődést hoz*, ám az alkalmazott technológia nem mindig egységes. Ez egyben azt is jelenti, hogy sokszor nem lehet kiaknázni a digitalizált adatokból származó előnyöket, mivel például nem lehetséges a különböző igazgatási területek adatainak elektronikus összesítése. A hivatali dolgozók sok időt töltenek azzal, hogy az információs rendszerek által generált adatokat újra beviszik egy másik számítógépes rendszerbe. Ez csökkenti az igazgatási munka hatékonyságát. Míg az államigazgatási ügyek kezelését szakképzett ügyintézők végzik, addig nagyon kevés helyen van informatikai szakember. Az üzemeltetés-karbantartás területén is hasonló a tendencia, a nagy településeken már főállású informatikus segíti a szolgáltatás, míg a kistelepüléseken egyáltalán nincs szakember, vagy a dolgozók maguk próbálkoznak a hibaelhárítással. A GKIeNET kutatási eredménye szerint a Nyugat-Dunántúl a válaszoló önkormányzatok alapján a hivatalokban foglalkoztatott informatikusok számát tekintve a *sereghajtó szerepet* tölt be az ország régiói között.

Az önkormányzatoknál foglalkoztatott informatikusok megoszlása régióként (válaszó önkormányzatok)

Régiók	Informatikusok	
	Összes (fő)	Átlag (fő)
Közép-Magyarország	72	2
Közép-Dunántúl	41	1
Nyugat-Dunántúl	27	0
Dél-Dunántúl	32	1
Észak-Magyarország	48	1
Észak-Alföld	45	1
Dél-Alföld	54	1
Minta összesen	319	1

12. Táblázat: Forrás: GKIeNET Internetkutató és Tanácsadó Kft.

Ebből adódóan az Internet-használatának elterjedése az önkormányzatoknál *lassú ütemben* halad. Az utolsó két évben (2002-2004-ben) azonban ez a folyamat *gyorsulni* kezdett. A dolgozók és döntéshozó testületek már felismerték a világhálóhoz való kapcsolódás előnyeit, de a forráshiány, a szakember hiány, vagy netán a kapcsolat-elérésének akadályai nehezítik a gyors előrelépést.

Az önkormányzatok egyszeri átlagos beruházási költségei 2000-ben és 2001-ben (ezer Ft)

Régiók	Szoftver		Hardver		IT szolgáltatások		Weboldal kialakítás	
	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001
Közép-Magyarország	3813	5114	5552	8763	2638	5614	13	535
Közép-Dunántúl	862	879	1973	1768	363	287	372	1001
Nyugat-Dunántúl	668	1099	2256	1695	375	390	275	79
Dél-Dunántúl	601	685	1436	1222	395	378	554	369
Észak-Magyarország	504	603	949	1098	93	122	96	611
Észak-Alföld	479	710	965	1238	443	348	211	128
Dél-Alföld	1062	1806	1859	2434	5657	6107	451	538
Minta összesen	975	1331	1831	2122	1697	2211	326	502

13. Táblázat: Forrás: GKIeNET Internetkutató és Tanácsadó Kft.

A kutatási eredmények szerint Nyugat-Dunántúl régió önkormányzatai az Észak-, és Közép-Magyarország után a legtöbbet költenek az Internet-csatlakozásra, az Internet szolgáltatóknak fizetett összegek összemérése szerint a régiók között a negyedik helyen állnak. A szoftver és hardver-parkok fejlesztéséért a központi régió után a legtöbbet ruháznak be, illetve a weboldalaik karbantartási költségeiként kifizetett összegük alapján a régiók közül a harmadik helyet foglalják el.

Az önkormányzatok folyamatos informatikai működésre költött átlagos összegei és az összes működési kiadásuk régióként 2000 és 2001-ben

Régiók	Átlag (ezer Ft)*		Összesen (millió Ft)	
	2000	2001	2000	2001
Közép-Magyarország	1820	3197	56	102
Közép-Dunántúl	736	798	38	47
Nyugat-Dunántúl	995	968	55	60
Dél-Dunántúl	491	714	32	48
Észak-Magyarország	664	818	62	83
Észak-Alföld	715	819	39	46
Dél-Alföld	883	1071	53	66
Minta összesen	815	1029	337	453

14. Táblázat: Forrás: GKIeNET Internetkutató és Tanácsadó Kft.

Az önkormányzatok többségénél minden egyes szoftver *fejlődést hoz*, ám az alkalmazott technológia nem mindig egységes. Ez egyben azt is jelenti, hogy sokszor nem lehet kiaknázni a digitalizált adatokból származó előnyöket, mivel például nem lehetséges a különböző igazgatási területek adatainak elektronikus összesítése. A hivatali dolgozók sok időt töltenek azzal, hogy az információs rendszerek által generált adatokat újra beviszik egy másik számítógépes rendszerbe. Ez csökkenti az igazgatási munka hatékonyságát. Míg az államigazgatási ügyek kezelését szakképzett ügyintézők végzik, addig nagyon kevés helyen van informatikai szakember. Az üzemeltetés- karbantartás területén is hasonló a tendencia, a nagy településeken már főállású informatikus segíti a szolgáltatás, míg a kistelepüléseken egyáltalán nincs szakember, vagy a dolgozók maguk próbálkoznak a hibaelhárítással. A GKIeNET kutatási eredménye szerint a Nyugat-Dunántúl a válaszoló önkormányzatok alapján a hivatalokban foglalkoztatott informatikusok számát tekintve *a sereghajtó szerepet* tölt be az ország régiói között.

Az önkormányzatoknál foglalkoztatott informatikusok megoszlása régióként (válaszó önkormányzatok)

Régiók	Informatikusok	
	Összes (fő)	Átlag (fő)
Közép-Magyarország	72	2
Közép-Dunántúl	41	1
Nyugat-Dunántúl	27	0
Dél-Dunántúl	32	1
Észak-Magyarország	48	1
Észak-Alföld	45	1
Dél-Alföld	54	1
Minta összesen	319	1

15. Táblázat: Forrás: GKIeNET Internetkutató és Tanácsadó Kft.

Ebből adódóan az Internet-használatának elterjedése az önkormányzatoknál *lassú ütemben* halad. Az utolsó két évben (2002-2004-ben) azonban ez a folyamat *gyorsulni* kezdett. A dolgozók és döntéshozó testületek már felismerték a világhálóhoz való kapcsolódás előnyeit, de a forráshiány, a szakember hiány, vagy netán a kapcsolat-elérésének akadályai nehezítik a gyors előrelépést.

2.3.1.7. e-Content helyzetkép (tartalmak, adatbázisok, szolgáltatások)

A tartalomszolgáltatások közül érdemes kiemelni az önkormányzati Internetes tartalomszolgáltatásokat. Az önkormányzatok két *fontos szempont* alapján gondolkodnak a világháló-hasznosításról: egyrészt a hivatalos belső kommunikációt, s az egyablakos ügyintézés

kell megoldaniuk, másrészt a nyílt felületen, azaz saját honlapjukon önmagukról is különböző információkat kell közölniük a külvilággal a lehető legtöbb területről (pl. államigazgatás, beruházási-befektetési lehetőségek, nagyobb rendezvények, stb.). A GKIE NET Kft. felmérése szerint Nyugat-Dunántúl régió a weboldallal rendelkező önkormányzatok összehasonlítása alapján csak az *ötödik* a többiekhez képest.

A saját weboldallal rendelkező önkormányzatok aránya, regionként (%)

Régiók	Arány
Közép-Magyarország	49
Közép-Dunántúl	34
Nyugat-Dunántúl	21
Dél-Dunántúl	18
Észak-Magyarország	15
Észak-Alföld	19
Dél-Alföld	29
Országos átlag	23

16. Táblázat. Forrás: GKIE NET Internetkutató és Tanácsadó Kft.

A KSH 2003. évi adatai szerint a nyugat-dunántúli önkormányzatoknak kicsivel több, mint 30 %-a rendelkezik *honlappal*, s a régiók versenyében ez az adat azt jelenti, hogy Dél-Dunántúllal együtt az utolsóelőtti helyen áll, tőlük csak Észak-Magyarország települési önkormányzatai rendelkeznek kevesebb százalékban honlappal. Ezt támasztja alá a TÁRKI felmérésébe is, mivel arra a kérdésre, hogy van-e az intézménynek honlapja, a válaszadók közül Nyugat-Dunántúlon 73 % mondta azt, hogy nincs, és csak 17 %-nál volt igen a válasz.

Régió, ország	Az intézménynek honlapja	
	nincs	van
Közép-Magyarország	46	54
Közép-Dunántúl	67	33
Nyugat-Dunántúl	55	45
Dél-Dunántúl	54	46
Észak-Magyarország	73	27
Észak-Alföld	59	41
Dél-Alföld	85	15
Összesen	60	40

17. Táblázat: A honlappal rendelkező önkormányzati intézmények regionális mutatói a válaszadók százalékos arányában. (SKI szerkesztés, Forrás: TÁRKI: Az Információs Társadalom helyzete Magyarországon 2003. végén)

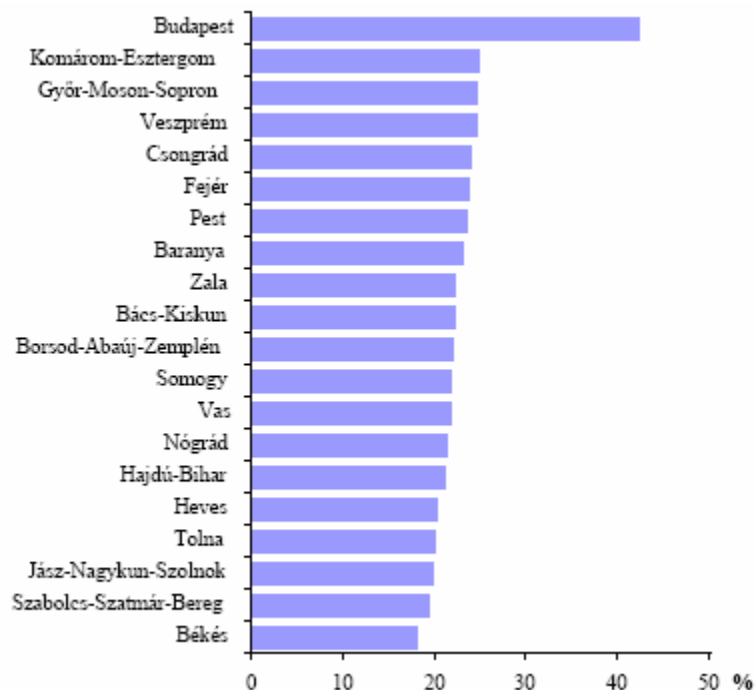
Az alábbi táblázatban jól látható, hogy Nyugat-Dunántúl régió önkormányzatainak *informatikai képzésben* részt vett önkormányzati vezetők aránya a létszámhoz képest hazánkban a leggyengébb, míg az alkalmazottak képzési részvétele az országos átlag fölött volt 1 %-al, ám ez az arány is a dobogóról való lecsúszást jelentette.

Az informatikai továbbképzésben részt vett dolgozók aránya a létszámhoz képest, régióként (%)

Régiók	Vezetők	Alkalmazottak
Közép-Magyarország	39	26
Közép-Dunántúl	58	44
Nyugat-Dunántúl	45	41
Dél-Dunántúl	55	47
Észak-Magyarország	51	47
Észak-Alföld	57	39
Dél-Alföld	52	30
Országos átlag	52	40

18. Táblázat: Forrás: GKIeNET Internetkutató és Tanácsadó Kft.

A honlappal rendelkező vállalkozások aránya az Internet-használaton belül is egy fejlettebb szintet jelent. Ezen a területen a fővároshoz képest a többi megye lemaradása jelentősebb mértéket képvisel és összességében (az Internetet használó vállalkozások arányához képest) jóval alacsonyabb átlagérték körül szóródik. A megyék közti különbségek mértéke is nagyobb, mint az előző mutató esetében. Ebben – a fővároson kívül – az ország északnyugati része (Komárom-Esztergom, Győr-Moson-Sopron, Veszprém), a déli részen pedig Csongrád megye képviseli a legmagasabb elterjedtséget. Az ország középső részének két megyéje (Fejér, Pest), valamint a déli és a nyugati országrész egy-egy megyéje (Baranya, Zala) tartozik még a viszonylag fejlettebb szinthez.

4. ábra: A honlappal rendelkező vállalkozások aránya megyénként, 2003 (KSH)

Összefoglalóan tehát megállapítható, hogy az ország nyugati fele mindhárom esetben – a magyarországi átlagokhoz képest - *fejlettebb szintet* képvisel, de egyébként a keleti országrésznek is vannak már hídfőállásai: Jász-Nagykun-Szolnok a számítógép-elterjedtségben, Csongrád pedig a honlap-használatban emelkedik ki.

A GKIeNET Kft. felmérése szerint a választ adó önkormányzatok körében országosan az *Internetes és mobilbank szolgáltatást* igen csekély számú önkormányzat veszi igénybe. A Nyugat-Dunántúli önkormányzatok közül Internetes banki szolgáltatást *egy százalék sem* vesz igénybe,

ebben a központi régió vezető pozíciója érvényesül 5 %-al, a többi régió e két érték között mozog. A mobilbank használata terén viszont *vezető szerephez* jutott a Nyugat-Dunántúl 7 %-os regionális arányával. Az ország önkormányzataiban a modemes kapcsolati út jellemző a pénzügyek bonyolítására a hivatal és pénzügyintézet között. Nyugat-Dunántúl hivatalai az országos átlag (52 %) feletti részvételt (54 %) mutatnak, ez hazai viszonylatban közepes értéknek számít.

Az elektronikus banki szolgáltatások igénybevétele régióként (%)

Régiók	Internetes banki szolgáltatás	Modemes kapcsolat	Mobilbank	Egyik sem
Közép-Magyarország	5	56	5	27
Közép-Dunántúl	3	49	3	28
Nyugat-Dunántúl	0	54	7	20
Dél-Dunántúl	2	51	2	30
Észak-Magyarország	1	37	5	47
Észak-Alföld	2	58	1	27
Dél-Alföld	3	78	1	13
Országos átlag	2	52	3	29

19. Táblázat: Forrás: GKIeNET Internetkutató és Tanácsadó Kft.

2.3.1.8. Nyugat Dunántúl Internet térképe

A világháló tartalmainak zöme napjainkban főleg angol nyelven érhető el. Ebből következik, hogy azon szöveges tartalmak, amik csak anyanyelvünkön jelennek meg az Internet használóinak „láthatatlanok”, értelmezhetetlenek, hiszen azok viszonylag szűk köréhez juthatnak csak el, akik értik nyelvünket. A képi, multimédiás információkra ez természetüknél fogva nem vonatkozik, de a webhasználat főleg a szövegek olvasásán, megértésén alapszik. Ezért a régió településeinek, intézményeinek, gazdasági szereplőinek, cégeinek, és civil szervezeteinek az Interneten mind a magyar, mind egyéb más idegen nyelven elérhető információihoz való hozzáférést igyekeztünk a helyzetkép felvázolásához áttekinteni. Nehezen jellemezhetőek a régió meglévő honlapjai és portáljai is, mivel az Interneten uralkodó szabadságot az is tükrözi, hogy a domain regisztráció alapján ma Magyarországon senki sem tartja nyilván, hogy ki, mennyi nevet foglalt le, használja-e. De a www.domain.hu és a www.iszt.hu statisztikái szerint az utolsó két évben meredeken emelkedő görbe mutatja az érdeklődést a világhálón való megjelenésre. Arra nézve, hogy mi működik, pedig csak az irányított keresés, személyes szörfözés adott választ. Általánosságban elmondható, hogy az egyes régiók összehasonlításához sincsen még kialakult módszer.

Magyarország egészére, régióira, és megyéire is mind a közigazgatásban, gazdaságban és a civil szférában egyaránt jellemző, hogy az Internetet, az azon való megjelenést leginkább egyfajta „kirakatba tételként” tekintik. Lassan fejlődik ki az interaktivitás, sokan még nem érzik időszerűnek, hogy az Internetet, mint új közművet a hétköznapi élet, az üzletmenet, a tanulás, a tájékozódás csatornájának tekintsék.

A régióban sok jelentős turisztikai ill. gazdasági, kulturális vonzerővel bíró településnek van már honlapja (általában két-három idegen nyelven is elérhetően), és rohamosan nő a gazdasági szereplők körében is az on-line megjelenés, a világhálóra kerülés. Számos civil szervezet, magánszemély, közösség teszi fel a tevékenységét dokumentáló, segítő tartalmakat, felismerve az Interneten levés előnyeit.

A régió nevére a keresőrobotok elsőként a www.westpa.hu honlapot adja ki szinte minden általánosan használt kereső. A www.emagyarorszag.hu/helyi címről indulva azok a települések érhetőek el, ahol eddig már e-Magyarország pont létesült.

A régió településeit bemutató Internetes oldalakat első lépésben keresőrobot segítségével minden település esetében gyorsan megtaláltuk. Jelen kutatás a www.google.com oldalról indult, és kifejezetten, illetve szűkített kereséssel csak a magyar nyelvű tartalomra koncentráltunk. Az egyes honlapokról odalátogatva úgyis kiderül, hogy tartalmai milyen más nyelveken érhetőek még el. A kereső számára igen gyorsan nyilvánvalóvá válik, hogy számos úton juthatunk a legkülönbélebb információhoz, bár zömében az idegenforgalommal, vagy az önkormányzatok alapszintű bemutatkozásával az információk tára véget is ér. A létrehozott honlapok zöme csak alapadatokat tartalmaz. A honlapok gazdái kevésbé élnek a multimédia, a képek, hangok, ábrák használatával, és szinte sehol a technológiai biztosította legújabb multimédiás eszközökkel. Frissítést, aktualitásokat csak nagyon kivételes esetekben lehet találni. Inkább az a jellemző, hogy egy honlap egyszer, valamikor, akár több évvel ezelőtt elkészült, és anyagi források, vagy egyéb buzgalom hiányában azóta érintetlenül áll. Kínos a kereső számára, ha egy honlapon 2005 tavaszán szeretettel üdvözlük az alábbi szöveggel: "ma 2004. augusztus 31. vasárnap van". Ha egy információkeresés így indul nehéz bizalmat ébreszteni a további tartalmakat illetően. A Belügyminisztérium hivatalos adatai szerint a régió három megyéjében 646 település van. Zömében kistelepülés, a megoszlást és az önálló honlapok számát az alábbi táblázat mutatja:

	Megyei jogú város	város	nagyközség	község 500 fő fölött	község 500 fő alatt
Száma:	5	21	14	296	319
Önálló honlap száma:	5	21	11	118	67
Nincs önálló honlapja:	0	0	3	78	252

20. Táblázat: Stratégiakutató Intézet saját kutatása, 2005

2001-ben a Balatoni Fejlesztési Tanács pályázati támogatásával létesültek honlapok, de mint például *Nagyörbő* példája is mutatja a források hiányában, adathiány miatt a tartalmak nem elérhetőek. A kisebb települések térségi összefogásban is végeztek ilyen fejlesztést: például Győr-Moson-Sopron megyében a Tóközi Önkormányzati Területfejlesztési Társulás (<http://tokozi.celodin.hu>)

A régió településeit az alábbi fontosabb gyűjtőportálok, webhelyek felkeresésével lehet megtalálni:

- www.westpa.hu. A Nyugat-Dunántúli Régió leggazdagabb tartalmú portálja. Megtalálható rajta a Nyugat-Dunántúli Regionális Hálózati tervezési intézet minden fejlesztés szempontjából fontos anyaga. Országosan is nívó a 2002.-ben kialakított fejlesztési kezdeményezések tára „Kezdet” címmel, ahol bárki tehet projekt javaslatot, és így azt, a nyilvánosság elé tárhatja. A térség települési honlapjai innen elérhetőek mindhárom megyét tekintve. A régió településeinek menüpontjában megadja minden önálló honlappal rendelkező ilyen helység linkjét. A kistérségek mindegyike, abból is minden település rövid ismertetőt kapott a <http://kisterssegnv.celodin.hu> rendszeren keresztül, a mi sajnós 2002 óta nem frissült.
- A portál része a nyugat-dunántúli régió információs társadalom portálja is. Az országos és régiós hírek tekintetében naprakész. Minden a témához kapcsolódó dokumentumot elérhetővé tesz. Ha a fejlesztések menüpont is feltöltésre kerül teljes képet nyújt a régió minden kezdeményezéséről, futó programjáról. A Pannon gazdasági kezdeményezés oldalai is elérhetőek innen. A keresővel ellátott honlapon friss anyagok is vannak, de legnagyobb haszna a kiváló linkrendszere, mely a régió gazdasághoz kapcsolódó minden intézményéhez elvezet. A www.euregio.hu szintén innen is elérhető.
- Megyei honlapok: www.vasmegeye.hu ; www.gymsmo.hu; www.zala.hu ;

- A Győr-Moson-Sopron megyei honlapnak angol és német változata is van már, a vasi tartalmak nagy része angolul is elérhető már, de a Zala megyeiről csak magyar nyelvű tartalmak tölthetők le. A Megyei Közgyűlések honlapjairól minden települést tekintve szerezhetünk rövid ismertetést. A zalai honlap a részletes bemutatást úgy oldja meg, hogy egy linkkel rögtön átvezet a vendégváros webhelyére. A Győr-Moson-Sopron megyei honlapon a települések menüpont alatt nem linkeket találunk, hanem egy betűrendes név és címjegyzéket. A polgármestereknek innen közvetlenül küldhető e-mail is. A vasi települések nem közvetlenül szerepelnek, hanem a kistérségek menüpont alatt lehet nevük kezdőbetűje alapján megtudni, hogy melyiknek a tagjai.
- <http://gyormosonsopronmegye.linkcentrum.hu>, <http://vasmegye.linkcentrum.hu>; és még: <http://zalamegye.linkcentrum.hu> címeken egy üzleti vállalkozás több mint 800 témában szolgáltat információkat. A linkek összegyűjtéséhez e-mail lehetőséget is nyújt.
- www.lokalinfo.hu. A Localinfo Információ Szolgáltató Kft.-t 2000. év végén alapították, azzal a céllal, hogy létrehozzák a közigazgatási szervezetek - ezen belül, hangsúlyozottan az önkormányzati szféra - politikailag független információs-kommunikációs központját. Az európai eszmerendszerben kiemelkedő helyet foglalnak el az önkormányzatok, ennek megfelelően a csatlakozás közeledtével Magyarországon is felgyorsult az önkormányzatok szerepének, működésének részben felülvizsgálata, másrészt az igényeknek, elvárásoknak megfelelő átalakítása. A honlapon lévő bemutatkozás szerint a kommunikáció fejlődési irányával lépést tartva, szolgáltatásaik szükségességét igazolva, cégük mára valamennyi települési és megyei önkormányzattal folyamatos kapcsolatot tart fenn. A száz százalékban vállalkozói tőkével működő, pártoktól, egyéb politikai csoportosulásoktól független Localinfo Információ Szolgáltató Kft. az alábbi területeken nyújt információs-kommunikációs szolgáltatást: Localinfo - Internetes Önkormányzati Portál, Helyi önkormányzati honlapok, Localinfo önkormányzati szaklap, Helyi lapok, Exkluzív könyv polgármesterekről, jegyzőkről, Szakmai konferenciák, Önkormányzati, közigazgatási adatbázis szolgáltatás. A frissítés nem naprakész. Például Vas megyében sem Csepreg, sem Répcelak honlapját nem jeleníti meg.
- www.museum.hu. Ez az országos hálózati honlap a SULINET rendszerből is gyorsan elérhető, így a felnövekvő nemzedékek Internetes tartalmak közötti eligazodását is jól segíti.
- www.falvaink.hu. A portál üzleti fejlesztésű, a domain név éppen eladó, ebből nem éppen a legsikeresebb működésre lehet következtetni, de a keresőrobotok felhozzák a náluk tárolt információkat. Ezen minden magyar települést betűrendben, és megyék szerinti csoportosításban is kataszterbe vettek. Piros szín jelzi, ha egy település önálló honlapjára eljuthatunk. Kistérségi társulások számára is ajánlanak megjelenést, de ezzel az régió egyetlen kistérsége sem élt. A falvakról szóló adatok: bemutatkozás, eseménynaptár, vállalkozók, civilek, intézmények, közhasznú információk. A nyitó oldalon minden falu címe, a lélekszám adatok, e-mail elérés és térképszelvény van. Sajnos a régió három megyéjéből csak 11 település szerepel benne ténylegesen.
- www.gyaloglo.hu. Az 1997 óta működő portál most van megújulás előtt, de első verziója addig is használható. Erről megyék ill. települések betűrendje szerint kereshető információ, de csak a kék színnel jelzett tartományban. Sajnos a régió tekintetében bőven van fehér folt, azaz általában kisebb falvakról nem tárolnak információkat. A portálon saját kereső is gyorsítja az eligazodást, de a falvak, városok neve alatt széleskörűen felkínált tematikából itt is csak a kékekkel jelzett témákra kattintva találhatunk adatot. A települések bemutatásának általános szerkezete: térkép, történeti áttekintés, kultúra, oktatás, szolgáltatások, vendéglátás, sport, utazás. A portálról elérhető az ELVIRA menetrend, és a Port Computer Rt által működtetett www.port.hu is ami ugyan országos, azon belül is főleg fővárosi tv, rádió, mozi, koncert, színház, étterem adatokat kezel. A földrajzban járatlanokat megtévesztheti a képernyőre feltett települési kép, mert ez az éppen valamiért aktuális sávban van, és nem a keresett megyei tartalomhoz kapcsolódik.

- www.terkepcentrum.hu. Ezen a honlapon Európa, Magyarország és a 3150 hazai település térképe érhető el. Megyék szerinti keresést is lehetővé tesz. A térképek nagyíthatók, kicsinyíthetők, nyomtathatók, és e-mailban is elküldhetők. Rögzített részleteit más weblapok is beépíthetik, természetesen a megfelelő hivatkozásokkal. Térinformatikai és önkormányzati szakmai fórumot is működtetnek. Itt található, egy önkormányzatokkal kapcsolatos webhely gyűjtemény is, amihez a regisztrált felhasználók férhetnek hozzá. A Városháza önkormányzati szakmai portálra is vezet innen út, amiből továbblépve elérhető az www.ingatlan.com is, aminek egyik részében önkormányzati ingatlanokat is felvettek az ajánlatok közé. Sajnos a honlapon az angol nyelvű verzió a leírásokat csak magyarul tartalmazza, és a német nyelvű pedig a vizsgált időszakban nem volt hozzáférhető.
- www.itthon.hu. A Magyar Turizmus Rt honlapja, tehát hazánk hivatalos honlapjának tekinthető. A cím külföldiek indította kereséskor talán nem egyértelmű, de van angol és német verziója is, ha már a tisztelt érdeklődő idáig eljutott. Tartalmát régiók szerint, és tematikusan rendezte. Saját keresőt működtet. Az ajánlatok csoportosítása: szabadidő, közlekedés, kultúra, egészségturizmus. Jó átvezetést nyújt a régió honlapjára is.
- www.vendegvaro.hu A Well-Press kiadó működteti ezt a méltán népszerű honlapot, amelyről indulva mind turisztikai régiók, mind megyék, mind települések szerint lehet keresni. A szolgáltatásokra vonatkozó keresés rendkívül sok szempont kiválasztását teszi lehetővé. A bemutatott helyről gyakran több fotót is közölve ad részletes tájékoztatást a természeti értékekről, az ott található épített örökségről, műemlékekről. A hasznos információk ablakban az önkormányzatok alapadatait is közlik. A régióról szóló részben a kiemelt jelentőséggel kezelt településekről részletesebb információkat is megad. Ugyanezt a filozófiát követve a megyei ismertetésnél is csak a kiemelve szereplők kapnak linket, így az összes többi helysége a betűrendes keresőből indulva nyerhető információ. A leírásokban a nézett helyek egyikén sem utalnak más honlapokra. Azt sem tüntetik fel, ha a bemutatott helynek saját honlapja van. Nagy hiányosság, hogy a tartalmak csak magyarul érhetőek el.
- www.mconet.hu Az MCONET 46 tagú helyi és régiós portálokat összefogó média csoportjába tartozik a győri www.gyoron.hu; szombathelyi www.szomon.hu; zalaegerszegi www.zalaon.hu; és a soproni www.sopron.hu is. Gyakorlatilag hírportálok, de jelentős helyi kulturális, üzleti tartalommal. A megyék on-line hírportáljaként nemzetközi, hazai és területi híreket is közölnek. Tájékoztatnak rendezvényekről, helyi érdeklődésre számot tartó hirdetésekkel. Az önkormányzatok fül alatt belinkelték a megyék nagyobb, honlappal bíró településeit is. A központi portál egy része (www.mikk.hu) magyar webcím, adatbázis és toplista részekre oszlik.

Az Internet Szolgáltatók Tanácsa, mely a magyar domain regisztráció legfőbb szerve 88 regisztrátor szervezetnek adott hivatalos engedélyt a domain nevek regisztrálására. Annak megállapítása, hogy a régióban valójában mennyi az Interneten is megjelent cégek száma csak az összes adat ismeretében lehetséges, amire még tudomásunk szerint senki nem tett sem országosan, sem más területre nézve kísérletet.

Egy svéd és német cégcsoport magyar leányvállalata 1990 óta üzemelteti országos cég-adatbázisát, amely 5 éve már az Interneten is elérhető. A naprakésznek mondható adatok megyénkénti bontásban tartalmazzák a partnereket. A www.gyor.adatbazis.com; a www.vas.adatbazis.com; és a www.zala.adatbazis.com webhelyeken található a régió cégei. A honlapjaik változó színvonalúak, de többségében már legalább egy idegen nyelven is adnak információt. A régiós vállalati honlapokra is jellemző a Dotkom Internet Consulting részletes elemzéseken alapuló azon állítása, miszerint az a legjellemzőbb, hogy csak részlegesen képesek ellátni sokrétű feladataikat. A legtöbben csak újabb, de egyszerű céginformációs forrásként használják ezeket, holott alkalmas lenne a vállalat stratégiájának megismertetésére, írásművészetének erősítésére is. Leggyakrabban nem kommunikációs szakemberekre, hanem informatikusokra bízzák az elkészítést, aminek eredményeképpen a weblap tartalmazza ugyan az összes divatos, friss műszaki megoldást, de nem kerül sor a kommunikáció célcsoportjának(jainak) meghatározására, és ezért minden érdeklődő esetlegesen, önkiszolgálással juthat információhoz. Neki kell eldöntenie,

mi szól a tartalmak közül a partnereknek, a befektetőknek, a munkavállalóknak, és mi a vásárlóknak...stb. Nem szempont még az sem, hogy milyen hihetetlenül értéses információktól esik el az, aki nem tart igényt a honlapjára látogatók visszajelzéseire. Jellemző a régió céges honlapjaira az interaktív megoldások teljes hiánya is.

A civil szervezetek legkönnyebben elérhető Internetes helye a régióban a www.civil.ny-dunantul.hu címen található. Ez a civil portál a Civil Házak Nonprofit Szolgáltatóközpontok országos információs rendszerének tagja. A Regionális Civil Portál Hálózat a magyarországi régiók szerint csoportosítva teszi elérhetővé a régiók *civil* portáljait. A linkek, kapcsolatok menüpontban elsősorban a civil szféra számára fontos oldalak kaptak helyet (pályázati információk, civil kapcsolatok, civil szervezetek), azonban ezek mellett találunk itt online elérhető újságokat, és települések honlapját is. Ráadásul a link beküldése almenüpont segítségével szabadon gazdagíthatók a linkeket. A Fórum és a Stats menüpontok csak regisztrált felhasználók számára érhető el. A *proHáló* menüpontban a hivatalosan 2003. szeptemberében indított országos programhoz kapcsolódó dokumentumokat és információt találjuk. Az oldal lehetővé teszi, a hírlevélre való feliratkozást, kiválasztva, hogy melyik régió szerinti hírlevelet szeretnénk kapni. A Regionális Civil Portál Hálózat tagoldalai széles körű információt tartalmaznak, lehetőséget adnak arra, hogy a civilek randevút adjanak egymásnak, hogy összefogjanak, közösen mozdítva elő a civil társadalom megerősítését.

Két régiós civil szervezet (a győri Non Profit Szolgáltató Központ és a zalaegerszegi Zalai Civil Életért Közhasznú Egyesület) tagja a Prohálónak is, az ország 18 megyei jogú városában működő Nonprofit Szolgáltató Központot Civil Házat működtető nonprofit szervezetek közös portáljának. Az országos hatókörű projekt célja, hogy a nonprofit közösségeknek szolgáltatásokat nyújtó szervezetek munkája még színvonalasabb legyen, épüljön és megerősödjön a szakmai hálózatuk. Pályázatukat a C. S. MOTT Alapítvány támogatásra méltónak találta és az abban foglaltak megvalósításához 2005. áprilisáig nyújtott fedezetet. A portálnak máris óriási szerepe van a tagok közötti kommunikációban és a hálózat tevékenysége nyilvánosságának megteremtésében. A kiterjedt linkrendszerén túl tájékoztat a Programtanács üléseiről, belső fóruma van, rendszerek a chates találkozások. Prohálócska naplója naponta rögzíti a történéseket. Folyamatosan bővül a Képgaléria, a Szakmai anyagok, a Híreink rovat. A Kistérségi projektek és az Olvasnivalók külön menüpontban jelennek meg.

A legtöbb települési honlapon szerepelnek az ott működő civilek alapadatai, esetleg tevékenységük is.

Összefoglalva: Az eddigi honlap-portál alapítások biztatóak, távlatokat nyitnak. A honlapok és portálok részletes elemzése során viszont nem mindig alakult ki egységes kép arról, hogy a régió, a megyék különböző szintű testületei, szervezetei, gazdasági, civil, kulturális szereplői pontosan mit is tűztek célul az Internetre kerüléssel. Zömében nem jellemző, hogy a térségben már Internetes jelenléttel bírók egymást számon tartanak, nem fedeztünk fel törekvést arra - sem a területi, sem az ágazati összehasonlítás során -, hogy a szereplők tevékenységeiket, törekvéseiket össze kívánják hangolni.

A www.magyarorszag.hu magyar kormányzati portál közigazgatási címéről indulva minden érdeklődő, ügyintéző bekapcsolódhat az XR rendszerbe. A régió minden okmányirodáját el lehet érni ezen a módon. Egyre bővül az ügykör, amiben regisztráció után az egyéni ügyfélkapun át szolgáltatásokat lehet igényelni. A magyar települési önkormányzatok alapadatai a megye választás után betürendbe szedve gördülnek le, megadva az alapadatok között az e-mail címet és webhelyet is, ha van ilyen. Arról még nincs adat, hogy ezt az új szolgáltatást kik, és mennyien veszik igénybe.

Egyetlen elemzéseként ebben a témában csak forrással találkoztunk. A GKINET Kft. régiós statisztikai felmérési adatai szerint az önkormányzatok által üzemeltetett honlapok egyelőre csak *tájékoztató jellegű* adatokat közölnek. Az Interneten keresztül történő önkormányzati ügyek intézése még várat magára. Még az önkormányzati űrlapokat is csak a honlappal rendelkező önkormányzatok 19%-nak a weblapján lehet letölteni, ez szám szerint 31 önkormányzat elektronikus szolgáltatását jelenti. Az ügyintézővel történő kapcsolat-felvételre még ennél is

kevesebb önkormányzat nyújt lehetőséget (29). Az önkormányzatok ügyfelek számára (ez tulajdonképpen a lakosság és a vállalatok) egyáltalán nem tartják fontosnak, hogy az Interneten keresztül is el lehessen érni az ügyintézőket. A lakossági illetve a vállalati kapcsolattartásra az önkormányzatok általában az Internetet jóformán egyáltalán nem használják. Az önkormányzatok és ügyfelei közötti kapcsolattartásra leginkább a papír alapú és a telefonos kommunikáció, valamint a személyes kontaktus a jellemző. A faxos és az on-line módon történő kapcsolattartást az önkormányzatok 15%-a teszi lehetővé az ügyfelek számára. A regionális hovatartozás az önkormányzatok és partnereik közötti kommunikációban nem tölt be meghatározó szerepet. A múlt év novemberétől viszont valamennyi államigazgatási szerv köteles a kormányzati portálon, valamint saját elektronikus honlapján elektronikusan tájékoztatni az ügyfeleket többek között az illetékes ügyintézők elérhetőségéről, az ügyfélfogadási rendről, az ügyek - elektronikus és hagyományos módon megvalósuló – intézésének részletes menetéről, az ügyfél jogairól és kötelezettségeiről. Ezért már most hiányzik egy regionális e-közigazgatási portál.

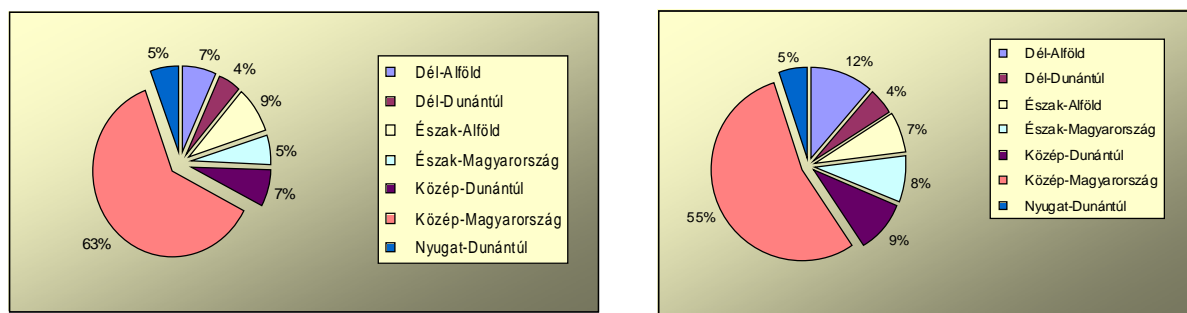
2.3.1.9. Jogi-, társadalmi- és kulturális környezet

Az információs társadalom regionális fejlettségi szintjének egyik mutatója a digitális kommunikációs és információs eszközök használatának elterjedtségén túl a felhasználók alakulásának száma. Fontosabb azonban, hogy akik nem rendelkeznek ezekkel az eszközökkel, és nem is tudják őket használni, azokhoz miképpen lehet a korszerű szolgáltatásokat eljuttatni. Magyarországon a *közösségi helyek*, mint például a könyvtárak, kínálják e lehetőséget. A nagyvárosokban, városokban megjelentek az Internet-kávézók is, de ezek számáról és alakulásáról jelenleg nincs még használható regionális adatsor. A több mint egy évtizede alakult *teleház mozgalom* azonban országos viszonyítást lesz lehetővé. A Magyarországi Teleház Szövetség 2005 évi adatai szerint Nyugat-Dunántúlon 60 teleház, vagy telekunyhó működik, s azt kell mondanunk, hogy ez bizony a központi régió után legkevesebb az országos viszonylathoz.

Régió, ország	Teleházak száma	Regionális arány (%)
Közép-Magyarország	52	9,3
Közép-Dunántúl	98	17,8
Nyugat-Dunántúl	98	17,8
Dél-Dunántúl	60	10,9
Észak-Magyarország	67	12
Észak-Alföld	78	14
Dél-Alföld	101	18,3
Ország összesen	554	100

21. táblázat: Teleházak megoszlása Magyarországon, 2005
(Saját szerkesztés, Forrás: Teleház Kht. www.telehaz.hu)

Az esélyegyenlőtlenségek további csökkentésére a kormány az elmúlt években több országos *digitális hozzáférési pont* létrejöttét finanszírozta, mint például az e-Magyarország pontok támogatása. A beüzemelésük folyamatosan tart, így naprakész állapotot nem találtunk. A pályázatok beadásának regionális alakulásából látjuk, hogy Nyugat-Dunántúl az ilyen irányú hozzáférési pontok terén a legrosszabb érdeklődési körű, bár meg kell jegyezni, hogy a beadott pályázatok mindegyike nyertes pályázat volt eddig.

5.-6. ábra: Beérkezett pályázatok, illetve a nyertes pályázatok régiónkénti megoszlása, 2005
(Forrás: www.itkht.hu)

2.3.1.10. Meglévő informatikai infrastruktúra – technika, technológia – helyzete

Nyugat-Dunántúlon is, mint a világon mindenhol az információ leggyorsabb eszközének évtizedeken át a *vezetékes telefonhálózat* megépülését tartották, mely 1990 után jelentősen bővült a régióban. A 21. század kommunikációs eszközévé azonban egyre inkább a mobiltelefon lép, így a vezetékes telefonok száma csökkenést mutat a régióban, oly annyira, hogy már 2001-ben kevesebb előfizetőt regisztráltak, mint egy évvel korábban. Az ezer lakosra jutó távbeszélő fővonalak száma 306 az üzemi fővonalakkal együtt 2002-ben, az országos átlag feletti, ennél csak Közép-Magyarország ellátottsága jobb a régiókhöz viszonyítva. Ennek ellenére a területen belül igen nagy különbségek találhatók, van olyan település, ahol a szolgáltatás alig kiépített, vagy igen rossz minőségű. A vezetékes telefon számának mérséklődésével párhuzamosan azonban, a technológiai fejlesztések következtében, az *ISDN-vonalak* dinamikus növekedését figyelhetjük meg. A régióban 1998 és 2002 között az ISDN-vonalat használók száma megtízszereződött. 2003 év végén Győr-Moson-Sopronban 6,6, Zala megyében 5,8 és Vas megyében 4,4 a 100 lakosra jutó ISDN vonalak száma, míg az országos átlag 5,9 volt.

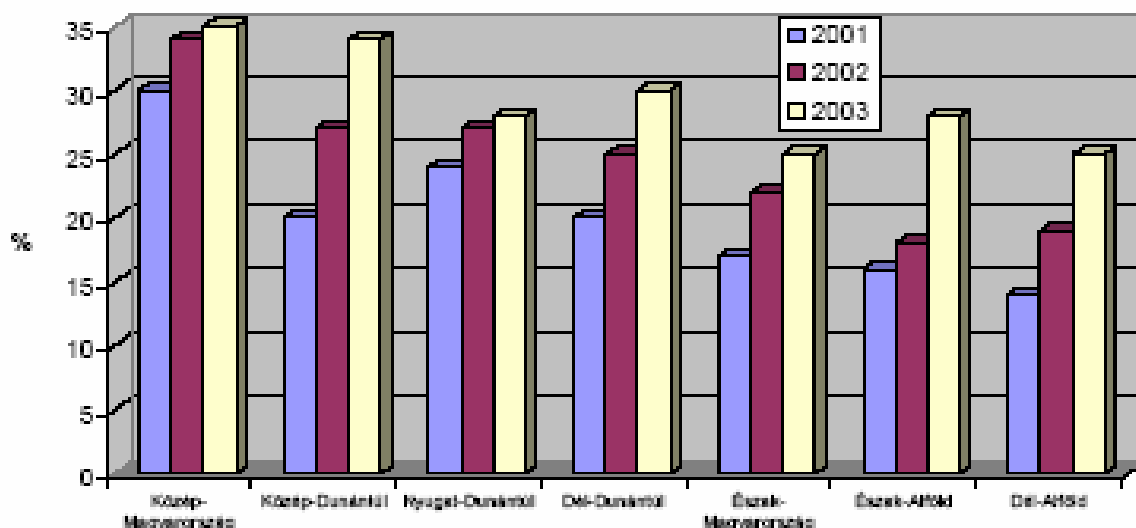
A technológiai fejlődéssel együtt járt a *kábeltelevíziós-hálózatok* megjelenése. Nyugat-Dunántúl ezen a területen élenjáró. A régió szinte mindegyik városában van kábeltelevízió, néhány nagyobb település is rendelkezik már e szolgáltatással. A bekapcsolt lakások számát tekintve 2002-ben a régió (221) az országos átlag felett (172) használta. 2003-ban a régióban lévő lakások 59 %-a volt bekapcsolva a területén illetékes szolgáltatóhoz. Belső területi megoszlásban a legtöbb településsel rendelkező Zala megye az első helyen, Győr-Moson-Sopron megye a második helyen, majd következik Vas megye az igénybe vevők szerinti bekötések számában.

Megnevezés	Analog fővonalak száma		ISDN-vonalak száma		Kábeltelevíziós-hálózatba bekapcsolt lakások száma	
	1 000 lakosra					
	2002 év	2003 év	2002 év	2003 év	2002 év	2003 év
Győr-M.-S.	326	303	63	66	223	604
Vas	319	304	38	44	186	500

Zala	303	286	57	58	248	634
Régió	318	298	55	58	221	586

22. Táblázat: A kommunikációs infrastruktúra főbb jellemzői Nyugat-Dunántúlon, 2002 (KSH)

A kor egyik leggyorsabban fejlődő irodai multimédiás-kommunikációs eszköze a személyi számítógép. A PC ellátottság tekintetében Nyugat-Magyarországról azt lehet elmondani, hogy 2003-ban 36 %-os²⁷ értékével a második legmagasabb a legalább egy számítógéppel rendelkező háztartások aránya a régióban, e tekintetben csak a Közép-Magyarországi régió előzi meg. Ez az országos átlagnál 5 %-ponttal magasabb, ami igen figyelemre méltó adat. A KSH 2004-ben megjelent ugyan erre a PC ellátottságra vonatkozó adata azonban más eredmény ad. A KSH felmérése szerint 2001-ben a Nyugat-Dunántúl volt valóban a második a PC-vel rendelkező háztartások számát tekintve, 2002-ben viszont már Közép-Dunántúl is közel hasonló adatokkal rendelkezett és 2003-ban már a régió „lecsúszott” a *negyedik helyre* a régiók között, hiszen egy év alatt alig növekedett a lakossági PC-k száma, és Dél-Dunántúl is megelőzte a háztartások ellátottságának javulásával.

7. ábra: Háztartások számítógép-ellátottsága régiós bontásban, 2003 (KSH)

A számítógépes világhoz szorosan kapcsolódik az Internet szolgáltatás elérése is. A technológia rendkívül gyors fejlődésével folyamatosan javul a régió Internet-ellátottságának helyzete is, bár a kapcsolati sebesség terén még jelen van a modemes (telefonos) kapcsolat, az ISDN vonal, az xDSL (ADSL, BDSL, stb.), a bérelt vonal és a kábeltelevíziós-hálózaton keresztül elérhető Internet-vonal is. Az utóbbi egy-két évben jelent meg a kínálati palettán a mikrohullámon elérhető világháló, mely főleg Győr-Moson-Sopron megye nyugati és dél-nyugati vidékein vált közkedvelté.

Ez a technológia olcsóbb kiépítési költségei és földrajzi akadályokat is könnyebben figyelembe vevő szempontjai miatt elsősorban azokon a településeken vezették be, ahol a forráshiány, vagy a domborzati vagy/és a nagy távolsági viszonyok miatt eddig nem juthattak hozzá a szélessávú világháléhoz (pl. téti kistérség települései). A régióra legjellemzőbb megoldás az *ADSL lefedettség* volt 2004-ben, mert az év elejéhez képest az év végére megduplázódott azon települések száma a térségben, amelyek hozzáfértek e szélessávú szolgáltatáshoz. A lakossági arányt tekintve mind ez azt jelenti, hogy Nyugat-Dunántúl lakosságának *63 %-a juthat hozzá az ADSL alapú Internethez.*

A Nyugat-Dunántúli régió háztartásainak Internet-elérési aránya közel 10 %-os volt 2003-ban, ami az előző évihez mindössze 2 %-os emelkedést jelent. A 10 %-os érték megegyezik Közép-Dunántúl arányaival, de ott az egy év alatti növekedés duplája volt a nyugati régióé (4 %). A régiók közül csak a központi régió előzi meg a kettőt, több mint 18 %-os háztartási Internet-elérési arányával.

²⁷ Forrás: ICEG Európai Központ: A Nyugat-Dunántúl helyzete a tartós növekedési tényezők alapján

Régió, ország	Modemes, telefonos kapcsolat	ISDN	xDSL (ADSL, BDSL, stb.)	Bérelt vonal (nem modemes ISDN is)	Kábel-televízó
Közép-Magyarország	14	14	32	51	2
Közép-Dunántúl	15	11	17	41	4
Nyugat-Dunántúl	25	28	4	66	9
Dél-Dunántúl	11	20	7	64	5
Észak-Magyarország	21	15	33	67	2
Észak-Alföld	10	22	17	59	5
Dél-Alföld	11	22	15	48	4
Összesen	15	18	20	56	4

23. Táblázat: Az önkormányzati intézmények Internet-kapcsolatának sebessége regionális mutatói a válaszadók százalékos arányában (SKI szerkesztés, Forrás: TáRKi: Az Információs Társadalom helyzete Magyarországon 2003. végén)

A TÁRKI kutatása (Az Információs Társadalom helyzete Magyarországon 2003. végén) szerint a megkérdezett önkormányzatok Internet-kapcsolatainak elemzése szerint a modemes, telefonos kapcsolatban a nyugat-dunántúli önkormányzatok rendelkeznek a második legmagasabb százalékkal (21 %). Ez nem éppen lelkesítő adat. Az ISDN használatban a régió önkormányzatai (15 %) a regionális összehasonlítás alapján szükségképpen nem érhetik el a középkategóriát. A szélessávú xDSL és a bérelt vonali elérésben viszont a régió vezető pozíciót tudhat magáénak a többi régióval szemben. A régióban azonban a bérelt vonali elérés a legnépszerűbb, hiszen az itt lévő települési hivatalok 67 %-ában terjedt el, s ez szintén az élre emeli Nyugat-Dunántúlt a regionális összehasonlításban. A nagyobb kábeltelevíziós szolgáltatók elég régóta kínálják a hálózataikon keresztül elérhető Internet-kapcsolatot, de ez az elérési mód elsősorban az egyéni felhasználók körében terjedt el, az önkormányzatok által használt ilyen technológia a Nyugat-Dunántúlon a *legalacsonyabb* az ország régiói közül.

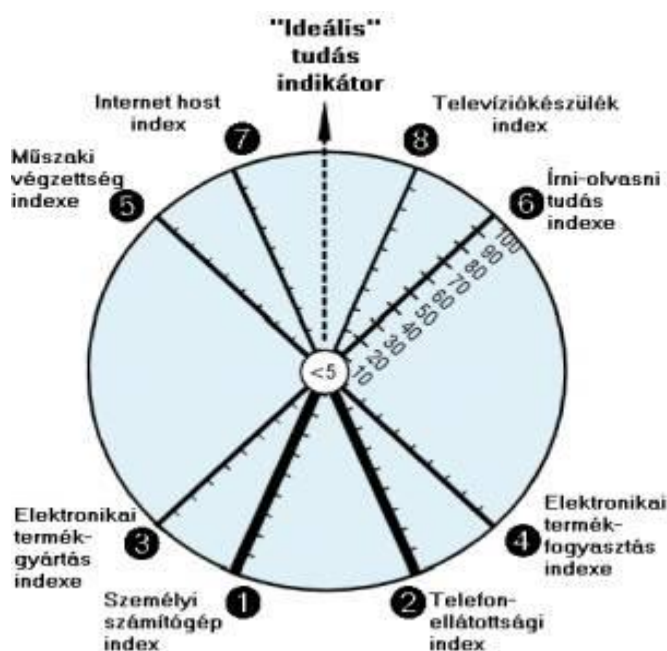
Itt kell megjegyeznünk, hogy az Intel Corporation 2005 év áprilisában bejelentette, hogy elérhetővé vált az első olyan, egész városokat is lefedni képes vezeték nélküli szélessávú adatkommunikációt szolgáló WiMAX²⁸ nevű terméke, mely az üzembesz megoldások gyártóinak lehetővé teszi a szélessávú Internetezés elterjesztését az egész világon. A WiMAX telepítése után a szélessávú Internet elérhetővé válik olyan elszigetelt településeken is, amelyek jelenleg nem képesek DSL-en vagy kábelen csatlakozni a világhálóhoz. Emellett lehetővé válik az egymástól több kilométerre lévő épületek vezeték nélküli összekapcsolása is. Az új technológiával a világon egymilliárd ember csatlakozhat majd az Internethez. Több szolgáltató tervezi szerte a világon, hogy

²⁸ A WiMAX, a Worldwide Interoperability for Microwave Acces (világméretű együttműködés a mikrohullámú csatlakozáshoz) kifejezés rövidítése, amely mögött az otthoni, az üzleti, illetve a mobil vezeték nélküli hálózatokra való gyors, „utolsó szakaszos” csatlakozás gondolata áll. Mivel a WiMAX elfogadott technológiai szabványokra épül, várhatóan egyszerűbbé és költséghatékonyabbá válik az új és a már meglévő szélessávot használók számára a vezeték nélküli Internet-csatlakozás.

még ez év folyamán megkezdte a WiMAX tesztek, ezáltal az otthoni, illetve az üzleti felhasználók bepillanthatnak a legújabb, vezeték nélküli, nagysebességű szélessávú technológiába.

2.3.1.11. Regionális IT-lábnym

A helyzetkép összefoglalásaként ismertetjük Nyugat-Dunántúl IT lábnyomát. A nemzetközileg már elterjedt INEXSK²⁹ módszer alapján Kiss Csaba³⁰ (VÁTI Kht.) készítette el Magyarország régióinak úgynevezett „információs lábnyomát”, mely nyolc index (mutató) alapján hasonlítja össze az adott ország információs társadalom mutatóit.

8. ábra: Az IKT-lábnym ábrájának megalkotásához szükséges sablon (Forrás: Mansell, R. – Wehn, U. 1998)

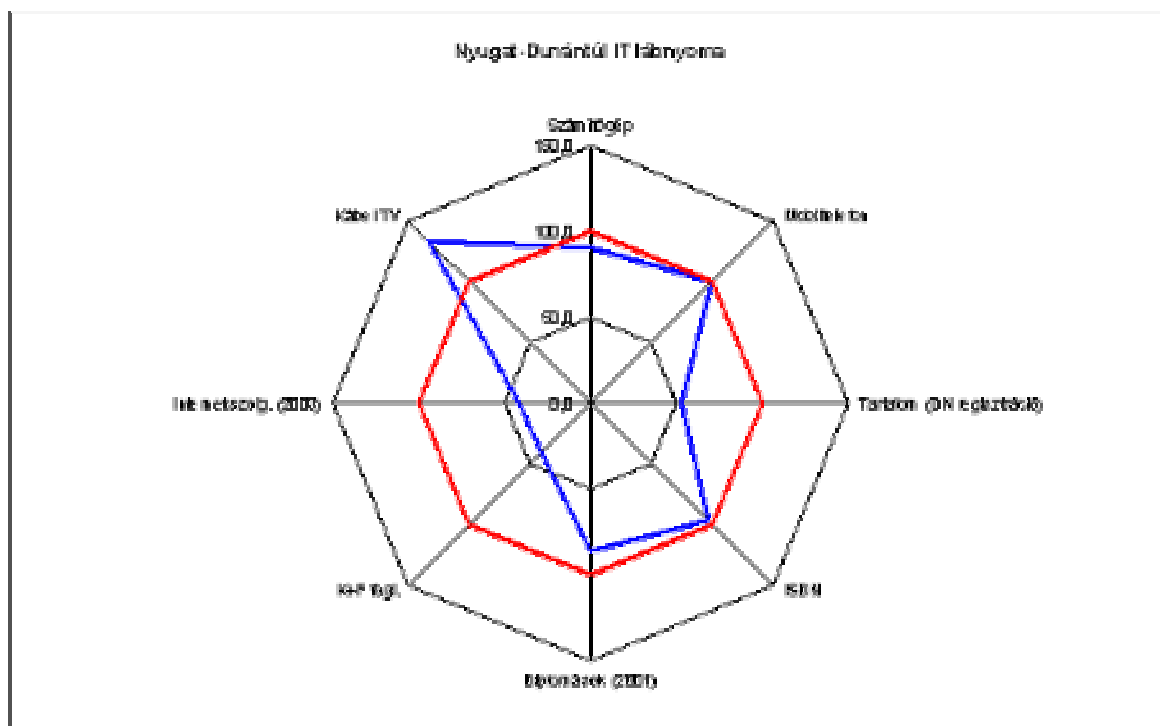
Mansell és Wehn nyolc mutatót javasol az ábra, azaz az IKT-lábnym megrajzolásához. Az alkalmazott indexek népességarányos, illetőleg fajlagos formában kerülnek a vizsgálatba, s egy egységes skálán grafikusán ábrázolva jelennek meg. Az egyes bevont mutatókat egy előre meghatározott ország értékéhez, mint 100%-hoz viszonyítják, és értelemszerűen ennek százalékában határozzák meg.

Problémát jelentett a magyar régiók vizsgálatnál, hogy azonos időpontra (2002) *nem minden adat* állt a rendelkezésre. A népéségen belüli felsőfokú végzettségük aránya csak a 2001-e KSH népszámlálásából volt hozzáférhető, míg az Internet szolgáltatók számát a rendelkezésre álló 2003-as adatok alapján vették figyelembe.

²⁹ INEXSK-nek nevezett módszert Robin Mansell és Uta Wehn dolgozta ki 1998-ban. A nemzetközi szinten elterjedt módszer elnevezése tulajdonképpen egy betűszó (INfrastructure, EXperience, Skills, Knowledge), amely az eljárás összetettségére utal. Az infrastruktúra, a tapasztalat, a készségek és a tudás együttes hatásának mérésére használják az információs társadalom összehasonlító vizsgálataiban. Az eljárás a korábban ismertettekkel ellentétben nem egy egydimenziós mérőszámot, egy valamiféle indexet ad eredményül, hanem egy szerkezeti képet, amely minden területegységre azonos nagyságrendben megalkotható. A módszer célja, hogy rávilágítson, miként járul hozzá az infrastruktúra, a tapasztalatok és a készségek színvonala a tudásalapú gazdasági növekedéshez és fejlődéshez. Az eljárás a kérdést a szóba jövő tényezők speciális grafikus ábrázolásával szándékozik megválaszolni, s az így kapott diagramok lesznek az INEXSK-módszer kimeneti eredményei.

³⁰ Kiss Csaba: Az információs társadalom mérésének, vizsgálatának nehézségei. A magyar régiók „információs lábnyoma” (Forrás: <http://www.otk.hu/cd04/2szek/Kiss%20Csaba.htm#top>)

Ennek alapján tehát Nyugat-Dunántúl IT lábnyoma az alábbi ábrán szerepel. A körháló központi metszéspontja adja a 0 értéket kifelé haladva a következő az 50 %, pirossal jelzett körháló a 100 % és az országoshoz viszonyítva esetünkben a 150 %-ot mutatja a legszélső kör. Nyugat-Dunántúl számítógép ellátottság terén közel 100 %-os (tehát közepes!), de az ISDN és diplomások számában is közel ilyen értéket mutat. Tartalom terén 50 %-os értékkel, K + F területén foglalkoztatottak számában és az Internet-szolgáltatás területén közel 50 %-os mutatóval rendelkezik. Ez a három érték tehát *kifejezetten alacsony!* Értékei közül kiugróan magas, 140 %-os a kábeltelevíziós bekötéseinek száma. Mindebből az következik, hogy az *IT lábnyom elemzés nem azt mutatja, hogy Nyugat-Dunántúl az információs társadalom fejlesztésben – a magyar régiók versenyében - ugyanolyan jól állna, mint más tekintetben.* Egyetlen kivétel van: a kábeltelevíziós fejlettség.

9. ábra: Nyugat-Dunántúl IT lábnyoma (Forrás: Kiss Csaba: Az információs társadalom mérésének, vizsgálatának nehézségei. A magyar régiók „információs lábnyoma”

A Közép-magyarországi régió, és még inkább Budapest jelentősen kiemelkedik az átlagból minden vizsgált mutató esetében. A szerző megállapítása szerint a többi régiónál a tényezők fejlettsége eltérő képet mutat, bár az látszik, hogy döntően a „lábnyom” *infrastrukturális része* a fejlettebb, míg a „soft” tényezők (K+F, végzettség, tartalomszolgáltatás) fejletlenebb. Az információs társadalmi tényezők egyik régióban sem kiegyensúlyozottan fejlettek, sokszor a régiók egyedi adottságai is befolyásolják a tényezők dinamikáját. A nagy egyetemi központokkal rendelkező régiók (Észak-Alföld, Dél-Alföld) például relatíve erősek a K+F-ben, viszont a működő tőke célterületeken (Közép-Magyarország, Közép-Dunántúl) olyan infrastrukturális mutatók kiemelkedők, mint a kábeltelevízió és személyi számítógép ellátottság.

A felhasznált mutatók köre szerint az *alábbi megállapítások* tehetők a Nyugat-Dunántúlt összehasonlítva hazánk régióival:

- 100 háztartásra jutó személyi számítógépek (db) esetében Nyugat-Dunántúl a *harmadik* legjobban ellátott régió (közel 100 %);
- 100 háztartásra jutó mobiltelefonok (db) arányát tekintve szintén a *harmadik* (100 %) Közép-Dunántúllal egyetemben;
- 100 főre jutó Domain név regisztrációk (db) a központi régió után Közép-Dunántúllal egyetemben a nyugati régióban is a *második* legjobb mutatóval rendelkezik (50 %);

- 100 telefonfővonalra jutó ISDN vonalak (db) számarányában a Közép-Magyarországi régió után következik 100 %-ával, tehát szintén *második*;
- Felső fokú végzettségűek aránya a 25-x év közöttiek között (2001) a nyugat-dunántúli régióban 90 %-os az arány, csak a központi régió előzi meg – ez szintén *második hely*;
- K+F foglalkozásúak teljes munkaidőre átszámított létszáma 1000 lakosra tekintetében közel azonos értéket (kevésbé 50 % alatt) mutat Közép- és Dél-Dunántúllal egyetemben, míg tőlük elmaradva csak az Észak-Magyarországi régió van (25 %), így az *alsó három* régióhoz tartozik;
- 100 főre jutó Internet szolgáltatók száma (2003) a régióban 50 % *alatti* mutatóval rendelkezik, ennél kevesebb arány csak Észak-Magyarországon, illetve Észak-Alföldön van (25-25 %), azaz a *sereghajtók* között van;
- 100 lakásra jutó kábeltelevízió hálózatba kötött lakások aránya tekintetében Nyugat-Dunántúl *vezető régió*nak számít 140 %-os arányával.

Ezért összefoglalásként elmondhatjuk, hogy az egyébként is gyenge/közepes magyar átlaghoz képest is Nyugat-Dunántúl az IT-fejlettségben csak *közepes teljesítményt* nyújtott. Egy első hely, három második státusz, két harmadik hely, két sereghajtó státusz.

2.3.2. Érintettek elemzése (Stakeholder analízis)

A régió általános és - témánk szempontjából - speciális adatainak értelmezése után a regionális stratégiai tervezésben bevezetjük azt az *egyik módszertani újítást*, hogy a regionális információs társadalom fejlesztésében érintett társadalmi csoportok érdekelttségét is vizsgálni akarjuk. A kiválasztott módszer a *stakeholder analízis*, amelyet már régóta használnak a projekttervezésben.

Első lépésben minimum a következőkre szeretnénk válaszolni: 1. Az érintett társadalmi csoportok *azonosítása*, az előnyt élvező, a hátrányt szenvedő, valamint a semleges csoportok elválasztása; 2. Az érintettség *módjai*: a támogató, a semleges és blokkoló csoportok megkülönböztetése. 3. Az érintettség *mértéke* (nagy, közepes és kicsi érintettség), 4. Az érintettek várható viselkedése.

A négy kérdéskör mellett jelezzük, hogy a hagyományos stakeholder analízistől eltérően nem egyszerűen az érdekeltiséget kutatjuk, hanem a finomabb elemzés érdekében megkülönböztetjük az azonosítás *négy különböző fokozatát* is: az alapviszonyt (érdekelt, nem érdekelt, semleges), az alapviszony tudatosulását, a tudatosulást követően a cselekvési feltételek meglétét, s végül a társadalmi csoportok cselekvését.

Nyugat-Dunántúlon a kutatások, az interjúk és a workshopok tapasztalatai alapján az *előnyt élvezők* (egyértelműen érdekeltek) körébe *hat*, a *blokkoló* (gátló, ellenállást kifejtő) rétegek közé *öt*, és a *semlegesek* (kivárók, az érdektelenek, vagy az azonosításban elmaradtak) körébe szintén *öt* társadalmi csoportot soroltunk.

érdekelt társadalmi csoportok	érdekelt			érdekelt és az érdekelttség tudatosult			érdekelt, tudatosult és a feltételek adottak			érdekelt, tudatosult, feltételek adottak és cselekszik		
	Nagy	Közepes	Kicsi	Nagy	Közepes	Kicsi	Nagy	Közepes	Kicsi	Nagy	Közepes	Kicsi
érdekelttség mértéke												
Regionális döntéshozó csoportok	X				X				X			X

Kistérségi döntéshozók (kistérségi településcsoportok)	X					X		X				X
IKT-szektor (információs, kommunikációs gazdaság)	X			X				X				X
KKV-ék, vállalkozások		X			X				X			X
Értelmiség (felsőoktatás, középfokú oktatás, stb.)	X				X		X					X
Civil társadalom, civil szervezetek	X				X			X				X

Megjegyzés: Feltételeken a tudást, a forrásokat, az akaratot, a technológiát, a szervezettséget együtt értjük.

Az érintettek táblázata jól mutatja, hogy az *előnyt élvezők közé* egyrészt a fejlődésben érdekelt regionális és kistérségi döntéshozók, másrészt a tudásalapú gazdaság közép- és kis vállalkozásai, harmadrészt pedig az értelmiség és a civil szervezetek (többsége?) tartozik. Ugyanakkor a táblázat elárulja, hogy az érdekeltség ellenére az érdekeltség *tudatosulásában* és az érdekeltség *cselekvésre váltásában* elmaradás van, annak ellenére, hogy a cselekvés feltételei legalább közepesen adottak. Ez az analízis rögtön magyarázatot ad arra, hogy az elmúlt öt évben a regionális előnyt élvező döntéscsoportok, s a gazdasági-társadalmi támogatók a lehetségesnél *miért értek el kevesebbet* a fejlesztések kikényszerítésében.

A regionális információs társadalom kiépülését blokkoló csoportok érdekessége, hogy annak ellenére nem támogatják ezeket az előre lépéseket, hogy a fejlesztések miatt közvetlenül konkrét hátrányok *nem érik (és sokszor nem is érhetik?) őket*, sőt közvetve – anélkül, hogy tudnák – akár jelentős előnyökhöz is juthatnának. Nyugat-Dunántúlon így a regionális információs társadalom fejlődésnek *igazán, céltudatosan gátló, blokkoló társadalmi csoportjai nincsenek*. Azokat a csoportokat pedig nem nagyon tekinthetjük hátrányt szenvedőknek, akik csak egyszerűen a felkészületlenség, vagy a technológiaváltástól való idegenkedés miatt lassítják a folyamatokat. Ugyanakkor az ipari kor gazdaságában és fejlesztésében érdekelt érdekcsoportok – a fejlesztési források szükségessége miatt - szükségképpen *rivalizálnak* az információs-kommunikációs gazdaságban érdekelt vállalkozásokkal.

Blokkolók, hátrányt szenvedők **STAKEHOLDER ANALÍZIS 2.**

Ellenérdekelt társadalmi csoportok	Ellenérdekelt			Ellenérdekelt és az ellenérdekeltség tudatosult			Ellenérdekelt, tudatosult és a feltételek hiányoznak			Ellenérdekelt, tudatosult, a feltételek hiányoznak és ellenlépéseket tesz			
	érdekeltség mértéke	Nagy	Közepes	Kicsi	Nagy	Közepes	Kicsi	Nagy	Közepes	Kicsi	Nagy	Közepes	Kicsi

Felkészületlen, fejlesztés ellenes (önkormányzati) csoportok, vezetők			X	X					X				X
Hagyományos, piacot vesztő ipari ágazatok		X			X				X				X
Alulképzett, hátrányos társadalmi csoportok		X				X	X						X
Tőkeszegény, veszteséges agrár kisvállalkozók, kényszervállalkozások		X				X			X				X
Idős társadalmi csoportok		X			X				X				X

A régió rendelkezésére nem áll ugyan széleskörű szociálpszichológiai vizsgálat, mégis a régió közvéleményének egyes hangadói csoportjai, például az önkormányzatok vezetői hajlamosak azt gondolni, hogy a régióban sok olyan társadalmi/települési csoport van, akik ugyan nehezen jellemezhetők a klasszikus semlegességgel. De gyakran úgy viselkednek, *mintha semlegesek* lennének, mert a változásokat nem pártolják, de nem is tesznek ellene, inkább kívárnak, vagy félnek a fejlesztéstől, vagy távolságot tartanak az „új világtól”.

Semlegesek, kivárók STAKEHOLDER ANALÍZIS 3.

Semleges társadalmi csoportok	Semleges			Semleges és a semlegesség tudatosult			Semleges, tudatosult és a feltételek közömbösek			Semleges, tudatosult, a feltételek közömbösek, és ellenlépéseket nem tesz		
	Nagy	Közepes	Kicsi	Nagy	Közepes	Kicsi	Nagy	Közepes	Kicsi	Nagy	Közepes	Kicsi
érdekeltség mértéke												
Nem fejlesztés párti önkormányzatok		X			X				X			X
Hagyományos ipari ágazatokban főként kisvállalkozások		X			X			X				X
Nem eléggé képzett hátrányos társadalmi csoportok			X		X				X			X

Agrár kisvállalkozók, kiskereskedők			X		X				X			X
Befelé forduló civil csoportok		X				X			X			X

2.3.3. SWOT-analízis

A klasszikus SWOT analízis (magyarul GYELV-elemzés) szinte mindenhol elfogadottá vált. A módszer egy angol nyelvű rövidítést jelöl, amelynek lényege az, hogy négypólusú táblázatba különíti el a vizsgálandó térség, intézmény vagy vállalat jellemzőit. Az elemzésben megvizsgált négy helyzetjellemző csoport: a befolyásolható belső erősségek (strengths) és gyengeségek (weaknesses), valamint a nem befolyásolható külső lehetőségek (opportunities), és veszélyek (threats). Miután ma már a SWOT-analízis már kötelező, ezért Nyugat-Dunántúl régiót – most az információs társadalom fejlesztése szempontjából – vizsgáljuk meg ezzel a módszerrel.

NYD-RITS SWOT

(belső) erősségek befolyásolható tényezők	(belső) gyengeségek befolyásolható tényezők
öt évvel ezelőtt Nyugat-Dunántúl régióban készült el a legjobb minőségű és legsokoldalúbb információs társadalom stratégia, a regionális politikai-közigazgatási elit magas szinten felkészült a lisszaboni program megvalósítására, a régióban megszülettek a mintának tekinthető intelligens város és kistérség stratégiák, projektek, a régióban az e-content fejlesztések száma, üteme jó, a térségi és települési minta e-közigazgatási fejlesztések elindultak, a regionális ügynökség magas minőségű információs portált hozott létre (www.westpa.hu + EU-régió portál), két regionális egyetemmel (Győr, Sopron) a regionális tudáskapacitás jelentősen nőtt, az e-Magyarország pontok létrehozása jól halad, a régióban a teleház hálózat elég széles körben kialakult;	a magyar régiók között az IT lábnyom elemzés szerint Nyugat-Dunántúl csak közepes minősítést kapott, az intelligens régió stratégiában csak részben valósult meg elsősorban a fejlesztési-finanszírozási feltételek korlátozottsága miatt, a régió változatlanul gyenge a kutatás-fejlesztésben, nagyon kevés a kutatók száma, a régióban az IKT szektor nagysága és fejlődési üteme nem elégséges, az aprófalvas településszerkezet miatt az országos nagyobb gondot okoz „az utolsó mérföld” problémája, az elektronikus szolgáltatás-fejlesztések nem teljes körűek, az elektronikus kereskedelem alacsony fokú, az eddig még nem felhasználó” csoportok lemaradottsága fokozatosan nő (nagy a digitális szakadék és sajnos nagyszámú népességet érint), regionális technológiai fejlesztési övezet nem jött létre; nem szerveződtek tényleges és Internetes új kutatóintézetek; (virtuális szervezetek);
(külső) lehetőségek (nem befolyásolható tényezők)	(külső) veszélyek (nem befolyásolható tényezők)
a lisszaboni program megvalósításában a legelső magyar régió lehet, külföldi multinacionális IT-vállalkozások közvetlenül bekapcsolódhatnak a régió fejlesztésébe (lásd az Intel-modellt) külföldi és hazai partnerek segítségével a régióban K+F park alakulhat; osztrák, szlovák, szlovén (vagy más külföldi) partnerrel sokkal több információs társadalom	a jó versenyképesség alapján Nyugat-Dunántúl más régiókkal közösen kezdeményezett közös projektjei nem kaptak támogatást, a tervezési-statisztikai régiókból még sokáig nem lesz önkormányzati-közigazgatási régió; a lisszaboni program országos végrehajtása nem olyan jó, hogy az húzóerőt jelentene a régióknak; a települési fejlesztésekhez (saját erő) és a működtetéshez szükséges források nem állnak

projekt lehet, • a régió tudatos Európa-politikával még több partnert szerezhetne közös projektekhez, • szándék van a közigazgatási szervezetek részéről az elektronikus ügyintézés bevezetésére, (kormányzati és EU-s akarat) • több ágazatban hálózati együttműködések alakultak ki a beszállítói rendszerek működtetésre, fejlesztésére;	rendelkezésre, • a partnerségi szemlélet sok helyen csak formálisan működik • nincsenek még meg teljes körűen az elektronikus azonosítást lehetővé tevő jogszabályok, nincsenek még tapasztalatok a biztonságos működtetésre • erősödő bürokrácia okozta problémák (pályázati feltételek, igazolások, szerződéskötések, stb.)

A SWOT analízisből egy-egy mondatot, avagy jellemzőt emelek ki: az erősségek közül nem cselekvési eredmények, hanem még csak tervezési sikerek emelhetők ki; a domináló gyengeség – minden tervezési siker ellenére – a befolyásolható nehézségek közül a projekt megvalósítás gyengesége; a lehetőségek között kimagaslik az az esély, hogy ez a régió lehet a lisszaboni program megvalósításában a legjobb; a veszélyek elég komolyak, például az, hogy a tervezési-statisztikai régiókból még sokáig nem lesz önkormányzati-közigazgatási régió. Ebből például az következik, hogy a 2005-ben újrafogalmazott stratégiának markánsan ki kell térni a *projekt megvalósítás* feltételeire és menedzselésére.

A SWOT elemzésnek azonban van több látható gyengesége, ami a módszer továbbgondolást³¹ követeli: 1. A négy elemzett terület mellett a másik négy helyzetjellemző csoport hiányzik: a nem befolyásolható külső erősségek, s külső gyengeségek, valamint a befolyásolható belső lehetőségek és belső veszélyek. (Az új globális mozgástérben pedig például a külső erősségek és a belső kapacitás lehetőségek gyakran kulcstényezők.) 2. A SWOT-elemzés mindig statikus állapotot rögzít és érzéketlen a változások bemutatására. 3. Nem meglepő módon SWOT-elemzés mindig csak a jelen állapotról készül és szinte soha nem a jövőbeli állapotokról, pedig a jövőképből felépíthető jövőállapot SWOT-elemzése rögtön számos alapvető tervezési, koncepcionálási problémát felfedne. 4. A hagyományos SWOT-elemzés módszertanilag nyitva hagyja, hogy egy-egy vizsgált helyzetnél, térségnél vagy vállalatnál milyen tényezőket kötelező elemezni. (Ezért gyakran a SWOT-elemzésből fontos dimenziók kimaradnak, például egy régió esetében az, hogy az adott régiónak milyen a versenyhelyzete az európai tervversenyben.) 5. A SWOT-elemzés a hiányzó vagy elnagyolt adatsorok miatt sokszor szükségképpen személyes vagy csoportos vélekedéseken, véleményeken alapszik; amiből nem következik az, hogy a mindenki által legitimnek tartott statisztikai adatok minden esetben biztos talajt nyújtanak az elemzéshez.

Ebben a stratégiában nem feladatunk megoldani a SWOT-analízis tartalmi és módszertani problémáit, mindenesetre a második SWOT-típusú analízist, a V-elemzést elvégeztük.

2.3.4. V-analízis (a SWOT továbbfejlesztése)

Ez az analízis – a rend kedvéért megismételjük – a nem befolyásolható *külső* erősségeket és gyengeségeket, valamint a befolyásolható *belső* lehetőségeket és veszélyeket elemzi. Nézzük, mit mutat Nyugat-dunántúli *információs társadalom* a V-analízis szerint:

³¹ Lásd az SKITECH (Stratégia kutató Intézet levédett módszertana) módszert, amelyet Varga Csaba dolgozott ki.

V-ANALÍZIS NYD-RITS

(külső) erősségek nem befolyásolható tényezők	(külső) gyengeségek nem befolyásolható tényezők
• közepes versenyképesség az európai intelligens régiók versenyében, • jó versenyképesség a szomszédos régiók versenyében, • versenyelőny az intelligens Dél-Dunántúl régióval szemben, • egyenlő versenyesélyek az intelligens Közép-Dunántúl régióval, • az országos (<i>egyébként alacsony</i>) átlaghoz képest jó mutatók a nagy sáv szélességű Internet	• Magyarország a közép-európai államok információs társadalom fejlettségében a lemaradók között van, • A kormányzati és piaci forrásoktól függő gyors, szélessávú infokommunikációs infrastruktúra lassú elterjedése akadályozza az intelligens régióvá válást (jön az IPv6, vagy jön az Internet II.), • Európai intelligens régiók nem kezdeményeztek közös projekteket;
(belső) lehetőségek befolyásolható tényezők	(belső) veszélyek befolyásolható tényezők
• az IT lábnyom elemzésben bemutatott gondok ellenére az IT felzárkózásra, vagy később az élre kerülésre van esély, • regionális tudásközpont létrejöhet két éven belül, • az NFT-ben (különösen az NFT II-ben) jelentős információs társadalom projektek valósíthatók meg, • ipari-technológiai parkok, különösen a K+F parkok, az innovációs központok és övezetek dinamizálhatják az IKT-szektor, • regionális IKT klaszterek szerveződése felgyorsulhat, • a régió városai és kistérségei intelligens várossá ill. kistérséggé válhatnak például Győr mintájára; • integrált regionális információs társadalom portál szerveződhet a westpa portál segítségével; • a regionális civil portál (www.civil.ny-dunantul.hu) erősítésével, és több szolgáltatásával dinamizálhatók a civil szervezetek; • a régióban elindulhat az e-idegenforgalom fejlesztése (pld: Marco Polo rendszer,); • a kialakult határ-menti kapcsolatok jó lehetőséget adnak az Európai Best Practice-ok adaptálására (West-Pannon EU régió, Alpok-Adria);	• az információs társadalom fejlesztésben Győr-Sopron megye mellé nem zárkózik fel Vas és Zala megye, • a települési és térségi e-közigazgatási fejlesztések végig vitele, befejezése 2010 utánra tolódik ki; • három megye minden térségében a kistérségi információs társadalom fejlesztése nem indul el 2007-ig, • kevésszámú olyan IT-projekt, amely az egyének és a családoknak közvetlenül segít nem kerül nagyszámban generálásra és széles körben elérhetővé tételre; • nem válik folyamatossá a regionális információs társadalom fejlesztések monitoringozása és a program korrigálása és a források allokálása, • az elindult, jelentős gazdasági versenyképesség növelő projektek a régió nagyobb önkormányzatai részéről nem teremtenek költségtakarékos módon adaptálható mintát a kisebb települések számára;

Az első meglepetés mindjárt az, hogy ebben a második helyzetképen bizony *egészen más* képet mutat a nyugat-dunántúli információs társadalom. Megint *egy-egy fontos, kiemelt jellemzőt* sorolunk fel: az európai intelligens régiók versenyében Nyugat-Dunántúl pillanatnyilag legjobb esetben közepes versenyképességgel rendelkezik, ám a többi magyar régióhoz képest ez már erősségnek számít; egyelőre kemény korlát az, hogy Magyarország a közép-európai államok információs társadalom fejlettségében is a lemaradók között van. A V-analízis jól mutatja, hogy az egyik belső lehetőség, vagy esély az ipari-technológiai parkok, az innovációs központok és övezetek IKT-szektor dinamizáló szerepe, különösen kiemelhető a lehetséges K+F parkok, amelyek esetleg csökkentik az innovációs paradoxont; jelentős belső veszélyforrások figyelhetők meg, köztük például az, hogy a települési és térségi e-közigazgatási fejlesztések végig vitele, befejezése 2010 utánra tolódik ki, holott mai ismereteink szerint az e-közigazgatás bevezetése valószínűleg jelentősen felgyorsítja a regionális információs társadalom fejlődését.

A négy helyett nyolc szempontú elemzés tehát jóval *pontosabb és összetettebb* helyzetképet tett lehetővé. Itt és most jeleznünk kell azonban, hogy szükség lenne egy harmadik, méghozzá a folyamatokat bemutató analízisre, vagy – ha tetszik – egy *jövőt bemutató* SWOT és V-analízisekre. Ezt most azért vetjük fel, mert egyáltalán nem mindegy, hogy mikor (2006 vagy csak 2010 után)

kerül sor a tervezési-statisztikai régiók *felváltására* önkormányzati-közigazgatási régiókkal. Ha részletesen elkészítenénk, hogy *milyen jövőállapotot* hoz létre, ha a régiók maradnak a mai politikai-közigazgatási helyzetükben, vagy ha valóban megtörténik a regionális paradigmaváltás, meglehetősen tisztasággal kiderülne, hogy ez a regionális információs társadalom létrejöttének is kulcskérdése.

2.3.5. Döntéstér, döntéshozatali elemzés (E-analízis)

A nyugat-dunántúli információs társadalom helyzetéhez először is felvázoltunk (és a mellékletben elég részletesen bemutattuk) a régió általános helyzetét, mint háttér-valóságot. Ezt követően igyekeztünk meglehetősen alaposan körbejárni, hogy hol tart a régióban az információs társadalom feltételeinek kiépülése és a szolgáltatások elterjedése. A helyzetkép teljességéhez szükség volt az érintett társadalmi csoportok azonosítására és magatartásának jellemzésére, majd pedig a klasszikus SWOT-elemzés mellett elvégeztük a V-analízist is, aminek segítségével pontosabb térképet rajzolhattunk.

Miután azonban az elemzésekből az derült ki, hogy Nyugat-Dunántúlon (egyébként más régiókban is) kulcskérdés *a döntéshozatal és a döntések végrehajtása*, ezért kénytelenek vagyunk *a regionális döntéstér* elemzését elkezdni, és legalább néhány összefüggést felvázolni. Ez Nyugat-Dunántúlon azért is aktuális és fontos, mert a régió esélyei jók, stratégiai felkészültsége nagyon jó, programkészítési helyzete szintén jó – így a belső erőfeszítéseket a döntéshozatal tudatosságára és *konzekvens döntés megvalósításra* kell összpontosítani.

A terület- és társadalomfejlesztési regionális döntéstér elemzésnél (az E8-analízisnél³²) a *következő állapotcsoportokat* szükséges kutatni és értelmezni: 1. Vezetői, képviselői, menedzsmenti kvalitások; 2. Döntéshozói tudások, felkészültségek, 3. Döntéshozói tudatállapotok, magatartások; 4. A döntéshozó testületek, szervezetek, munkaszervezetek megléte és működése; 5. Döntéshozások, döntéshozatali módszerek, technikák, eljárások; 6. Döntésmegvalósító projektek, projektgenerálások; 7. A cselekvések, projektek finanszírozhatósága; 8. A döntés-végrehajtások monitoringja, folyamat-kontroll.

Ha Nyugat-Dunántúl regionális, megyei, megyei jogú városi, s még a kistérségi *döntéshozóit* (választott képviselők, testületi tagok, választott vezetők, kinevezett vezetők, stb.) a nyolc szempont szerint vizsgáljuk, az eddigi információk és tapasztalatok alapján *a következőket mondhatjuk*: A vezetői személyes kvalitások meglehetősen jók, a vezetők többsége döntésképes, általában az optimalizálói (lásd Graham T. Allison tipológiáját³³) magatartást választják, ám a döntések *szisztematikus megvalósítása* akadozik. A döntéshozók felismerték, hogy tudásukat folyamatosan növelni kell, ám nem az új tudományok ismeretében, hanem szükségképpen a döntésekhez szükséges politikai-ideológiai (és fejlesztéspolitikai) tudásokban erősek. Az európai és a magyar információs társadalom elveit és gyakorlatait viszont inkább csak *a döntéshozók csúcscsoportja* ismeri, a regionális elitnek ugyanakkor becsületére válik, hogy a régióban ennyi térségi-települési információs társadalom stratégia készült el. A számos külföldi tapasztalat alapján jól érzékelik az európai térségi verseny kihívásait, de ezek a személyes benyomások kevésszer konvertálódnak át regionális elképzelésekben és döntésekbe. Nyugat-Dunántúl regionális irányítóit is az jellemzi, képtelenek azt a hátrányt kivédeni, hogy regionális döntéshozó és végrehajtó szervezet és apparátus nélkül a fejlesztések, a projektek összefüggő, egymást erősítő megvalósítása legfeljebb *félíg sikerülhet*. Ebben a régióban szinte már minden fontos stratégia megszületett, egyre több fejlesztés is elindul, ám egyelőre a stratégiák folyamatos érdemi újragondolására és a régióba telepíthető országos nagyprojektek és kiemelt regionális fejlesztések végrehajtására *nem marad* elég erő.

³² Lásd: SKITECH, 2005)

³³ Graham T. Allison: Conceptual Models and the Cuban Missile Crisis

2.4. Analízis kontroll (interjúk, konzultációk, workshopok tapasztalatai)

2.4.1. A helyzetképre vonatkozó interjúk elemzése

2.4.1.1. Helyzetkép statisztikai elemzése

Nyugat-Dunántúl információs társadalom helyzetképének elkészítéséhez *kérdőíves felmérést* is végeztünk. Az alábbiakban a vélemények elemzésének, összegzésének legfontosabb tapasztalatait gyűjtöttük össze.

Intelligens régió fogalma

A válaszadók az intelligens régió fogalmát *több dimenzióban* fogalmazták meg. Legfontosabb szempontnak az információhoz való hozzáférés lehetőségének minél szélesebb körét emelték ki, mely a kommunikáció felgyorsítását és megkönnyítését segítené elő. Második lehetőségként a közügyek gyorsabb intézése érdekében e-közigazgatás szerepe válik meghatározóvá az intelligens régióban.

A lakosság és elsősorban a kisebb közösségek teljes körű Internet elérhetősége elengedhetetlen feltétele az információs alapú társadalomnak, mely feltételez egy magasabb szintű technikai előrelépést és oktatást, és amelyben az e-munkaerőpiaci feltételek adottak.

A kistérségi és helyi szolgáltatások megerősítése kulcsfontosságú a fejlesztésben.

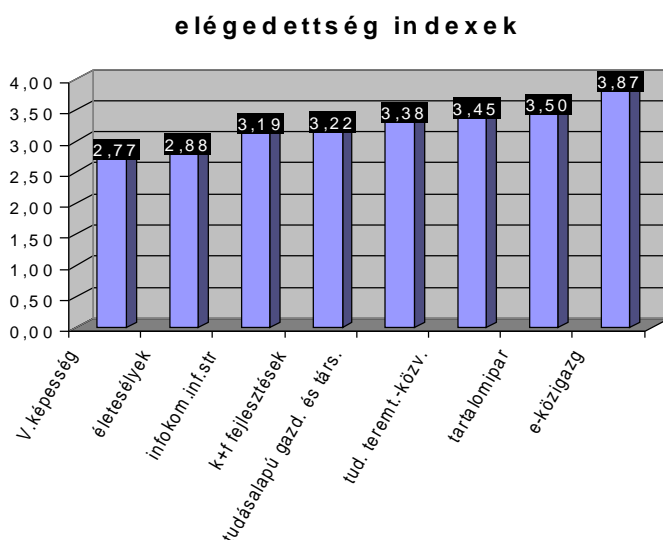
Mindehhez szükséges egy jól működő, együttműködésen alapuló helyi „akarat”, ezt támogató vezetés, biztosítva evvel a feltételeket a zavartalan működéshez.

Többen úgy fogalmaztak, hogy az intelligensség egyfajta lehetőség, erőforrás az adott közösség számára, hogy valami mássá váljon. (Ez alatt a válaszadók a jelenleginél jobb állapotot értettek.) Jóval kevesebben említették, hogy a bekapcsolódás és részvétel révén újfajta elérhetőséget teremthet az ember. Vagyis kapcsolat jön létre „adó és vevő” között valamilyen cél érdekében.

Összegezve elmondható, hogy a megkérdezettek elsősorban a fogalom passzív tartalmait emelték ki. (Széleskörű hozzáférés, számítógép használat elterjesztése.) De hogy minek az érdekében, mi céllal, arról relatíve kevés információt tudunk meg. (Megjegyzés: sokan, főleg a piaci szféra szereplői, elsősorban kisebb vállalkozások nem ismerik az intelligens régió fogalmát.)

A régió helyzetképének értékelése során a válaszadókat a régiónak az infokommunikációs infrastruktúrális állapotáról (1), a tudásalapú gazdaságának helyzetéről (2), a tudásteremtés és közvetítés állapotáról (3), a kutatásfejlesztési tevékenységek színvonaláról (4), tartalomiparának helyzetéről (5), továbbá az e-közigazgatási fejlesztésekről (6), a régióban élő állampolgárok életesélyeiről (7), és végül a régió versenyképességéről kérdeztük.

Ezzel kapcsolatban a következő *észrevételek fogalmazódtak* meg.

A válaszadók a régió versenyképességét, valamint az itt élő emberek életésélyeit értékelték a legjobbnak. Hozzátehetjük rögtön, hogy ezek az értékek is csak az átlagosnál (3-nál) alig valamivel jobbak. (Az ábrán a legkisebb érték jelenti a legnagyobb elégedettséget.) A közepes megítélésre magyarázatként szolgálhat, hogy ezek a fogalmak a legkevésbé foghatók meg, a gyakorlati tapasztalatokkal legkevésbé vannak köszönő viszonyban. Még pontosabban: a válaszadók elsősorban potenciálisan értékelik jónak a régió lehetőségeit. Mondhatnánk azt is, hogy középtávon optimistán látják a régió jövőjét. Az intelligens régióvá válás minőségi, tehát nem mennyiségi feltételeinek hiányáról tanúskodik a tudásalapú gazdaság-és társadalom, a tudásteremtés- és közvetítés, valamint a tartalomipar- és szolgáltatás rossz, átlagos és vegyes közti megítélése.

Az interjúalanyok a régió e-közigazgatási állapotát látták a legrosszabbnak. (Valószínűsíthetően azért, mert erről van a legtöbb gyakorlati információjuk). Illetve még kevés helyen találtak a digitális ügyintézésrel, vagyis az e-közigazgatás szinte teljes hiányával szembesülnek a hétköznapiakban. Ezt erősíti az a tény is, hogy a digitális back office szolgáltatások közül a válaszadók jelentős része mindegyiket szívesen igénybe venné. (Hisz a back office szolgáltatásokkal a válaszadók szinte mindegyike csak a TB ügyintézés és az ÁFA-bevallás, -befizetés, -visszaigénylés területén találkozott.)

Régió információs társadalmának fejlesztése

Térségi információs társadalom fejlesztés minden megyében más ütemben valósult meg. A legnagyobb előrehaladást Győr-Moson-Sopron megyében tapasztaltuk. Legnagyobb probléma a régióban és ebben a megyében is a kisebb községek, falvak Internet hozzáférése. Ennek oka lehet az ott élő lakosság, ha még nem elég „érett” az Internet alapú társadalom kialakítására, de a technikai feltételek sem adták. Legtöbb helyen hiányzik a vezetékes és mobil telefon hozzáférés ill. lefedettség is.

Ezért egyesek a megoldást a teleház, e-Magyarország pontok fejlesztésében látják, melyre születtek már kezdeményezések, de ez még így is kevés lehetőséget ad. Fejlesztések történtek Bezenye és Tét környékén. A válaszadók szerint a teleházak szolgáltatásaik révén egyre nagyobb szerepet játszanak a kistérségek életében.

Talán a legnagyobb problémát jelenti a kisebb községek, falvak bevonása egy hálózati önkormányzati rendszerbe, melynek első feltétele az önkormányzatok és informatikai cégek összefogása. Zala megyében számoltak be arról, hogy történtek már lépések ennek érdekében. Nagykanizsa környékén ugyancsak működtetnek információs központot, melyben a piaci szféra szereplőinek információcseréje zajlik.

Régiós fejlesztés, hogy új digitalizált tartalmakat tettek közzé több város könyvtárában, levéltárában, bár ezen a területen is hiányosságok figyelhetők meg. Problémaként merült fel az iratok megőrzési módjának kérdése, de még sok egyéb kérdés is megoldásra vár.

Akad példa interregionális együttműködésekre, kezdeményezésekre elsősorban kutatások és szakmai rendezvények esetén. Viszont ezek háttérben csak személyes kapcsolatrendszer található és eseti jellegűek.

A régióban már Győrben és Sopronban tapasztalhatók lépések az intelligens várossá válás érdekében. Ennek egyik példája, melyről többen is beszámoltak, a „hot spot” rendszer kiépítése.

Régió infokommunikációs helyzete

Az interjúk alapján a régió infokommunikációs helyzetére alapvetően jellemző a városközpontúság. A régió lakosságának nagy része még nem rendelkezik megfelelő információs és kommunikációs eszközökkel. Pozitívként látják a válaszadók, hogy a közigazgatásban, szolgáltatásban, oktatásban, de a lakosság körében is felismerték a technikai fejlesztések szükségességét, és elindultak különböző fejlesztések, programok. Viszont a technológiai

fejlesztések folytonossága biztosításához a legtöbb szervezetnek nincsen anyagi bázisa, a támogató pályázatok köre nagyon szűkös.

Problémaként jelenik meg továbbá az alacsony Internet penetráció és a koraszerű kombinált szolgáltatások (Internet, telefon, TV együtt) hiánya.

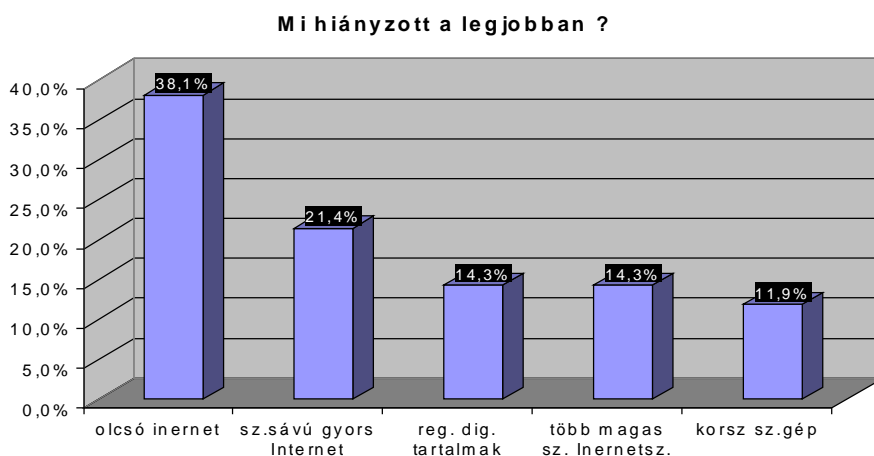
Interjú tapasztalataink szerint a kkv-k általában elégedettek a környezetükben lévő infokommunikációs technológiák használatával. A kulturális és oktatási intézmények megfelelő számítógépes hálózattal rendelkeznek, a problémát inkább abban látják, hogy a gyors technológiai fejlődést nem tudják majd a jövőben követni finanszírozás hiányában.

A városi weboldalak fejlesztésében Sopron országosan is kiemelkedik. A tavalyi évben Sopron Nyíregyháza után második helyezést ért el az intelligens város website kialakítások versenyében. Ez az eredmény annak is köszönhető, hogy már korábbi években kialakítottak egy információs stratégiát, melynek egyik fejlesztési iránya ezt célozta meg.

Mivel interjúalanyaink túlnyomó többsége a városi szellemi, kulturális, illetve gazdasági elithez tartozó értelmiségi volt, ezért lehetséges, hogy az infokommunikációs infrastruktúra a 3. helyre kerülhetett az elégedettségi indexsorban. Hiszen ők valóban hozzájuthatnak akár a legfejlettebb technológiákhoz és megfelelő infrastruktúrális ellátottsággal rendelkeznek lakóhelyükön.

Az interjúalanyok a saját környezetükben jóval elégedettebbnek tűntek az infokommunikációs technológiákkal. (lásd: 3,19) a régió-első táblázatában, és (2, 48) a megkérdezettek környezetében használt technológiák indexe. Az indexek közötti szignifikáns eltérésekből látható, hogy saját objektíve jobb helyzetüket nem terjesztették ki a tevékenységi területükre, a régióra. Ahogy az egyik interjúalany fogalmazott: „...a problémák a város határát elhagyva kezdődnek”.

Az infokommunikációs infrastruktúrájával kapcsolatban a megkérdezettek elsősorban a szélessávú gyors és olcsó Internetet hiányolták. Ezt mutatja a következő megoszlás:

11. ábra: Infrastrukturális hiányok

A fenti táblázatból az a következtetés is adódik, hogy a válaszadók is az információhoz való minél tömegesebb hozzájutást, valamint a gyors elérést tartják a leginkább megoldandó feladatnak. (Jelzésértékkel bír, hogy a 40 ezer fős Mosonmagyaróváron a városi könyvtár mellett csak egy helyi vendéglátó-ipari egységben lehetett Internethez hozzájutni, ám a köz számára nyomtatási lehetőség csak az előbbi helyen van.)

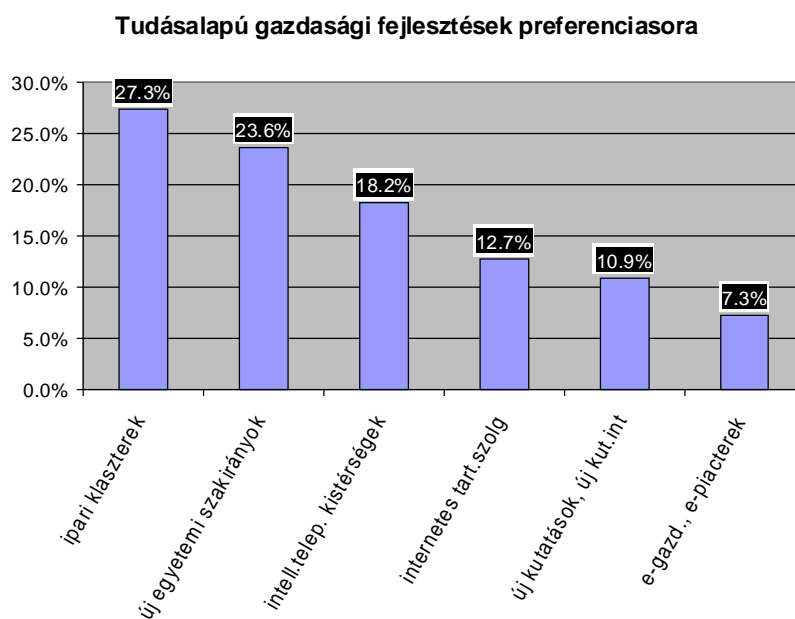
Régió tudásalapú gazdaságának helyzete

Országos szintű probléma, hogy a tudásalapú gazdasági fejlesztések nagy része Budapestre koncentrálódik. Ezt igazolták vissza az interjúk is. Míg véleményük szerint a régiós nagyvárosokban az új ipari klaszterek, új egyetemi szakirányok, új kutatóközpontok kialakítására

kell koncentrálni, addig a kistérségekben az Internetes tartalomszolgáltatások, intelligens települések létrehozása lehetne a cél.

Szerintük a felsőoktatás széleskörű kínálata, a felsőoktatáshoz kötött kutatói kapacitások megléte, és az erős multinacionális vállalati jelenlétből adódó szakértelem erősíti a régió helyzetét elsősorban Győr térségében. Viszont jól érzik, hogy a régió most a gazdasági teljesítményénél kisebb kutatási potenciál, a magasan képzett kutató szakember hiány miatt elmaradást mutat a fejlettebb osztrák határregióktól. A kkv-k még nehezebb helyzetben vannak az e-fejlesztések szempontjából, hiányoznak a megfelelő kapcsolataik, nincsen biztos anyagi bázisuk, közülük sokan a „megélhetésért” küzdenek.

A tudásalapú gazdasági fejlesztések közül az ipari klaszterek és az új egyetemi szakirányok fejlesztésére ill. kialakítására helyezték a hangsúlyt az interjúalanyok.

12. ábra: e-gazdaság fejlesztési irányok

A megoszlás, amelyet a fenti ábra mutat, még mindig egy konzervatívabb, hagyományosabb szemléletmód meglétére utal, amelyben a digitális, Internet-alapú fejlesztések csak másodlagosan kapnak szerepet.

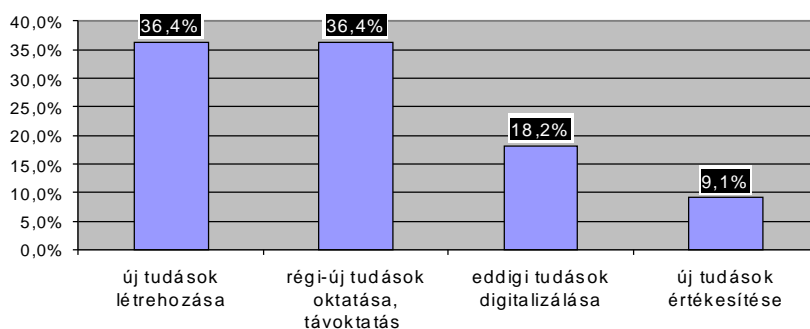
A régióban lévő tudások közvetítésének állapota

A régió tudásteremtésben-és közvetítésében kiemelkedő szerephez kellene jutnia a felsőoktatási intézményeknek. A szétaprózott oktatási hálózat és a megyékben működő egyetemek kis számának következtében a régió eltérő jegyeket mutat a tudásközvetítés területén. Szombathelyen jelentkezik ez a probléma a legsúlyosabban. Riportalanyaink a tanárképző főiskola egyetemmé válásában látták a jövőt, ami a különböző érdeklentétek miatt nem valósult meg eddig. A vélemények alapján most Győrben az egyetemi oktatás erősítése következtében a szakember kereslet és kínálat összhangban van. A térségbe betelepült multinacionális cégek vonzzák a megfelelő technikai szaktudással rendelkező munkaerőt, bár ez még mindig nem igényel túl magas szintű szakértelmet. A kutatás-fejlesztések iránti igény egyre erősödik, megköveteli a jól képzett kutatói csoportok folyamatos fejlesztését, új tudások szintetizálását. A régiót általánosságban jellemzi, hogy az oktatási technológiákhoz szükséges finanszírozási háttér hiányzik.

A vélemények alapján a régió felsőoktatásában a digitális kultúra terjedését gátolja az a tény is, hogy gyakran a diákok Internetes kultúrája az őket oktató tanárok tudása felett áll.

A másik régiós probléma- mely országosan is jelentkezik- a munkaerő-kereslet és kínálat szétcsúszása. Visszaigazolódott, hogy a szakképzési rendszer nem képes követni a munkaerőpiac igényeit. Így bizonyos szakmákban túlképzés folyik, máshol pedig munkaerőhiány lép fel. Ez oda vezetett, hogy néhány magyar tulajdonú vállalkozás külföldi munkaerőt alkalmaz. Az oktatási rendszernek folyamatosan követni kellene a munkaerőpiac mozgásait, jobban működő kommunikációra lenne szükséges a különböző szereplők között. (intézményfenntartók, iskolák, piaci szféra, diákok). Válaszadóink többsége szerint egy „általánosabb” képzésre lenne szükség, amire egy egész életen át tartó tanulás épülne, aminek keretében több speciális ismeretet lehetne közvetíteni főképpen távoktatás formájában.

Tudásintenzív fejlesztések szempontjából mi volt sikeres

13. ábra: tudásteremtés, tudásközvetítés

A tudásteremtés és közvetítés kapcsán a válaszadók több mint kétharmada a tudások oktatásában és létrehozásában látott előrelépést az elmúlt időszakban.

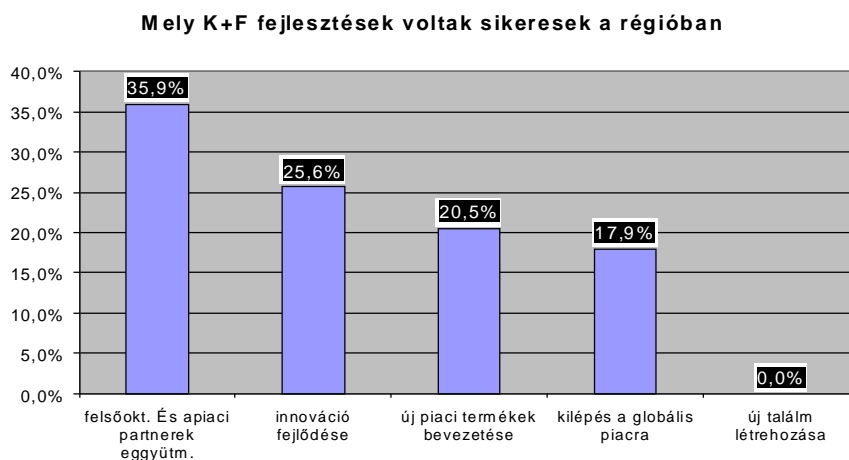
A régió kutatás-fejlesztésének állapota

Beszélgéseinkből úgy tűnik, hogy azokban a térségekben, ahol zömmel falvak, kisközségek vannak, kutatás-fejlesztésről nem igen lehet beszélni. Mivel az alkalmazott kutatásokat a kisebb cégek nem tudják finanszírozni, a nagyobb cégek (multinacionális vállalatok) pedig többnyire nem hozzák be a kutatás-fejlesztő központjukat az országba, ezért a legjobb lehetőség a piaci partnerek és a felsőoktatási intézmények együttműködésében rejlik. Győr térségében ez a folyamat már régóta működik, viszont a tárgyi feltételek, a technológiai felszereltség olykor rossz minőségű, ezért nem nevezhető eredményesnek. A másik lehetőség kompetenciaközpontok létrehozásában lenne. Mivel a régiós vállalkozások nagy részében nincsenek meg a lehetőségek a kutatás-fejlesztésre, ezért olyan kutatócentrumokat kellene létrehozni, melyekben adottak lennének a tárgyi feltételek, megvalósulna az információk áramlása, mellyel a piaci szereplők egymást erősítve fejlesztenék saját kutatásaikat, termékeiket. A megkérdezettek véleménye szerint szorosabb együttműködést kell kialakítani a magas technológiai színvonalú gazdasági szereplőkkel.

A régióban azonban vannak olyan megyék, területek (Vas és Zala megye), ahol a K+F kutatások a felsőoktatás gyengesége, vagy humán irányultsága miatt nem végezhetők az egyetem keretein belül. A Berzsenyi Főiskolával kapcsolatos elhangzott vélemények egy része megerősíti azt, hogy a főiskola gyakran nem adekvát tudásokat hoz létre, képzési színvonala pedig fokozatosan csökken, ezért nem tölti be a régió tudásbázis központjának szerepét. És itt térünk vissza megint ahhoz a problémához, hogy milyen nagy szükség lenne ezen megyékben a felsőoktatás fejlesztésére, tudományos intézmények letelepítésére.

Összességében fellendülőben van a régió K+F tevékenysége, de még mindig nem elegendő K+F kapacitás működik, hiányoznak az érintett -gazdasági, politikai - szereplők.

A K+F tevékenységek kapcsán megállapítható -és ezek visszaköszönek az interjúkban is -, hogy az elmozdulás elsősorban a felsőoktatás és a piaci partnerek együttműködése kapcsán indult meg (Győr).

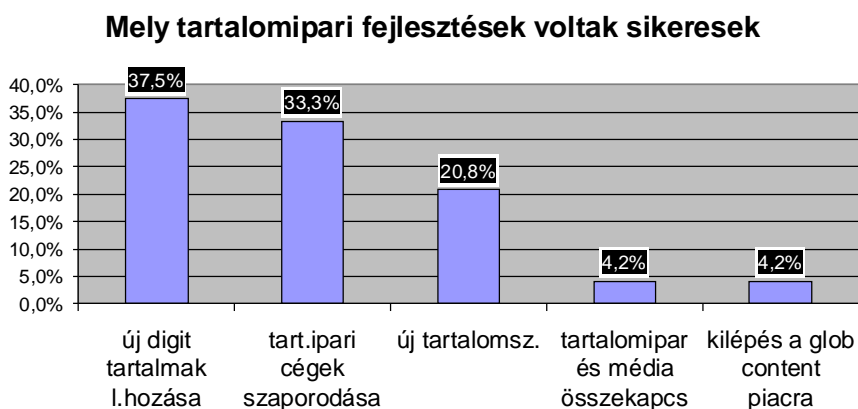
14. ábra: K+ F fejlesztések

A régió tartalomiparának helyzete

A régióban létesült, működő honlapokon, portálokon a kommunikáció legfontosabb jellemzője az interaktív megoldások hiánya. A tartalomiparban különböző fejlesztések születtek oktatási és kulturális területen.

Kevés a tartalomipari szolgáltatás, nincs helyben szakképzett munkaerő, gyakran vetek igénybe külsős fejlesztőket. A vélemények alapján csak pályázatokkal, többevonással javulhat a helyzet, hogy a tartalomipari cégek megbízásokhoz jussanak és szaporodjanak.

Hogy a Nyugat-Dunántúli Régió mennyire kezdeti stádiumát éli az intelligens régióvá válásnak, azt a következő táblázat is szemlélteti. A válaszadók közel 40%-a szerint a régió az új digitális tartalmak létrehozásában volt csak sikeres. Harmaduk szerint új tartalomipari cégek megjelenése volt megfigyelhető a régióban. Viszont ezek minőségével és egyéb szakterületekkel való integrációjával csak kevesen elégedettek.

15. ábra: Régiós tartalomfejlesztés

A régió e-közigazgatásának helyzete

Az interjúk alapján az e-közigazgatási helyzet értékelése sem ad okot öröme, hiszen mindössze azt emelik ki a válaszadók, hogy felismerték az e-közigazgatás szükségességét. Ezt a tényt csak erősíti - mint fentebb már jeleztük - hogy mennyire negatívan vélekedtek az e-közigazgatás helyzetéről.

Ezzel összhangban van az is, hogy arra a kérdésre, hogy melyik digitális back office szolgáltatást venné szívesen igénybe, a válaszadók túlnyomó többsége mindegyik opciót szeretné elérni.

A legtöbb településen folyamatban van az e-közigazgatás bevezetése. Elsősorban a nagyobb városokban, megyeszékhelyeken indultak el a fejlesztések. A szakmai területek közül a képviselőtestületek munkájának digitalizálása mutatja a legnagyobb fejlődést. Sokak véleménye, hogy a fejlődéshez alapvető feltételek hiányoznak. Az önkormányzati munka elektronikus úton történő intézése számukra alapvetően a levelezést fedi le, az ügyintézők digitalizálásának bevezetése, interaktív folyamatok indítása még hosszabb időt vesz igénybe. Ennek egyik oka, hogy a fejlesztések finanszírozását saját költségvetésből nehezen tudják megoldani, másrészt a humántőke felkészületlensége. A köztisztviselők, közalkalmazottak a papír alapú ügyintézőt részesítik előnyben, vagy informatikai ismeretek hiányában, vagy érdekeltségük hiánya miatt.

Mivel a régiót aprófalvas településszerkezet jellemzi, ezért a kisebb települések bekapcsolása a közigazgatási hálózatba okozza a legnagyobb problémát. Esetükben a személyi és tárgyi feltételek kevésbé adóttak. Bár a megyeszékhelyeken megkezdődött olyan szervezetek, cégek létrehozása, melyek az önkormányzatok hálózati fejlesztésének végrehajtására alkalmasak, ám egyenlőre nem figyelhető meg nagyfokú előrelépés.

Régióban élő állampolgárok életesélyei

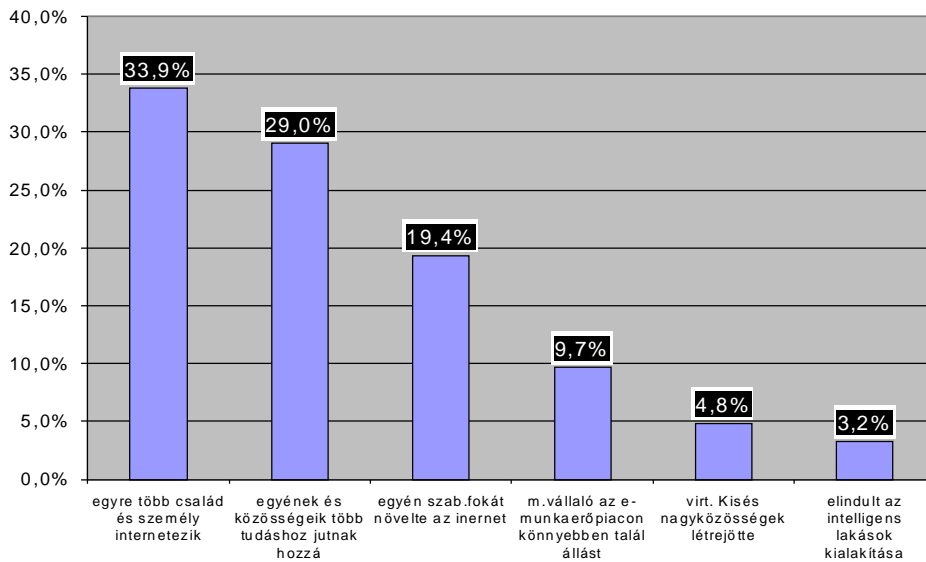
A kérdezettek véleményei alapján problémát okoz, hogy a régióban élők úgy érzékelik, hogy elindult a pénz, a tőke nyugatról keletre való átcsoportosítása. Egyre kevesebb fejlesztés, beruházás történik a térségben, ez elsősorban Vas és Zala megyére volt jellemző. Megindult a cégek elvándorlása is, ezek helyére nem érkeznek újak. Az állampolgárok életesélyeit rontja, problémákat okoz ebben a térségben a növekvő munkanélküliség. A statisztikákból és a kérdezésekből is látszik, hogy csökkent az egy főre jutó jövedelem.

Nagykanizsa és környéke népességmegtartó ereje gyenge, az értelmiség elvándorlása nagy gond. A rendszerváltás után az ottani nagy cégek tönkrementek, emiatt a régió gazdasági helyzete rosszabb lett.

Győr térségében erős szétszakadás figyelhető meg. Míg a kvalifikált munkaerő magas hányada talál munkahelyet, addig az esélytelen munkavállalók helyzete tovább romlik. Az életesélyek romlását sokan az egyenlőtlen alapoktatásban látják. Talán közhelynek tűnhet, de szinte minden interjúalany kiemelte a régió rossz közúthálózatát, mely különösen Vas és Zala megyében kardinális probléma. Különösen a Sopront a Balatonnal összekötő főutat kellene fejleszteni.

Másik, az életesélyeket érintő észrevétel arra vonatkozott, hogy növekszik az információs szakadék a különböző társadalmi csoportok között, részben generációs, részben társadalmi státuszkülönbségek miatt.

A régióban élők között növekszik a mentális problémákkal küzdők száma is. Az orientációs zavarok háttérben leginkább jövőkép hiánya húzódhat, bár ez országos szintű jelenség is, melynek elemzése túlmutat e kutatás keretein.

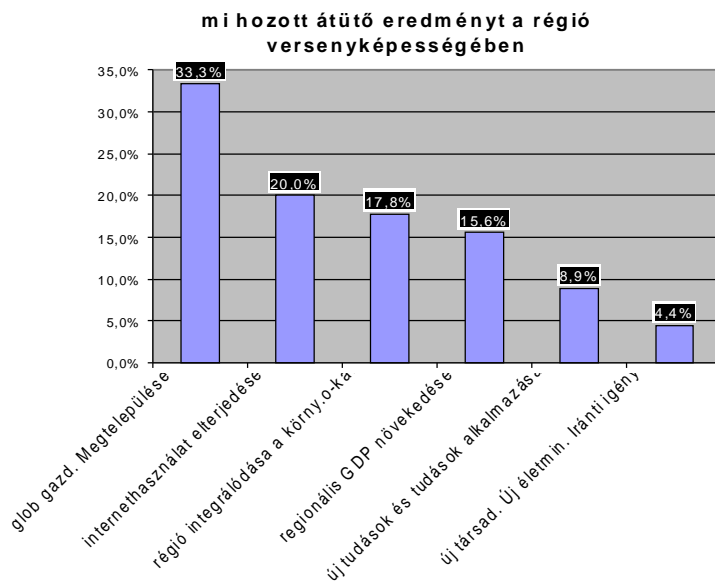
16. ábra: Hálózati polgárrá válás

A hálózati polgárság kezdeti stádiumát, gyerekcipőben járását támasztja alá a fenti táblázat is.

A válaszadók 60 %-a az egyének és családok Internet kultúrával való kapcsolatának kialakulását véli a legpozitívabb fejleményének. Viszont az ebben rejlő lehetőségekkel igazán csak kevesen élnek.

Régió európai versenyképessége

A régió versenyképességét kedvező földrajzi fekvése okozza, a képzett munkaerő megléte és az ipari hagyományokra épülő, részben már megújult gazdaság.

17. ábra: Versenyképességi tényezők

Mind Szombathely, mind más városok, például Sopron esetében potenciális lehetőségként kínálkozik, hogy határon átnyúló régiós központtá váljon. A megkérdezettek többsége szerint a régió nem alakította ki saját jövőképét, nincs stratégiai szemlélete, többen hiányolták a célracionális cselekvéseket.

A digitális kultúra térhódításának lassúságát mutatja a fenti táblázat is, hiszen a válaszadók egyharmada szerint a globális gazdaság megtelepülése jelent viszonylagos előnyt a régió számára.

Ennek némileg ellentmond az a tény, hogy sokan arra panaszkodtak, hogy a globális tőke csak ideig-óráig van jelen a régióban. (Különösen Vas megyére igaz ez a megállapítás.)

A helyzetképpel kapcsolatos kiegészítések, összegzések

Látszólag azon kérdésre adott válaszok megoszlása - miszerint ahol Ön él, azon a településen indult-e bármiféle információs társadalom fejlesztés -, azt a következtetést adja, hogy jelentős fejlesztések indultak el, amelyről a helyi regionális szakmai elitjének tudomása van, hiszen válaszadók 62%-a azt a választ adta, hogy *igen*.

Ám az adatokban elmélyülve, azt láthattuk, hogy mindössze 20%-uk tudott konkrétan megnevezni ilyen jellegű fejlesztést. Sőt a „beavatottak”, akik az intelligens régióról, annak fejlesztéséről releváns tudással rendelkeznek - válaszadók harmadát ilyennek tartjuk- jóval kritikusabban és pesszimistán látják a régió információs társadalmi helyzetét, sőt jövőképét is, azokhoz az interjúalanyokhoz képest, akik kevésbé „beavatottak”. Ezt igazolja az alábbi táblázat is, ahol a látható, hogy a témában releváns véleménnyel bírók szinte minden esetben szubjektív módon rosszabb (tehát magasabb) pontszámot adtak az egyes fejlesztési területekre, mint azok, akik az információs társadalom alapú fejlesztésekről - fejlesztésekben kevésbé járatosak.

(A beavatottság kritériuma az volt, hogy az interjúalany a fejlesztési területek esetében – 6 ilyen terület van – legalább négy esetben megfogalmazta az adott terület pozitívumait vagy negatívumait, és/vagy ugyanennyi esetben tett minimum egy projektjavaslatot.)

	BEAVATOTT- INFORMÁLT	NEM BEAVATOTT
infokommunikációs infrastruktúra	3,39	3,37
tudásalapú gazdaság és társadalom	3,5	3,27
tudásteremtés -tudásközvetítés	3,78	3,18
K+F tevékenység	3,56	3,35
Tartalomipar helyzete	3,75	3,44
e-közigazgatás fejlesztéséről	3,78	4
életesélyek	2,92	2,72

24. Táblázat: Fejlesztési területek (IT K+F..stb) ismertsége

Úgy látjuk, hogy a magasan kvalifikált szakemberek, és kutatók száma továbbra is alacsony, sőt sokan „importként” tevékenykednek a régióban. Így a szétaprózottságból adódóan az együttműködés lehetősége csorbulhat. További problémát jelent, hogy mennyiségi nem minőségi változás történt a régióban az elmúlt években. Ez bővebben azt jelenti, hogy egyre többen használnak Internetet, digitális tartalmakat, ez elsősorban a fiatalokra vonatkozik. Továbbá lehetőség van a legújabb technológiák átvételére is. Ám azok a kezdeményezések melyek a lokális élitek egymásra találását célozzák meg, továbbra is elhalnak. Elsősorban a közigazgatásban találnak süket fülekre az elszórt kezdeményezések. (Ez a megállapítás különösen Vas és Zala megyében áll.) Ennek előmozdítása érdekében több forrást kellene hozzárendelni, és nagyobb autonómiát kellene biztosítani az ilyen evolutív kezdeményezéseknek, hiszen ezek a tudástartalmak nem adaptálódhatnak.

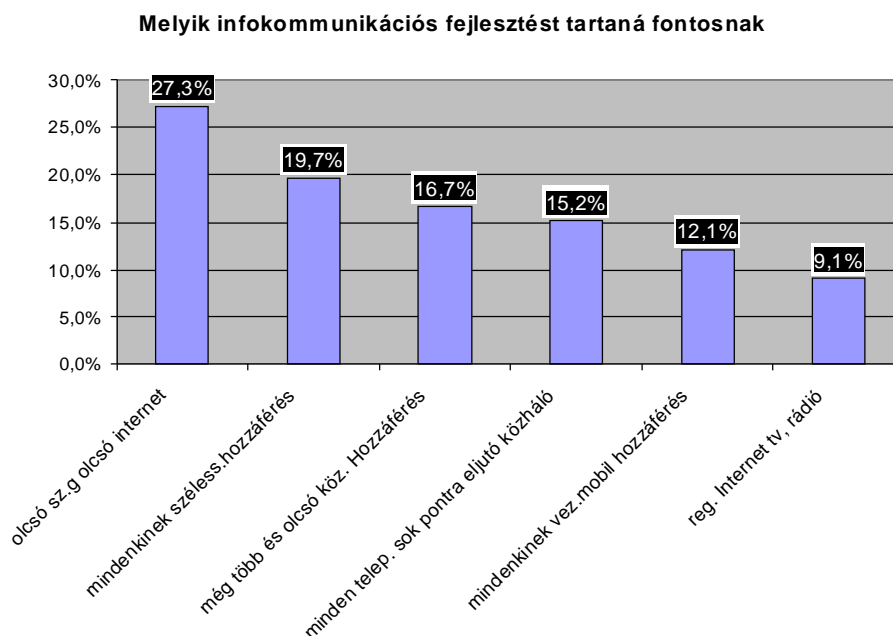
Összegezve elmondható a régióban az információáramlás gyakran esetleges, még mindig sokszor informális. Szinte minden egyes válaszadó kiemelte, hogy csak a megyéről rendelkezik részleges információval, de hogy a másik két megye merre tart, arról fogalma sincs.

A pesszimista forgatókönyvek szerint csak az oktatás fejlesztése hordozhatja magában a fejlődés lehetőségét, és csak egy generációs váltás indukálhatja és termeli majd az intelligens régióvá válást.

2.4.1.2. A jövőkép interjúk

Infokommunikációs helyzet

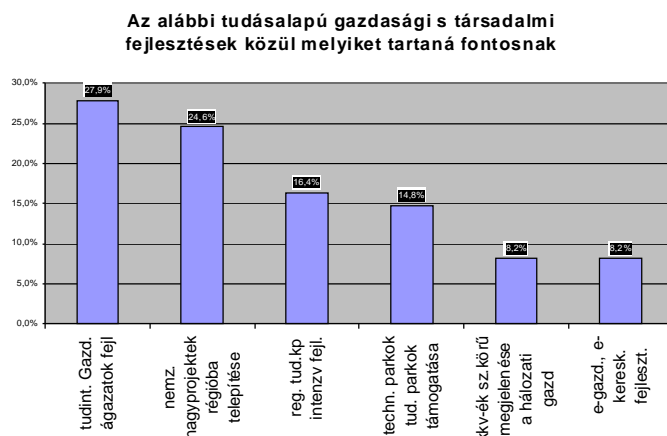
Az infokommunikációs fejlesztéseket a legtöbb helyen terveznek a következő időszakban. Elsősorban a számítógépekkel való ellátottság számát növelik, és bővítik az Internet hozzáférés minél szélesebb körben történő lehetőségét. Ez történhet egy-egy új saját honlap létrehozásával, több és magasabb színvonalú Internethasználat bevezetésével. Általában a kulturális intézményekben, könyvtárakban, önkormányzatoknál ez egy lassan kiépülő folyamat, míg a vállalkozások esetében inkább eseti fejlesztésekről beszélhetünk. Ezek a fejlesztések elsősorban a piaci partnerekkel való kapcsolattartást megkönnyítésére, illetve az értékesítési feladatok zavartalanabb működésére irányulnak. A lenti táblázat is azt mutatja, hogy a gyors, olcsó és szélessávú internet elérésben látják a fejlesztés első lépcsőfokát. Az eddig ezen a téren elért eredmények elégtelenek. (A válaszadók közel 50%-ának ez a véleménye.)

18. ábra: Infokommunikációs fejlesztés tábla

Tudásalapú gazdaság jövőképe

A felsőoktatási intézmények törekednek újabb *tudásközpont* kialakítására, illetve a meglévők erősítésére. Egy magas szintű fejlesztési/mérési szolgáltatás kiépítésére lenne szükség a technológia-intenzív kkv-k részére. Győr térségében az autógyártáshoz kapcsolódó *regionális kutatóközpont* létesítése erős alapot adna a térség fejlődéséhez. Másik lehetőség a rugalmas technológiai szolgáltatásokra képes *beszállítói park* létrehozásában rejlik.

19. ábra: E-gazdaság fejlesztési irányai

A megkérdezettek még nem ismerik fel az e-kereskedelem, és e-gazdaság szükségességét, és a kis- és középvállalatok még nincsenek felkészülve a hálózati gazdaságban való részvételre.

Régió tudásteremtés közvetítés helyzete

A régió tudásközvetítésében a legnagyobb fejlődést a régió *egyetemeinek* erősítése adná. Győri egyetem kutatói munkahelyek bővítését tűzte ki célul. Szükség lenne egy gyakorlatorientáltabb és a gazdaság igényeit is figyelembe vevő oktatásra. Ehhez szoros együttműködésre lenne szükség a piaci szektorral. Ehhez különböző *tudásközpontokat* kellene létrehozni, ahol a térségi szervezetek integrálódnának. Szombathely környékén elindult egy *szakképzési központ* létrehozása, mely tárgyi, személyi és módszertani feltételeket nyújt a térség iskoláinak.

Hiányoznak olyan képzési központok, ahol integrált oktatás folyik a számítástechnikai ismeretek területén. Igény lenne *pályázatíró központok* felállítására is. Az alábbi táblázatban foglaltak is azt támasztják alá,- a helyzetképhez hasonlóan- hogy a felsőoktatás erősítése és az azok köré épülő tudásteremtő bázisok fejlesztése lehet iránymutató.

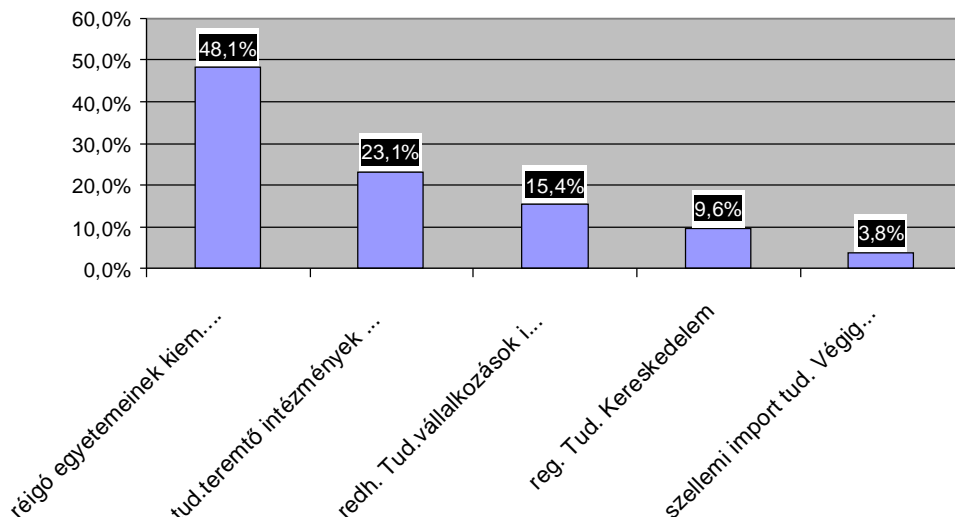
Kutatás-fejlesztés jövőképe

Kutatás-fejlesztést a legtöbb vállalkozás a helyzetképben leírt okok miatt *nem tervez*. A Győri egyetem tervezi egyedül *a mérési szolgáltatások* fejlesztését. A régióban különféle környezetvédelmi kutatásokat lenne érdemes folytatni. Fejlesztések irányulnának a hulladék újrahasznosítás lehetőségeire, megújuló energiaforrások alkalmazására, biomasszára épülő energia fejlesztésére.

A K+F tevékenységek sikerességéhez vezető egyik út az interjúalanyok szerint abban rejlik, hogy magyar tulajdonban lévő saját piacot kialakító termék kifejlesztése jelenthet csak effektív innovációt. Mivel a globális tőkével esetlegesen idetelepülő K+F tevékenységek mögött az adott multinacionális cégek érdekei húzódnak, és nem veszik figyelembe a lokális gazdaság fejlesztési igényeit. Ehhez szorosan kapcsolódva Magyarországon csak azon K+F tevékenységeknek lehet hosszabb távon sikere, melyek nem nyersanyag-intenzív, vagy standard alapanyag-igényes termelési ágakhoz kapcsolódnak.

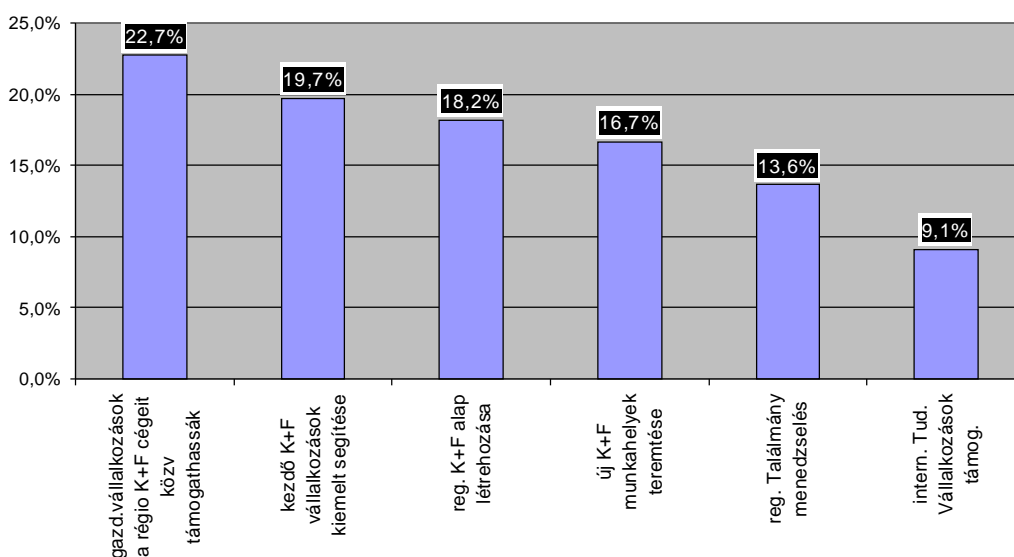
Az országban a K+F fejlesztések egyik akadálya az, hogy az adott gazdasági társaságok az adózás előtti nyereségben nem érdekeltek, ennek következtében a kutatás-fejlesztésre szánt források nem folyamatosak, hanem időszakosak.

a tudásteremtés és közvetítés kapcsán melyik fejlesztési irányt tartaná fontosnak

20. ábra: Tudásteremtés, közvetítés tábla

A felsorolt K+F fejlesztési irányok közül melyiket tartaná fontosnak

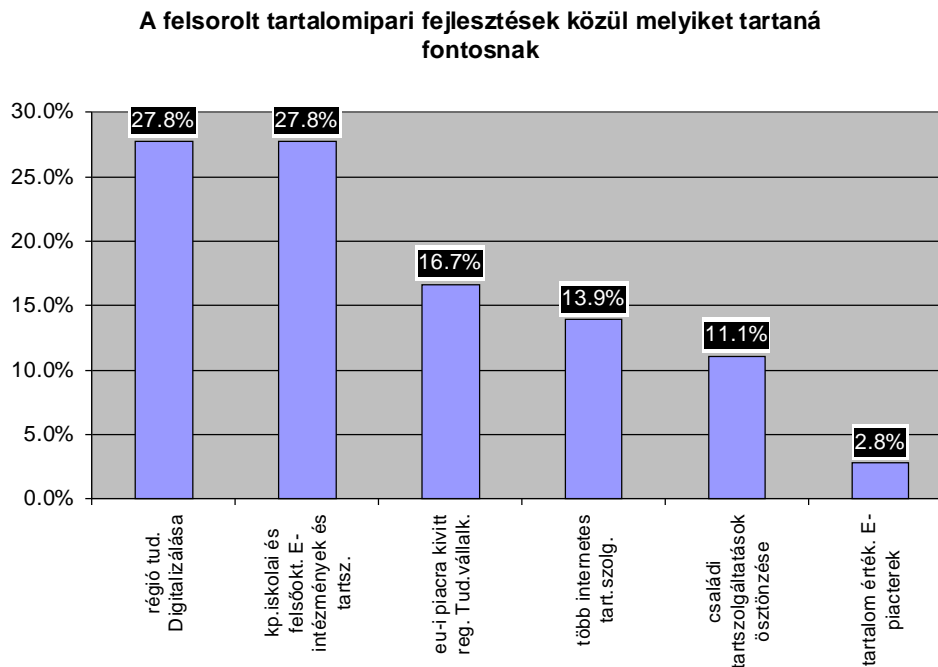

21. ábra: K+F fejlesztési irányok tábla

A következő adatok viszonylag egyenletes eloszlása arra utal, hogy a válaszadók mindegyik fejlesztést fontosnak tartják.

Tartalomipar jövőképe

Tartalomipari fejlesztésekről alig számoltak be. A felsőoktatásban az *e-learning tananyagok* bevezetése folyamatban van. Az egyetemeken megszerzett tudások közvetítésének egyik lehetősége lenne a különböző szakdolgozatok, tanulmányok digitalizálása és az Interneten minél szélesebb körben hozzáférhetővé tenni. Másik javaslat a részidős képzések átalakítását célozza meg *Internet-alapú távoktatássá*.

22. ábra: Tartalomipari fejlesztések tábla

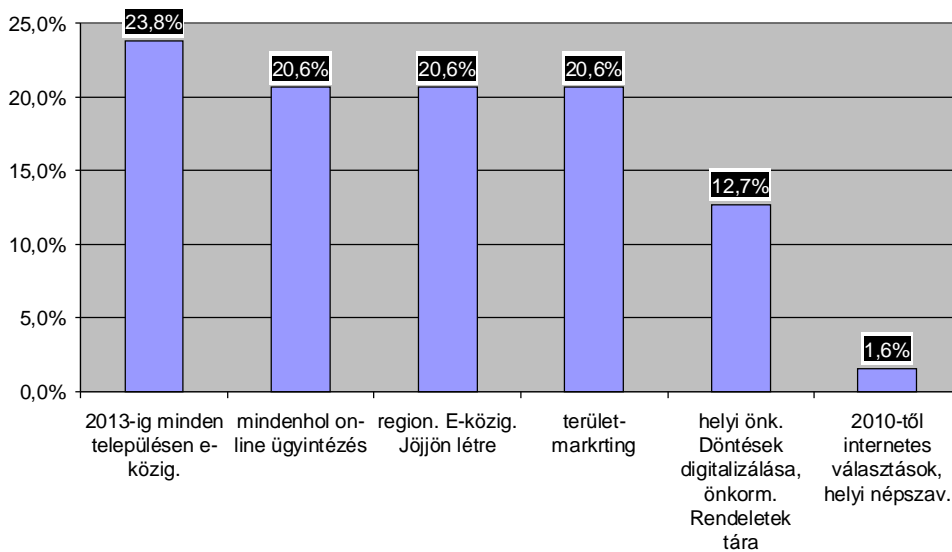
A tartalomipari fejlesztések kapcsán megállapítható, hogy a megkérdezettek a tudás mindenki számára adott elérésére, és az oktatáson keresztül megvalósuló tartalomszolgáltatások fejlesztésére kell nagyobb hangsúlyt fektetni.

E-közigazgatás jövőképe

Az e-közigazgatás fejlesztésének egyik lehetséges módja lenne egy *e-közigazgatási mintarendszer* létrehozása, és az önkormányzatokkal együttműködve ennek a már gyakorlatban is jól működő rendszernek a továbbadása.

A már részben működő közigazgatási hivatalon belüli hálózatokon kívül még fejlesztésre szorul a hivatalok és önkormányzati intézmények, megyék és települések közötti rendszer kiépítése.

A régió e-közigazgatási fejlesztési irányai közülmelyiket tartaná fontosnak

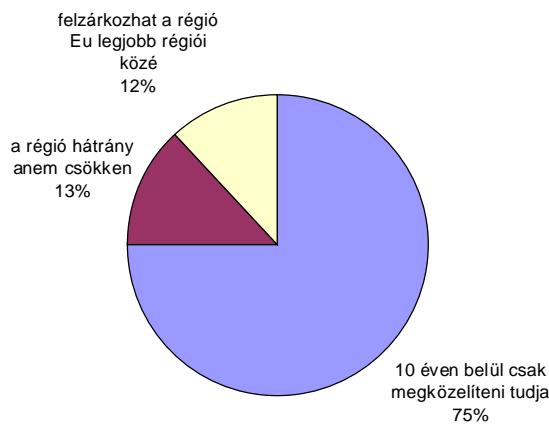
23. ábra: e-közigazgatás fejlesztései

A válaszadók véleménye alapján az e-közigazgatás *minden szegmensére* kiterjedő fejlesztéseket kell megcélózni.

Állampolgárok életesélyeivel kapcsolatos jövőkép

Az információs társadalomban az *egyének virtuális hálózatokon keresztül* egyrészt több és magasabb szintű tudáshoz jutnak, mellyel saját és környezetük életminőségének javításában vesznek részt. A hálózati rendszerben folyó ügyintézés, szolgáltatások, távmunka lehetősége megnöveli az egyének szabadidejét, elősegítve családbarát programok beindítását.

Tehát a hálózatiság kialakulásával és térnyerésével nem az egyének és közösségek izolációja fokozódik, hanem az Internet adta lehetőségek felgyorsítják az élet több szegmensében a feladatok elvégzését, és az így felszabadult időt a társadalmi, közösségi kapcsolatok ápolására, kiépítésére lehet szánni.

24. ábra: A régió jövője

A régió versenyképessége

A régióban meglévő problémák és egyenlőtlenségek ellenére a válaszadók több mint háromnegyedének véleménye szerint a térség középtávon *felzárkózhat* a legfejlettebb régiók közé. Vagyis egy optimista szemlélet jellemzi az interjúalanyokat.

2.5. A helyzetkép összefoglalása, következtetések

Térjünk vissza az eredetileg megfogalmazott kérdésekhez. Azt állítottuk, hogy Nyugat-Dunántúl kitüntetett hazai versenyhelyzete a helyzetkép átfogó analizésénél két kérdésfelvetést generál:

1. Nyugat-Dunántúl nemcsak az ipari korszak, hanem az *információs társadalom fejlettség* szempontjából is tartja-e az előkelő helyezését?

2. Nyugat-Dunántúl régió a kedvező hazai versenyhelyzete miatt vállalkozhat-e arra, hogy Közép-Európában és Magyarországon vezető *információs társadalom régió* legyen?

Nézzük, a két kérdésre adható választ. Az elsöre azt mondhatjuk, Nyugat-Dunántúl a magyar régiókhoz képest *jól*, az európai átlaghoz képest *szerezny* eredményt ért el. A második kérdésre nyugodtan azt válaszolhatjuk, hogy *igen*, az esély változatlanul megvan. (Noha öt évvel ezelőtt a versenytársak közelebb voltak a nyugat-dunántúli régióhoz.)

Miben *nem hiszünk*? Nem hiszünk abban, hogy az európai csatlakozás után önmagában automatikusan bármilyen előnnyel jár, hogy Nyugat-Dunántúl öt ország találkozási pontján van. Nem reméljük, hogy a nyitott városhálózat – a szinte már durva versenyhelyzetben – több előnnyel jár, mint hátránnyal. Nem valószínű, hogy csak néhány ipari klaszterrel a közép-európai gazdasági tér újraformálható. Nagyon nem bízunk abban, hogy a régió az innovációs paradoxont egyelőre, 2007-ig akár kicsit is mérsékli. Nagyon szép, de irreális várakozásnak tartjuk, hogy az aprófalvak életképessége lenne a kulcskérdés. Nem tartjuk járható útnak, hogy Nyugat-Dunántúl (vagy bármelyik magyar régió) a globális és nemzeti szintről kezdeményezett, s részben támogatott, ám a régióban spontán módon előrelépő, főként a lakosság önkéntes részvételére és fizetőképességére alapozott információs társadalomfejlődéssel versenyképes lesz.

A helyzetkép alapján mit tartunk *reálisnak*? Nem csak hiszünk abban, hanem egyedül azt tartjuk racionálisnak, hogy Nyugat-Dunántúl *az információs és innovációs alternatívát* választja, de ez már önmagától, csupán a spontán gazdasági-társadalmi (piaci és posztpiaci) törekvésekkel nem érhető el. A statisztikai-tervezési régió azonban nem alkalmas hatékonyabb beavatkozásra, vagy a piaci önmozgások tudatos támogatására. Ez akkor is így van, ha 2007 és 2013 között a régió az eddiginél sokkal több forrás elosztása felett dönthet majd.

Ez a régió így még *nem tekinthető* információs társadalom régióinak. A fejlődés az elején tart, mert sem az Internetes elérhetőség, sem az infokommunikációs gazdaság, sem – többek között – a regionális tartalomipar nem ért el dinamikus haladást. Annak ellenére sem, hogy öt évvel ezelőtt ennek a régióknak volt a legsokoldalúbb, legtávlatosabb stratégiája és a regionális ügynökség komoly erőfeszítéseket tett a fejlesztések felgyorsítására. A legnagyobb elmaradás azonban a *szemléletváltásban* (gondolkodásmódban) van, hiszen – kivéve a régió IKT-szektorát és több városi-kistérségi önkormányzatát – az információs kor szemléletét alig vagy csak töredékesen vette át.

De - és ez a helyzetkép legfontosabb üzenete – Nyugat-Dunántúl *két kihívással* áll szemben: 1. Nyugat-Dunántúl gazdasága nem stabil és nem fenntartható az ipari kor gazdaságának segítségével, ezért a változtatás véghezvitele kényszer, avagy rövidtávon sincs más forgatókönyve, mint az, hogy a tudásalapú gazdaság fejlesztésére koncentráljon. 2. A magyar régiók közül (Budapestet leszámítva) Nyugat-Dunántúlnak van talán a legtöbb esélye arra, hogy a 2005 elején – a Barosso „kormány” által - megerősített lisszaboni programot valóra váltsa. A *kényszer és az esély* kettősége egyfelől lehetőséget ad, másfelől felelősséget tesz a döntéshozók vállára. Egyszerre feladat a *további felzárkózás és a javuló versenyképesség* elérése.

Mellékletek

Melléklet 1. A stratégia tervezési keretfeltételei

1. 1. Az Európai Unió tervei és elvárásai

Az egységes Európa megteremtésében az információk szabad és biztonságos áramoltatása szoros összefüggésben az információs társadalom megvalósításával központi szerepet kap. Már az *Amszterdami Szerződés* (1999. május 5.) leszögezi, hogy az „Európai Unió célja a szabadság, a biztonság és a jog térségének megteremtése”, amely magába foglalja az információáramlás szabadságát is a jogállam által megkövetelt biztonsági garanciák mellett. Ennek szellemében született meg a *Schengeni Információs Rendszer* (SIS I, SIS II), amely a tagállamok által kijelölt hatóságok közötti együttműködést segíti elő.

Az információs társadalom fejlesztés stratégiai programja az Európai Unióban több mint egy évtizedre visszanyúló folyamat eredménye. A megszületett dokumentumok három egymástól jól elkülöníthető, ugyanakkor egymást feltételező, előkészítő és folyamatosan finomodó, az információs kor változásait követő csoportra oszthatók.

Az első, 1994-1998 közötti periódust az információs kor beköszöntésének felismerése, Európa és a globális világ viszonyának tisztázása, az egységes fellépés szükségszerűsége és a feladatok elhatárolása jellemzi. E korszakra a *korfui csúcstalálkozó* és az Európai Bizottság által kiadott *Fehér könyv (A kognitív társadalom felé)* nyomja rá bélyegét. Az első négy esztendőt az infrastruktúra fejlesztés és a felkészítés időszakának tekinthetjük.

A második, 2002-ig tartó periódust az Európai Unió cselekvési programjának (*eEurope*) elkészítése és elfogadása, az összehangolt operatív programok elindítása jellemzi. E korszakot a *lisszaboni csúcstalálkozó* nyitja meg, amely Európa versenyképességét, az *innovációra épülő tudatos társadalmi és gazdasági változásokat* helyezi előtérbe, célként pedig, a *tudásalapú gazdaság és társadalom* megvalósítását jelöli ki. Ennek szellemében valamint a világhálón való *egységes fellépés* érdekében születik meg az európai tartalomfejlesztési program (*eContent*).

A 2001-2005 évekre szóló harmadik periódus feladatait a Göteborgi csúcstalálkozó határozatai jelölik ki. 2002 júniusában megjelent az *eEurope 2005* program, mely az Európai Unió legfrissebb információs társadalom programjait összesíti. A konferencia által elfogadott *eEurope+* cselekvési program pedig, már a *csatlakozásra váró országok számára* készült. Az *eEurope 2005* megvalósulása nem csupán a kontinens egyesülését, hanem a *virtuális Európa megszületését* tüzi zászlajára.

Az európai információs társadalom megvalósulását célzó programtervek, s a kapcsolódó akcióprogramok egyik legjellemzőbb vonása, hogy szemben az USA és Japán gazdaság és technológia központú felfogásával (techno-push³⁴), itt a fejlesztések középpontjában a technikai és technológiai változások közepette élő ember és a társadalom áll (social-push). Az európai jövőkép mindenképp előtt a fenntartható fejlődést és az érték-közponitú Európa megvalósításának koncepcióját tartja szem előtt. Ennek érdekében minden infrastrukturális, gazdasági fejlesztés mellé oda illeszti a szükséges társadalom-, kultúra- és a természeti környezet megőrzését fejlesztő programokat.

Európában, nem tagadva a piac szerepét, az intelligens fejlesztés magába foglalja a tervszerűséget, a fejlesztések komplexitását és az értékmegőrzést. Az által, hogy az információs társadalom és a tudástársadalom középpontjában az ember áll, valamint az a történelmi tény, hogy az egységes Európa létrehozása az információs korban valósul meg, gyakorlatilag minden fejlesztés szoros összefüggésben áll az e-demokrácia és az e-kormányzás megvalósulásával. Ez utóbbi célok

³⁴ piac által generált technikai nyomás

nem csupán prioritást élveznek, hanem infrastrukturális meghatározottságuk következtében a fejlődés motorjává is váltak.

1. 2. eEurope program

Az eEurope³⁵Európa versenyképességét, az innovációra épülő tudatos társadalmi és gazdasági változásokat helyezi előtérbe, célként pedig, a tudásalapú gazdaság és társadalom megvalósítását jelöli ki. Az Európai Unió cselekvési programjának szándéka, hogy Európában minden intézményt (otthont, iskolát, vállalkozást, stb.) az „online létbe” vezessen, „információs írástudó” társadalmat építsen, erősítse annak kohézióját és a fogyasztói bizalmat.

Az e-Europe program tíz legfontosabb fejezete:

A fiatalok beléptetése a digitális korszakba
Olcsó Internet-hozzáférés
Az elektronikus kereskedelem terjedésének gyorsítása
Gyors Internet a kutatók és a diákok számára
Intelligens kártyák a biztonságos elektronikus hozzáféréshez
Kockázati tőke a high-tech KKV-k (kis és középvállalatok) számára
Elektronikus részvételi lehetőség a fogyatékos, csökkent munkaképességű és hátrányos helyzetű személyek számára
On-line egészségügyi szolgáltatások
Intelligens közlekedés, szállítás
On-line kormányzás

Az információs társadalom kiszélesítésének politikai programja kettős üzenetet rejt magában:

Az információs társadalom előnyeit mindenkihez el kell juttatni, különös tekintettel a fiatalok generációjára. A digitális kultúra társadalmasításának központi intézménye az iskola.

A digitális korszak technikailag lehetséges alkalmazásainak kiterjesztése a társadalom életminőségének javítása érdekében történjék.

Az eEurope program egyik központi felismerése, hogy amíg a piaci szereplők többé-kevésbé már alkalmazzák az információs gazdaság eszközeit, addig a közszféra az információs társadalom és gazdaság kiteljesedéséhez csak nagyon szerény mértékben járul hozzá. Ezért az „e-Európa” program főként a közszféra számára fogalmaz meg a feladatokat.³⁶ A politikai kezdeményezés három cél megvalósítását tűzte zászlajára:

Pozitív választ adni az informatikai és technológiai forradalom gazdasági és szociális kihívásaira: *a növekedés, a termelékenység és a foglalkoztatás elősegítése.*

Biztosítani kell, hogy az információs társadalom kialakulása Európa számára ne a megosztás, hanem az *integráció és a kohézió* folyamata legyen.

Segíteni kell a *változások társadalmi befogadását*, ki kell építeni a fogyasztói bizalmat, és meg kell teremteni a társadalmi kohéziót.

³⁵ eEurope – An Information Society for All - http://europa.eu.int/comm/information_society/eeurope/index_en.htm);
Magyarul: INCO – www.inco.hu

³⁶ http://europa.eu.int/comm/information_society/eeurope/actionplan/actionlines_en.htm.

1. 3. e-Europe Akcióterv

Az eEurope megvalósításához készült, 2000 júniusában elfogadott e-Europe Akcióterv (eEurope Action Plan 2002)³⁷ olyan felfogást tükröz, amely szerint a globális információs társadalom korszakában csak rendszerszerűen szabad az európai kontinens és ezen belül a tagországok jövőjét megtervezni. Ebben a koncepcióban az elektronikus kormányzás a fejlesztések egyik alappillére. A program definiálja az elektronikus közigazgatás fogalmát: *elektronikus hozzáférés a közszolgáltatásokhoz.*

Az Akcióterv az e-közigazgatás tárgyában négy alapvető célt tűzött ki:

A közzféra információihoz való hozzáféréseinek javítása,

A nyilvános adatokhoz való könnyű hozzáférés biztosítása az állampolgárok számára,

A polgárok és a kormányzat közti on-line interakció támogatása,

Az intézmények közti elektronikus információcsere belső szervezésének újragondolása.

Az *eEurope Akcióterv* felismerve, hogy Európa versenyképessége csak akkor őrizhető meg, ha az információs kor eredményeit az innováció orientált gazdaság szolgálatába állítja, nem csak rendszerezi, hanem tovább is fejleszti a lisszaboni irányelveket. Új elem például, hogy a gazdaságfejlesztés keretébe sorolja az oktatásipart és az egészségügyet. „Az Új Gazdaság sikere a fogyasztóknak attól a képességétől függ majd, hogy az ajánlott lehetőségek teljesebb előnyét kihasználják. Ehhez meg kell szerezni a képességeket, amelyek lehetővé teszik számukra a keresett információkhoz jutást és az eredményes kétirányú kommunikálást az Interneten. A fogyasztói piacokat ki kell építeni, ha a piacokat fejleszteni akarjuk.”

eEurope Akcióterv	
1. Olcsóbb, gyorsabb és biztonságosabb Internet	
a.	Olcsóbb és gyorsabb Internet hozzáférés
b.	Gyors Internet a kutatóknak és diákoknak
c.	Biztonságos hálózatok és intelligens kártyák
2. Befektetés az emberekbe és az ismeretekbe	
a.	Az európai ifjúság beléptetése a digitális korszakba
b.	Munka a tudásalapú gazdaságban
c.	Mindenki részvétele a tudásalapú gazdaságban
3. Az Internet használatának ösztönzése	
a.	Az e-kereskedelem elősegítése
b.	Elektronikus közigazgatás: elektronikus hozzáférés a közszolgáltatásokhoz
c.	On-line (táv-) egészségügy
d.	Digitális tartalomszolgáltatás a globális hálózat felé
e.	Intelligens közlekedési és szállító rendszerek

1. Táblázat

Jelentős szemléletbeli változást is mutat a korábbi időszakhoz képest az is, hogy míg a korfui határozatban az információs társadalom fejlesztését elsősorban a piacra és a magánszektorra kívánták bízni, addig az eEurope program tág teret ad a központi beavatkozások számára.³⁸

³⁷ http://europa.eu.int/comm/information_society/europe/actionplan/actionlines_en.htm A magyar tartalmi összefoglaló elérhető: <http://euroinfo.hu/europe/eEur2.htm>

³⁸ Így például az Internet hozzáférések olcsóbbá és gyorsabbá tétele területén önmagában nem elegendő a piaci verseny (hiszen a fogyasztók számának el kell érnie a kritikus tömeget). A program leszögezi, hogy élni kell a központi beavatkozás lehetőségeivel is, ha kell az árak központi

Az akcióprogram nyolc fejlesztési prioritást jelöl meg:

Elektronikus szolgáltatások új kereteinek kialakítása (egységes szabályozási környezet kialakítása, európai a frekvencia használat szabályozása)

Nagysebességű infrastruktúra kiépítése (drótnélküli multimédia rendszerek, ADSL és kábeles Internet, mobil Internetezés, digitális interaktív televíziózás, új hatos Internet protokoll (IPv6) bevezetése)

Távtanulás, távképzés feltételrendszerének erősítése (a tanárképzés erősítése különös tekintettel az Internet lehetőséget kihasználó pedagógiai módszerekre és tantervkészítésre, multimédiás oktatási tartalomfejlesztés, az e-tanulás akciótervének kidolgozása)

E-kereskedelem kiterjesztése (elektronikus aláírás, a fogyasztói bizalom erősítése érdekében e-kereskedelmi magatartási kódex létrehozása, a kis- és középvállalkozások bekapcsolása az e-kereskedelembé (go digital))

Az információs társadalom befogadásának kiszélesítése (hátrányos helyzetű csoportok felzárkóztatása, a marginalizálódás megakadályozása, a szociális befogadás nemzeti cselekvési terv elkészítése a tagállamokban)

E-kormányzás fejlesztése (Internet-alapú szolgáltatások kialakítása a lakosság számára, Internet felhasználás az átláthatóság és a döntéshozatali mechanizmusok fejlesztése érdekében, digitális technológia kihasználtságának növelése a közigazgatásban)

Biztonságos hálózatok (Intelligens (smart) kártya használat, számítógépes vészhelyzeteket kezelő csoportok felállítása és hálózatba szervezése, kutatások támogatása)

Mobil távközlés (mobil Internet rendszerek (harmadik generációs mobil hálózatok) elterjedése érdekében az unió rádiófrekvencia politikájának kialakítása, K+F programok támogatása, Ipv6 bevezetése).

letörésével is. Az elmúlt évtized során kiderült, hogy Európa erőssége a mobilvonalak elterjedtségében rejlik, amely új lehetőségeket nyit meg a hálózottság kiterjesztésében, különös tekintettel a távol fekvő településekre. Társadalmi érdek tehát a második generációs hálózatok kiépítése (GPRS, EDGE). Az infrastruktúra fejlesztéséhez, pedig jelentős központi erőforrásokat kell biztosítani (Európai Bizottság, Európai Beruházási Bank, állami fejlesztési alapok, stb.).

1. 4. e-Europe 2005

A legújabb, az Európai Tanács 2002. június 21-22-én tartott sevillai ülésére elkészült e-Europe 2005 program³⁹ az Európai Unió legfrissebb információs társadalom programjait összesíti.

Az *eEurope 2005 program* három vezető prioritása közül az egyik éppen az e-kormányzás, *e-közigazgatás*. Az eEurope 2005 e-Kormányzat már konkrét dátumokhoz kötve tartalmazza az alábbiakat:

2005-ig a tagállamoknak minden kormányzati és közigazgatási intézmény számára biztosítani kell a szélessávú Internet kapcsolatot.

2003 végére az Unió egy páneurópai e-kormányzati rendszer keretfeltételeinek kialakítását tűzte célul. Az egyes e-kormányzati rendszereknek illeszkedniük kell egymáshoz (interoperabilitás),

2004 végére az e-kormányzati szolgáltatásoknak interaktívvá kell válniuk.

2005 végére a kormányzatoknak a közbeszerzések nagy részét elektronikus úton kell elvégezniük.

Nyilvános Internet elérési pontok kialakítása, mely az állami és a magánszféra szoros együttműködése révén valósulhat meg.

A tartalomszolgáltatásokat Európa kulturális és turisztikai népszerűsítésére kell felhasználni.

Az akcióterv két egymással összefüggő és egymást erősítő fő részből tevődik össze: 1. A szolgáltatások, alkalmazások és Internet *tartalmak fejlesztése*; 2. A szélessávú és *biztonságos infrastruktúra* kiépítése.

A program három alapelve épül:

1. A *pozitív visszacsatolások ösztönzése a szélessávú és multi-platform infrastruktúra, valamint az ezeken folyó szolgáltatások között*. Erre azért van szükség, mert egyik fejlesztése előfeltételezi a másikat, mint ösztönző tényezőt. Miután a szolgáltatások és az infrastruktúra fejlesztése a magán befektetések feladata, az eEurope 2005 Akcióterv feladata, hogy számukra *kedvező jogi környezetet* teremtsen.

2. Az *újszerűség*: az eEurope 2005 túl kíván mutatni a megindult fejlesztéseken, és ajánlásait az elfogadott általános Uniósi fejlesztési irányokkal összhangban fogalmazza meg.

3. A *rugalmasság*: amely lehetővé teszi a programok ésszerű felülvizsgálatát annak érdekében, hogy a csatlakozó új tagállamok bekapcsolódhassanak a programokba.

1. 6. Európai tartalomfejlesztési program: eContent program

2000 májusában került nyilvánosságra az Európai Bizottság által az Európa Tanács számára készített multinacionális program javaslat: "*Európai digitális tartalom a világhálón*" (*European Digital Content for the Global Network*) címmel. Az *európai eContent program* a világhálón megjelenő európai digitális tartalom fejlesztését és használatát ösztönzi az információs társadalom nyelvi sokféleségének elősegítése érdekében.⁴⁰ Célja az európai kreativitást, Európa *kulturális sokféleségét és technológiai erősségeit* kiaknázó piaci környezet

³⁹www.europe.eu.int/information_society/eeurope/news_library/documents/eeurope2005

⁴⁰ Az Európa Bizottság javaslata alapján az európai digitális tartalmak és a web oldalak nyelvi különbözőségének támogatására 150 millió euro áll rendelkezésre.

létrehozása, a digitális tartalom meghatározott kategóriáinak – európai tudásbázis - fejlesztése és a hozzáférés elősegítése. A program a 2001-2005 közötti évekre szól és a következő három akcióSORRA, és az azt támogató intézkedések finanszírozására tesz konkrét javaslatot:

Public Sector Information (PSI): a hozzáférés kiterjesztése, alkalmazási területek bővítése, az üzleti lehetőségek maximális kiaknázása

Tartalomtermelés fokozása a soknyelvű, multimédiás környezetben, lokalizáció

A digitális tartalmak *piaci dinamizmusának* növelése.

eCONTENT PROGRAM (Európai digitális tartalom a világhálón)	
Az információs közvagyon hasznosításának ösztönzése	Információs szolgáltatások bővítése Közszféra és magánszféra együttműködésére építő kísérleti projektek
A nyelvi és kulturális alkalmazkodás erősítése	Információtartalom „testreszabása” A soknyelvűség stratégiájának elfogadása A nyelvi infrastruktúra megerősítése
A piacképességet erősítő körülmények támogatása	A befektetési akadályok elhárítása A szellemi tulajdonjogok átruházásának előmozdítása
Az információs társadalom sokféleségének elősegítése a világhálón	

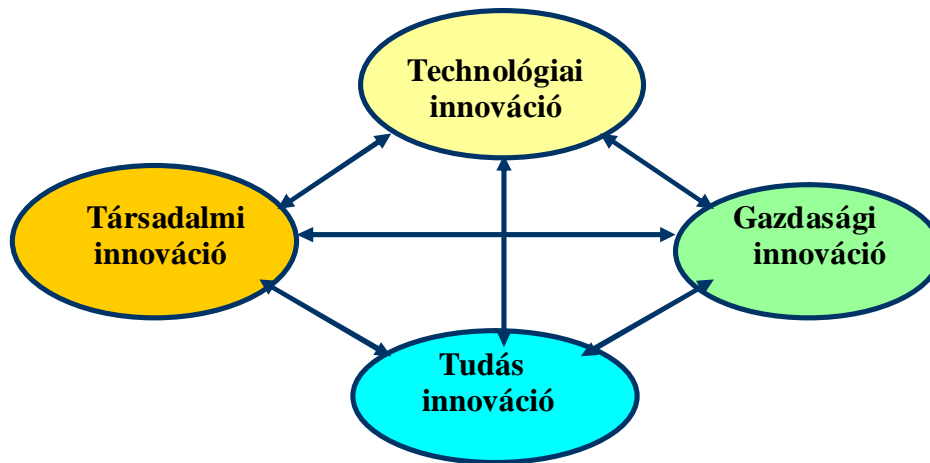
2. Táblázat

Az eContent program már az információs társadalom továbbgondolásának jegyében született meg és az új, a *tudásalapú gazdaság irányába mutat*. A tartalomfejlesztés mögött az *egységes európai tudásbázis megteremtése* és egy új iparág, a *tartalomipar megteremtésének* szándéka húzódik meg. Az eContent gazdasági jelentőségét jól mutatja, hogy a szektor már ma is az Európai Unió GDP-jének 5 százalékát teszi ki (évi 412 Mrd euro) és mintegy 4 millió embert foglalkoztat. A fejlesztő program megvalósítása során az unió évi 20 százalékos növekedéssel és mintegy 1 millió új munkahely létrejöttével számol 2005-ig.

Az eContent program megvalósulásának másik nagyjelentőségű politikai hozadéka az *európai identitástudat* kialakítása az egységes Európa megteremtésére. Ebben a programban a szolgáltató állam, mint a legnagyobb információs közvagyon működtetője kap szerepet.

Melléklet 2. Az információs társadalom fejlesztése

Az elmondottak tükrében megállapíthatjuk, hogy az információs korban az innováció tudástermelés és „*multidimenzionális jelenség*”. Az új iránti fogékonyság, az új érték létrehozása nem csak a gazdasághoz, hanem mindenfajta emberi tevékenységhez kapcsolódik, ily módon a gazdaság és a társadalom minden szférájában megjelenik. Egyszerre jelentik a *gazdasági, társadalmi, kulturális-tudás szféra megújulását* és az azokat átható képességtermelő és képesség felhasználó gyakorlatokat, amelyek aztán valamilyen új vagy megújított produktumban öltenek testet.

1. ábra: Információs társadalom fejlesztése

Amennyiben elfogadjuk, hogy az információ (és a tudás) a kommunikációs folyamat része, akkor azt is tételezzük, hogy maga a tudás egy interakció. Egy adott személy vagy közösség (társadalmi csoport) egyszerre termel, felhasznál és „forgalmaz” (közvetít) új információkat. A közösségen belüli tudásszervezés, következésképpen a tudással való gazdálkodás igazi kihívása tehát nem más, mint a szervezeteken belül felhalmozott explicit és tacit tudások feltárása, rendszerezése, ezek transzferálásának és konvertálásának biztosítása, a régi és új tudások elosztásának lehető legszélesebb körű kiterjesztése annak érdekében, hogy növekedjen a társadalom – s benne az egyén – versenyképessége. Másként fogalmazva, annak előmozdítása, hogy a társadalmi tőkében *realizálódó tudás minél több tőkeértékű tudássá konvertálódjon*.

Az intelligens fejlesztés célja

A tudástársadalom fejlesztése szorosan kapcsolódik az információs társadalom megvalósulását célzó *intelligens fejlesztésekhez*, azzal a különbséggel, hogy míg ez, az *infokommunikációs infrastruktúra, és azok alkalmazási területeinek* fejlesztését célozza meg, addig a tudástársadalom fejlesztési programja mindenek előtt az információs hálózatokon megjelenő *tudástartalmakra, azok elosztására és elosztási rendszereire*, a társadalmi tőkében realizálódó tudástőke hatékony elosztási rendszerére koncentrál.

Az információs társadalom térhódítása meghatározott gazdasági, jogi és társadalmi feltételek teljesüléséhez kötődik. Az *információs gazdaság pótlólagos növekedéséhez* a gazdaság oldaláról mindenekelőtt megfelelően rugalmas és dinamikus áru-, szolgáltatás-, tőke- és munkaerőpiac kialakítása szükséges.

1. Az információs társadalom és gazdaság sikerének alapvető feltétele a *társadalmi befogadó közeg fejlettsége*, az információs gazdaság- és infrastruktúrafejlesztés *társadalmi beágyazottsága*. Információs társadalom és gazdaság csak akkor jön létre, ha a társadalom többsége rendelkezik az új információ- és kommunikációtechnológiai eszközökkel, valamint ezen eszközök felhasználásához szükséges tudással. Alapvető fontosságú tehát:

Gazdasági szempontból a kritikus tömeg mielőbbi elérése. Az újinformációs infrastruktúra beruházásainak megtérülése csak egy bizonyos szintű kereslet mellett lehetséges. A kritikus

tömeg elérését a versenyönmagában nem, vagy csak nagyon lassan biztosítja. Ezért ösztönözni kell a versenytársak közötti együttműködést a piac megfelelő méretének és a piaci impulzusok kialakítására, a közigazgatási és a vállalkozói felhasználás számára a szolgáltatások fejlesztése érdekében.

Társadalmi szempontból az esélyegyenlőség növelése. Az információs társadalom legnagyobb kockázata a társadalom kettészakadása az információt és tudást – és ahhoz szükséges technológiát – birtoklók és az azt nélkülözők csoportjára. Ezért mindent el kell követni az új technológiához szükséges ismeretek terjesztésére, népszerűsítésére a lakosság körében.

2. *A rugalmas és dinamikus munkaerőpiac megteremtése.* Ez az állampolgár szemszögéből nézve az „egész életen át tartó tanulás” és az „információs írástudás” új követelményeit és lehetőségeit jelenti.

A gazdasági és az állampolgári megközelítés közös metszeteként az információs gazdaság kulcságazatává válik az oktatásipar, a felnőtt képzés a piaci igényekhez igazodó szak- és továbbképzés.

Az információs gazdaság stratégiai ágazata a tartalomfejlesztés. Ez társadalmi oldalról nézve először a nemzeti kulturális örökség hozzáférhetővé tételét és megújítását foglalja magába, hosszútávon pedig, a régi és új tudások széleskörű megszerzését és elérhetőségét adatbázisok és távoktatási rendszereken keresztül.

A hátrányos helyzetű rétegek, fogyatékosok és inaktívak (újra)foglalkoztatása és képzése, ami társadalmi szempontból az esélyegyenlőség, a társadalmi kohézió és az életminőség programjaként fogalmazódik meg.

Az intelligens stratégia sikerének kulcsa az „ember-eszköz-tartalom és társadalom” együttes, egymásra épülő és egymást feltételező fejlesztése. Ez azonban nem szakítható el a térszerkezet tényleges gazdasági-társadalmi-területi feladataitól. Ezért alapvető feladat annak megfogalmazása, hogy az adott településen, térségben *mi az aktuális és mi a stratégiai ember – eszköz - tartalom és társadalom négyesség* program valóságos értelmezése.

Intelligens település- és térségfejlesztés

Az intelligens területfejlesztés nem egy statikus, mechanikusan alkalmazható fejlesztő tevékenység, hanem *maga is innováció.* Innováció, amely egyszerre kíséri meg a globális térszerkezetben bekövetkező változások – innovációk – adaptálását, miközben minden erejével arra összpontosít, hogy a helyi erőforrásokat – tudásokat –, mint innovációs forrásokat hasznosítsa. A stratégiai tervezés a „*gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!*” alapelvére támaszkodva kíséri meg a globális világ megatrendjeit a lokalitás mindennapi életéhez és lehetőségeihez igazítani.

Az új térszerkezet

A *globalizáció* egy olyan folyamat, amely térben teljességében átfogja, tartalmában pedig átalakítja az emberiség, a társadalom, a gazdaság fogalmait. A *szabályozás új technikáját/technológiáját az információra alapozza:* a korábbi lokális szabályozás helyére egyrészt egy sokrétegű térkoordinációt, másrészt egy sokpólusú gazdasági, politikai, kulturális, informatikai rendszert összehangoltan működtető szabályozórendszert állít. Ebből fakad a globalizáció lényegi jellemzője, nevezetesen a folyamatba való *bekapcsolódás kényszere.*

Ugyanakkor a globalizáció differenciált eszközrendszert feltételez a különböző tér-dimenziókban. A globalizáció tehát oly módon homogenizál, hogy egyben lehetővé teszi, sőt

kikényszeríti a *globális követelmények differenciált megvalósulását*. Másként fogalmazva, miközben az információs társadalom kialakulása globális jelenség, megvalósítása csak a helyi társadalmi, gazdasági és kulturális viszonyoknak megfelelően, differenciálta történhet meg. A *regionalizációt* tehát akár a globalitás egyik megnyilvánulási módjának, vagy következményének is tekinthetjük. A globalizálódás mellett, mintegy annak ellenhatásaként pedig, felértékelődik a *lokalitás*.

A globalitás korában a régiók hierarchikus kiépülésének lehetünk szemtanúi. A globális szerveződésben az Európai kontinens egyszerre tekinthető a világ egyik nagyrégiójának, miközben maga is *kisebb régiókra* tagolódik. Az új európai térszerkezetben kialakult euróregiók mögött új típusú intézményrendszer áll. A lokalitás fejlesztése befelé lényegében önvédelem a globalitással szemben, kifelé pedig az integrálás előmozdítása a globális szintre.

Lokális világon *a régiók, megyék, kistérségek és települések* világát értjük. A régiók – kis és nagy, kontinentális és országon belüli – jövőjét a globalizáció folyamata határozza meg, ugyanakkor szerepe közvetítő jellegű is, hiszen a régiót alkotó települések, kistérségek, városok és megyék a regionális intézményrendszeren keresztül kapcsolódnak a globális világhoz.

Szubszidiaritás – kooperáció - participáció

Európában a régiók közötti hierarchia, és azok belső tagolódása - kistérségek, települések, városok, megyék - merőben új kapcsolatrendszerre, a közös érdekeken nyugvó partnerségre épül. A *szubszidiaritás elve alapján működő partnerség* abból a megfontolásból indul ki, hogy *minden egyes területi szint rendelkezik külön érdekekkel*, s ennek tekintetbe vételével szuverén módon dönt az alulról jövő kezdeményezések befogadásáról és támogatásáról, vagy esetleges elutasításáról. Ebben a felfogásban minden egyes területi egység, még a legkisebb település is önálló érdekekkel bíró entitás.

Az intelligens stratégiai tervezés célja minden esetben a helyi erőforrások lehető leghatékonyabb mozgósítása a közösség által meghatározott, elfogadott jövőkép megvalósítása érdekében. A stratégia sikerének kulcsa a gazdaság, a társadalom és a közsféra egyetértése, és partneri együttműködése a megvalósítás folyamatában.

Az információs társadalom kialakítása és működtetése nem lehetséges elszigetelt körülmények között. Az infrastruktúra kiépítése és működtetése, a társadalmi beágyazottság csak akkor és ott lehetséges, ahol a tágabb környezet – település, kistérség, megye, régió – együttműködése is megvalósul. Az alulról és felülről történő építkezés összehangolása a szubszidiaritás jegyében *stratégiai jelentőségű*, mert csak így valósítható meg a viszonylag költséges infrastruktúra széleskörű kiépítése, a gazdaságos működtetéshez szükséges felhasználói kritikus tömeg elérése, a társadalmilag hasznos szolgáltatások megteremtése, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés esélyegyenlősége és a társadalmi beágyazottság kritériumai.

Az információs társadalom megvalósításának hármas jelszava: *szubszidiaritás* (kiegészítés) – *kooperáció* (együttműködés) – *participáció* (részvétel). Mindez olyan vertikálisan és horizontálisan szerveződő térségi együttműködést feltételez, amelyben a résztvevő falvak és városok önkormányzása erősödik, az egyediségüket és különbözőségüket meghatározó adottságaik és igényeik pedig, markánsan jelennek meg.

Melléklet 3. A regionális alapadatok összefoglalása

1. A régió földrajzi elhelyezkedése

Magyarország nyugati határszélének három megyéje, Győr-Moson-Sopron, Vas és Zala megye alkotja a Nyugat-dunántúli régiót. Területe 11 328 km², mely az ország 12,2 %-át adja. A rendszerváltást követő 15 évben dinamikus fejlődésnek indult, mely következtében Magyarország határforgalmának mintegy felét ez a régió bonyolítja. A három megye országos átlagot meghaladó fejlődésének eredményeként a Közép-magyarországi régió után az ország legfejlettebb régiójává vált. A régió keleti irányban a Közép-Dunántúli régióval, míg déli irányban a Dél-Dunántúli régióval szomszédos.

Európában egyedül álló elhelyezkedését öt ország találkozási pontjának köszönheti: nyugaton Ausztriával, délnyugaton Szlovéniával és Horvátországgal, északon Szlovákiával köti össze Magyarországot. Ennek következtében Győr és Sopron Pozsony és Bécs felé, Szombathely és Zalaegerszeg városok Graz és Észak-Olaszország felé, Nagykanizsa pedig Zágráb felé jelentős tranzitszerepet tölt be hazánkban. A közép-európai térségben új *fejlődési zónák*, innovációs erőcentrumok kialakulása figyelhető meg, melyek közvetlenül kapcsolódnak az európai magtérseghhez. Két nagyobb erővonal rajzolódik ki. Az egyik, a dél-bajor innovációs tengelyre felfűződő, Prága környékén és Bécs-Pozsony-Győr környékén formálódik, melyek egyesülve innovációs tengelyként folytatódnak egészen Budapestig. Míg a másik a mediterrán “sunbelt övezet” kapcsolódó fejlődési irány, mely Velence-Trieszt-Ljubljana vonaltól halad Budapest felé. A Nyugat-dunántúli régió e két *közép-európai fejlődési zóna metszéspontjában* helyezkedik el úgy, hogy mindkettő közvetlenül érinti, aminek köszönhetően az európai fejlődési zónák és trendek remélhetőleg kedvezően képesek befolyásolni a régió fejlődését hosszú távon. A kapcsolódást segíti, hogy az 1997 júniusában meghatározott “*Helsinki folyosók*” közül – melyek fejlesztésére az EU különös hangsúlyt fektet – három is érinti a régiót. Ebből következően a régió Nyugat-Európa és Délkelet-Európa között komoly *tranzitszerepet* tölthet be, sőt megkerülhetetlenné válhat. Ha megvizsgáljuk a nyugat-európai régiók fejlődési pályáit, akkor azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az ezredfordulón az *európai gazdasági erő súlypontja* az észak-francia – Benelux – nyugat-német – angol négyesögből – Magyarország számára is kedvező módon – *keletebbre*, az északkelet-francia, a dél-német, észak-olasz, osztrák, svájci tartományok irányába *tolódik el*. Az Alpok környéki régiók fejlődésében az új növekedési tényezők játsszák majd fő szerepet.

2. A régió természetföldrajzi környezete, jellegzetességei

Területén az ország három nagytája található, a Kisalföld, az Alpokalja és a Dunántúli-dombság egy része, kiegészülve a Dunántúli-középhegység északi és nyugat peremvidékeivel.

A Soproni-hegység, a Kőszegi-hegység és legnagyobb tengerszint feletti magasságú (882 m) Írott-kő természeti szépsége is páratlan. A változatos felszínű táj vízfolyásokban és természetes, illetve mesterséges állóvizekben gazdag. Legnagyobb tavai a Balaton, illetve a világörökség részét képező Fertő-tó. A természeti kincsek tekintetében a régió termál és gyógyvizekben bővelkedik leginkább, területileg szinte egyetlen megoszlásban

A régió területén számos országos védelem alatt álló természeti területegység található (Fertő-Hanság Nemzeti Park, Órségi Nemzeti Park). Tájvédelmi körzetei is igen jelentősek növény-, és állatvilágukkal (Soproni, Szigetközi, Pannonhalmi, Kőszegi, Sághegyi). A régió változatos felszínét közel 25%-ban erdő borítja. Legjelentősebb természeti erőforrásának a termőföld tekinthető, de említést érdemelnek földgázmezői, széndioxid-, és agyag ásványkészletei. A termőhelyi adottságok a Kisalföldön a szántóföldi növénytermesztésnek, az Alpokalja a szőlő- és bortermelésnek, illetve a Dunántúli dombság lankái a gyümölcsstermesztésnek kedveznek.

A régiót a jelentős ipari központok kialakulása ellenére komoly környezeti problémák nem veszélyeztetik. A rendszerváltást követően számos korszerűtlen, a környezetet jelentős mértékben károsító iparág (például: textilipar, gépipar) termelése megszűnt, csökkent, vagy alakult át. Ugyancsak csökkent, elsősorban az agrárolló szétnyílása miatt a mezőgazdasági termelésből eredő környezetterhelés mértéke. A természeti rendszereket ezért viszonylagos épség jellemzi.

3. A településszerkezet értékelése a települések jellege alapján

A Nyugat-dunántúli régió településeinek száma 655, mely az ország településeinek egyötödét jelenti, városainak száma 26, ami a régiók között a legkevesebb. Településhálózatából adódóan ugyanakkor a 100 km²-re jutó településszáma 5,8, mely az országban a legmagasabb. A Kisalföld kivételével a törpe- és aprófalvak magas száma jellemzi. A lakosságnak 8,6 %-a élt 500 főnél kisebb és 11,3 %-a 500-999 lélekszámú településen 2003. év elején, ugyanakkor 50 000 főnél népesebb város volt 37,8 %-nak lakóhelye a régióban.

A gazdasági mutatók alapján a régióban a kedvezményezett térségek és települések köre alacsony. Az ország leghátrányosabb helyzetű kistérségéből kettő és a kiemelten támogatott 1470 településből csak 153 található a régióban. Győr-Moson-Sopron megyét hat, Vas és Zala megyét kilenc kistérség alkotja.

A Kisalföldön inkább az "alföldi típusú" településjellemzők alakultak ki, itt a falvak népességszáma is nagyobb, de alapterületük is nagyobb, mint a megye, sőt a régió más részein. A megye városainak jelentős része is itt található. A Kisalföld kivételével Győr-Moson-Sopron megyében is -a Győri és a Mosonmagyaróvári kistérségek kivételével- az 1.000 fő alatti településnagyság jellemző. A városi agglomeráció növekedése is inkább Győr és Mosonmagyaróvár gyűrűjében figyelhető meg, máshol nem, sőt általában az egész régióban inkább kevés számú városról beszélhetünk, de vannak kifejezetten városhiányos kistérségek. Ez a hiány az egész közigazgatásra, valamint a szociális ellátórendszer kialakulására is rányomja bélyegét. A régióra jellemző, hogy az országosnál kisebb falunagyság mindhárom megye bizonyos körzeteiben megtalálható. Általános megállapításként helytálló, hogy északról délre haladva a régióban csökken az átlagos településnagyság. Az urbanizációs robbanás alig érintette a régiót és talán szerencsére az úgynevezett szocialista városok építéséből is kimaradt.

Ország, régió, főváros	Terület, km ²	Települések száma	100 km ² -re jutó település	Városok száma
Közép-Magyarország	6 918	187	2,7	33
Közép-Dunántúl	11 117	401	3,6	30
Nyugat-Dunántúl	11 328	655	5,8	26
Dél-Dunántúl	14 169	654	4,6	34
Észak-Magyarország	13 430	605	4,5	34
Észak-Alföld	17 729	389	2,2	56
Dél-Alföld	18 339	254	1,4	43
Ország összesen:	93 030	3 145	3,4	256

3. Táblázat: Terület és település adatok 2004. január 1. (KSH)

Mindhárom megyére a kisvárosi dominancia a jellemző. A legtöbb város történelme a középkorig nyúlik vissza, s az '50-es évekre jellemző urbanizációs fejlődés az ország nyugati megyéit alig érintette, így a városhiányos településszerkezet ma is gondot jelent. Győr jelenleg hiányos szerepkörű regionális központ, bár fejlődése nyilvánvalóvá teszi, hogy a teljes körű szerepvállalásra nem kell sokáig várni. Győr mellett még Szombathely és Zalaegerszeg megyeszékhelyek, valamint Sopron és Nagykanizsa megyei jogú városok. Sopron városa részlegesen megyeszékhelyként is funkcionál. A felsőoktatás és a népességszám növekedése magával hozza az intézmények fejlődését, sőt azt is, hogy bizonyos vonatkozásokban a városok a környező települések ellátásában bizonyos többletfeladatokat kell, hogy felvállaljanak. A regionális átrendeződéssel, a rendszerváltás után jelentősen javultak Győr, Sopron, Szombathely és más, határ közeli városok pozíciói. Keszthely és Nagykanizsa középvárosok, bár Nagykanizsa népességszáma jelentősen nőtt és a városi funkcióknak is inkább megfelelő település, míg Keszthelynél inkább a Balaton közelsége a fejlődés meghatározója. Hévíz, Zalakaros üdülővárosok illetve fürdővárosok. Pannonhalma inkább nagy múltú apátságának köszönheti a városi rangot, mint intézményei fejlettségének.

Néhány iparosodott, iparral rendelkező hagyományos kisvároson kívül már csak úgynevezett "városi szerepkör nélküli városi rangú" településeket találunk. Ezek között van, amelyik igen gyors fejlődést tud felmutatni a várossá alakulás után, mint például Zalaszentgrót. A legfrissebben városi rangot kapott települések Tét és Répcelak, melyek sikeressége azon múlik, hogy fel tudnak-e nőni a városi funkciók betöltéséhez.

4. A régió kulturális, néprajzi, etnikai jellegzetességei

Magyarországon 2001-es népszámláláskor került sor a legutóbbi nemzetiségi hovatartozások tekintetében hivatalos adatok felvételére. Ennek vizsgálatakor 13 hazánkban élő nemzetiségre

vonatkozóan történt információgyűjtés. Fontos megemlíteni, hogy a válaszadás önkéntes volt, tehát az adatokat is ennek tükrében kell figyelembe venni.

A Nyugat-Magyarországi régióban élők közül a magukat horvát, cigány vagy német nemzetiségűnek vallók vannak a legtöbben. Az első két etnikum jelentős számban Zala megyében található. A németajkúak közül Győr-Moson-Sopron megyében élnek zömmel és a többi nemzetiség is itt képviselteti magát nagyobb arányban. Vas megyében a régió többi megyéjéhez képest magas a szlovén ajkúak jelenléte.

Nemzetiség	Nemzetiséghez tartozók	Kulturális értékekhez, hagyományokhoz kötődő	Anyanyelvű	Nyelvet családi, baráti körben használó
Bolgár	29	30	26	31
Cigány	6 785	5 974	4 709	5 164
Görög	42	212	26	24
Horvát	7 009	8 091	6 635	6 678
Lengyel	170	191	154	149
Német	3 285	4 764	2 978	6 212
Örmény	20	24	10	11
Román	234	277	264	323
Ruszin	42	38	53	40
Szerb	65	97	50	95
Szlovák	125	173	100	130
Szlovén	1 822	1 933	1 914	1 645
Ukrán	296	281	281	250

4. Táblázat: A Nyugat-Dunántúli régióban élő nemzetiségek népszámlálási adatai (KSH, 2001.)

A fenti táblázatból kitűnik, hogy magukat valamely nemzetiséghez tartozónak vallók kisebb fővel képviseltetik magukat, mint azok, akik az adott etnikum kulturális értékeihez és hagyományihoz kötődnek, de az anyanyelvi nemzetiség és a nyelvet kisközösségekben használók is általában kevesebben vannak.

A népszámlálás adatai alapján a három hazai nagy egyházhoz való kötődést is érdemes megemlíteni a régióban való jelenlétük alapján.

Régió	Egyházhoz, felekezethez tartozik együtt	Katolikus (római, görög) együtt	Református	Evangelikus
Közép-Magyarország	1 962 185	1 425 034	397 771	87 795
Közép-Dunántúl	832 878	636 047	152 499	35 709
Nyugat-Dunántúl	863 137	770 783	35 077	52 649
Dél-Dunántúl	786 288	661 973	92 175	23 442
Észak-Magyarország	1 050 871	799 891	220 358	18 481
Észak-Alföld	1 137 920	555 575	547 062	19 240
Dél-Alföld	977 334	709 658	177 854	67 389

5. Táblázat: A Nyugat-Dunántúli régióban élő egyházhoz és felekezethez tartozók népszámlálási adatai (adatok főben) (KSH, 2001.)

A Nyugat-dunántúli régió gazdasági helyzete

Gazdasági teljesítmény

Magyarország bruttó hazai termékének a régiók közül a Közép-Magyarországi régió, ezen belül is a főváros GDP-je a mérvadó, követi öt másodikként Nyugat-Dunántúl, majd az Észak-Alföldi régió. Ez nem meglepő, hiszen az ország gazdaságára a nagyfokú Budapest koncentráció jellemző. A GDP területi megoszlásában a főváros 1995-2002 között 33,9 %-ról 36,1 %-ra növekedett, addig a hat régió (Közép-Magyarország nélkül) ugyan ezen időszakban 59,1 %-ról 54,4 %-ra esett vissza. Ez alól a régió sem kivétel 1995-ben 10,1 %, 2000-ben 11,2 %, 2001-ben 10,4 %, 2002-ben 10,2 % volt. Jól látható, hogy a hét éves periódus alatt fejlődést csak az ezredfordulóig tudott elérni, majd visszaesett, illetve stagnáló állapotot mutat.

Ország, régió, főváros	Bruttó hazai termék, milliárd forint			
	1995	2000	2001	2002
Közép-Magyarország	2 296	5 715	6 542	7 636
Közép-Dunántúl	555	1 405	1 538	1 631
Nyugat-Dunántúl	565	1 474	1 545	1713
Dél-Dunántúl	448	956	1 069	1 194
Észak-Magyarország	519	1 079	1 231	1 357
Észak-Alföld	604	1 275	1 506	1 653
Dél-Alföld	627	1 268	1 419	1 556
Ország összesen:	5 614	13 172	14 850	16 740
Ebből: Budapest	1 906	4 641	5 164	6 043
hat régió	3 318	7 457	8 308	9 104

6. Táblázat: Bruttó hazai termék (GDP, folyó áron)

Ugyan akkor pénzeszközökben kimutatva 1995-ben 555 MFt-ot termelő régió 2002-re 1 713 MFt-ot állított elő. Az időintervallumban jelentősen befolyásolta gazdaságát az ország uniós tagságra való készülése, ennek következtében megnőtt a gazdasági aktivitása, ugyan is előnyt jelentett a többi régióval szemben a nyugati határ közelsége. Főként az osztrák és német működő tőke erősödése vált jellemzővé, jelentős számban teremtett új munkahelyeket, így mérséklődött a foglalkoztatási helyzet. Az itt élő 15-74 éves népesség 59 %-a volt 2002-ben gazdaságilag aktív, míg országosan 53 % volt. A korosztály száma 1999-től 2002-ig csak Zala megyében fogyott drasztikusan 6,8 ezer főről 4,7 ezer főre, a másik két megyében növekedett, így a munkanélküliségi ráta is Zala megyében csökkent a legjobban 1,5 %-kal, Vas megye stagnálást mutat, és Győr-Moson-Sopron megyében 0,1 %-os rátanövekedés tapasztalható, míg az ország munkanélküliségi rátája 1,2 %-al csökkent. A munkanélküliek között kisebb arányú a fizikai foglalkozásúak, a férfiak, a szakképzetlenek és a pályakezdők aránya.

A kedvező munkahely növekedések következtében a foglalkoztatási arány Nyugat-Dunántúlon 2002-ben az Európai Unió átlagával közel azonos volt, míg 2001-ben országosan mintegy 8 százalékponttal alacsonyabb. A táblázatban jól látható, hogy 2002-ben az országos átlag felett az egy főre jutó bruttó hazai termék a központi, illetve Nyugat-Dunántúl régió áll. A régió egymaga nagyobb egy főre jutó GDP-vel rendelkezik (305), mint a többi hat régió együtt (278), egyedül a Közép-Magyarországi régió előzi meg Budapesttel együtt (341).

Ország, régió	1996	2000	2001	2002
Közép-Magyarország	125	254	292	341
Közép-Dunántúl	125	254	278	296
Nyugat-Dunántúl	125	263	275	305
Dél-Dunántúl	120	216	243	272
Észak-Magyarország	117	210	241	267
Észak-Alföld	121	211	250	275
Dél-Alföld	120	170	112	110
Ország összesen:	123	237	268	303

7. Táblázat: Az egy főre jutó GDP (folyó áron) az 1995. év százalékában

Ágazati szerkezet

Vizsgálunk kell azonban azt is, hogy a gazdaság mely szektora vagy szektorai azok, melyeknek köszönhetően a régió gazdasági értéktermelését meghatározza. Egyedülálló helyzeténél fogva a régióban a mezőgazdaság (4,3 %) és az építőipar (5,2 %) az országoshoz hasonlóan alakult, míg a hozzáadott érték döntő részét az ipar jelenti az országos átlagnál jóval nagyobb 38,7 % részesedéssel, a szolgáltatásoké viszont alacsonyabb (51,8 %) 2001-ben, ami mintegy 12 százalékponttal alacsonyabb az országos átlagnál.

Régió	Ágazat megoszlása (%)			
	Mezőgazdaság, vad-, erdőgazdál- kodás, halászat	Ipar	Építőipar	Kereskedelem, javítás
Közép- Magyarország	11,3	33	42,5	55,1
Közép-Dunántúl	11,5	14,8	10,2	7,7
Nyugat- Dunántúl	11,7	15,2	10,4	7,4
Dél-Dunántúl	14,6	6,8	9	6
Észak- Magyarország	9,2	10,7	8,5	5,9
Észak-Alföld	19,1	10,5	9,8	9,3
Dél-Alföld	22,7	8,9	9,7	8,6

8. Táblázat: A bruttó hozzáadott érték megoszlása régiók szerint, 2002 (KSH)

Nyugat-Dunántúl kedvező környezeti adottságai miatt a földterület 84 %-a hasznosul, mely meghaladja az országos átlagot. Itt található az ország termőterületének 12 %-a, ami 939 ezer hektárt jelent. A változatos éghajlat, különleges felszíni és talajadottságai szerteágazó mezőgazdasági tevékenységet tesznek lehetővé. A Kisalföld humuszos talaja kiváló ipari növények termesztésére, az Alpokalján és az Őrségben kiterjedt erdő- és vadgazdálkodás folyik. A Nyugat-Dunántúli dombságon a gyepgazdálkodás és a gyümölcstermesztés a jelentős, Sopron és Pannonhalma híres borvidék. 2002 végén a régióban már több mint ötezer gazdasági szervezet létezett az agráriumban. A lakosság mezőgazdasági tevékenysége is számottevő, hiszen egynegyedük végez jövedelemszerzés- kiegészítés céljából mezőgazdasági tevékenységet. 2002-ben a termőterület 47 %-át művelték a gazdasági társaságok és a szövetkezetek, az országos 43 %-al szemben. A szántókat a gazdasági szervezetek és egyéni gazdálkodók azonos arányban használták. A szántóföldi növénytermesztés jelentős részét a gabonafélék adják, ezen belül is a búza, amely kissé múlt felül a kukorica és jelentősebben az árpa területét. Győr-Moson-Sopron megye kiváló minőségű szántóin vetésterületi részesedésük magasabb, mint Zalában, ahol hiányoznak az intenzív termesztési feltételek. A régióra jellemző szántóföldi növény a cukorrépa és az árpa, zöldségtermesztése viszont nem jelentős. A rendszerváltást követően az állattartás sokat veszített szerepéből, a régió haszonállatfaja a szarvasmarha, annak ellenére, hogy az állatállomány veszteség e fajt érintette a legerősebben. A Nyugat-Dunántúl állatállománya 2002-ben 171 ezer darab volt, mely az országos állomány 11 %-át jelentette. A szarvasmarhák kétharmadát a gazdasági szervezetek istállózzák, míg a sertés és tyúkfélék tartásával inkább az egyéni gazdálkodók foglalkoznak. A juhok száma másfélszeresére nőtt 1995 óta, tartásuknak azonban nincs igazi hagyománya.

A régióban a külföldi érdekltségű vállalkozások országon belüli súlya e szektorban a legnagyobb, ugyanakkor tőkevonzó képessége alacsony, a térségbe jutó külföldi tőke mindössze 0,7 %-a került ide. A egyre romló feltételek hatására a foglalkoztatásban betöltött szerepe egyre zsugorodik. Az alkalmazásban állók aránya a mezőgazdaságban az 1995 évi 9 %-ról 5 %-ra esett vissza.

Nyugat-Dunántúlon a terciér szektorban az ipar volt évtizedekre visszamenően, s az 1990-es évtized elején is ez maradt a legfejlettebb gazdasági ág. A átalakulási folyamatok az átlagosnál

gyorsabban zajlottak le az ország többi régiójához képest. 2002-ben az ipari termelés telephely szerint megfigyelt értéke meghaladta a 2 401 MFt-ot, ami közel ötödét tette ki az országban elért produktumnak. Az ipari termelés a régió mindhárom megyéjében emelkedett, a termelés elsősorban a városokban, illetve az ipari parkokban koncentrálódik. A legjobb eredményeket az északi területek érték el, ahol a hagyományokat és az eredményességet a fejlett infrastruktúra, a közút- és vasúthálózat, a szakképzett munkaerő megfelelő számú rendelkezésre állása garantálta. Meg kell jegyeznünk azonban, hogy Győr és maga a megye is mára már jól érzékelhető munkaerő gondokkal küzd, főleg a szakképesítés területén. Ez köszönhető egyrészt annak, hogy az iparszerkezetben jelentős változás következett be. A bel- és külpiaci tévesztés következtében az élelmiszer- és könnyűipar jelentősége csökkent, s helyét egyre inkább a külföldi befektetők megjelenésével a gépipar váltotta fel. Kiemelt szerepe van a járműgyártásnak, illetve az azt kiszolgáló termékek és szolgáltatások előállításának, főleg mióta a beszállítói hálózat szerveződésével párhuzamosan létrejött az ágazati klaszter, amiben a feldolgozás területén az épületasztalos-ipari és a falemezgyártás a döntő, melynek következtében létrejött a faipari klaszter is.

A második legnagyobb ágazat az élelmiszeripar, azon belül is a húsfeldolgozás, a tejtermék- és italgyártás a meghatározó. A régióban a vegyipar is említésre méltó, ahol elsősorban műanyagtermékek gyártása folyik, és jelentőséggel bír még az iparigáz-termelés is. A nemzetgazdaságban országosan foglalkoztatottak több mint harmada a régióban dolgozik, mely 2001-ben 154 ezer főt jelentett. Magas dolgozói létszám volt jellemző az élelmiszer- és textiliparban is, valamint fémalapanyag, fémfeldolgozási termékgyártás és a vegyipar alágakban is. A szerkezetváltás azonban a foglalkoztatási arányokat is megváltoztatta. Míg 1995-ben a foglalkoztatás a textil- és gépiparban hasonló arányú volt, 2002-ben a gépiparban alkalmazásban állók majdnem kétszeresét tették ki a textiliparban dolgozókének. Az élelmiszeriparban mérsékeltebb létszámcsökkenés volt megfigyelhető.

Az ipari termelés növekedésével együtt járt, hogy a régióban jelenlévő multinacionális vállalkozások az itt előállított termékeiknek üzleti és anyaországi kapcsolataik révén piaci bővülést jelentettek, így a külpiaci értékesítési lehetőségek is megnöttek. Ezt igazolja, hogy a feldolgozóipar árbevételén belül az exportértékesítés aránya 1995-ben hattized, 2002-ben pedig már 83 % volt.

Régió, ország	A termelés		
	Értéke (MFt)	Megoszlása (%)	Egy lakosra jutó értéke (eFt)
Közép- Magyarország	3439,5	24,9	1216,6
Közép- Dunántúl	3189,6	23,1	2865
Nyugat- Dunántúl	2660,2	19,2	2650,3
Dél-Dunántúl	851,8	6,2	863,5
Észak- Magyarország	1276,9	9,2	994,1
Észak-Alföld	1361,4	9,8	878
Dél-Alföld	1030,9	7,5	756
Ország összesen:	13822,2*	100	1364,5

* Országhatáron kívüli tevékenységgel

9. Táblázat: Az ipar termelése telephely szerint, 2003 (KSH)

A gazdasági folyamatokat követve az ipari parkok alakulása Nyugat-Dunántúlon igen intenzív folyamatokat mutatott, hiszen hamar felismerte a régió, hogy befektetés ösztönző, munkahelyteremtő, technológiai színvonalat emelő és nem utolsó sorban a területi egyenlőtlenséget mérséklő hatása van. Az 1997-es kormányzati szabályozás hatására az ipari park, mint a gazdaságfejlesztés eszköze dinamikus fejlődésnek indult a térségben. Az elsők között Győrben, Szombathelyen, Sopronban és Sárváron és Szentgotthárdon jöttek létre ipari parkok. Létesítésük akkori célja főként a multinacionális nagyvállalatok letelepedése volt. Majd a területfejlesztési célok előtérbe kerülésével törekedtek arra, hogy a kis- és középvállalkozások számára a kevésbé fejlett térségekben is modern környezetet teremtsenek, erre jó példa a rédicsei és a letenyei park. Ezért a központi források 1997-2000 között elsődlegesen az indításhoz szükséges alpinfrastuktúra létrejöttét támogatták. Így az elmúlt néhány évben az ipari parkok létrejöttének extenzív szakasza lezárult, s az évtized közepén már elsődlegessé vált a szolgáltatások minőségi fejlesztésével a modern ágazatok és technológiák, a K + F intézmények és az innovatív vállalkozások betelepítésének segítése.

A cím elnyerésének éve	Ipari parkok száma	Település, ahol az ipari park elnyerte a címet
1997	5	Győr, Sopron, Szombathely, Sárvár, Szentgotthárd
1998	2	Zalaegerszeg, Rédics
1999	5	Mosonmagyaróvár, Letenye, Celldömölk, Nagykanizsa, Zalaegerszeg (még egy park)
2000	3	Kapuvár, Zalaötvő, Pácsa
2001	1	Türje
2002	1	Lenti

10. Táblázat: A Nyugat-Dunántúl ipari parkjainak létrejötte (saját szerkesztés)

A KSH 2003-as adatai szerint a régióban 18 ipari címmel rendelkező park alakult, mely a régiók közül a legkevesebb. Csak Dél-Dunántúlon van ugyanennyi ipari park, a többi régióban mindenhol húsz fölött jöttek létre. Ez a tény elgondolkodtató, hiszen a kis- és középvállalkozások versenyképességét, a technológiai színvonaluk emelkedését nagymértékben segíthetné elő az ilyen komplex szolgáltatásokat nyújtó bázis.

A Nyugat-Dunántúli régió építőiparának gazdasági súlya egészen 1997-ig alacsony volt. A vállalkozások magas száma, a kapacitások tagoltsága, ennek következtében a gyenge versenyképesség jellemezte. A termelés növekedése lassan indult meg és 2002-ben volt az első kiemelkedő eredménye, a régió építőipari termelési volumene 26 %-al múlta felül az 1995 évi, de ez a növekedés elmaradt az országos átlagtól. Az egy lakosra jutó termelési érték viszont megegyezett azzal. 1999-2002 között a termelés 57 %-át az épületépítés, a fennmaradó rész pedig, egyéb építmények építése adta. Döntő volt a lakóépületek, bevásárló- és fürdőcentrumok létesítése, illetve az egyéb építmények közül az infrastrukturális beruházások tűntek ki.

Ország, régió	Az építőipari termelés		
	Értéke (MFt)	Megoszlása (%)	Egy lakosra jutó értéke (eFt)
Közép-Magyarország	454,2	46,7	160,7
Közép-Dunántúl	80,6	8,3	72,4
Nyugat-Dunántúl	99,5	10,2	99,2
Dél-Dunántúl	58,4	6	59,1
Észak-Magyarország	73,3	7,5	57,1
Észak-Alföld	97,4	10	62,8
Dél-Alföld	108,3	11	79,4
Ország összesen:	971,6	100	95,9

11. Táblázat: Az építőipar termelése, 2003 /A 4 főnél többet foglalkoztató vállalkozások székhely szerinti adatai./ (KSH)

Az építőiparban alkalmazásban állók száma 2003-ban a régiók között a 12 426 fővel a negyedik helyet jelentette, csak Közép-Dunántúlon és Dél-Dunántúlon volt kevesebb a szektorban foglalkoztatottak száma. Ezen belül a fizikai foglalkozásúak ugyanilyen arányban szerepeltek a foglalkoztatáson belül, míg a szellemi munkaerő aránya magasabb volt a régióban.

Gazdasági szervezetrendszer

Nyugat-Dunántúl helyzetelemzése kapcsán nem kihagyhatatlan a régióban jelenlévő gazdasági szervezetrendszer áttekintése. 2003-ban a régió az ötödik legtöbb, 95 827 működő gazdasági szervezettel rendelkezett a régiók között. Ezen belül a társas vállalkozások száma volt a legmagasabb (32 200), ezt követték a nonprofit szervezetek (7 330), majd a költségvetési szervek és intézményeik (2 346). Az országosan működő vállalkozások területi megoszlásában ez a régiónak 9,8 %-os arányt jelentett. Gazdálkodási formák szerint az ország többi régiójához hasonlóan az összes vállalkozásból a társas vállalkozás kevesebb számban képviselteti magát, mint az egyéni vállalkozók.

Régió, ország	Társas vállalkozás	Egyéni vállalkozás	Összesen	Ezer lakosra jutó vállalkozás
Közép-Magyarország	208 130	138 857	346 987	123
Közép-Dunántúl	34 965	55 815	90 780	82
Nyugat-Dunántúl	32 200	53 927	86 127	86
Dél-Dunántúl	29 588	47 485	77 073	78

Észak-Magyarország	29 262	49 399	78 661	61
Észak-Alföld	39 092	63 150	102 242	66
Dél-Alföld	35 943	64 436	100 379	74
Ország összesen:	409 265	473 238	882 503	87

12. táblázat: Gazdasági szervezetek

A társas vállalkozások között létszám kategóriánként a régióban, a tíz fő alatti foglalkoztatásúak szerepelnek a legnagyobb számban, mint mindegyikben, de a 17 735 ilyen vállalkozás is csak az ötödik helyre elég többi régióhoz viszonyítva. Ugyanílyen arányosságot mutat a húsz fő alatti munkaerőt alkalmazó vállalkozás, míg az 500 és több alkalmazottal rendelkező vállalkozások száma (50) Nyugat-Dunántúlt a Közép-Magyarországi és a Közép-Dunántúli régiók után a harmadik helyre rangsorolja. Az ország külföldi érdekeltségű vállalkozásainak száma 2003-ban összesen 26 797, ebből a központi régióban 16 269 működik, mely 60,7 %-ot jelent, ami nem meglepő, hiszen a fővárosban és vonzáskörzetében legideálisabbak a feltételek és lehetőségek számukra. Nyugat-Dunántúl sajátos helyzeténél fogva szintén vonzó a külföldi érdekeltségű terjeszkedéshez, ezt jól mutatja, hogy e vállalkozások száma 2 653, mely az ország összes ilyen vállalkozásának 9,9 %-a, s ezzel a második legvonzóbb terület a szektorban.

Ennek következtében nem csoda, ha az egy lakosra jutó külföldi tőke a 818,4 eFt Nyugat-Dunántúlon, melyet csak Közép-Magyarország előz meg 1 565,1 eFt-tal. Az egy vállalkozásra jutó saját tőke a régióban 330 861 eFt, mely az országos átlag feletti (323 298 eFt). Ezen belül a külföldi részesedés szintén átlag feletti négy régióban: Észak-Magyarország 413 485 eFt, Közép-Dunántúl 335 268 eFt, a Nyugat-Dunántúl a harmadik 309 811 eFt, a központi régió pedig 271 741 eFt.

Régió, ország	Saját tőke	Ebből: külföldi részesedés	Egy vállalkozásra jutó saját tőke	Ezen belül külföldi részesedés	Egy lakosra jutó külföldi tőke
	milliárd Ft*		ezer Ft		
Közép- Magyarország	5 760,50	4 421,00	354 080	271 741	1 565,10
Közép- Dunántúl	608,4	577,3	353 313	335 268	518,4
Nyugat- Dunántúl	877,8	821,9	330 861	309 811	818,4
Dél-Dunántúl	176	150,9	124 531	106 762	152,5
Észak- Magyarország	762,4	330	579 504	413 485	256
Észak-Alföld	401,2	368,1	173 816	159 468	236,8
Dél-Alföld	260,6	209,6	159 501	128 257	153,3
Ország összesen:	8 663,40	6 995,20	323 298	261 042	689,7

* Egyéb fel nem osztható nyereséggel

13. Táblázat: Külföldi érdekeltségű vállalkozások, 2002 (KSH)

Turizmus

A turizmus sajátos jellegénél és területfejlesztésben betöltött szerepe miatt külön vizsgálati területet jelent. Nyugat-Dunántúlon a turizmus szinte minden ága fejlett. Kiemelkedő ágazat a jelentős, főleg külföldi vendégeket vonzó gyógy- és termáلتurizmusra alapozott egészségturizmus. Az utolsó néhány évben megindult ez irányú milliárdos beruházások igazi központokká tették befogadóképességük növelésével és a szolgáltatások körének bővítésével Büköt, Hévízet, Sárvárt és Zalakarost, Balfot, Kapuvárt és Lentit.

A kulturális és épített örökség értékei is számottevőek a régióban, hiszen számos a középkorra visszatekintő kisvárossal rendelkezik, mint például Sopron, Kőszeg, Vasvár, Mosonmagyaróvár, Keszthely, közülük is kiemelkedő jelentőségű a világörökség részét képező Pannonhalmi Főapátság, de világhírű a jáki templom is. A szabadidő hasznos eltöltéséhez, az arra vágyó számos természeti érték közül válogathat: a Fertő-Hansági és az Őrségi nemzeti parkok, a Balaton, a Fertő-tó, de kisebb tavai, folyói, árterületei is ideális feltételeket nyújtanak. A régió kulturális rendezvényei is méltóak rangjukhoz és igen sokrétű programot kínálnak, mint például a győri „barokk-napok”, a soproni ünnepi hetek, vagy a Savária történelmi karnevál. Nyugat-Dunántúl borútjai is egyre növekvő népszerűségnek örvendenek, melyeket egyre jobban összekötnek gasztronómiai- és kulturális rendezvényekkel is. A konferenciaturizmus feltételeit keresők Győr mellett kitűnő lehetőségekkel találkoznak Sopronban és Keszthelyen is. A férőhelyek bővülésével 2002-ben a vendégek mintegy felét a külföldiek tették ki és a vendégéjszakákból való részesedésük még ennél is nagyobb volt a kereskedelmi szálláshelyeken.

A külföldiek nyolctizede az EU-országokból (főleg Ausztriából és Németországból) érkezett és átlagosan közel 6 napot töltöttek a régióban. Az alacsonyabb jövedelmű vendégek inkább az olcsóbb magán szálláshelyeket részesítették előnyben. A férőhelyek száma 2002-ben

meghaladta a negyven ezret, ebből 31 ezer Zala megyében található. A magánszálláshelyeket ugyan ez év adata szerint 127 ezer vendég vette igénybe, összesen 755 ezer éjszakát (átlag 6 nap) töltöttek el a Nyugat-Dunántúlon. A turisták 70 %-a a fizető-vendéglátó helyeket vette igénybe. Az utóbbi években a régió falusi turizmusára jellemző az élénkülés, mivel számottevően javult a szolgáltatások színvonala és a marketingtevékenység.

Régió, ország	Férőhely*	Vendég		Átlagos tartózkodási idő, éjszaka
		ezer fő		
Közép-Magyarország	53 764	2 201	1 695	2,6
Közép-Dunántúl	60 152	655	230	3,6
Nyugat-Dunántúl	46 161	953	405	3,6
Dél-Dunántúl	60 645	706	227	3,3
Észak-Magyarország	36 109	636	94	2,3
Észak-Alföld	36 131	525	126	3,2
Dél-Alföld	26 037	425	103	2,4
Ország összesen:	318 999	6 100	2 881	2,9

* 2003. július 31-én.

14. Táblázat: A kereskedelmi szálláshelyek és vendégforgalmuk, 2003 (KSH)

A táblázatból megállapítható, hogy Nyugat-Dunántúl a régiók között a negyedik a kereskedelmi szálláshely ellátottságban, míg férőhely gyarapodásában 1998 évhez viszonyítva

Az ötödik e rangsorban, mert 2003-ig 5,1 %-al tudta növelni beruházásai ellenére a kínálatot. Ugyan ebben az időintervallumban 12,4 %-al nőtt a vendégek száma, ami a régiók között a harmadik legjobb növekedést jelenti, és csak a központi régió előzi meg (110,1 %) a külföldi vendégek régióban tartózkodásának (105,6 %) terén.

Régió, ország	Szállodák		Magánszállás-adás			
			Fizetővendéglátás		Falusi szállásadás	
	Férőhely*	Vendég*	Férőhely*	Vendég*	Férőhely*	Vendég*
Közép-Magyarország	36 069	1 966	4 382	35 282	2 351	8 438

Közép-Dunántúl	14 076	328	41 944	76 191	7 107	18 068
Nyugat-Dunántúl	17 881	633	30 555	78 796	9 280	33 137
Dél-Dunántúl	17 582	346	95 918	222 154	16 859	14 376
Észak-Magyarország	6 687	265	5 378	25 008	9 641	33 556
Észak-Alföld	7 803	283	12 136	57 745	4 856	19 794
Dél-Alföld	6 439	220	3 637	22 191	1 743	4 089
Ország összesen:	106 537	4 041	193 950	517 367	51 837	131 458

* A férőhely 2003. július 31-én, a vendégkapacitás ezer főben értendő.

15. Táblázat: A szállodák és magán szálláshelyek kapacitása és vendégforgalma, 2003 (Saját szerkesztés, Forrás: KSH)

Az országos szállodai férőhelyek számában a régió 16,7 %-al, vendégforgalma pedig 15,6 %-al részesedik a központi régió után. Fizetővendéglátása a második legtöbb férőhelyet biztosítja a régiók között, viszont az ezt igénybe vevő vendégek 15,7 %-os arányával a harmadik helyen áll. A falusi szállásadás területén szintén második férőhely szempontjából Dél-Dunántúl után, vendégek számát tekintve viszont Észak-Magyarországot követi. A hazai turisták mellett a külföldiek is egyre szívesebben veszik igénybe Nyugat-Dunántúlon is a családjellegű, olcsóbb szállástípusokat, annak ellenére, hogy ezek általában a célzott turisztikai vonzáscentrumoktól kissé távolabb vannak. Az ilyen jellegű utazásokhoz a személygépkocsin kívül egyre többen használják a kerékpárt, köszönhetően a régióban folyamatosan bővülő kerékpárút-hálózatnak is.

5. A Nyugat-dunántúli régió társadalmi helyzete

Demográfia

Nyugat-Dunántúlon 2003 év elején 21 kistérségben, 655 településen 1004 ezren éltek, abból 567 ezren a városokban. A települések közül 5 megyei jogú város, 21 városi címet visel és 629 községi rangot bír. Népsűrűsége 2003-ban 89 fő/km², ami húsz fővel kevesebb, mint az országos átlag. A népesség eloszlása a településszerkezettel fordítottan arányos, az év elején a lakosságnak mintegy 8,6 %-a élt 500 főnél kisebb és 11,3 %-a 500-999 lélekszámú településen. Az utolsó néhány évtizedben a régió népesség száma hullámzóan alakult, legtöbbször (1 036 ezren) az 1980-as népszámláláskor, míg a 2001-es censzuskor már csak egy millióan. A régió belül 1990 óta csak Győr-Moson-Sopron megyében növekedett a népességszám.

Régió, ország	Terület (%)	Népesség (%)

Közép-Magyarország	7,4	27,9
Közép-Dunántúl	12	11
Nyugat-Dunántúl	12,1	9,9
Dél-Dunántúl	14,4	12,7
Észak-Magyarország	15,2	9,8
Észak-Alföld	19,1	15,3
Dél-Alföld	19,7	13,5

16. Táblázat: Az ország területének és népességének megoszlása régióként, 2003. január 1. (KSH)

A népesség nemek szerinti összetételére a régióban a női dominancia a jellemző, 1 000 férfira jut 1 077 nő a 2003 évi adatok alapján, és kor szerinti megoszlását a gyermekkorúak alacsony (0-14 év 15,3 %), és az időskorúak viszonylag magas (60-x 20,7 %) aránya jellemzi. A 15-39 éves korosztály 28,3 %-ot és a 40-59 éves korosztály 28,3 %-ot képvisel az itt élő népességből. A régiót a vándorlási nyereség jellemzi, melynek fő állomása az északi megye, a központi régió (2,9) után második (1,4) a belföldi vándorlási különbözet és harmadik (1,9) a központi (2,7) és a Közép-Dunántúli (2,3) régió után a nemzetközi vándorlási különbözet 2003-ban.

A munkaképes korúak aránya (64,0 %) jelenleg a legmagasabb évtizedek óta. Az elmúlt évtizedben a születések trendje csökkenő, míg a halálozásoké hullámzó volt a három megyében. Az életesélyek az országon belül a Nyugat-Dunántúli régióban a legjobbak, 2001-ben a születéskor várható élettartam férfiaknál 68,9 év, a nőknél 77,4 év volt.

Régió, ország	Élve- születés	Halálozás	Természetes fogyás (-)	Házasságkötés
1 000 lakosra				
Közép-Magyarország	9,3	13,1	-3,8	4,8
Közép-Dunántúl	8,9	12,5	-3,6	4,3
Nyugat-Dunántúl	8,5	13	-4,5	4,5
Dél-Dunántúl	8,9	13,9	-5	4,1
Észak-Magyarország	9,7	14,1	-4,4	4
Észak-Alföld	10,2	12,9	-2,7	4,4
Dél-Alföld	8,8	14,2	-5,4	4,2
Ország összesen*:	9,3	13,4	-4,1	4,5

A külföldi, ismeretlen lakóhelyű és hajléktalan személyek adataival.

17. Táblázat: Népmozgalom, 2003 (KSH)

Foglalkoztatottság, munkanélküliség

Nyugat-Dunántúlon a társadalmi-gazdasági rendszerváltás kisebb mértékű, inkább átmeneti visszaeséssel járt. A munkavállalók körében a korábbi munkahely elvesztése az aktivitás csökkenésével járt, ennek ellenére az inaktív keresők és az eltartottak száma ebben az időszakban kevésbé növekedett, mint más régiókban. A korengedményes és rokkantsági nyugdíjazás a régió azon vidékein erősödött fel, ahol a válságágot túlsúlya miatt a tömeges elbocsátások következtek be, és kevés esély maradt az újbóli munkahelyen történő elhelyezkedésre.

A régióban, az országos átlagtól eltérően, az ipar megőrizte a foglalkoztatásban kiemelt szerepét, s az iparban foglalkoztatottak részaránya Vas és Győr-Moson-Sopron megyében jelentősen meghaladja az országosan jellemzőt, ezzel szemben a mezőgazdaság és a közösségi szolgáltatások dolgozóinak aránya alacsonyabb, ugyanúgy, mint a vállalkozóként és a segítő családtagként dolgozók aránya. A szolgáltatási tevékenységek közül a kereskedelem és vendéglátás, a személyi és gazdasági szolgáltatások területén figyelhető meg növekedés, míg a közigazgatásban, az oktatásban és az egészségügyben dolgozók száma kevésbé változott. A régióban foglalkoztatottak száma a 15-74 éves népességből 425,9 ezer fő volt 2003-ban, ami az 1999-es 427,7 ezer főhöz képest némi csökkenést jelent és a régiók között a negyedik helyet jelenti a foglalkoztatottak számában. A munkanélküliek száma ugyanebben a népességkörben 2003-ban 20,5 ezer fő, ami 0,5-es növekedést jelent 1999-es képest, de a magyarországi régiók között ez a legkisebb szám, tehát a munkanélküliség országosan a Nyugat-Dunántúli régióban a legkisebb.

A KSH munkaerő-felmérése szerint az utóbbi négy évben már kissé mérséklődött a munkanélküliek száma, csökkent a munkanélküliségi ráta, a munkaügyi helyzet terén csak Zala megyében volt kimutatható némi javulás, a másik két megyében inkább a stagnálás a jellemző. A regisztrált munkanélküliek aránya régióon belül a gazdaságilag aktív népességben Zala megyében a legmagasabb. Az országosan nyilvántartott munkanélküliek körében 2002 decemberében 6,7 % élt a régióban. Ehhez viszonyítva a szellemi foglalkozásúak – főleg diplomások – 9,0 %-os aránya lényegesen magasabb. A régióknak további teendői vannak ezzel kapcsolatban, főleg a foglalkoztatási szerkezet korszerűsítése, a képzettebb munkaerő hasznosítása és a távmunka lehetőségek bővítése terén. A régió munkanélküliségi rátája 2003-ban 4,6 % volt, mely egyenértékű Közép-Dunántúllal, Közép-Magyarország (4,0 %) elsősége után.

Régió, ország	Munkanélküli- járadékban részeselek száma	Álláskeresést ösztönző juttatásban	Rendszeres szociális segélyben	Aktív eszközzel támogatott érintettek száma
		részeselek		
Közép- Magyarország	17 910	1 440	5 051	10 867
Közép- Dunántúl	14 012	1 566	5 449	10 156
Nyugat- Dunántúl	13 688	1 518	3 234	7 032
Dél-Dunántúl	13 539	1 453	17 492	11 014
Észak- Magyarország	17 100	1166	37 762	20 285
Észak-Alföld	19 487	1 748	31 969	22 138
Dél-Alföld	17 581	1 634	13 133	15 743

Ország összesen:	112 317	10 525	114 090	97 235

18. Táblázat: A munkanélküli-ellátás és aktív eszközök működtetésével érintettek létszáma, 2003. december (KSH)

A gazdasággal és a munkaerő-piaci helyzettel összefüggésben alakul a foglalkoztatottak jövedelme. A régióban 2002-ben a régióban dolgozók kereseti szintje elmaradt az országostól, de a főváros nélkül számított átlagot meghaladta. A Győr-Moson-Sopron megyében alkalmazottak keresete 5 %-al, Vas megyében 3 %-al és Zala megyében 6 %-al alacsonyabb volt a keresetek aránya a régióra jellemzőhöz viszonyítva. Néhány meghatározó gazdasági ág pl. az ipar, a közigazgatás, az oktatás keresetei ugyanilyen megyei sorrend szerint mozogtak. A szellemi foglalkozásúak fizetése alacsony, a nettó átlagkeresetük 12 %-al marad el az országos átlagtól, míg a fizikai munkát végzők keresete az országoshoz hasonlóan alakul. Egyedül az építőipar kereseti szintjei voltak magasabbak, mint országosan. A mezőgazdaságban, a kereskedelemben és a vendéglátásban dolgozók kerestek a legkevesebbet. A kereseti szint regionális különbségei 2002-ben némi csökkenést mutattak, a régióban kevésbé (18,8 %), míg országosan (19,6 %) nőtt az átlagkereset.

Régió, ország	Fizikai	Szellemi
	Foglalkozásúak (Ft/hó)	
Közép-Magyarország	102149	222008
Közép-Dunántúl	94277	177837
Nyugat-Dunántúl	91226	167825
Dél-Dunántúl	80979	162685
Észak-Magyarország	83931	161126
Észak-Alföld	77856	159950
Dél-Alföld	80436	158250
Ország összesen:	91396	193274

19. Táblázat: Az alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete, 2003 (KSH)

Oktatás és kutatás-fejlesztési tevékenység

A Nyugat-Magyarországi régióra egyre jellemzőbb tendencia, hogy településszerkezetéből adódóan egyre égetőbb feladattá válik az alapfokú oktatási intézmények fenntartásának problémája. Szinte minden kistélepülés elkötelezetten ragaszkodik a helyben lévő általános iskolájához, annak ellenére, hogy gazdasági potenciálja majdnem lehetetlenné teszi ezt. A legtöbb indok a mellett szól, hogy a falu vagy község elveszti humánerőforrás potenciálját, a fiatalok a nagyobb településhez kötődnek majd, illetve ott kezdik meg családalapítási éveiket. Ennek következtében a kistélepülések elvesztik népességmegtartó erőiket, s szép lassan eloregedvén kihalnak. Az ész érvek azonban azt mondják, hogy a többfunkciós kistérségek megalakulásával több település oldhatja meg alapfokú képzésének anyagi gondjait. Itt kell felhívni a figyelmet arra, hogy a régióra ez ügyben igen jelentős szerep vár. Mivel a

születési arányok Nyugat-Dunántúlon is egyre csökkenő tendenciát mutatnak, hosszútávon valószínűsíthető, hogy az oktatási-nevelési intézmények kapacitása is egyre kihasználatlanabbá válik.

Egyetlen magyarországi, sőt Európai Unió régió sem engedheti meg magának a XXI. században azt a luxust, hogy az oktatásra feleslegesen, nem a célnak megfelelően áldozzon anyagi eszközeiből. Bármily nehéz elfogadni, de meg kell értetni az érintettekkel, hogy egy központi településen létrejövő oktatásban való részvétel nem feltétlen jelenti az elvándorlást. Minden érintett település gondolja át és fogalmazza meg saját maga számára azt a jövőképet, mely biztosítéka lehet a fiatalok kötődésének. Az országos adatokat figyelembe véve 2003-ban a Nyugat-Dunántúlon volt a legkevesebb általános iskolai és szakiskolai nappali tagozatos tanuló, míg középiskolai tanulóinak száma csak Dél-Dunántúlt haladta meg. Az országos tanulói létszámból a régióban 0,09 % az általános iskolai tanuló, 0,10 % szakiskolai és ugyanennyi a középiskolai diák, mely szegényesen kevés a régió gazdasági fejlettségéhez képest.

Régió, ország	Általános iskolai	Szakiskolai	Középiskolai
	tanuló (ezer fő)		
Közép- Magyarország	224,9	24,8	133,7
Közép- Dunántúl	102,7	17,3	45,1
Nyugat- Dunántúl	86,5	13,8	44,1
Dél-Dunántúl	88,4	15,1	38,2
Észak- Magyarország	123,6	17,8	54,1
Észak-Alföld	160,2	23,3	64,5
Dél-Alföld	123,7	19,7	58,3
Ország összesen:	910	131,6	438,1

20. Táblázat: A nappali tagozaton tanulók száma, 2003 (KSH)

Sajnos a felsőoktatási intézmények vonatkozásában sem felhőtlen Nyugat-Dunántúl helyzetértékelése. A régióban a főiskolai és egyetemi integráció következtében csupán négy felsőfokú intézmény székhelye található, a képzés sokrétűségét sikerült megőrizni. A szakok évről évre bővülő kínálatában lehet válogatni, s nő a felvehető hallgatók létszáma is. A régió legnagyobb intézménye a soproni Nyugat-Magyarországi Egyetem, hallgatói létszáma 2001/2002-es tanévben megközelítette a 10 500 főt. A győri székhelyű Széchenyi István Egyetem 8 000 fős hallgatói létszámmal bír. A szombathelyi Berzsenyi Dániel Főiskolában 5 500 fő tanult. A térség legkisebb felsőoktatási intézménye Győri Hittudományi Főiskola. A régió négy intézményében 2002-ben 1 155 oktató látta el feladatát, mely az országban a legkevesebb a régiók között, még Dél-Dunántúlon is, ahol a régiók közül a legkevesebb (3) felsőoktatási intézményben 2 514 oktató tanít. A Nyugat-Dunántúli hallgatói létszám 27 625 fő, mely 2002-ben csak Észak-Magyarországot és Közép-Dunántúlt előzte meg. A nappali tagozatos hallgatók létszám (12 874 fő) alakulásával 2002-ben Észak-Magyarország régiója volt nehezebb helyzetben a régiónál.

Felsőfokú intézmény megnevezése	Egyetemi karok megnevezése	Főiskolai karok, működtetett szakirányú intézetek
Nyugat-Magyarországi Egyetem	Mezőgazdasági-, élelmiszer- és közgazdaságtudományi, geoinformatikai, faipari mérnöki, az országban egyedül itt található erdőmérnöki és faipari mérnöki kar	Pedagógiai és tanítóképző szak
Széchenyi István Egyetem	Jog- és gazdaságtudományi, valamint műszaki tudományi kar	Egészségügyi és szociális, valamint zeneművészeti intézet
Berzsenyi Dániel Főiskola	Nemzetközi tanulmányok szak	Általános iskolai tanári képzés. Az országban egyedül itt képeznek szlovén nemzetiségi tanárokat
Győri Hittudományi Főiskola	Teológia (katolikus) szak	Teológia és hittanár képzés, valamint Papnevelő Intézet

21. Táblázat: Nyugat-Dunántúl felsőoktatási intézmények főbb képzései, szakképzései, szakintézményei, 2002 (SKI szerkesztés)

A Nyugat-Dunántúli régió kutatás-fejlesztési tevékenysége, mint az országban mindenhol, a gazdaság fejlődésének és a versenyképesség növelésének igen fontos mozgatórugója. A régióban a felsőoktatási intézményekben oktatók létszámának rendkívül alacsony volta azonban alátámasztotta, hogy az utóbbi néhány évben elkezdődött kedvező folyamatok ellenére messze elmaradt az elvárásoktól. A foglalkoztatottak számított létszáma országosan e régióban volt a legalacsonyabb (944 fő). E létszámból kutatók és fejlesztők 607 fő, mely a középmezőny alsó részének eléréséhez elég a régiói besorolásban, a tudományos fokozattal rendelkezők száma (378) pedig országosan a legalacsonyabb a térségben.

A K + F ráfordítások alapján 2002-ben Nyugat-Dunántúl a régiók rangsorában, a középső harmadban foglalt helyet, a többi főbb minősítési ismérvek alapján az utolsó. A ráfordítások összege az 1995 évinek ötszöröse volt 2001-ben, de ez a megtermelt GDP-nek így is csak a 0,4 %-át tette ki, míg országosan ennek aránya 0,9 %- volt. A K + F területén a régió megyéi között igen nagy különbségek vannak, Győr-Moson-Sopron megyében túlsúly a felsőoktatási intézményei miatt van, ugyan akkor ezek hiányában Vas és Zala megyékben nem számottevő. A tudásalapú társadalom egyik legfontosabb mérőszámává válik idővel az, hogy a K + F területén a fejlesztések generálásában és az elért eredmények publikálásában a felsőoktatási intézmények kiemelt szerepet játszanak. Az országossal megegyező arányban 2002-ben a kutatóhelyek 67 %-a a Nyugat-Dunántúli régióban volt található. Ezt nem segíti elő, hogy a régióban 2002-ben 5.213 mFt volt a ráfordítás, mely Észak-Magyarország előtt a legkevesebb és szintén utolsó hely előtti helyezést tudhat magáénak a folyó költség 4 261 mFt-tal, mely tartalmazza a kapcsolódó tevékenységek (termelés, szolgáltatás) költségeit is.

A régió belüli különbségek még aggasztóbbak, hiszen a déli megye rendelkezik a legkevesebb kutató-fejlesztő hellyel és létszámmal, a téma és feladat ennek megfelelően Zala megyében a legkevesebb, míg a folyó költség és beruházás terén megelőzte Vas megyét.

Területi egység	K + F hely	K + F létszám	Tudományos fokozattal rendelkező	K + F téma és feladat	Folyó költség, millió Ft	Beruházás, millió Ft
Győr-M.-S.	106	1 097	271	967	3297	2 471
Vas	29	252	52	231	348	5
Zala	15	62	4	146	507	66
Régió	150	1411	327	1 344	4 152	2 542
Ország	2 337	28 351	8 978	21 846	110 810	23 727

22. Táblázat: A kutatás fejlesztés főbb adatai a Nyugat-Dunántúlon, 2002 (KSH)

A régióban a főiskolákon, egyetemeken kívül említést érdemlő kutató-fejlesztő munka még a megtalálható kutatóintézetekben és egyéb költségvetési kutatóintézetekben folyik. A tudományágak közül a régióban az agrártudomány a meghatározó, annak ellenére, hogy a vállalkozási körben a tevékenység nem jelentős. A tudományos művek elsősorban hazai és nemzetközi szakfolyóiratokban jelennek meg. A jelen lévő multinacionális cégeknél a „high-tech” technológia, a gyártási eljárások, a kész alkatrészek és egyéb újítások zömében a nemzetközi áramlás következtében kerülnek a hazai palettára, így kevésbé támaszkodnak az elérhető közelségben lévő humánerőforrásra és kapacitásra.

Régió, ország	Kutatási téma, fejlesztési feladat	Ebből:		
		alapkutatás	alkalmazott kutatás	fejlesztési téma, feladat
Közép- Magyarország	12 541	4 479	5 006	3 056
Közép- Dunántúl	1 750	352	454	944
Nyugat- Dunántúl	1 435	369	398	668
Dél-Dunántúl	1 294	555	568	171
Észak- Magyarország	1 073	369	420	284
Észak-Alföld	1 933	905	580	448
Dél-Alföld	2 202	893	603	706
Ország összesen:	22 228	7 922	8 029	6 277

23. Táblázat: A kutatási témák, fejlesztési feladatok száma, 2002 (KSH)

A régióban tevékenykedők szabadalmi bejelentéseinek száma belföldön 2002-ben 8 volt, mely a régiókhöz képest nem a legjobb eredmény, hiszen ennél kevesebb csak Dél-Dunántúlon volt, és a külföldi bejelentések száma 2 volt, ami szintén az előzőhöz hasonlóan alakult, csak az utolsó előtti helyre volt elég.

Egészségügy és szociális ellátás

A Nyugat-Dunántúli régió lakosságának egészségügyi állapota és az egészségügyi ellátottság egyaránt a legkedvezőbb az országban. A házi orvosok száma a nyolcvanas évektől folyamatosan nőtt, így az egy házi- és gyermekorvosra jutó lakosok száma csökkent. A járóbeteg-szakellátásban dolgozó szakorvosok létszáma megközelítette a négyszázat és a lakosságszámra vetített gyógykezelési esetek előfordulása jóval az országos átlag alatt maradt.

A régió kórházi ágyainak száma 2001-ben megegyezett az országos átlaggal, 2003-ban viszont már kevesebb volt annál. A megyeszékhelyek kórházai az általános osztályokon felül speciális ellátást is biztosítanak, Győrben érsebészeti osztály és perinatális centrum, Zalaegerszegen pedig, országosan kiemelkedő színvonalú kardiológiai és szívsebészeti centrum működik. Az ország hét onkológiai centruma közül kettő, Győrben és Szombathelyen található. A régióban Szentgotthárdon, Hévízen, Keszthelyen, Sopronban és Balfon rehabilitációs kórházak és gyógyfürdők segítik a gyógyulni vágyókat.

2003-ban a járóbeteg-szakellátás teljesített orvosi munkaóráinak ezer lakosra jutó száma alig maradt el az országos átlagtól, ezt Budapest, Közép-Magyarország és Dél-Dunántúl haladta meg. Az országos mentőszolgálatra e régióban hárult 2003-ban az országban a legkevesebb mentőfeladat, de a központi régió után a nyugati határmegyékben a legkevesebb a százezer lakosra jutó mentő-gépkocsik száma. Az egy gyógyszertárra jutó lakosok száma a KSH 2003 évi adatai szerint Észak-Magyarország (5 387) után ebben a régióban a legmagasabb (5 358). Jellemző a várostól messzebb lévő kistelepülésekre, hogy a házi orvos működtet saját készletű gyógyszertárat, vagy fiók gyógyszertár található a településen, de jócskán akad olyan község is, ahol egyáltalán nincs gyógyszer vételére, kiváltására lehetőség.

Szociális ellátás keretében 2001-ben tízezer lakos közül 343 rendelkezett közgyógy-ellátási igazolvánnyal, az országos átlagnak héttizede. 2002 év elején a régió lakosainak közel háromtizede (275 643 fő) kapott nyugdíjat, vagy nyugdíjszerű ellátást, egy főnek átlagosan 40 335 Ft-ot folyósítottak. A régió nyugdíjasainak száma 1999 és 2001 között több mint ötezer fővel csökkent, 2002-ben viszont ennek tizedével (500 fő) nőtt. A régió tartós bentlakásos szociális intézményeiben 5 689 férőhely volt összesen, ebből közel hattized időskorúak otthonában. A területen egyre bővül a szociális alapellátásokat biztosító települések sora. A helyi önkormányzatok héttizede oldotta meg az étkeztetést és fele a házi segítségnyújtást és az igénybe vevők száma 12 ezernél több volt. A falugondnokság a települések ötödében segíti az ott élőket. A gyermekjóléti ellátások közül szinte minden település lakói igénybe vehetik a gyermekjóléti szolgálatot, az ellátottság magasabb, mint országosan és egy év alatt közel 15 ezer gyermeknek segítenek főleg anyagi, életviteli probléma vagy családi konfliktus esetén.

A Nyugat-dunántúli régió infrastrukturális helyzete

Általános infrastruktúra

A Nyugat-Dunántúli régió általános infrastrukturális ellátottsága kedvezőbb az országos átlagnál. Kisfeszültségű villamoshálózata 2002-ben 8,7 ezer kilométer, vízcsőhálózata 6,9 ezer kilométer, szennyvízcsatorna-hálózata 3,9 ezer kilométer, gázcsőhálózata 9,0 ezer kilométer. A közműhálózatokba bekapcsolt lakások száma az országos átlag feletti, mind a megyéket, mind a régió összességének tekintetében. A vezetékes ivóvízzel és a villamos energiával való ellátottság szinte a régió összes településén megvalósult. A vezetékes szennyvízcsatorna és vezetékes gázellátás területén fejlődést ért el a régió, 1995 óta majdnem 2,5-szeresére növekedett a kiépítettség. A régióon belüli különbségek elsősorban a domborzati és a településhálózati viszonyok alakították.

Megye, régió, ország	Közüemi vízhálózatba	Közüemi szennyvízcsatorna- hálózatba
	bekapcsolt lakások száma	
Győr- Moson- Sopron	94,7	66,3
Vas	97	55,8
Zala	96	57,6
Régió	95,7	60,9
Ország	93,1	56

24. Táblázat: Az infrastruktúra néhány jellemzője Nyugat-Dunántúlon (KSH)

Az országos közúthálózat egy hatoda a régióban található, a régiók között itt vannak legsűrűbben utak, ennek ellenére összetétele kedvezőtlen, mindössze 604 %-uk autópálya vagy elsőrendű főút 2002-ben. Az autópálya az északi megyében, kelet-nyugati irányban halad (M3), az észak-déli összeköttetést sem autópálya, sem gyorsforgalmi út nem szolgálja ki. A vasúthálózat terén is hasonló jellegzetességek figyelhetők meg. A kötöttpályás közlekedésben némi enyhülést hoztak az elmúlt évek fejlesztései: villamosították a Győr-Szombathely, Győr-Sopron, Szombathely-Székesfehérvár-Budapest, Murakeresztúr-Nagykanizsa szakaszokat, de

elkészült a Győr-Budapest és Zalaölvő-Boba szakaszok felújítása is. Fontos megemlíteni, hogy az a vasúti pályaszakasz is elkészült, mely hazánkat összeköti Szlovéniával. Pér és Sármellék repterei az országon belül és nemzetközi viszonylatban is jelentős szerepet töltenek be. A régió személygépkocsi ellátottsága kedvezőbb az országos átlagnál, bár tudni kell, hogy pl. 2002-ben az itt üzemelő személyautók élettartama 11-12 év volt, s akkor a nyugati országrész üzemanyag ellátását 224 töltőállomás szolgáltatta 2002-ben. Az ezer lakosra jutó személygépkocsik száma 1998 óta országosan folyamatosan emelkedett, Budapest nélkül a régióban volt minden évben a legtöbb személyjármű. Autóbuszok számát tekintve a régióban volt a legkevesebb 2003-ban, főleg a helyi Volán társaságok üzemeltetésében, melyek a települések közti távolsági járatokat üzemeltették.

A Nyugat-Dunántúli régió épített lakásállománya 1995-ben a központi régió és Észak-Alföld után a legjobbnak volt mondható, s e pozícióját 2003-ban is tartotta. A 100 lakásra jutó lakos 2003-ban 253, mely megegyezik Dél-Dunántúllal, de jobb, mint Közép-Dunántúl és az Észak-Alföld helyzete. A régió lakásállománya 1990-2003 között 9,3 %-al nőtt, ez ugyan elmarad az országos átlagtól, de a régiók között még is a legkedvezőbb.

A régió környezeti állapota jónak mondható. Az itt élők szeretik és védik környezetüket, tudják, hogy hosszú távon őrizniük kell, szinte nincs olyan település a térségben, ahol ne rendezett és tiszta utcakép fogadná az odalátogatót. Környezetvédelmi szempontból fontos a szemétygyűjtés módja és szervezettsége, a szemetet a lakások közel kilenczetedéből rendszeresen gyűjtik, de az országhoz hasonlóan itt is várat még magára a szelektív hulladékgyűjtés.

Megnevezés	Régió
Szennyvízcsatornával rendelkező település a régió összes településének %-ában	41,4
Környezetvédelmi beruházások, millió Ft (99 fő feletti gazdálkodó szervezetek 2001 évi adata)	41
Országos jelentőségű védett terület, 1 000 ha (2001 évi adat)	2 519
1 000 lakosra jutó	116
Elvezetett szennyvíz, m ³	42 720
Ebből: biológiailag és III. tisztítási fokozattal tisztított, m ³	41 957
Elszállított települési szilár hulladék, tonna	322
Közműves szennyvíztisztítási kapacitás, kg/O ₂ /nap	577

25. Táblázat: A Nyugat-Dunántúli régió környezeti állapotával összefüggő néhány adat, 2002 (KSH)

Nyugat-Dunántúlon is a kommunikációs összeköttetésben hosszú éveken át fontos szerepet játszott a vezetékes telefonhálózat megépülése, mely 1990-ben jelentősen bővült. A 21. század kommunikációs eszközévé azonban egyre inkább a mobiltelefon lép, így a vezetékes telefonok száma csökkenést mutat a régióban, oly annyira, hogy 2001-ben kevesebb előfizetőt regisztráltak, mint egy évvel korábban. Az 1 000 lakosra jutó távbeszélő fővonalak száma 306 az üzemi fővonalakkal együtt 2002-ben, az országos átlag feletti, ennél csak Közép-Magyarország ellátottsága jobb a régiókhoz viszonyítva.

Ennek ellenére a területen belül igen nagy különbségek találhatók, van olyan település, ahol a szolgáltatás alig kiépített, vagy igen rossz minőségű. A vezetékes telefon számának mérséklődésével párhuzamosan azonban, a technológiai fejlesztések következtében, az ISDN-vonalak dinamikus növekedését figyelhetjük meg. A régióban 1998 és 2002 között az ISDN-vonalat használók száma megtízszereződött. A kor egyik leggyorsabban fejlődő eszköze a

számítógép, s régió vállalkozásainak körében is egyre terjed, mint egy héttizedük használt 2002-ben számítógépet és több mint négytizedüknek volt Internet-elérése. A fejlődéssel együtt járt a kábeltelevíziós-hálózatok megjelenése. A régió szinte mindegyik városában van kábeltelevízió, néhány nagyobb település is rendelkezik már e szolgáltatással. A bekapcsolt lakások számát tekintve 2002-ben a régió (221) az országos átlag felett (172) használta.

Megnevezés	Távbeszélő fővonal (2001-ben)	ISDN-vonal	Kábeltelevíziós-hálózatba bekapcsolt lakás
Győr-Moson-Sopron	326	63	223
Vas	319	38	186
Zala	303	57	248
Régió	318	55	221
Ország	323	57	172

26. Táblázat: A kommunikációs infrastruktúra főbb jellemzői Nyugat-Dunántúlon, 2002 (KSH)

Melléklet 4. Projekt-leltár

Az utóbbi 4 évben (2001-2004) megvalósult és a most (2005) indítás előtt álló információs társadalom fejlesztési projektek számbavétele és elemzése

Helyzetfelmérés

A NYD-RITS elkészítéséhez kapcsolódó elemző és helyzetfeltáró munkában az utóbbi 4 évben (2001-2004) megvalósult és a most (2005) indítás előtt álló információs társadalom fejlesztési projektek számbavétele és elemzése is megtörtént. Ezek a projektek központi forrásokból a nyugat-dunántúli régión belül létrejöttek. Ebben a mellékletben áttekintjük, hogy milyen témákban, milyen projektek vannak, kiket érint, milyen tervezett, ill. várható eredményei vannak és lesznek. A régió kiemelten nyertes SZT, ITP és GVOP pályázatairól szól tehát ez az elemzés.

A NYD-RITS elkészítéséhez kapcsolódó elemző és helyzetfeltáró anyag a rendelkezésre álló információk, és adatok ismeretében megpróbál részben átfogó képet mutatni az információs társadalom jelenlegi állapotáról és kapcsolatairól, de ugyanakkor bizonyos társadalmi csoportok szerinti bontás mentén vizsgálja a megvalósítás eszközeit.

Feltárja a régióba érkezett központi források mértékét és volumenét, vizsgálva azok hasznosulását illetve eredményét. Figyelmet fordít az információs társadalom kialakítására, illetve fejlesztésére szánt különböző központi szervek, szaktárcák (MEH, GKM, IHM, OM, FMM) és alapok (NCA, NIOK), beleértve az EU strukturális alapjaiból (GVOP) érkezett támogatásokra is.

A helyzetfelmérés ismerteti az információs társadalom kialakítása érdekében lezajlott jelentősebb programok jellemzőit és eredményeit, azonban nem törekszik az összes támogatás kifejtésére, csupán egy globális képet próbál megalkotni. Az elmúlt években mintegy 60-65 Mrd Ft forrás volt elérhető a felsorolt központi szerveken keresztül pályázati formában. Ez az összeg az országos adatokat mutatja, a régió ennek nagyjából a 8-10 %-át tudta elnyerni, illetve hasznosítani.

Az önkormányzat és intézményrendszere

Az Európai Unió régebbi tagállamaiban a települési önkormányzatok, a versenyszféra szervezeteihez hasonlóan, egyre inkább a széleskörű funkcionalitást megvalósító, integrált irányítási rendszereket alkalmazzák. Ezek funkcionalitása felöleli az önkormányzatok valamennyi feladatát, beleértve az on-line közigazgatási szolgáltatásokat és az azokat a háttérből kiszolgáló ügyvitelt, a költségvetést és további területeket. Magyarország 2004-es csatlakozási időpontjától kezdve a hazai közigazgatásnak, beleértve a települési és területi önkormányzatokat is, EU tagállami közigazgatásként kell működnie. Ez magában foglalja a szolgáltató közigazgatás, az ügyfél központú ügyintézés megvalósítását. Ezen feladatoknak az ellátásához azonban elengedhetetlenül fontos a megfelelő informatikai infrastruktúra biztosítása.

Az elmúlt időszakban a települési közigazgatási szervek a saját forrásaik túl több hazai központi költségvetési programon keresztül is fejlesztési forráshoz juthattak. Azonban ezek az

összegek, csak bizonyos esetekben érték el azt a nagyságot, amikor már tényleges e-önkormányzati fejlesztésről beszélhetnénk, sokkal inkább csak a meglévő informatikai infrastruktúra szinten tartásához volt elegendő. A 2004-es év, az EU-s csatlakozás tette lehetővé, hogy igazán nagyszabású e-önkormányzati, e-közigazgatási programok induljanak, és talán ezek hozzák meg az áttörést ezen a területen.

A Nyugat-Dunántúli régiót vizsgálva, de országos viszonylatban is elmondható, hogy a különböző méretű települések informatikai felkészültsége között jelentős eltérések mutathatók ki. Alapvetően megállapítható, hogy az illetékességi területük nagysága, illetve az adott területen élő lakosság népességszáma nagyban meghatározza (arányban áll) az informatikai fejlettséget. Míg a nagyobb városok (10.000 fő felett) teljes mértékben kihasználják az informatika, az Internet adta alapszolgáltatásokat (hálózatok, Web lap, elektronikus levelezés, stb.), addig a kistelepüléseken, - és a településszerkezet ismeretében döntően -, többnyire csak egymástól elszigetelt alkalmazásokat és hardver elemeket használnak. Míg a városok 100%-ban rendelkeznek kisebb-nagyobb rendszerességgel frissített és dinamikus tartalommal is rendelkező web-lappal/portállal, addig ez az érték a falvak/községek vonatkozásában csak a 30-40%.

Régió szintjén a felkészültebb önkormányzatok sem rendelkeznek azonban az e-önkormányzatiság minden szükséges kellékével. A városok Internetes felületén többnyire a hozzá tartozó önkormányzati szervekről szóló információkat, valamint az ügyfélfogadással kapcsolatos legfontosabb tudnivalókat találhatjuk. A kulturális és egyéb rendezvények programjairól való tájékoztatás a honlapot üzemeltető önkormányzatok csak kisebb részét jellemzi, míg a kifejezetten önkormányzati szolgáltatások csak minimális mértékben találhatóak meg. Ezek a szolgáltatások jellemzően egyes ügymenetek leírására, bizonyos űrlapok letöltésére, elvétve ezek on-line benyújtására adnak lehetőséget.

Az önkormányzati informatikai fejlesztések finanszírozására az elmúlt években több különféle konstrukciót is láthattunk. Bizonyos eseteken a kiíró az informatikai alapinfrastruktúra fejlesztését tűzte ki célul, míg más esetekben a már meglévő eszközökhöz a szolgáltatások, az alkalmazások bővítését illetve az Internetes megjelenés fejlesztését kívánta elérni.

2001-ben a kormányzat egy olyan konstrukciót dolgozott ki (SZT-IS 8-9), melynek keretében Internetes szolgáltatók pályázhattak a program keretein belül önkormányzati honlapok létrehozására és fenntartására. A program másik oldalán pedig a pályázó önkormányzatok nyerhettek támogatást a honlapok tartalommal való feltöltésére és frissítésére. A program segítségével 60 (GYMS 12, Vas 22, Zala 26) régiós település jutott forrásokhoz 74,1 millió Ft-értékben. A program elsődleges célja új honlapok kialakítása volt, azonban a hosszú távú fenntartás és üzemeltetés hiánya nem oldotta meg az kistelepülések önkormányzatainak Internetes megjelenési problémáját, inkább csak egy pillanatnyi (lév) lehetőséget adott nekik.

Az infrastrukturális fejlesztés érdekében 2002-ben a Miniszterelnöki Hivatal, Informatikai Kormánybizottsága a Széchenyi Terv Információs Társadalom- és Gazdaságfejlesztési Programja keretében pályázatot hirdetett települési önkormányzatok számára. A program céljainak megvalósítására 2 Mrd Ft állt rendelkezésre, és az önkormányzatok hardver eszközeinek a bővítéséhez kívánt segítséget nyújtani. A program keretében asztali és hordozható számítógép, nyomtató, hálózati alkotóelemek, irodai programcsomagok beszerzésének támogatására lehetett pályázni.

Az Informatikai és Hírközlési Minisztérium megalakulása után több, az önkormányzati informatikai állapot javítására irányuló program indult. Még 2002 év végén került meghirdetésre az eDemokrcia program, melynek célja, hogy valamennyi önkormányzat rendelkezzen Internetkapcsolattal, így aktív részese legyen az információs, tudásalapú társadalom kialakításának, és megtehesse az első lépéseket az elektronikus közigazgatás megvalósításának irányába.

A pályázattal támogatást lehetett nyerni az alapvető informatikai infrastruktúrához szükséges eszközök (számítógépek) beszerzéséhez, az elektronikus kapcsolattartás (Internetkapcsolat) feltételeinek megteremtéséhez, valamint az elektronikus közigazgatás szolgáltatások bevezetéséhez szükséges előkészületekhez. A program keretében mintegy 1500 kistélepülés önkormányzata jutott hozzá az eszközökhöz, melyek több mint ötöde a Nyugat-Dunántúli régióban található. Ha a régió belüli eloszlást vizsgáljuk, akkor az értékek analógiát mutatnak a településszerkezettel (Zala 149, Vas 122, GYMS 67 nyertes település).

Ezen pályázathoz kapcsolódóan a kisebbségi önkormányzatoknak is lehetősége adódott a fejlesztésekre támogatás útján. Alapvető cél a kisebbségi önkormányzatok anyanyelven történő info-kommunikációs munkájának elősegítése, az informatikai kultúra valamint az info-kommunikációs eszközhasználat gyors elsajátításának támogatása illetve, hogy a célcsoportként megjelölt érdekképviseleti szerv a tudásalapú társadalom kiépítésében az őt megillető szerepét be tudja tölteni. A támogatások eredményeképpen a régióban jelen levő német, horvát, lengyel, szlovén és cigány kisebbségi önkormányzat jutott 36 millió Ft értékben informatikai eszközökhöz.

A programok következtében bizonyos mértékben nőtt ugyan a számítástechnikai eszközökkel való ellátottság, azonban ez a kezdeményezés sem tudott áttörő és huzamosabb sikereket elérni. A támogatások mértékük és gyakoriságuk folytán csak minimális eredményeket hoztak, és a kitűzött cél, az e-ügyintézés megvalósítása helyett a hardver eszközök műszaki színvonalának szinten tartásához sem bizonyult volna elegendőnek a helyi és szervezeti költségvetési kiegészítések (döntő mértékű megléte) nélkül.

Az eddig ismertetett források csak minimális eszköz bővítést tettek lehetővé, mivel a támogatások mértéke maximálisan 1,5-2,5 millió Ft körül alakult. 2003 végén és 2004 elején két újabb, de most már nagyságrendileg nagyobb támogatási összeggel bíró pályázat jelent meg önkormányzati informatikai rendszerek kidolgozásának, fejlesztésének illetve bevezetésének támogatására. Ezek a lehetőségek az önrésszel együttesen már 40 millió Ft-os projektek megvalósítását tették lehetővé. A konstrukcióban lehetőséget adott a kiíró arra, hogy egy adott településen, önkormányzatnál bevált és jól működő rendszereket más településeken is bevezessék, így elkerülve az esetlegesen nem megfelelő rendszerek támogatását. Ennek a célkitűzésnek a másik oka egyfajta „szabványosítás” volt, és ily módon csökkenteni lehetett a különféle rendszerek kompatibilitási problémájából adódó kellemetlenségeket. A konstrukció keretében 7 régiós település jutott támogatáshoz több mint 80 millió Ft értékben.

A program második szakaszában részben már a meglévő informatikai rendszerekre alapozva, illetve bizonyos új funkciókat bevonva, a helyi közösségek gazdasági versenyképességét és a lakosság életkörülményeit javító önkormányzati informatikai fejlesztések támogatása volt a cél. Ez a program is 40 millió Ft-os projektnagyságot tett lehetővé, melyre 2 zalai illetve 1 vasi település is sikeresen pályázott, így összesen mintegy 90 millió Ft központi támogatásban részesültek.

Ezen pályázat keretében Balatonyörökön (gesztor) és a környező településeken olyan on-line turisztikai információs rendszert hoztak létre, melynek segítségével az oda érkező vendégek már korábban, az Interneten keresztül gyűjthetnek adatokat, illetve rendelhetik meg a szükséges szállásaikat. Ez a rendszer a Balaton déli partján Balatonboglár vezetésével valósult

meg. Ugyan a nagyobb szállodák már évek óta kínálják az on-line foglalás lehetőségét a vendégeiknek, azonban ezen projektek jelentősége abban rejlik, hogy az egyéni vendéglátók, a magán szállások saját forrásból nem lennének képesek ilyen rendszerek megfinanszírozására, míg így egy közös felületet üzemeltetve marketing szempontból is hatékonyabb eszközöz jutnak.

Ugyancsak turisztikai szolgáltatásokat és funkciókat is nyújt a Nagykanizsa által megvalósított rendszer. Itt a városról szóló információkat és adatokat már nemcsak otthonról az Interneten keresztül, hanem a város gyalogos közlekedés szempontjából forgalmas helyein Internetes terminálokon keresztül vagy megfelelő eszközök (wireless) segítségével a város meghatározott területeiről (Fő tér) is el tudják érni az innovatív technológiákra fogékony érdeklődők.

Szentgotthárd városa a program keretében az oktatásra, ezen belül is az elektronikus (e-learning) megoldásra helyezte a hangsúlyt. A fejlesztő partnerével együtt olyan oktatási rendszer megvalósítását tűzték ki célul, amely egyaránt hasznosítható a hagyományosnak tekinthető iskolai keretek között, de a távoktatás funkcióinak a kibővítésére és színvonalának az emelésére is megoldást nyújt.

Az EU-s csatlakozás Magyarország számára is elérhetővé tette a strukturális alapokból származó források igénybevételét. A 2004-es évtől a Gazdasági Versenyképesség Operatív Program, információs társadalom- és gazdaságfejlesztés prioritásának 3. intézkedése az önkormányzatok információszolgáltató tevékenységének fejlesztése – az elektronikus önkormányzat kialakítására, az elektronikus ügyintézés megvalósításának támogatására hivatott. A programok nem hardver beszerzéseket kívánnak elsősorban támogatni, hanem olyan komplett és integrált, átfogó rendszerek kialakítását, melyek az önkormányzatiság back-office és ügyfél oldali funkciót is lefedi.

SZT-IS:	360 MFt
ITP:	964 MFt
GVOP:	1 067 MFt
Összesen:	2.391 MFt

27. Táblázat

A 2001-2004 időszakban a önkormányzatok IT fejlesztésére irányuló pályázati források megoszlása (régiós adatok)

A 2004-es pályázati szakasz olyan nagy érdeklődést hozott, hogy az előzetesen tervezett 2.18 Mrd Ft-os éves támogatási keretet más pályázatok és időszakok terhére a többszörösére kellett emelni. A pályázónak minimum 12,5 %-os önrész vállalása mellett maximálisan 540 millió Ft támogatásra pályázhattak. A beadott és nyertes pályázatok az:

- e-ügyintézés,
- e-ügyfélkezelés,
- település marketing, közérdekű-, közhasznú információk szolgáltatására
- belső „ügyfelek” kezelésére
- közigazgatási alkalmazások bevezetésére
- erőforrások tervezésére
- tudásmenedzsment
- megoldások kidolgozására illetve bevezetésére irányultak.

Mivel ezen projekteknek a megvalósítására 2 év áll rendelkezésre, és jelen pillanatban többségüknél még csak az előkészítés fázisában tartanak, így az elért eredményekről, hatásokról nem lehet nyilatkozni. Ezen projektek eredményes megvalósulása esetén nem csak az adott városokban, hanem a térségéhez tartozó kisebb településeken is elérhetővé válnak a korszerű e-szolgáltatások.

A Nyugat-Dunántúli régióból három város pályázott sikerrel a saját terveikben felvázolt rendszerek megvalósítására, az alábbi táblázatban látható támogatási összegekkel:

Város	Megítelt támogatási összeg
Szombathely	375.000.000 Ft
Győr	363.750.000 Ft
Szentgotthárd	328.125.000 Ft
ÖSSZESEN:	1.066.875.000 Ft

A közösségi hozzáférési terek

Az egyes önkormányzati infrastrukturális fejlesztések és beruházások megvalósulása után csak akkor beszélhetünk széles körben elterjedt e-önkormányzati szolgáltatásokról, ha ezen funkciókat nem csak egy szűkebb felhasználói réteg, hanem a lakosság, az önkormányzati ügyintézésrel kapcsolatba kerülő felhasználók tág köre földrajzi és időbeni korlátozások nélkül elérheti el. Nyilván ez csak abban az esetben valósítható meg, ha rendelkezünk azokkal a hozzáférési pontokkal, ahonnan a megfelelő minőségű Internetes kommunikáció megoldott. Az országban az elmúlt években jelentős mértékben nőtt az Internet használat a lakosság körében, de azt nem lehet mondani, hogy a többség rendelkezne akár munkahelyi vagy otthoni kapcsolattal. 2004 év végén a háztartások alig több mint egy harmadában volt számítógép, és mindössze ezek fele (~ 665 000 háztartás) kapcsolódott az Internetre különféle technológiákkal. A hozzáférés módjáról elmondható, hogy döntő többségben a modemes dial-up kapcsolat a jellemző, de az utóbbi időben jelentős mértékben nőtt a valamilyen szélessávú hozzáféréssel (xDSL, Kábel, WiFi) rendelkezők száma. Ha a területi eloszlást vizsgáljuk, akkor az is megállapítható, hogy többségében a városokban élők rendelkeznek megfelelő eszközökkel, illetve kapcsolódással az Internet használatához.

Bizonyos társadalmi rétegek várhatóan a közeljövőben sem fognak ilyen eszközökhöz és technológiákhoz jutni az otthonaikban, ezért a szaktárca kiemelt célként kezeli e-szolgáltatásokhoz való hozzáférés esélyeinek a megteremtését a teljes lakosság részére. Ezen célok elérése érdekében indították útjára pár évvel ezelőtt az e-Magyarország programsorozatát, amely az információs társadalom, a tudás alapú társadalom megvalósítását célozza.

A programok egyik alappillére a közösségi hozzáférési pontok kialakítása illetve azok számának a növelése. A régióban megtalálhatóak a Teleházak, melyek több éves szakmai tapasztalatra és felhasználói elismertségre tettek szert. A stratégia készítés időpontjában Nyugat-Dunántúli régióban 84 volt darab található. 2003-ban az eMagyarország Pont program alapvető célkitűzése az volt, hogy az Internet elterjedtség növelése és az esélyegyenlőség lehetőségének megteremtése érdekében az ország egész területén nagy számban működjenek az állampolgárok számára könnyen elérhető, megfizethető árú, kiszámítható minőségben szolgáltató közösségi Internet-hozzáférési pontok.

Megye	Győr-Moson-Sopron	Vas	Zala	Összesen
Teleház	24	16	44	84
eMagyarország Pont	108	106	144	358

29. Táblázat

A régióban található Teleházak illetve az ITP-s pályázatok révén létrejött eMagyarország Pontok száma

A program keretében többféle konstrukcióban lehetett támogatásra pályázni, a pályázó személyétől, a létrehozni kívánt hozzáférési pont elérhetőségétől, illetve a finanszírozás típusától függően. Az országosan rendelkezésre álló 1.9 Mrd Ft-ból pályázatonként 700.000-1.000.000 Ft mértékben jutottak támogatáshoz a nyertesek. A program eredményeképp a

régióban 358 darab teljesen új, vagy funkciójában kibővített közösségi hozzáférési pont – eMagyarország Pont létesült. A támogatás egy részét hardver eszközök beszerzésére, Internet csatlakozás kiépítésére és/vagy fenntartására, az eMagyarország Pont-ot üzemeltető személyzet informatikai ismeretének bővítésére, oktatás igénybevételére lehetett fordítani. Az ily módon létrejött új közösségi tereket ingyen, vagy minimális összeg (max. 100 Ft/óra) ellenében tudják a felhasználók igénybe venni.

A Közháló Program

A Közháló a közcélú intézmények, közösségi hozzáférési helyek (a kormányzati informatikába nem tartozó helyi közigazgatási szervek, közintézmények, iskolák, közfeladatot ellátó egyéb szervek, civil szervezetek) elektronikus kommunikációs infrastruktúráját hivatott biztosítani. Ennek megfelelően a Közháló egy olyan informatikai hálózat, amely egymással összekapcsolt, de önálló egységekből, úgynevezett alhálókból áll össze.

A Közháló nem egy új hálózat kiépítése állami beruházás formájában, hanem a piaci szereplők szolgáltatásainak igénybevétele. Az Informatikai és Hírközlési Minisztérium tervei szerint a Közháló program folyamatosan, három egymásra épülő fázisban valósul meg.

A Közháló első fázisában (2004-2005) 7300 végpontot ér el, és ugyancsak ebben a szakaszban valósulnak meg az alap infrastruktúra meghatározó részei, valamint az ehhez kapcsolódó hálózatfelügyeleti, ügyfélszolgálati, és Internet szolgáltatások. A fentiek mellett a Közháló fontos feladata az eMagyarország program keretében létesülő eMagyarország pontok megvalósításának támogatása. A program megvalósulása érdekében az Informatikai és Hírközlési Minisztérium pályázatok és egyedi megállapodások révén támogatja azokat a szervezeteket és intézményeket - könyvtárakat, közművelődési intézményeket, teleházakat, önkormányzatokat, egyházi intézményeket, kórházakat, szanatóriumokat, az idősek otthonait, klubjait, alapítványokat - amelyek vállalták meglévő Internet-hozzáférési helyeik eMagyarország pontként való üzemeltetését, vagy új közösségi hozzáférést szolgáltató eMagyarország Pontok létrehozását. A program - a kistelepülések speciális helyzetére való tekintettel - lehetővé tette az Internet-szolgáltatás összekapcsolását más közellátási feladatokkal (posta).

A Közháló Program területi és társadalmi hovatartozás nélkül megadja az állampolgároknak a szélessávú Internethez való hozzáférés lehetőségét, amely lehetőséget teremt a tudásalapú társadalomba való bekapcsolódásra. 2005 szeptemberéig 500 olyan településen épül ki végpont, ahol eddig vezeték nélküli telefon sem volt.

A 2005 őszeig tartó első szakaszban a Közháló több mint 2500 településre jut el. Ebben a fázisban összesen 7300 szélessávú végpont került, illetve kerül folyamatosan átadásra, melyből 5000 oktatási intézményekben, a Közháló alhálójaként működő Sulinet keretében, az Informatikai és Hírközlési Minisztérium és az Oktatási Minisztérium társfinanszírozásában valósul meg. Az IHM által finanszírozott 2300 további végpont településeinek kiválasztásakor döntő szempont volt, hogy a végpontok lehetőleg a hátrányos helyzetű területeken valósuljanak meg. Ezek a végpontok közintézményekben kiépített szélessávú Internet-kapcsolatot jelentenek majd.

Intézmény típusa	%
Agrárkamara	0,45
Civil szervezetek: teleházak, faluházak, közösségi házak	2,64
Egyesületek, alapítványok, közhasznú szervezetek, szociális	1,13

intézmények, egyházi intézmények	
HM klubok	0,41
Kis posták	0,06
Könyvtárak	1,66
Művelődési házak	4,00
Oktatási intézmények: általános és középiskolák, kollégiumok	81,86
Önkormányzatok, körjegyzőségek, polgármesteri hivatalok, kisebbségi önkormányzatok	7,79

30. Táblázat

A 2005 április végéig megvalósuló Közháló végpontok megoszlása intézményi bontásban (országos adatok)

A 2007-ig tartó második fázisban az egészségügyi intézmények és önkormányzatok felé szeretnék tovább bővíteni a rendszert. A Közháló három éve alatt a Kormányzat mintegy 20 milliárd forintot fordít erre a célra, amely évi 7 milliárd forintos kiadást jelent. A Sulinet hálózat költségeinek 60 százalékát az Informatikai és Hírközlési Minisztérium, a fennmaradó 40 százalékot pedig az oktatási tárca biztosítja.

Az oktatás területe

Az információs társadalom egyik legjelentősebb csoportja és „fogyasztója” a fiatalság, beleértve az alapfokú-, a középfokú-, és a felsőfokú oktatási intézményekben tanulókat. Az ő megszólításuk, az ő bevonásuk alapvetően meghatározza az információs társadalom jövőjét, annak volumenét és minőségét.

Óvodai program

Az elmúlt évben nagy visszhangot váltott ki a társadalom különböző szegmenseiben, a legfiatalabb korosztály, az óvodások megcélzása, mint az információs társadalom következő generációja.

A Brunsvik Teréz óvodai számítógépes program átfogó célkitűzése a legifjabb nemzedék hozzászoktatása az infokommunikációs eszközök mindennapi használatához. Az informatikai ismeretek elterjesztése, valamint a digitális szakadék szélesedésének megállítása érdekében a magyar lakosság informatikai műveltségének javítása, kezdve a legifjabb generációval, aki intézményes oktatási környezet részese. A gyermekek számára oktató, fejlesztő, információhordozó eszköz bevezetésének célja a gyermekek általános készségfejlesztése. A kedvező és kevésbé kedvező gazdasági körülmények közt élő kisgyermekek esélyegyenlőségbeli különbsége tovább növelheti az információs szakadékot.

Az óvodások számára kifejlesztett munkaállomás egy korszerű, szemkímélő monitorral ellátott számítógépből, egy gyermekkézhez illeszkedő egérből és egy klaviatúrából (kakaóbiztos) áll. A számítógép elemeit színes, stabil műanyag ház védi, amely biztonságossá és vonzóvá teszi azt a gyermekek számára. A munkaállomás részét képezi továbbá egy kétszemélyes, színes műanyag gyerekfotel, valamint egy színes nyomtató is.

2003-ban meghirdetett program keretében országosan 269, a régióban azonban mindösszesen 4 óvodában került kihelyezésre ilyen számítógép. Ennek a kis számnak az oka abban rejlik, hogy a program elsődlegesen a társadalmi-gazdasági és infrastrukturális

szempontból elmaradott, illetve az országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott településeken található intézményeket részesítette előnyben.

A program eredményeinek vizsgálatai azt mutatják, hogy a óvodások számítógép használata kimutatható teljesítményjavulást eredményez az iskolaérettség szempontjából releváns feladatok megoldásában. Ez az eredményjavulás azoknál a gyerekeknél a legnagyobb, akik előzetesen nem rendelkeztek számítógépes tapasztalatokkal. Összefoglalóan elmondható, hogy a program tehát pozitív módon járult hozzá az esélyegyenlőség megteremtéséhez.

Iskolai programok

Az életkor szempontjából az információs társadalom következő csoportját az általános iskolai oktatásban részt vevő fiatalok alkotják. Különböző vizsgálatok eredményei megmutatták, hogy az iskolának (általános) nagyon jelentős szerepe van az Internetezés elkezdésében. A gyerekek döntő többsége az iskolában lépett fel először a világhálóra. A többség számára igazi fogódzót, egy jó kiindulási pontot jelent a számítástechnika óra, ahol néhány alkalmat szentelnek az Internet bemutatására. A szaktárca, hogy elősegítse ezen első lépések megtételét programot hirdetett oktatási-informatikai rendszerek létesítésére a digitális írástudás elterjedése és a digitális szakadék szélesedésének megállítása érdekében, valamint az információs társadalomról leszakadó bizonyos csoportok esélyeinek javítására és az informatikai írástudás terjesztésére az általános iskolák alsó tagozata körében. Sajnos, a meghirdetettől eltérően csak jóval kisebb funkcionalitással és számossággal sikerült ezt a programot teljesíteni.

Az IHM-OM ITP-19-es kódszámú, de a köztudatban csak „Digitális Zsúrkocsi”-nak aposztrofált program keretében 112 középiskola (gimnázium és szakközépiskola) nyert mobil multimédiás eszközökkel felszerelt zsúrkocsit és ugyanennyi multimédiás bőröndöt, illetve ezen belül 32 iskola vezeték nélküli (wireless) technológiával rendelkező iskolai hálózati rendszert is, 340 millió Ft értékben. Ebben a pályázatban minden, a pályázati kiírásnak megfelelő középiskola eszközökhöz juthatott. A „zsúrkocsi” notebookból, projektorból, DVD- és videójátszóból, erősítőrendszerből és hangfalakból áll. A multimédiás „bőrönd” nootebookot és projektort tartalmaz. Az eszközök összeállításakor különös hangsúlyt kapott az iskolai környezet figyelembe vétele: a mobilitás és biztonságos tárolás lehetősége, a könnyű és gyors üzembe helyezés, a kommunikációs lehetőségek kihasználása. Az iskolák a kapott eszközök segítségével hatékonyan használhatják a Sulinet Programirodájának koordinálásával folyamatosan fejlesztett tananyagokat. A 2004 ősztől már eredményeket produkáló (és év végéig 10 tantárgy tananyagát felölelő) Sulinet Digitális Tudásbázis (SDT) program során olyan komplett, minden műveltségterületet és minden évfolyamot felölelő elektronikus tananyag-adatbázis jött létre és bővül tovább, amely az oktatásban megkerülhetlenné válik. A Sulinet Digitális Tudásbázis kiemelt célja a létrehozott digitális tananyagok újrafelhasználhatóságának és értékállóságának biztosítása, ezért az elemeket egy eszközfüggetlen tárolóban tárolja, amiből tetszés szerint építhetők fel új tananyagok mind a tantervi, mind az otthoni tanulás segítésére. Megkezdődött a tananyagokhoz kapcsolódó könyveket, dokumentumokat tartalmazó Sulinet Elektronikus Könyvtár feltöltése is.

A Sulinet Digitális Tudásbázis és egyéb Internetes felületeken megjelenő, az oktatási rendszerbe, a tanrendbe bevonható ismeretek és on-line módon elérhető elektronikus dokumentumok a multimédiás alkalmazások rohamos térnyerésének következtében jelentős sávszélesség és tárhelykapacitás meglétét követeli meg a felhasználás, az igénybevétel során. Az iskolák jelentős része már évek óta Sulinet végpontként is üzemel, azonban ezeknek az Internetes kapcsolódási pontoknak az átviteli kapacitás növekedése az esetek többségében nem tartott lépést az egyre fejlődő (és nagyobb kapacitásokat igénylő) tartalmakkal. Ily módon,

jellemzően előfordul az az állapot, amikor ezen sáv szélességbeli korlátok gátolják a meglévő tartalmak (SDT, SEK, stb.) igénybe vételét és használatát.

Ezen problémák enyhítésére illetve a szélessávú (broadcast) technológiák elterjesztése indította az Informatikai és Hírközlési Minisztérium 2003-ban az ITP-24 (Műholdas adatszórás) programot. A program célja a számítógéppel segített oktatás kiszélesítése, új információ-kommunikációs eszközök iskolai használatának elősegítése a gimnáziumok, szakközépiskolák és szakiskolák körében, különösen az alacsony sáv szélességgel rendelkező intézmények számára, valamint a közpénzen elkészült digitális tartalmak, információk közintézményekben való hozzáférhetővé tétele. A probléma megoldására a kiíró az egyirányú adatsugárzást, a szélessávú technológiák egyik fajtáját választotta. Ebben az esetben folyamatosan működő, műholdas adatszórás felhasználásával jut el az információ egy központi helyről a vételre alkalmassá tett intézmények folyamatosan bekapcsolt, vételkész állapotban lévő egyes számítógépeire, amelyek tárolják a műholdon keresztül érkező adattartalmakat, frissítéseket. Így az intézmények, akár 10-20 Gbyte –nyi információt tárolhatnak, gyakorlatilag naprakész, aktualizált állapotban. Ez az információhalmaz természetesen folyamatosan bővül, gyarapszik. A műholdas átvitel lehetővé teszi nagyobb videóanyagok, élő videóközvetítés átvitelét is. A program keretében 55 millió Ft értékben 47 iskola jutott speciális eszközökhöz.

Megye	Győr- Moson- Sopron	Vas	Zala	Összesen
„Zsúrkocsi”	53	30	29	112
WiFi	11	10	11	32
VSAT	11	17	19	47

31. Táblázat

A multimédiás eszközök és a VSAT pályázat nyerteseinek eloszlása a régióban

Az eddigiekben felsorolt programok többnyire az oktatás infrastrukturális, hardver eszközeinek illetve a szükséges technikai feltételeknek a biztosítását célozták. Azonban nem szabad abba a tévhitbe esnünk, hogy ezáltal az oktatás technikai feltételit megoldottuk. Az informatika, az információs technológiák másik, és ugyanolyan fontos komponense a tartalom, a szoftver eszközök megléte, és azok használata. Csak műszaki eszközök biztosításával nem érhetünk el eredményt, mivel a tartalom, az alkalmazás ad értelmet a technológiának.

Az informatika világában megszokott (de nem biztos, hogy elfogadott) jelenség az, hogy az újabbnál-újabb szoftver verziók megkövetelik az egyre nagyobb kapacitású hardver eszközök meglétét is. Ez a folyamat pedig lehetővé teszi új, az eddig pont a kapacitás hiánya miatt mellőzött alkalmazások megjelenését. Ennek az öngerjesztő folyamatnak az eredménye például a már említett, és az utóbbi időkben széles körben terjedő multimédiás alkalmazások megléte.

Az ilyen, multimédiás eszközöket és szolgáltatásokat tartalmazó digitális oktatási segédanyagok fejlesztésére írt ki pályázatot a szaktárca 2003-ban 590 millió Forint értékben. A pályázat fő célja a tudásalapú társadalom megteremtéséhez és az egész életen át tartó tanulás megalapozásához szükséges szemléletváltás, valamint az infokommunikációs kompetenciák elsajátításának segítése érdekében mindenki számára elérhető, tetszőlegesen testre szabható tudásbázis kialakítása, amely az Internet adta lehetőségek maximális kihasználásával oktatási célú tartalmakat szolgáltat. A Digitális Tudásbázis (lásd. SDT) egy komplett, minden műveltségi területet átfogó tananyag adatbázis, melynek alapjait a már meglévő elektronikus

oktatási anyagok képezik. Az adatbázis létrehozásánál és bővítésénél alapvető szempont, hogy az oktatás szereplői nemcsak a hasznosításban, hanem az előállítás folyamatában is szerepet kapjanak. A programban mind az oktatási intézmények, mind a vállalkozói szféra részt vehetett, azonban az országosan 77 nyertesből a régió mindössze egyetlen nyertes (Zala megye) pályázóval „dicsekedhet”.

Az vizsgált időszakban a felsőfokú oktatási intézményeket a kormányzat a szaktárcán keresztül mindössze egy nagyobb volumenű (440 millió Ft) programmal támogatta. Ezen pályázat célja különféle rádióberendezések alapvető követelményeinek, valamint távközlő végberendezések megfelelőségi vizsgálatához és tanúsításához szükséges felsőoktatási intézmények beruházásainak a támogatása, melynek eredményeképpen versenyképessé válhatnak az EU termék vizsgáló és minősítő piacán. A támogatás eredményes hasznosításával a nyertes pályázók alkalmassá váltak az akkreditációra, valamint a kijelölési eljárásokban való részvételre.

A pályázat keretében a győri Széchenyi István Egyetem részesült támogatásban, így a régióban egyedülként 297 millió Ft-ot fordíthatott a program megvalósítására. A beruházás eredményeként olyan, az információs társadalom, az informatika fejlődése szempontjából fontos műszaki eszközök vizsgálatát látják el, melyek meghatározó jelentőséggel bírnak az ágazat jövője számára. Az egyetem a Kutatás-fejlesztési Pályázati és Kutatáshasznosító Iroda pályázatán 400 millió Ft-os támogatást nyert a "Járműipari, Elektronikai és Logisztikai Kooperációs Központ létesítése a Széchenyi István Egyetemen" című program megvalósításához, mely az oktatási intézmények esetében is értelmezhető „versenyképesség” fokozását segíti elő.

Nem kifejeztem az oktatási rendszerben, de talán leginkább ahhoz kapcsolható az a program, amelynek célja, hogy segítse a tudásalapú társadalom kiépítésében kiemelten fontos szereppel bíró célcsoportokat, így a közgyűjteményi, közművelődési dolgozókat és a pedagógusokat az informatikai kultúra gyors elsajátításában, előmozdítva ezzel az infokommunikációs eszközök használatának térnyerését. A program keretében több, mint 7800 az említett célcsoportba tartozó pályázó részesült támogatásban országos szinten közel 2,5 Mrd Forint értékben. A régió 13%-os részesedési aránnyal vette ki a részét a rendelkezésre álló keretből, így több mint 1000 darab személyi számítógép került a felhasználókhoz Internet hozzáféréssel illetve informatikai oktatási csomaggal kiegészítve.

Ez a program mintegy folytatásának is tekinthető a Széchenyi Terv Információs Társadalom- és Gazdaságfejlesztési Programja keretében meghirdetett (SZT-IS-3) központi pályázatnak, melynek keretében 2001-2002-ben csak a régióban több ezer kedvezményezett jutott informatikai csomaghoz (hardver és szoftver elemek). Országos szintre vetítve a program 2.9 Mrd Ft forrással rendelkezett.

Esélyegyenlőség

Ha az információs társadalom horizontális területeit vizsgáljuk, mindenképpen meg kell említenünk az egyik legfőbb területet, az esélyegyenlőség témáját. Leginkább a társadalmi esélyegyenlőség problematikáját tudjuk szemléltetni, illetve a csökkentése érdekében hozott intézkedéseket vizsgálni. Az informatikai eszközök használata illetve elterjedtsége ráépül a már meglévő társadalmi különbségekre, tovább növelve a megosztottságot. Ezt a digitális társadalmi esélyegyenlőséget szokásos „digitális szakadéknak” nevezni. A digitális megosztottság több aspektus alapján vizsgálható: jövedelem (alacsony/magas), életkor (fiatal/idős), lakóhely (kistelepülés/város), nem (férfi/nő), stb.

Azon társadalmi csoportok számára azonban, amelyek valamilyen hátrányt szenvedtek az élet egy területén, az informatika és az információs társadalom nem egyszerűen a modernizálódó élet egy eszköze, hanem olyan többletlehetőség, amely csökkenti, megszünteti hátrányukat, vagy éppen új akadályként jelenik meg. A kormányzat és a szaktárca ezt felismerve kiemelten kezeli a hátrányos helyzetű csoportokat a szabályozás és támogatás területén. A sajátosan esélykiegyenlítő programokon túl általános elvként alkalmazzák a pályáztatás során a hátrányos helyzetű csoportok előnyös elbírálását.

Az esélyegyenlőség megteremtését elősegítő egyik informatikai témájú program a kizárólagosan fogyatékosok oktatását biztosító, vagy fogyatékosok integrált oktatását tervező iskolák számára informatikai eszközök beszerzéséhez nyújtott segítséget. A program célja a fogyatékos diákok oktatásának elősegítése a korszerű információs technológiák használatával. A nyertes pályázók (általános és középfokú oktatási intézmények) számítógépeket, hozzájuk tartozó kiegészítőket (nyomtató, multimédiás eszközök) illetve az oktatást korszerűbbé és hatékonyabbá tevő speciális programcsomagokat kaptak. A régióban 4 ilyen oktatási intézmény jutott a program keretében eszközökhöz 8 millió Ft értékben (4-10 darab konfiguráció). Ez az összeg, az országos támogatások csak mintegy 5%-át teszi ki, azonban így is összesen több mint 500 fiatal ismerkedhet az informatikával ezekben az intézményekben.

Egy másik, ugyancsak az információs társadalomban megjelenni kívánó hátrányos helyzetű társadalmi csoport, a vakok és gyengén látók esélyeinek az elősegítésére hirdetett pályázatot az Informatikai és Hírközlési Minisztérium 2004-ben, mellyel informatikai eszközöket, számítógépet, képernyő nagyító és felolvasó szoftvert lehetett nyerni. A rendelkezésre álló 131 millió Ft-ból több mint 400 személy jutott támogatáshoz. (a régióban 28 nyertes).

Bizonyos esélyegyenlőtlenségi tényezők megjelenése magukkal hozzák, aggregálják más-más tényezők megjelenését, amik így együttesen jelentős hátrányt jelentenek ezen csoportok, társadalmi rétegek számára. Elég, ha csak a kistelepüléseken élő idős nyugdíjasokra gondolunk, ahol nem csak finansziális és infrastrukturális korlátjai lehetnek az információs társadalomba való belépésnek, hanem a képzettségbeli hiányokat is orvosolni kell. Ezen példa megoldására a régióban több helyen is szervezett körülmények közt segítik az időseket a informatika, az Internet adta lehetőségek megismerésére illetve kihasználására.

Gazdasági szereplők

Az információs társadalom kialakulására illetve fejlődésére az egyik legnagyobb hatást a gazdasági élet szereplői gyakorolják. Azonban ezen állításunkat úgy is megfogalmazhatjuk, hogy az informatikának, a korszerű Internetes technológiáknak kiemelt jelentősége van a gazdaság teljesítőképeségének, versenyképességének növekedésében. Amennyiben vizsgáljuk a gazdaság és az információs társadalom relációit, egymásra gyakorolt hatásait, akkor láthatjuk, hogy a mai kor, a mai modern európai társadalmak számára elengedhetetlenül fontos tényezőkkel állunk szemben.

Az elmúlt évek jelentős mértékben juttattak forrásokat a gazdaság különböző szereplői számára az információs társadalomban való megjelenés, ezzel együtt a saját gazdasági jelenlétük fokozása érdekében. Azonban elmondható, hogy ezen források csak abban az esetben érik el a támogatók célkitűzéseit, ha maga a gazdasági szereplő is jelentős forrásokat tud áldozni a célok érdekében.

Egyik legfontosabb támogatási cél a piaci szereplők beléptetése a virtuális (on-line) világba, illetve saját belső folyamataiknak elektronikus útra való terelése. Ezen tevékenységekkel többek közt a hatékonyságukat, gyorsaságukat és piaci részvételüket tudják elősegíteni.

A források egyik csoportja kifejezetten az Interneten való megjelenés és az Internet adta marketing lehetőségek kihasználásának a támogatására irányul, míg mások a belső üzletmenet korszerűsítésére, vagy infrastrukturális fejlesztések támogatására hivatottak. Ennek érdekében az elmúlt években a Széchenyi Terv keretében a MEH, a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium, az Informatikai és Hírközlési Minisztérium, és 2004-től az EU strukturális alapjai is biztosítottak és biztosítanak forrásokat. Ezen programok többnyire a kis- és középvállalkozások esélyeinek a javítására irányulnak.

Még 2001-ben jelentek meg a Informatikai Kormánybiztosság kiírásában az első SZT-IS programok (IS 5, IS 6), melyek keretében a hazai kis- és középvállalkozások juthattak forrásokhoz, egyfelől olyan infokommunikációs alkalmazásfejlesztő vállalkozások, melyeknek továbbfejlődéséhez elengedhetetlen a rendelkezésre álló hardver és szoftver állomány korszerűsítése, átalakítása, másfelől olyan nem az infokommunikáció területén működő kis- és középvállalkozások, amelyek hatékony tevékenységéhez alkalmazások szükségesek. Továbbá pályázhattak olyan piaci szereplők is akik ezen mikro- és kisvállalkozások igényeihez, elvárásaihoz igazított információs és szolgáltató portál kialakítását és fenntartását vállalták. A portálon keresztül a használatára jogosult vállalkozások információkhoz, működésüket segítő programokhoz, hálózati szolgáltatásokhoz juthatnak hozzá.

Az Interneten való megjelenés mára már szinte elengedhetetlen a gazdasági szereplők döntő többsége részére. Az önálló weboldal elkészítésének költségéhez lehetett támogatáshoz jutni 2003-ban a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium programja keretében. Önrész vállalása mellett több, mint 550 KKV jutott támogatáshoz 150 millió Ft értékben. A régióban ez az arány: 27 darab nyertes, 8 millió Ft támogatás.

A vállalatok üzletvitelének hatékonysága alapvető hatással van a versenyképességükre, így ennek fejlesztése kiemelt figyelmet érdemel. Az elmúlt éveket vizsgálva jól látható, hogy mind a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium, mind a Informatikai és Hírközlési Minisztérium, majd a 2004-től megjelenő strukturális alapok is jelentős forrásokat szántak ezen területek támogatására.

A Széchenyi Vállalkozásfejlesztési Program keretében 2003-ban 362 db vállalkozás jutott támogatáshoz irányítási rendszerek beszerzésére 1,4 Mrd Ft értékben. A régióban 27 nyertes pályázó kapott átlagosan 300.000 Ft támogatást.

Ezt követően az IHM írt ki pályázatot integrált vállalatirányítási szoftvercsomag vásárlására és bevezetésére, illetve meglévő vállalatirányítási rendszer kiegészítésére. Ezen program keretében csak a régióból sikeresen pályázó vállalkozások több mint 55 millió Ft-támogatást kaptak.

2004-től a NFT-ben meghatározott irányelvek szerint a Gazdasági Versenyképesség Operatív Program nyújtott támogatást üzletviteli korszerűsítéshez. Az intézkedés két pályázatán a 110 darab nyertes összesen mintegy 2 Mrd Forint támogatásban részesült, melyből 100 millió Ft a régió vállalkozásait segíti.

A gazdaság területén, de az esélyegyenlőségi feltételek javítására hivatott a távmunka program. A távmunka a munka szervezésének és működtetésének olyan formája, ahol információs technológiát használnak, a foglalkoztatás munkaszerződés/munkaviszony keretében valósul meg és a munkavégzés a munkaadó szokásos telephelyétől távol, állandó helyen történik. Távmunkahely kialakítása közösségi hozzáféréssel rendelkező helyen is lehetséges, így az egyes programok szinergikus hatására is alapozni lehet.

A program keretében pályázni lehet infokommunikációs infrastruktúra létrehozására, ezen belül maximálisan 500 ezer Ft összegben egy-egy távmunkahely létrehozása esetén számítógép, kiegészítő és speciális eszközök, szoftverek beszerzésére, Internet szolgáltatás igénybe vételére 1 évre. A program a kiírók előzetes várakozásait felülmúló érdeklődés mellett zajlott, és a 310 nyertes pályázó 680 millió Ft-ból 1000 új távmunkahelyet hozhatott létre. A régióban 15 szervezet pályázott sikerrel, és hozott létre 50 darab új távmunkahelyet.

Mint arról már korábban is szó volt, az információs társadalom egyik legjobban megfogható és konkrét mérőszáma az Internet felhasználóknak a száma. Ez a mérőszám sok-sok más tényezőnek a függvénye. Az egyik ilyen, ami alapjában meghatározza ezt az értéket, hogy az adott (földrajzi) területen milyen infrastrukturális feltételei adtak a szolgáltatás bevezetésének. Az elmúlt 5 évben az Internetes hozzáférések széles skálája terjedt el. A városokban az egyszerűbb telefonos modemes kapcsolattól, a különféle szélessávú vezetékes (xDSL, Cable) elérésektől akár a vezeték nélküli (WiFi, GPRS) technológiákig szinten minden igénybe vehető, azonban a kistelepüléseken sokszor még a legegyszerűbb kapcsolódási mód is problémákba ütközhet. Ezekben a területeken többnyire nem alakultak ki olyan mértékben azok a lakossági igények a szolgáltatások iránt, amely az Internetet szolgáltatni tudó cégeknek megfelelő időintervallumon belül gazdasági megtérülést hozna a befektetéseik után.

Ennek megoldására a szaktárca olyan konstrukciókat dolgozott ki, amely ezeken a területeken támogatja az infrastruktúra beruházásokat. A szélessávú infrastruktúra beruházás pályázatok során több olyan beruházás is elindult, melyek eredményeként nőtt a szélessávú hozzáférések igénybe vételének lehetősége a régió üzletileg kevésbé vonzó településein. Több országos méretű vállalkozás megjelent, de helyi szolgáltató is bővítette elérési területét, ily módon több településen a vezetékes technológiák helyett a költséghatékonyabb wireless megoldások kerültek bevezetésre.

2004-ben már a strukturális alapok pályázati kiírásai is biztosítottak jelentős forrásokat a beruházásokhoz. Ennek keretében Lenti és Zalalövő környékén 140 millió Ft-os szélessávú hálózatbővítési projekt indult, melynek eredményeként a területen élő lakosság mind szélesebb köre vonható be az információs társadalomba.

Az uniós pályázati források a broadband infrastruktúra bővítés tekintetében a következő években is elérhetőek lesznek, sőt a kezdetben csak vállalkozásoknak szóló pályázati lehetőségek 2005-ben már az önkormányzatok számára is lehetőséget adnak.

Pályázat kódja	Pályázat megnevezése	Összesen
GVOP-2004-4.1.1	Vállalaton belüli elektronikus üzleti rendszerek	80.319.059 Ft
GVOP-2004-4.1.2	Üzleti partnerek közötti E-kapcsolat fejlesztése	17.025.000 Ft
GVOP-2004-4.4.1	Szélessávú Internet-infrastruktúra kiépítésének, bővítésének és a szolgáltatás beindításának támogatása Magyarország üzletileg kevésbé vonzó településein	68.991.180 Ft
Összesen:		166.335.239 Ft

32. Táblázat

A GVOP 2004-es kiírásai alapján elnyert támogatások összege a régióban

Kutatás - fejlesztés

A tudásalapú társadalom, az információs társadalom megvalósításának sikerében meghatározó szerepe van az innovációs értékeket előállító, az információs és kommunikációs technológiákra (ICT) építő, a társadalom tudásbázisát gazdagító kutatási-fejlesztési tevékenységeknek. A Magyar Információs Társadalom Stratégia is megfogalmazta, hogy a hazai kutatás-fejlesztés kerüljön a világ élvonalába, és ne csak felhasználója, hanem alakítója is legyen a fejlődési trendeknek. Az innováció felgyorsításának egyik hathatós eszköze és módszere a kutatás-fejlesztési pályázatok szervezése, a megvalósítás követése, az eredmények ismertté tétele és hasznosulásuk elősegítése.

Az elmúlt években több alkalommal is meghirdetésre kerültek olyan pályázatok, melyek valamely technológia-, vagy tudás intenzív tevékenységgel az információs társadalom kialakulását, elterjedését segítették elő. Az elmúlt 4 évben több mint 1,6 Mrd Ft támogatás került felosztásra (SZT-IS, ITP-ITEM pályázatok), azonban ebből mindössze *20 millió Ft került* a régióba (Berzsenyi Dániel Főiskola, Széchenyi István Egyetem).

2001	2002	2003
391.000.000 Ft	869.725.000 Ft	396.367.000 Ft

33. Táblázat

2001-2004 közötti K+F tevékenységeket támogató IT pályázatok keretösszegei

Ha ezen eredmények mértjére vagyunk kíváncsiak, akkor a régió kutatás-fejlesztési tevékenységet folytató szervezeteinek minimális pályázati aktivitását, vagy a pályázati céloknak meg nem felelő tevékenységeket hozhatjuk fel indokként. Nem szépít a bizonyítványon, talán csak jobban megérthetővé válik az eredmény, ha figyelembe vesszük,

hogy a pályázatok nyerteseinek döntő többsége a felsőfokú oktatási és tudományos intézetek központi (fővárosi) szervei voltak.

Civil társadalom

Az információs társadalom fejlődése során elengedhetetlen az állampolgárok aktív részvételének biztosítása a civil szervezeteiken keresztül. Ennek érdekében a kormányzat célja a civil társadalom erősítése, a működési feltételeinek javítása és az Internet által biztosított információáramlásba való bekapcsolásuk, illetve részvételük elősegítése.

Az elmúlt időszakban kifejezetten e társadalmi réteg munkájának elősegítésére, igényeik kielégítésére több olyan program, pályázat is meghirdetésre került, amely az informatika adta lehetőségek kihasználásával próbál meg segíteni.

Még 2001-ben valósult meg az a program, amelynek keretében olyan civil egyesületek, szövetségek, alapítványok jutottak informatikai eszközökhöz (számítógép+Internet), melyek vállalták, hogy aktívan részt vesznek a tudásalapú és információs társadalom mind szélesebb körben való elterjesztésében. A program keretében 299 darab régiós szervezet jutott összesen több mint 130 millió Ft-támogatáshoz.

A 2002-ben újonnan létrejött Informatikai és Hírközlési Minisztérium is célcsoportként kezelte a civil szervezeteket, és jelentős számú programban jelentek meg mint kedvezményezettek. A programokon való részvétel az információs társadalom építéséhez kapcsolódó különféle feladatot és funkciót nyilvánított nekik, és ily módon, jelentős számú tartalomfejlesztési, kulturális és tudományos érték előállítására irányuló tevékenység jutott támogatáshoz.

Példaként a 2002-ben megjelent eVilág – digitális kultúra programot emelnénk ki, melyben magyarországi levéltárak, országos múzeumok, szakmúzeumok, megyei, területi és tematikus múzeumok, egyházi gyűjtemények pályázhattak az intézményben őrzött, illetve az intézmények kezelésében lévő nemzeti kulturális javak, maradandó értékű iratok elektronikus feldolgozásának (Interneten történő megjelenítésre alkalmas digitális verzió előállításának) megvalósítására, valamint a már feldolgozott (meglevő) tartalmak hozzáférhetővé tételére az Interneten vagy az intézményben a látogatók számára.

A program két tevékenységet támogatott, egyrészt a digitalizáláshoz szükséges informatikai eszközök, szolgáltatások beszerzését melyek az Interneten keresztül, virtuális (on-line) kiállítást tette lehetővé; másrészt olyan számítástechnikai eszközök beszerzését melyek a kiállítások korszerű multimédiás formában való megjelenését tették lehetővé.

Felhasznált információk forrása:

www.ihm.hu

www.gkm.hu

www.telehaz.hu

www.magyarország.hu

www.emagyarország.hu

www.sulinet.hu

www.niok.hu

www.nca.hu

www.westpa.hu